

Daniel BUDA

Acte și proceduri administrative de stare civilă

Ediție revizuită și adăugită

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mircea Ștefan MINEA, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Conf. univ. dr. Emil BOC, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Daniel BUDA
Lector universitar doctor

Acte și proceduri administrative de stare civilă

Ediție revizuită și adăugită

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BUDA, DANIEL

Acte și proceduri administrative de stare civilă / Daniel Buda.

- Ed. reviz. și adăug.. - Cluj-Napoca : Accent, 2021

Conține bibliografie

ISBN 978-606-561-226-6

34

ISBN 978-606-561-226-6

© Editura Accent, 2021
Cluj-Napoca

CUPRINS

Cuvânt înainte	15
----------------------	----

Capitolul I

STAREA CIVILĂ ȘI ACTELE DE STARE CIVILĂ

Secțiunea I

Considerații introductive	17
I.1. Noțiune.....	17
I.2. Reglementare.....	18
I.3. Conținut	18
I.4. Caracterele juridice ale stării civile.....	19
I.5. Delimitarea stării civile de posesia de stat	21

Secțiunea a II-a.....	22
-----------------------	----

Actele de stare civilă.....	22
II.1. Noțiune și natură juridică	22
II.2. Exercițarea atribuțiilor de stare civilă	23
II.3. Regimul juridic al actelor de stare civilă.....	29
II.3.1. Înregistrările de stare civilă	29
II.3.1.1. Noțiune, reglementare și clasificare	29
II.3.1.2. Reguli generale privind înregistrările de stare civilă.....	29
II.3.1.3. Reguli Speciale.....	31
II.3.1.4. Înregistrarea nașterii și întocmirea actului de naștere	31
II.3.1.5. Înregistrarea căsătoriei și întocmirea actului de căsătorie	39
II.3.1.6. Înregistrarea decesului și întocmirea actului de deces	43
II.3.1.7. Înregistrarea nașterii, căsătoriei sau decesului în cazul în care are loc în tren, pe o navă sau ori o aeronavă.....	47
II.3.1.8. Întocmirea și înregistrarea actelor de stare civilă ale cetățenilor români aflați în străinătate. Procedura de transcriere a certifica- telor și a extraselor de stare civilă eliberate de autoritățile străine	48
II.3.2. Înscrierea mențiunilor în actele de stare civilă	51
II.3.3. Reconstituirea și întocmirea ulterioară	53

II.3.4. Anularea actelor de stare civilă și a mențiunilor de pe acestea	54
II.3.5. Modificarea actelor de stare civilă și a mențiunilor de pe acestea	55
II.3.6. Rectificarea și completarea actelor de stare civilă și a mențiunilor de pe acestea.....	55
II.3.7. Procedura de anulare, modificare, rectificare și completare a actelor de stare civilă și a mențiunilor de pe acestea.....	56
II.4. Eliberarea certificatelor de stare civilă.....	58
II.5. Atribuirea, înscrierea și gestionarea codului numeric personal.....	59
Secțiunea a III-a	
Acțiunile de stare civilă.....	61
III.1. Noțiune și caractere juridice	61
III.2. Clasificarea acțiunilor de stare civilă	62
III.3. Efectele acțiunilor de stare civilă	64
III.4. Dovada stării civile.....	65
Secțiunea a IV-a	
Contravenții la regimul actelor de stare civilă	66

Capitolul II

SCHIMBAREA NUMELUI PE CALE ADMINISTRATIVĂ

Secțiunea I	
Procedura administrativă a schimbării numelui	69
Secțiunea a II-a	
Înscrierea schimbării numelui de familie și/sau a prenumelui pe cale administrativă	73

Capitolul III

NOȚIUNI INTRODUCTIVE PRIVIND RAPORTURILE DE FAMILIE

Secțiunea I	
Caracterizarea generală a raporturilor de familie	74
I.1. Considerații prealabile	74
I.2. Funcțiile familiei.....	77
Secțiunea a II-a	
Principiile generale care guvernează raporturile de familie	78
II.1. Raporturile de familie și dreptul familiei	78
II.2. Principiile generale care guvernează raporturile de familie.....	79
II.2.1. Principiul ocrotirii căsătoriei și familiei.....	80

II.2.2. Principiul căsătoriei liber consimțite între soți	80
II.2.3. Principiul egalității între soți.....	80
II.2.4. Principiul egalității în drepturi a copiilor.....	81
II.2.5. Principiul interesului superior al copilului.....	82
II.2.6. Principiul monogamiei	82
II.2.7. Principiul alegerii regimului matrimonial aplicabil	83

Capitolul IV

LOGODNA

Secțiunea I	
Noțiune și reglementare	84
Secțiunea a II-a	
Condiții de valabilitate ale logodnei	85
Secțiunea a III-a	
Ruperea logodnei și efectele sale	87
III.1. Considerații prealabile.....	87
III.2. Obligația de restituire a darurilor	88
III.3. Răspunderea pentru ruperea abuzivă a logodnei.....	89
Secțiunea a IV-a	
Natura juridică a logodnei.....	90

Capitolul V

ÎNCHEIEREA CĂSĂTORIEI

Secțiunea I	
Noțiunea și trăsăturile căsătoriei.....	92
I.1. Noțiunea de căsătorie	92
I.2. Natura juridică a căsătoriei	93
I.3. Trăsăturile căsătoriei	94
Secțiunea a II-a	
Condițiile de valabilitate ale căsătoriei.....	96
II.1. Condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei	96
II.1.1. Diferența de sex	97
II.1.2. Consimțământul la căsătorie	99
II.1.3. Vârsta matrimonială.....	101
II.2. Impedimentele la căsătorie	105
II.2.1. Starea de persoană căsătorită sau bigamia.....	106
II.2.2. Rudenia firească și rudenia civilă	107
II.2.3. Tutela.....	108
II.2.4. Alienația și debilitatea mintală	108

Secțiunea a III-a

Formalitățile pentru încheierea căsătoriei.....	109
III.1. Formalitățile premergătoare încheierii căsătoriei.....	110
III.1.1. Comunicarea reciprocă a stării sănătății	110
III.1.2. Declarația de căsătorie.....	111
III.1.3. Publicitatea declarației de căsătorie.....	114
III.1.4. Atribuțiile ofițerului de stare civilă în legătură cu declarația de căsătorie.....	116
III.2. Formalități privind încheierea căsătoriei	117
III.2.1. Solemnitatea căsătoriei.....	117
III.2.2. Publicitatea încheierii căsătoriei.....	118
III.2.3. Locul încheierii căsătoriei	118
III.2.4. Competența ofițerului de stare civilă	119
III.2.5. Stabilirea datei pentru încheierea căsătoriei	120

Secțiunea a IV-a

Formalități ulterioare încheierii căsătoriei.....	121
IV.1. Întocmirea actului de căsătorie	121
IV.2. Formalități privind regimurile matrimoniale.....	123
IV.3. Dovada căsătoriei	124
IV.4. Forța probantă a actului de căsătorie și a certificatului eliberat în baza acestuia.....	125

Capitolul VI

EFECTELE CĂSĂTORIEI

Secțiunea I

Noțiune	126
---------------	-----

Secțiunea a II-a

Efectele căsătoriei cu privire la relațiile personale dintre soți	127
II.1. Drepturile și îndatoririle personale ale soților	127
II.1.1. Datoria de respect	127
II.1.2. Datoria de fidelitate.....	128
II.1.3. Datoria de sprijin moral reciproc	128
II.1.4. Datoria de coabitare.....	129
II.1.5. Îndatoriri conjugale	130
II.2. Numele soților în timpul căsătoriei.....	130
II.3. Principiul codeciziei	130
II.4. Principiul independenței soților.....	131

Secțiunea a III-a

Efectele căsătoriei cu privire la relațiile patrimoniale dintre soți.....	132
III.1. Considerații prealabile.....	132

III.2. Regimul primar imperativ	133
III.2.1. Despre regimul matrimonial în general	134
III.2.1.1. Noțiuni introductive	134
III.2.1.2. Mandatul convențional și mandatul judiciar	134
III.2.1.3. Actele de dispoziție care pun în pericol grav interesele familiei... ..	136
III.2.1.4. Principiul independenței patrimoniale dintre soți	137
III.2.1.5. Dreptul la informare.....	138
III.2.1.6. Încetarea și lichidarea regimului matrimonial.....	138
III.2.2. Locuința familiei	139
III.2.3. Cheltuielile căsătoriei.....	142
III.3. Convenția matrimonială	143
III.3.1. Condițiile de fond.....	144
III.3.2. Condițiile de formă.....	144
III.3.3. Clauza de preciput	145
III.4. Regimuri matrimoniale.....	146
III.4.1. Regimul comunității legale.....	146
III.4.2. Regimul separației de bunuri	151
III.4.3. Regimul comunității convenționale.....	152
III.4.4. Modificarea regimului matrimonial	153

Capitolul VII

NULITATEA CĂSĂTORIEI

Secțiunea I

Considerații generale privind nulitatea căsătoriei.....	155
---	-----

Secțiunea a II-a

Cazurile de nulitate absolută a căsătoriei.....	157
II.1. Lipsa materială a consimțământului la căsătorie.....	157
II.2. Impubertatea matrimonială.....	157
II.3. Bigamia.....	158
II.4. Rudenia în grad prohibit la căsătorie	159
II.5. Alienația și debilitatea mintală.....	160
II.6. Lipsa diferenței de sex.....	160
II.7. Nerespectarea formalităților de solemnitate și publicitate a celebrării căsătoriei	161
II.8. Căsătoria fictivă.....	162

Secțiunea a III-a

Cazurile de nulitate relativă a căsătoriei.....	164
III.1. Viciile de consimțământ	164
III.2. Lipsa încuviințărilor sau autorizărilor cerute de lege.....	165

III.3. Lipsa discernământului	166
III.4. Existența tutelei	166
Secțiunea a IV-a	
Regimul juridic al nulității căsătoriei	167
IV.1. Regimul juridic al nulității absolute a căsătoriei.....	167
IV.2. Regimul juridic al nulității relative a căsătoriei	168
IV.3. Aspecte procedurale în cazul nulității căsătoriei.....	169
Secțiunea a V-a	
Efectele nulității căsătoriei.....	170
V.1. Efectele nulității căsătoriei cu privire la relațiile dintre soți	170
V.2. Efectele nulității căsătoriei cu privire la relațiile dintre părinți și copii.....	171
V.3. Efectele nulității în cazul căsătoriei putative.....	171
V.3.1. Noțiunea și condițiile căsătoriei putative.....	171
V.3.2. Efectele căsătoriei putative	173
V.3.2.1. Efectele nulității căsătoriei putative cu privire la relațiile dintre soți, când amândoi sunt de bună-credință	173
V.3.2.2. Efectele nulității căsătoriei putative cu privire la relațiile dintre soți, când numai unul dintre soți a fost de bună-credință ...	174
V.4. Opozabilitatea hotărârii judecătorești de desființare a căsătoriei.....	175
Secțiunea a VI-a	
Dispoziții tranzitorii privind nulitatea căsătoriei	176

Capitolul VIII

ÎNCETAREA CĂSĂTORIEI

Secțiunea I	
Noțiunea și cazurile de încetare a căsătoriei	177
I.1. Decesul unuia dintre soți	177
I.2. Declaraarea judecătorească a morții unuia dintre soți.....	178

Capitolul IX

DESFACEREA CĂSĂTORIEI

Secțiunea I	
Considerații generale	180
Secțiunea a II-a	
Sisteme sau concepții privind divorțul.	
Considerații generale privind divorțul în lume.....	182
Secțiunea a III-a	
Considerații generale privind divorțul în România.....	184

Secțiunea a IV-a	
Motivele, cazurile și formele divorțului	189
IV.1. Divorțul pe cale judiciară	189
IV.1.1. Divorțul prin acordul soților pe cale judiciară.....	190
IV.1.1.1. Divorțul consensual propriu-zis	190
IV.1.1.2. Divorțul consensual imperfect.....	192
IV.1.2. Divorțul pentru separarea în fapt.....	193
IV.1.3. Divorțul din motive de sănătate	194
IV.1.4. Divorțul din culpă.....	195
IV.1.4.1. Considerații prelabile.....	195
IV.1.4.2. Procedura divorțului din culpă.....	198
IV.2. Divorțul prin acordul soților, pe cale administrativă sau prin procedură notarială.....	209
Secțiunea a V-a	
Efectele desfacerii căsătoriei.....	218
V.1. Efectele desfacerii căsătoriei cu privire la raporturile nepatrimoniale dintre soți	218
V.2. Efectele divorțului cu privire la raporturile patrimoniale dintre soți.....	220
V.3. Efectele divorțului cu privire la raporturile dintre părinți și copiii lor minori ...	223

Capitolul X

FILIAȚIA

Secțiunea I	
Noțiune	225
Secțiunea a II-a	
Clasificarea filiației.....	226
Secțiunea a III-a	
Stabilirea filiației	226
Secțiunea a IV-a	
Dovada filiației	227
Secțiunea a V-a	
Acțiuni în justiție referitoare la filiație.....	228
Secțiunea a VI-a	
Filiația față de mamă.....	229
VI.1. Considerații prelabile	229
VI.2. Stabilirea filiației față de mamă prin recunoaștere	231
VI.3. Stabilirea filiației față de mamă prin hotărâre judecătorească.....	235

Secțiunea a VII-a	
Filiația față de tată.....	236
VII.1. Considerații prealabile	236
VII.2. Filiația față de tatăl din căsătorie	237
VII.3. Filiația față de tatăl din afara căsătoriei	242
Secțiunea a VIII-a	
Reglementările Noului Cod Civil în materia filiației	247

Capitolul XI

SITUAȚIA LEGALĂ A COPILULUI

Secțiunea I	
Noțiune. Reglementare. Principii.....	249
Secțiunea a II-a	
Numele copilului	250
II.1. Numele copilului din căsătorie	250
II.2. Numele copilului din afara căsătoriei.....	251
II.3. Numele copilului născut din părinți necunoscuți	252
Secțiunea a III-a	
Domiciliul copilului.....	252
Secțiunea a IV-a	
Cetățenia copilului.....	253

Capitolul XII

AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ

Secțiunea I	
Noțiune. Reglementare	255
Secțiunea a II-a	
Condițiile exercitării autorității părintești și durata	256
Secțiunea a III-a	
Principiile generale ale autorității părintești	257
Secțiunea a IV-a	
Drepturile și îndatoririle părintești.....	259
IV.1. Drepturile și îndatoririle părintești referitoare la persoana copilului	260
IV.1.1. Dreptul și îndatorirea părinților de a crește copilul.....	261
IV.1.2. Dreptul și îndatorirea părinților de a supraveghea copilul	264
IV.1.3. Dreptul și îndatorirea părinților de a da întreținere copilului	264

IV.2. Drepturile și îndatoririle părinților cu privire la bunurile copilului.....	265
IV.2.1. Dreptul și îndatorirea părinților de a administra bunurile copilului	266
IV.2.2. Dreptul și îndatorirea părinților de a-l reprezenta pe copil în actele juridice civile sau, după caz, de a-i încuviința aceste acte	268
Secțiunea a V-a	
Exercitarea autorității părintești	269
V.1. Exercitarea în comun și în mod egal a autorității părintești	269
V.2. Exercitarea autorității părintești de către un singur părinte.....	272
Secțiunea a VI-a	
Decăderea din exercițiul drepturilor părintești	273
VI.1. Noțiune. Reglementare.....	273
VI.2. Condițiile decăderii din exercițiul drepturilor părintești.....	273
VI.3. Procedura prealabilă a decăderii din drepturile părintești	274
VI.4. Aspecte procesuale privind decăderea din drepturile părintești	275
VI.5. Efectele decăderii din exercițiul drepturilor părintești.....	276
VI.6. Redarea exercițiului drepturilor părintești	277
BIBLIOGRAFIE	279

Cuvânt înainte

Prezenta lucrare se adresează, în principal, studenților de la facultățile de administrație publică, ce se pregătesc judicios pentru o carieră în administrația publică, pornind de la premisa că o administrație publică performantă este în folosul cetățenilor, dar ea poate fi folosită și de orice funcționar public care își desfășoară activitatea în acest domeniu.

Actele de stare civilă și proceduri administrative abordează statutul persoanei fizice pe parcursul existenței acesteia, de la naștere și până la moarte. De altfel, persoana fizică este elementul central în jurul căreia gravitează toate studiile și cercetările din toate domeniile.

Persoana fizică dobândește drepturi încă de la momentul conceperii sale cu condiția să se nască vie, chiar dacă nu este viabilă. Practic, funcționarul public și sistemul public preia persoana fizică de la naștere, prin înregistrarea nașterii și întocmirea actului de naștere, și o ține în evidență până la moarte, prin înregistrarea decesului și întocmirea actului de deces.

Pe parcursul vieții, starea civilă suferă modificări ca urmare a încheierii unor acte juridice, cum ar fi de exemplu încheierea actului juridic al căsătoriei sau cel al adopției.

De asemenea, alături de aceste acte juridice, pot genera modificări în statutul civil al unei persoane și hotărârile judecătorești definitive, pronunțate de instanța de judecată competentă, cum ar fi hotărârile de divorț, cele privind anularea căsătoriei, încuviințarea, desfacerea sau anularea adopției etc.

Totodată, pot interveni și fapte juridice care modifică starea civilă a persoanei, spre exemplu, decesul unuia dintre soți, situație în care soțul supraviețuitor dobândește statutul civil de persoană văduvă.

Toate aceste modificări intervenite în starea civilă a persoanei, stabilirea filiației prin recunoaștere sau hotărâre judecătorească definitivă și încuviințarea purtării numelui, contestarea recunoașterii sau tăgăduirea paternității, căsătoria, desfacerea, încetarea sau anularea căsătoriei, adopția, desfacerea, încetarea sau anularea adopției, pierderea sau dobândirea cetățeniei române, schimbarea numelui pe cale administrativă, schimbarea sexului, decesul, se vor înscrie de către ofițerul de stare civilă sub forma unor mențiuni pe marginea actelor de stare civilă, sau, în unele situații, acesta va întocmi un nou act de stare civilă, cum ar fi de exemplu în situația încheierii adopției, când se va întocmi un nou certificat de naștere în care este trecut numele părinților adoptivi.

Activitatea desfășurată de funcționarii publici cu atribuții în domeniul actelor de stare civilă este de natură să ajute statul în formarea politicilor demografice și a politicilor sociale. Tocmai de aceea apreciem că aceștia trebuie să fie extrem de bine pregătiți. Înscrierea eronată a oricăror date în actele de stare civilă sunt de natură să genereze prejudicii serioase,

atât titularului dreptului care nu își poate folosi starea sa civilă potrivit statutului său, cât și statutului.

Prezenta lucrare este structurată pe douăsprezece capitole, care tratează atât întocmirea actelor de stare civilă, regimul lor juridic, acțiunile de stare civilă precum și acele evenimente, fapte juridice din viața persoanei fizice care generează modificări în starea civilă. Acestea sunt tratate pe larg în capitole separate având în vedere impactul major al acestora în viața persoanei fizice precum și importanța pe care funcționarii publici cu atribuții în domeniul actelor de stare civilă trebuie să o acorde verificării tuturor condițiilor prevăzute de lege precum și îndeplinirii procedurilor reglementate de legislație.

Încheierea și desfacerea căsătoriei au cunoscut o abordare specială dată fiind importanța majoră în modificarea statutului civil al persoanei fizice. Funcționarii publici au dobândit atribuții sporite în lumina noilor modificări ale codului civil, căpătând competențe și în domeniul desfacerii căsătoriei, și nu doar în cel al încheierii căsătoriei.

Prezenta lucrare este departe de a fi epuizat toate aspectele de fapt și de drept care pot apărea în viața unei persoane, cu atât mai mult cu cât, astăzi există o mobilitate intensă în circulația persoanelor dintr-un stat în altul, dar informațiile furnizate în prezenta lucrare constituie o bază solidă pentru orice funcționar public cu atribuții în acest domeniu.

Capitolul I

STAREA CIVILĂ ȘI ACTELE DE STARE CIVILĂ

Secțiunea I

Considerații introductive

I.1. Noțiune

Alături de nume și domiciliu, starea civilă este un mijloc de individualizare a persoanei fizice. Dacă numele ne permite să recunoaștem și să desemnăm o persoană, iar domiciliul ne indică locul unde această persoană poate fi găsită, starea civilă stabilește identitatea juridică a persoanei¹.

Prin *starea civilă* (sau statutul civil al persoanei fizice) înțelegem mijlocul de identificare a persoanei fizice prin indicarea calităților personale având această semnificație, potrivit legii². Totodată, starea civilă a fost definită și ca suma de calități și particularități care, prin consecințele pe care legea le prevede, contribuie la individualizarea persoanei fizice în societate sau familie³; ansamblu de attribute personale de natură a permite o mai bună individualizare a persoanei fizice ca subiect de drept în contextul raporturilor sale față de comunitatea familială și socială⁴; ansamblu de calități (attribute personale) — de fapt și juridice — care, potrivit legii, trebuie evidențiate prin actele de stare civilă, în scopul individualizării persoanei în familie și societate⁵.

Art. 98 NCC definește starea civilă ca fiind dreptul persoanei de a se individualiza, în familie și societate, prin calitățile strict personale care decurg din actele și faptele de stare civilă. Observăm că textul de lege indicat pune accent pe natura juridică a stării civile și

1 E. Poenaru, *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*, Editura All Beck, București, 2002, p. 343.

2 G. Boroj, *Drept civil – Partea generală. Persoanele*, Editura Hamangiu, București, 2010, p. 385.

3 O. Ungureanu, C. Munteanu, *Drept civil. Persoanele în reglementarea Noului Cod Civil*, ediția a 2-a revăzută și revizuită, Editura Hamangiu, 2013, p. 233.

4 M. Mureșan, A. Boar, Ș. Diaconescu, *Drept civil. Persoanele*, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 2000, p. 65.

5 I. Reghini, Ș. Diaconescu, *Introducere în drept civil*, vol. I, Editura Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2004, p. 226.

anume cea de drept personal nepatrimonial. Subliniem faptul că drepturile personale nepatrimoniale sunt acele drepturi care nu au un conținut economic, strâns legate de persoana fizică, respectiv de persoana juridică, și care este absolut, fiind opozabil *erga omnes*. Aceste drepturi nu pot fi cedate prin acte juridice sau transmise prin moștenire și nici nu pot fi exercitate pe cale de reprezentare. Prin urmare, starea civilă fiind un drept personal nepatrimonial are toate caracteristicile specifice acestei categorii de drepturi. De asemenea, ca și în cazul definițiilor mai sus enunțate, se subliniază conținutul complex al stării civile, aceasta cuprinzând o sumă de calități personale.

1.2. Reglementare

Starea civilă și actele de stare civilă sunt reglementate atât de Noul Cod Civil⁶ cât și de o serie de acte normative speciale. Legiuitorul român consacră în Noul Cod Civil art. 98–103 pentru reglementarea actelor de stare civilă, dar, totodată, trebuie avute în vedere și Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă⁷ (denumită în continuare „Legea nr. 119/1996”), republicată, și Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor Legii nr. 119/1996⁸ aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 64/2011 (denumită în continuare „Metodologia”).

1.3. Conținut

Pornind de la definiția prevăzută de art. 98 NCC, starea civilă poate fi privită ca:

- ***drept subiectiv civil nepatrimonial*** — menit să individualizeze persoana fizică, cuprinzând următoarele prerogative:
 - posibilitatea omului de a se individualiza prin starea sa civilă;
 - posibilitatea de a pretinde să fie individualizat de către alții prin starea sa civilă;
 - posibilitatea de a recurge, în caz de nevoie, la forța coercitivă a statului.
- ***ca sumă a unor calități personale*** — în starea civilă sunt incluse numai acele calități inerente oricărei persoane fizice, nu și diversele profesii și funcții, chiar dacă acestea implică drepturi și obligații proprii⁹. Astfel, starea civilă cuprinde mai multe elemente:
 - date care privesc situația familială, inclusiv filiația și natura acesteia, spre exemplu: din căsătorie, din afara căsătoriei, născut din părinți necunoscuți, adoptat, abandonat, sau de ordin familial — căsătorit, necăsătorit, divorțat, recăsătorit, văduv, rudă sau afin cu altă persoană;

6 Legea nr. 287/2009 privind Noul Cod Civil republicat în Monitorul Oficial, nr. 505 din 15.07.2011.

7 Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, republicată în Monitorul Oficial, nr. 339 din 18.05.2012.

8 Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 64/2011, publicată în Monitorul Oficial, nr. 151 din 2.03.2011.

9 G. Boroș, *op.cit.*, p. 385.

– factorii de ordin natural sau biologic, spre exemplu: sexul, vârsta, sănătatea.

În acest sens, indicarea sexului este obligatorie în actul de naștere, ceea ce înseamnă că el este considerat un element al stării civile.

Data, locul și anul nașterii — sunt trei elemente care fac parte integrantă din starea civilă. Vârsta — din punct de vedere al stării civile are în vedere determinarea timpului scurs de la nașterea persoanei.

Considerarea vârstei și anume vârsta tânără sau avansată pot constitui elemente de individualizare judiciară.

Spre exemplu, în materia civilă de răspundere delictuală, răspunderea minorului este antrenată dacă fapta păgubitoare a fost săvârșită cu discernământ. Dovedirea discernământului este o problemă de vârstă, iar pentru magistrați sau pentru cei care trebuie să o aprecieze, constituie o chestiune de fapt, care variază de la caz la caz.

Sănătatea — bolile mintale sau fizice — nu antrenează constant capacitatea de folosință, astfel încât ele nu împiedică bolnavii să dobândească drepturi și obligații, iar sub acest aspect, legea civilă este mai puțin rigidă decât alte norme care aparțin altor ramuri de drept.

Se poate observa că toate calitățile care intră în conținutul stării civile sunt specifice numai persoanei fizice. Astfel, s-a afirmat că starea civilă este cea care separă cu adevărat persoana fizică de persoana juridică¹⁰. Mai mult, starea civilă cuprinde toate elementele cu ajutorul cărora se determină calitatea de subiect de drepturi și obligații ale persoanei fizice.

Starea civilă este determinată de lege (persoana fizică nu își poate modifica direct starea civilă, ci are doar posibilitatea ca prin actele pe care le îndeplinește să genereze unele schimbări în starea sa civilă) și este dobândită ca urmare a:

- producerii unor fapte juridice (în special: naștere și moarte);
- încheierii unor acte juridice (căsătorie, adopție, recunoașterea filiației);
- pronunțării și rămânerii definitive a unor hotărâri judecătorești cu efecte asupra stării civile (hotărâri de divorț, cele privind anularea căsătoriei, încuviințarea, desfacerea sau anularea adopției etc.).

1.4. Caracterele juridice ale stării civile

Având în vedere natura sa juridică, și anume de drept personal nepatrimonial, starea civilă are toate caracteristicile specifice drepturilor personale nepatrimoniale: indivizibilitate, indisponibilitate, imprescriptibilitate extinctiv și achizitiv, personalitate, universalitate și legalitate.

Trebuie reținut că, în ceea ce privește caracteristica opozabilității, folosința stării civile conforme cu realitatea și sprijinită pe actul de stare civilă creează opozabilitatea, și nu starea civilă însăși¹¹.

¹⁰ A se vedea în acest sens O. Ungureanu, C. Munteanu, *op.cit.*, p. 194.

¹¹ I. Deleanu, *Părțile și terții. Relativitatea și opozabilitatea efectelor juridice*, Editura Rosetti, București, 2002, p. 226.

Pe lângă aceste caracteristici generale, starea civilă are și un caracter specific, și anume este indivizibilă.

- Starea civilă este **indivizibilă** — starea civilă nu poate fi scindată, în sensul că o persoană fizică are aceeași stare civilă față de toate celelalte subiecte de drept civil și indiferent de raporturile juridice la care ea participă. Astfel, o persoană căsătorită are acest statut nu numai în raport cu celălalt soț, ci și în raport cu toți ceilalți membri ai societății, la fel cum copilul din căsătorie are această situație nu numai în raporturile cu părinții săi, ci și în celelalte raporturi juridice. Indivizibilitatea stării civile este o consecință a opozabilității ei *erga omnes*. Această caracteristică a stării civile trebuie corelată cu dispozițiile art. 99 alin. 3 NCC care prevede că hotărârile judecătorești date în materia stării civile sunt opozabile oricărei alte persoane, chiar dacă nu a avut calitate de parte în procesul în care s-a pronunțat hotărârea, cât timp nu s-a stabilit contrariul printr-o altă hotărâre.
- Starea civilă este **indisponibilă** — persoana fizică nu poate dispune de starea civilă; nu o poate înstrăina prin acte juridice și nici nu poate renunța la ea; persoana fizică poate însă încheia anumite acte juridice sau săvârși fapte juridice care produc — în temeiul legii — anumite modificări ale stării civile, cum ar fi căsătoria, adopția. Trebuie reținut că aceste modificări se produc în temeiul legii, și nu în temeiul voinței părților¹².
- Starea civilă este **imprescriptibilă extinctiv și achizitiv** — sub aspect achizitiv, oricât de îndelungată ar fi perioada de timp în care o persoană a folosit un nume, acest fapt nu este de natură să ducă la dobândirea aceluși nume; sub aspectul prescripției extinctive — faptul că o persoană, vreme îndelungată, nu a purtat numele său, nu este de natură să ducă la pierderea dreptului la nume. Dimpotrivă, această persoană își poate relua oricând numele fără a i se putea opune prescripția extinctivă, adică pierderea dreptului de a-l purta.¹³
- Starea civilă are un **caracter strict personal** — ea nu poate fi exercitată pe cale de reprezentare. Unele acțiuni de stare civilă, în mod excepțional, pot fi introduse sau continuate de moștenitorii sau de reprezentanții legali ai persoanei (de exemplu, acțiunea în recunoașterea paternității, acțiunea în tăgada paternității).
- Starea civilă are un caracter de **universalitate** — absolut orice persoană are o anumită stare civilă.
- Starea civilă are un caracter de **legalitate** — ea este stabilită și guvernată prin lege și nu prin voința persoanei. Normele care reglementează starea civilă au un caracter imperativ, impunând subiectelor de drept o anumită conduită de la care acestea nu pot deroga.

12 O. Ungureanu, C. Munteanu, *op.cit.*, p. 237; M. Mureșan, A. Boar, Ș. Diaconescu, *op.cit.*, p. 66.

13 I.R. Urs, C. Todică, *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică*, Editura Universitară, București, 2007, p. 91.

1.5. Delimitarea stării civile de posesia de stat

Posesia de stat este o stare de fapt corespunzătoare unei anumite stări civile, care rezultă din întrunirea a trei elemente tradiționale: *nomen, tractus și fama*.

Potrivit art. 410 NCC „*posesia de stat este starea de fapt care indică legăturile de filiație și rudenie dintre copil și familia din care se pretinde că face parte. Ea constă, în principal, în oricare dintre următoarele împrejurări: (a) o persoană se comportă față de un copil ca fiind al său, îngrijindu-se de creșterea și educarea sa, iar copilul se comportă față de această persoană ca fiind părintele său; (b) copilul este recunoscut de către familie, în societate și, când este cazul, de către autoritățile publice, ca fiind al persoanei despre care se pretinde că este părintele său; (c) copilul poartă numele persoanei despre care se pretinde că este părintele său.*”

Mai mult, alin. 2 al art. 410 NCC stabilește că posesia de stat trebuie să fie continuă, pașnică, publică și neechivocă.

Starea civilă nu trebuie confundată cu folosința stării civile — posesia de stat, întrucât prima noțiune are în vedere statica, pe când cea de-a doua are în vedere dinamica atributului de identificare în discuție.¹⁴

Posesia de stat este o realitate faptică căreia legea îi recunoaște unele efecte juridice:

- Presumția că starea de fapt corespunde unei stări de drept, adică persoana care folosește o anumită stare civilă e prezumată că are în realitate acea stare civilă. Această presumție poate fi completată sau chiar combătută cu orice mijloc de probă.
- Atunci când posesia de stat este întărită de un act de stare civilă căruia îi corespunde, legea prezumă cu caracter absolut că această stare civilă este cea reală. În acest sens, art. 411 NCC alin. 1 prevede că „*Nicio persoană nu poate reclama o altă filiație față de mamă decât aceea ce rezultă din actul său de naștere și posesia de stat conformă cu aceasta*”. În plus, alin. 2 al aceluiași text de lege stabilește că „*Nimeni nu poate contesta filiația față de mamă a persoanei care are o posesie de stat conformă cu actul său de naștere*”.

Prin excepție, atunci când se stabilește prin hotărâre judecătorească că a avut loc o substituție de copil ori că a fost înregistrată ca mamă a unui copil o altă femeie decât cea care l-a născut, adevărata filiație se poate dovedi cu orice mijloc de probă.

Pe bună dreptate a prevăzut legiuitorul această excepție, având în vedere acele situații în care, din eroare, copiii unor mame ce au născut în același interval de timp au fost schimbați între ei. În acest caz, posesia de stat a copiilor nu corespunde cu actele lor de naștere, respectiv cu certificatele lor de naștere și prin urmare nu sunt aplicabile dispozițiile alin. 1 și 2 al art. 411 NCC.

Așa cum am menționat și anterior, pentru a se putea vorbi de existența unei anumite posesii de stat, trebuie întrunite cumulativ trei elemente: *nomen, tractus și fama*.

Altfel spus, persoana fizică ce invocă posesia de stat trebuie să poarte numele corespunzător stării civile pretinse, trebuie să fie tratată de cei din jur ca fiind titularul stării civile folosite și să fie cunoscută și recunoscută în public ca având acea stare civilă.

14 G. Boroș, *op.cit.*, p. 386.

*Nomen*¹⁵ — presupune individualizarea prin purtarea numelui ce corespunde stării civile pretinse de o persoană fizică. Spre exemplu, este prezumată legătura de filiație în situația în care o persoană a purtat dintotdeauna numele celor din care se spune că s-a născut.

Tractus — adică tratarea de către cei apropiați ca fiind persoana căreia îi aparține starea civilă folosită (spre exemplu, un cuplu tratează un copil ca și cum ar fi al lor, iar copilul îi tratează ca și cum ar fi părinții lui; cei doi au grijă de educația și întreținerea copilului locuind împreună¹⁶).

*Fama*¹⁷ — presupune recunoașterea în familie și în societate ca fiind persoana căreia îi aparține starea civilă de care se prevalează. Astfel, un copil care poartă numele părinților săi este considerat de părinții săi ca fiind al lor și este tratat în societate ca și cum ar fi al părinților.

Secțiunea a II-a

Actele de stare civilă

II.1. Noțiune și natură juridică

Potrivit art. 99 alin. 2 NCC „*Actele de stare civilă sunt înscrisuri autentice și fac dovada, până la înscrierea în fals, pentru ceea ce reprezintă constatările personale ale ofițerului de stare civilă, și, până la proba contrară, pentru celelalte mențiuni*”.

Având în vedere aceste dispoziții legale, actele de stare civilă pot fi definite drept acele acte, din registre de stare civilă, în care sunt consemnate de către autorități cu atribuții de stare civilă, în condițiile legii, elementele stării civile¹⁸.

Totodată, potrivit art. 1 din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, acestea sunt „*înscrieri autentice prin care se dovedește nașterea, căsătoria sau decesul unei persoane. Acestea se întocmesc în interesul statutului și al persoanei și servesc la cunoașterea numărului și structurii populației, a situației demografice, la apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor*.”

Se poate afirma că, într-un sens restrâns (în înțelesul de *instrumentum probationes*) actele de naștere, de căsătorie, de deces, sunt actele de stare civilă. Într-un înțeles larg, noțiunea de acte de stare civilă include și certificatele eliberate în baza actelor de naștere, căsătorie și deces precum și duplicatele acestor certificate, eliberate în condițiile legii¹⁹.

15 G. Boroș, *op.cit.*, p. 386.

16 O. Ungureanu, C. Munteanu, *op.cit.*, p. 239.

17 G. Boroș, *op.cit.*, p. 386.

18 Fl.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 109.

19 G. Boroș, *op.cit.*, p. 390.

Potrivit art. 10 din Legea nr. 119/1996, certificatele de naștere și de căsătorie se eliberează pe baza actelor de stare civilă, titularilor sau reprezentanților legali ai acestora, iar certificatele de deces, membrilor familiei sau altor persoane îndreptățite. Aceste certificate pot fi eliberate și altor persoane împuternicite prin procură specială, precum și avocaților împuterniciți de către titulari sau de către reprezentanții legali ai acestora, în baza împuternicirii avocațiale emise în conformitate cu prevederile legale aplicabile în materie.

Persoanele interesate să obțină certificatele trebuie să formuleze o cerere pe care o vor depune la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor (S.P.C.L.E.P.) sau, după caz, la primăria unității administrativ-teritoriale care are în păstrare registrul de stare civilă sau de la domiciliul ori reședința petiționarului.

În baza celor menționate mai sus, se impun unele precizări referitoare la funcția pe care o au actele de stare civilă, precum și la natura lor juridică.

Actele de stare civilă îndeplinesc o dublă funcție. Ele constituie pentru fiecare persoană o dovadă a stării sale și, în același timp, permit să fie informați terții²⁰.

Cât privește natura juridică a actelor de stare civilă, aceasta este una mixtă, așa cum rezultă și din definiția dată de Legea nr. 119/1996. Astfel, actele de stare civilă se supun atât regulilor de drept civil, cât și regulilor de drept administrativ. Pentru dreptul civil, ele reprezintă o categorie de acte autentice, încadrare prevăzută de art. 99 alin. 2 NCC. Din acest punct de vedere, este important să se facă distincție între mențiunile înscrise în baza constatărilor personale ale ofițerului de stare civilă, care fac dovada până la înscrierea în fals, și celelalte mențiuni, care fac dovada până la proba contrară.

Din punct de vedere administrativ, actul de stare civilă este, pe de o parte, înscrisul dovăditor (*instrumentum*) al actului administrativ individual (*negotium*) care este înregistrarea de stare civilă, iar, pe de altă parte, un mijloc de evidență a populației²¹.

II.2. Exercițarea atribuțiilor de stare civilă

Potrivit art. 3 alin. 1 din Legea nr. 119/1996, atribuțiile de stare civilă se îndeplinesc de:

- consiliile județene, respectiv de Consiliul General al Municipiului București;
- de serviciile publice comunitare locale de evidență a persoanelor (S.P.C.L.E.P.), în unitățile administrativ-teritoriale unde acestea sunt constituite;
- de ofițerii de stare civilă din cadrul primăriilor unităților administrativ-teritoriale în care nu funcționează servicii publice comunitare locale de evidență a persoanelor.

Persoanele desemnate să întocmească acte de stare civilă sunt numite ofițeri de stare civilă²². În conformitate cu dispozițiile art. 3 alin. 2 din Legea nr. 119/1996, sunt ofițeri de stare civilă:

- primarii municipiilor, sectoarelor municipiului București, orașelor și comunelor;
- șefii misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare de carieră ale României;

20 O. Ungureanu, C. Munteanu, *op.cit.*, p. 250.

21 G. Boroș, *op.cit.*, p. 390.

22 O. Ungureanu, C. Munteanu, *op.cit.*, p. 252.

- comandanții de nave și aeronave;
- ofițerii de stare civilă desemnați prin ordin al ministrului apărării naționale sau, după caz, al ministrului administrației și internelor, potrivit prevederilor art. 7 alin. (7) conform căruia *în caz de mobilizare, război, participare a forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, Ministerul Apărării Naționale sau, după caz, Ministerul Administrației și Internelor, pentru efectivele proprii, desemnează ofițerii de stare civilă care înregistrează actele și faptele de stare civilă ale militarilor, ale personalului civil, precum și ale altor categorii de participanți și le comunică serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, ofițerului de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale competente.*

Legea prevede posibilitatea primarului de a delega sau, după caz, de a retrage, exercitarea atribuțiilor de stare civilă viceprimarului, secretarului unității administrativ-teritoriale sau altor funcționari publici din aparatul propriu cu competență în acest domeniu. Această posibilitate este recunoscută și șefilor misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare de carieră ale României, care pot delega sau retrage aceste atribuții diplomatului care îndeplinește funcții consulare, unuia dintre funcționarii consulari sau angajații consulari.

De reținut este faptul că, în conformitate cu prevederile art. 3 alin. 4 din Legea nr. 119/1996, atunci când ofițerul de stare civilă este parte sau declarant, el nu va putea întocmi actele de stare civilă, fiind necesar să delege o altă persoană competentă.

Referitor la competența ofițerului de stare civilă, trebuie reținut că acesta poate să își exercite funcția numai în circumscripția administrativ-teritorială unde a fost numit, fapt pentru care, de regulă, domiciliul, sau după caz, reședința părților constituie un element determinant în ce privește această competență. În unele cazuri, elementul care atrage competența ofițerului de stare civilă este locul unde se întâmplă un anumit fapt juridic, spre exemplu locul nașterii, locul decesului etc.

Prin urmare, ofițerul de stare civilă își va exercita atribuțiile, în unele cazuri, în limita spațiului geografic de competență a misiunilor diplomatice și a oficiilor consulare de carieră ale României în străinătate, a navei ori a aeronavei aflate în afara apelor teritoriale și, respectiv a spațiului aerian al României, în cazul comandanților de nave și aeronave, a bazelor militare, în cazul ofițerilor de stare civilă militari.

În completarea celor menționate anterior, articolul 7 din Legea nr. 119/1996 reglementează unele situații excepționale:

- dacă nașterea sau decesul are loc în tren, pe o navă sau aeronavă ori într-un alt mijloc de transport în timpul călătoriei pe teritoriul României, întocmirea actului de stare civilă se face la S.P.C.L.E.P. al locului de coborâre sau de debarcare ori, după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale pe a cărei rază are loc coborârea sau debarcarea;
- în cazul în care nașterea, căsătoria sau decesul are loc pe o navă, în timpul unei călătorii în afara apelor teritoriale române, evenimentul se înregistrează în jurnalul de bord de către comandantul navei. Comandantul navei poate încheia căsătorii numai între persoane de cetățenie română;

- dacă nașterea sau decesul are loc pe o aeronavă, în timpul unei călătorii în afara teritoriului României, evenimentul se înregistrează de comandantul aeronavei în carnetul de drum.

Trebuie precizat că înregistrările făcute în jurnalul de bord sau în carnetul de drum, vor cuprinde toate datele necesare întocmirii actului de stare civilă, precum și semnăturile cerute de lege. Aceste înregistrări vor face dovada evenimentului până la sosirea în țară când comandantul navei sau al aeronavei va înainta prin căpitănia portului, respectiv prin comandantul aeroportului, un extras din jurnalul de bord sau din carnetul de drum, la S.P.C.L.E.P. sector 1 al municipiului București, care va întocmi actul de stare civilă.

Totodată, Legea nr. 119/1996 prevede că și cetățenii străini, care au domiciliul sau care se află temporar în România, pot cere înregistrarea actelor și faptelor de stare civilă în aceleași condiții ca și cetățenii români.

Mai mult, dacă un cetățean străin s-a căsătorit sau a decedat pe teritoriul României, ofițerul de stare civilă care a întocmit actul este obligat să trimită, în termen de 5 zile de la înregistrare, la organul competent al Ministerului Administrației și Internelor, un extras de pe actul respectiv. La rândul său, organul competent al M.A.I., va transmite extrasul misiunii diplomatice sau oficiului consular al țării respective acreditate în România, potrivit obligațiilor izvorâte din tratate, acorduri sau convenții la care România este parte sau pe bază de reciprocitate.

În ceea ce privește persoanele fără cetățenie, acestea sunt obligate să solicite înregistrarea actelor și faptelor de stare civilă la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, la primăria competentă.

Pentru cetățenii români aflați în străinătate, întocmirea actelor de stare civilă se face la misiunile diplomatice/oficiile consulare de carieră ale României sau la autoritățile locale competente.

În conformitate cu art. 10 din Metodologie, ofițerii de stare civilă delegați au următoarele atribuții:

- întocmesc, la cerere sau din oficiu, potrivit legii, acte de naștere, de căsătorie și de deces, în dublu exemplar, și eliberează persoanelor fizice îndreptățite certificate doveditoare privind actele și faptele de stare civilă înregistrate;
- înscriu mențiuni pe marginea actelor de stare civilă aflate în păstrare și trimit comunicări de mențiuni pentru înscrierea în registrele de stare civilă;
- eliberează gratuit, la cererea autorităților publice, extrase pentru uz oficial de pe actele de stare civilă, precum și fotocopii ale documentelor aflate în arhiva proprie;
- eliberează, la cererea persoanelor fizice, dovezi privind înregistrarea unui act de stare civilă; dovezile cuprind, după caz, precizări referitoare la mențiunile existente pe marginea actului de stare civilă;
- trimit structurilor de evidență a persoanelor din cadrul S.P.C.L.E.P., la care este arondată unitatea administrativ-teritorială, în termen de 10 zile de la data întocmirii actului de stare civilă sau a modificărilor intervenite în statutul civil, comunicări nominale pentru născuții vii, cetățeni români, ori cu privire la modificările intervenite în statutul civil al cetățenilor români; actele de identitate ale persoanelor decedate ori declarațiile

- din care rezultă că persoanele decedate nu au avut act de identitate se trimit la structura de evidență a persoanelor din cadrul S.P.C.L.E.P. de ultimul loc de domiciliu;
- trimit centrelor militare, până la data de 5 a lunii următoare înregistrării decesului, documentul de evidență militară aflat asupra cetățenilor incorporabili sau recruților;
 - trimit structurilor de stare civilă din cadrul S.P.C.L.E.P., la care este arondată unitatea administrativ-teritorială, până la data de 5 a lunii următoare, certificatele anulate la completare;
 - întocmesc buletine statistice de naștere, de căsătorie și de deces, în conformitate cu normele Institutului Național de Statistică, pe care le trimit, până la data de 5 a lunii următoare înregistrării, la Direcția Județeană de Statistică sau a municipiului București;
 - dispun măsurile necesare păstrării registrelor și certificatelor de stare civilă în condiții care să asigure evitarea deteriorării sau a dispariției acestora și asigură spațiul necesar destinat desfășurării activității de stare civilă;
 - atribuie codurile numerice personale, din listele de coduri precalculate, pe care le păstrează și le arhivează în condiții de deplină securitate;
 - propun necesarul de registre, certificate de stare civilă, formulare, imprimare auxiliare și cerneală specială, pentru anul următor, și îl comunică anual structurii de stare civilă din cadrul S.P.C.J.E.P.;
 - reconstituie registrele de stare civilă pierdute ori distruse — parțial sau total —, prin copierea textului din exemplarul existent, certificând exactitatea datelor înscrise prin semnare și aplicarea sigiliului și a parafei;
 - primesc cererile de schimbare a numelui pe cale administrativă și documentele prezentate în motivare, pentru a fi transmise, spre verificare, S.P.C.L.E.P. la care este arondată unitatea administrativ-teritorială;
 - primesc cererile de înscriere de mențiuni cu privire la modificările intervenite în străinătate, în statutul civil al persoanei, determinate de divorț, adopție, schimbare de nume și/sau prenume, precum și documentele ce susțin cererile respective, pe care le înaintează D.E.P.A.B.D. (Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date), în vederea avizării înscrierii mențiunilor corespunzătoare sau, după caz, a emiterii aprobării;
 - primesc cererile de transcriere a certificatelor și extraselor de stare civilă procurate din străinătate, însoțite de actele ce le susțin, întocmesc referatul cu propunere de aprobare sau respingere a cererii de transcriere pe care îl înaintează, împreună cu întreaga documentație, în vederea avizării prealabile de către S.P.C.J.E.P. în coordonarea căreia se află;
 - primesc cererile de rectificare a actelor de stare civilă și efectuează verificări pentru stabilirea cu exactitate a erorilor depistate în cuprinsul actelor de stare civilă sau a mențiunilor înscrise pe acestea, întocmesc documentația și referatul cu propunere de aprobare sau respingere și le înaintează S.P.C.J.E.P. (Serviciul public comunitar județean de evidență a populației), pentru aviz prealabil, în vederea emiterii dispoziției de aprobare/respingere de rectificare de către primarul unității administrativ-teritoriale competente;
 - primesc cererile de reconstituire și întocmire ulterioară a actelor de stare civilă, întocmesc documentația și referatul prin care se propune primarului unității administrativ-teritoriale emiterea dispoziției de aprobare sau respingere, cu avizul prealabil al S.P.C.J.E.P.;

- înaintează S.P.C.J.E.P., exemplarul II al registrelor de stare civilă, în termen de 30 de zile de la data când toate filele din registru au fost completate, după ce au fost operate toate mențiunile din registrul de stare civilă – exemplarul I;
- sesizează imediat S.P.C.J.E.P./D.G.E.P.M.B., în cazul pierderii sau furtului unor documente de stare civilă cu regim special.

Totodată, potrivit art. 11 din Metodologie, ofițerii de stare civilă delegați și personalul cu atribuții de stare civilă din cadrul S.P.C.L.E.P. îndeplinesc atribuțiile menționate anterior, precum și următoarele atribuții:

- eliberează, la cererea persoanelor fizice îndreptățite, certificate care să ateste componența familiei, necesare reîntregirii familiei aflate în străinătate;
- efectuează verificările necesare avizării cererilor de reconstituire și de întocmire ulterioară a actelor de stare civilă pentru cetățenii români și persoanele fără cetățenie domiciliată în România;
- efectuează verificări și întocmesc referate cu propuneri în vederea avizării de către S.P.C.J.E.P. a cererilor de transcriere a certificatelor/extraselor de stare civilă eliberate de autoritățile străine, precum și a cererilor de rectificare a actelor de stare civilă;
- efectuează verificări și întocmesc referate cu propuneri în dosarele având drept obiect anularea, completarea, modificarea pe cale judecătorească a actelor de stare civilă și a mențiunilor existente pe marginea acestora, declararea judecătorească a dispariției și a morții unei persoane, precum și înregistrarea tardivă a nașterii;
- înscriu în registrele de stare civilă, de îndată, mențiunile privind dobândirea, redobândirea sau renunțarea la cetățenia română, în baza comunicărilor primite de la D.E.P.A.B.D. prin structura de stare civilă din cadrul S.P.C.J.E.P.;
- efectuează verificări cu privire la cererile de schimbare a numelui pe cale administrativă;
- colaborează cu direcțiile de sănătate județene și a municipiului București și cu maternitățile pentru prevenirea cazurilor de internare a gravidelor fără acte de identitate asupra lor sau a căror identitate nu este cunoscută și a cazurilor de părăsire a copiilor nou-născuți și neînregistrați la starea civilă;
- colaborează cu unitățile sanitare, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, și reprezentanții serviciului public de asistență socială, și unitățile de poliție, după caz, pentru cunoașterea permanentă a situației numerice și nominale a persoanelor cu situație neclară pe linie de stare civilă și de evidență a persoanelor, a demersurilor ce se fac pentru punerea acestora în legalitate, până la rezolvarea fiecărui caz în parte, precum și pentru clarificarea situației persoanelor/cadavrelor cu identitate necunoscută;
- transmit lunar la S.P.C.J.E.P., situația indicatorilor specifici;
- transmit semestrial la S.P.C.J.E.P. situația căsătoriilor mixte.

Întocmirea actului de stare civilă de o altă persoană decât de un ofițer de stare civilă

În cadrul acestei subsecțiuni privind exercitarea atribuțiilor de stare civilă, o atenție importantă trebuie acordată cazului în care actul de stare civilă a fost întocmit de o altă persoană decât de un ofițer de stare civilă.

Prin urmare, în această situație se pune în discuție competența persoanei care a întocmit actul și sancțiunea care intervine în cazul încălcării condițiilor legale privind întocmirea acestui tip de acte.

Art. 102 NCC vine să reglementeze situația mai sus descrisă și în același timp să instituie un regim special derogatoriu de la regulile generale care, dacă s-ar aplica, ar conduce la nulitatea absolută a actelor întocmite de o altă persoană decât de un ofițer de stare civilă, fapt care ar avea consecințe negative enorme pentru părți.

Astfel, în conformitate cu dispozițiile art. 102 NCC „*Actele de stare civilă întocmite de o persoană care a exercitat în mod public atribuțiile de ofițer de stare civilă, cu respectarea tuturor prevederilor legale, sunt valabile, chiar dacă acea persoană nu avea această calitate, afară de cazul în care beneficiarii acestor acte au cunoscut, în momentul întocmirii lor, lipsa acestei calități*”.

Prin urmare, actul de stare civilă încheiat de un ofițer de stare civilă incompetent va fi menținut ca valabil dacă acea persoană a exercitat în mod public atribuțiunile respective²³.

În concret, art. 102 NCC reprezintă aplicarea principiului validității aparenței în drept — *error communis facit ius*, potrivit căruia persoanele care s-au întemeiat cu bună-credință pe o situație considerată în mod public ca fiind însăși realitatea, trebuie ocrotiți din punct de vedere juridic.

Nu în ultimul rând, trebuie reținute condițiile ce trebuie să fie îndeplinite pentru a se aplica principiul *error communis facit ius*, condiții ce decurg din textul de lege prevăzut de art. 102 NCC precum și din aspectele anterior menționate.

Astfel, pentru ca actul de stare civilă întocmit de o altă persoană decât de un ofițer de stare civilă competent să fie considerat valabil, este necesar ca agentul instrumentator care a întocmit acel act să fi exercitat în mod public atribuțiile specifice unui ofițer de stare civilă de așa manieră, încât s-a format convingerea generală că acea persoană este un ofițer de stare civilă legal investit.

Totodată, persoana în beneficiul căreia s-a întocmit actul de stare civilă nu trebuie să fi cunoscut la momentul întocmirii actului faptul că agentul instrumentator nu are calitatea de ofițer de stare civilă. Această condiție se consideră a fi îndeplinită, iar actul va fi valabil, chiar dacă beneficiarul actului află ulterior întocmirii că agentul instrumentator nu avea calitatea de ofițer de stare civilă competent.

O ultimă condiție are în vedere obligația respectării prevederilor legale privind întocmirea actului de stare civilă. Altfel spus, în cazul în care nu au fost respectate prevederile legale

23 I. Deleanu, *Aparența în drept*, în revista Pandectele Române nr. 2/2002, Partea a VI-a, p. 251.

privind întocmirea actului de stare civilă, altele decât cele referitoare la calitatea de ofițer de stare civilă, actul va fi totuși lovit de nulitate absolută.

II.3. Regimul juridic al actelor de stare civilă

Regimul juridic al actelor de stare civilă cuprinde regulile referitoare la înregistrările de stare civilă, precum și reguli referitoare la anularea (desființarea), modificarea, rectificarea și completarea actelor de stare civilă și a mențiunilor de pe acestea.

II.3.1. Înregistrările de stare civilă

II.3.1.1. Noțiuni, reglementare și clasificare

Înregistrările de stare civilă sunt operații materiale care constau în consemnarea în scris a producerii/existenței faptelor sau a încheierii actelor din care rezultă starea civilă a unei persoane, consemnare făcută de organele de stat competente, în registrele de stare civilă și cu respectarea procedurii prevăzute de lege. Reglementarea lor juridică este cuprinsă în Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă.

Înregistrările de stare civilă sunt de două feluri:

- înregistrări sub forma întocmirii actelor de stare civilă — întocmirea vizează actele de naștere, de căsătorie și de deces.
- înregistrări sub forma înscrierii de mențiuni marginale în registrele de stare civilă — pe actele de stare civilă.

II.3.1.2. Reguli generale privind înregistrările de stare civilă²⁴

- Actele de stare civilă se întocmesc în registre de stare civilă, în două exemplare, ambele în original, și se completează manual, cu cerneală specială de culoare neagră. Legea stabilește, că începând cu data la care se va asigura infrastructura informatică necesară, al doilea exemplar al actelor de stare civilă va fi întocmit în format electronic.
- Înregistrarea actelor și faptelor de stare civilă și înscrierea mențiunilor se fac la cerere, pe baza declarației persoanei obligate la aceasta, sau din oficiu, după caz. Înregistrarea actelor de stare civilă se va face în fața ofițerului de stare civilă, verbal, pentru înregistrarea nașterii și a decesului, și în scris, pentru căsătorie.
- Numele de familie și prenumele se scriu așa cum rezultă din actele de identitate, din certificatele de stare civilă și din alte înscrisuri prezentate de declarant sau primite de la autorități.

24 A se vedea art. 2, art. 3 alin. 4, art. 5, art. 6, art. 8, art. 9, art. 11, art. 60–61, art. 66 din Legea nr. 119/1996 și art. 12–27 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă.

- Întocmirea actelor de stare civilă, precum și înscrierea mențiunilor se fac în limba română, folosindu-se alfabetul latin. Numele sau prenumele formate din două sau mai multe cuvinte se scriu cu cratimă.
- Ofițerul de stare civilă este obligat să verifice realitatea conținutului declarației și concordanța acesteia cu actele de identitate, certificatele de stare civilă și cu celelalte înscrisuri prezentate de declarant. Ofițerul de stare civilă are obligația de a înregistra certificatul medical constatator al nașterii și certificatul medical constatator al decesului, precum și declarațiile de căsătorie imediat ce acestea sunt primite, într-un registru de intrare-ieșire confecționat după modelul prevăzut de lege.
- Actul de stare civilă, întocmit în temeiul declarației, se va semna atât de către ofițerul de stare civilă, cât și de către declarant. Totodată, ofițerul de stare civilă va aplica și parafa proprie, precum și sigiliul special confecționat pentru activitățile de stare civilă.
- Dacă declarantul nu poate semna, ofițerul de stare civilă are obligația de a menționa acest aspect pe actul de stare civilă, pe care îl semnează.
- Nu sunt permise ștersăturile, răzuirile, prescurtările și adăugările în actele de stare civilă.
- Ofițerul de stare civilă nu va putea întocmi acte de stare civilă când este parte sau declarant, el fiind obligat să delege o altă persoană în conformitate cu dispozițiile legale.
- Orice modificare intervenită în statutul civil al unei persoane, fie ca urmare a întocmirii unui act de stare civilă, fie dispusă printr-o hotărâre judecătorească definitivă ori printr-un act administrativ, se comunică din oficiu, în termen de 10 zile, serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, ofițerului de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale care a întocmit actul de naștere, de căsătorie sau de deces al persoanei la care această modificare se referă, în vederea înscrierii mențiunilor corespunzătoare. Dacă modificarea a fost dispusă printr-o hotărâre judecătorească definitivă, aceasta se comunică, din oficiu, în termenul prevăzut mai sus de către instanța care s-a pronunțat ultima asupra fondului.
- În cazul în care ofițerul de stare civilă refuză să întocmească un act sau să înscrie o mențiune ce intră în atribuțiile sale, persoana nemulțumită poate sesiza judecătoria în raza căreia domiciliază.
- În certificatele de stare civilă nu vor fi preluate titlurile de noblețe, chiar dacă au fost înscrise în unele acte de stare civilă. În cazul în care certificatul de stare civilă nu a fost eliberat la data întocmirii actului, eliberarea acestuia se face la cererea scrisă a persoanei îndreptățite.
- Este interzisă reținerea certificatelor de stare civilă de către orice persoană. Prin excepție, în conformitate cu prevederile art. 11 alin. 2 din Legea nr. 119/1996, în cazul în care autoritățile investite cu atribuții de stare civilă, constată că unele date din cuprinsul unui certificat de stare civilă nu corespund cu cele din actul pe baza căruia a fost eliberat, certificatul se va reține urmând ca acesta să fie anulat și ulterior, se va elibera un nou certificat.
- În ceea ce privește conținutul și forma actelor de stare civilă, acestea sunt reglementate de lege. Actele vor fi tipărite pe ambele fețe, cu excepția celor pentru misiunile diplomatice și oficiile consulare de carieră ale României, care vor fi tipărite pe o singură față, în registre confecționate din hârtie specială și compactate cu pânză. Legea prevede și folosirea

unor culori specifice categoriilor de acte de stare civilă. Astfel, pe actele de naștere se va imprima o tentă de culoare albastră, pe cele de căsătoriei o tentă de culoare roz, iar, în cele din urmă, cele de deces vor avea culoarea cenușie. În fine, numerotarea actelor se va face pe an calendaristic, în momentul întocmirii acestora, consecutiv și neîntrerupt, începând cu data de 1 ianuarie cu numărul 1, și terminând cu numărul ultimului act înregistrat în data de 31 decembrie.

O serie de reguli generale sunt prevăzute și pentru registrele de stare civilă. Potrivit art. 12 alin. 1 din Metodologie, registrele de stare civilă sunt documentele în care se întocmesc actele de naștere, de căsătorie și de deces.

Revenind la regulile generale privind registrele de stare civilă, amintim cu titlu exemplificativ faptul că registrele de stare civilă vor fi vizate pentru deschidere și închidere de către primar și ofițerul de stare civilă delegat.

Totodată, un exemplar al registrelor — Exemplarul I, se va păstra la S.P.C.L.E.P. sau la primăria unității administrativ-teritoriale unde s-a întocmit, iar cel de al doilea exemplar — Exemplarul II, se va înainta consiliului județean sau Consiliului General al Municipiului București în termen de 30 de zile de la data când toate filele din registru au fost completate.

În cele din urmă, ambele exemplare se vor trimite la Arhivele Naționale, după trecerea a 100 de ani de la completarea lor.

II.3.1.3. Reguli Speciale

O serie de reguli speciale cu privire la anumite înregistrări se regăsesc la înregistrarea nașterii (art. 14–23 din Legea nr. 119/1996 și art. 28–40 din Metodologie); căsătoriei (art. 24–31 din Legea nr. 119/1996 și art. 41–53 din Metodologie); recunoașterii sau hotărârii judecătorești de stabilire a filiației (art. 46 din Legea nr. 119/1996 și art. 95–97 din Metodologie); adopției (art. 23 din Legea nr. 119/1996 și art. 98–102 din Metodologie); înscrierea divorțului, anularea sau încetarea căsătoriei (art. 48 din Legea nr. 119/1996 și art. 103–105 din Metodologie); schimbării numelui și/sau a prenumelui pe cale administrativă (art. 49 din Legea nr. 119/1996 și art. 106–114 din Metodologie); decesului (art. 32–39 indice 1 din Legea nr. 119/1996 și art. 54–65 din Metodologie) etc.

II.3.1.4. Înregistrarea nașterii și întocmirea actului de naștere²⁵

Competența privind înregistrarea nașterii și întocmirea actului de naștere

Potrivit art. 14 din Legea nr. 119/1996 și art. 28 din Metodologie, competența de a înregistra nașterea aparține structurii de stare civilă din cadrul S.P.C.L.E.P. sau, după caz,

²⁵ A se vedea art. 14–23 din Legea nr. 119/1996 și art. 28–40 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă.

ofițerului de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale în a cărei rază s-a produs nașterea, ori, după caz, șefului misiunii diplomatice sau al oficiului consular de carieră. Aceste autorități vor avea și competența de a întocmi actul de naștere.

Persoanele ce pot declara nașterea

În conformitate cu art. 14¹ alin. 2 din Legea nr. 119/1996, întocmirea actului de naștere se face pe baza declarației verbale a oricăruia dintre părinții copilului. În cazul în care aceștia nu își pot îndeplini obligația de declarare a nașterii stabilită în sarcina lor, această obligație revine medicului, persoanelor care au fost de față la naștere, asistentului social sau, după caz, persoanei cu atribuții de asistență socială din unitatea sanitară în care a avut loc nașterea sau oricărei persoane care a luat cunoștință despre nașterea copilului.

Prin urmare, au obligația de a face declarația de naștere oricare dintre părinți iar, dacă, din diferite motive, nu o pot face, obligația declarării revine medicului, persoanelor care au fost de față la naștere, personalului desemnat din unitatea sanitară în care a avut loc nașterea sau oricărei persoane care a luat cunoștință despre nașterea copilului.

Documente necesare pentru înregistrarea nașterii

Pentru înregistrarea nașterii, pe lângă declarația verbală privind nașterea dată de persoanele care au obligația declarării acestui eveniment, se vor prezenta următoarele documente:

- certificatul medical constatator al nașterii care va trebui să aibă număr de înregistrare, dată certă, ștampila unității sanitare, semnătura și parafa medicului;
- actul de identitate al persoanei care face declarația precum și al mamei;
- dacă este cazul, certificatul de căsătorie al părinților copilului, atât în original, cât și în copie.

În cazul în care părinții copilului sunt căsătoriți, dar aceștia poartă nume de familie diferit, se va da și o declarație scrisă privind numele pe care îl va dobândi copilul, semnată de ambii părinți în fața ofițerului de stare civilă sau a notarului public.

În practică, pot apărea situații în care înregistrarea și întocmirea actului de naștere se face în lipsa actului de identitate al mamei. În astfel de situații, se vor prezenta pe lângă documentele menționate mai sus (actul de identitate al persoanei declarante, certificatul medical constatator al nașterii) și un document întocmit de reprezentantul poliției cu ocazia verificărilor efectuate la solicitarea unității sanitare în care a avut loc nașterea, cu privire la datele de identificare a mamei, și a verificărilor în registrele de stare civilă sau în Registrul național de evidență a persoanelor.

De asemenea, în situația în care nașterea mamei nu este înregistrată, întocmirea actului de naștere se va face pe baza declarației scrise a persoanelor care potrivit prevederilor legale au obligația declarării acestui eveniment, a unui proces-verbal privind identitatea declarată de mamă, semnat de reprezentantul direcției generale de asistență socială și protecția copilului, de reprezentantul poliției și de cel al unității sanitare, a certificatului medical constatator al nașterii și a actului de identitate al declarantului. Totodată, atunci când nașterea mamei nu este înregistrată, potrivit art. 21¹ și art. 21² din Legea nr. 119/1996, în scopul

protejării dreptului la identitate al copilului, identificării mamei neînregistrate și clarificării stării civile a acesteia, precum și pentru eliminarea riscului substituirii de persoane, se va colecta imaginea facială și imaginea impresiunilor papilare a două degete ale mamei. De menționat este faptul că aceste imagini vor fi utilizate exclusiv cu ocazia procedurii de înregistrare a nașterii mamei, pentru compararea cu imaginile colectate de la persoana care se prezintă pentru înregistrarea nașterii. Astfel, se vor efectua și toate demersurile necesare pentru înregistrarea nașterii mamei care se vor finaliza cu obținerea unui act de identitate de către aceasta. Competența privind efectuarea tuturor acestor demersuri revine serviciul public de asistență socială de la domiciliul declarat al mamei.

Pe lângă documentele menționate mai sus, art. 30 alin. 2 din Metodologie prevede că în situația în care unul dintre părinți sau ambii sunt cetățeni străini sau apatrizi, va fi necesară și depunerea pașaportului părintelui cetățean străin sau apatrid/părinților cetățeni străini sau apatrizi, respectiv a actului de identitate pentru cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene ori Spațiului Economic European sau ai Confederației Elvețiene sau, după caz, a documentului de identitate eliberat de Inspectoratul General pentru Imigrări, în original și în fotocopie. În cazul cetățenilor străini sau apatrizilor ale căror acte de identitate/călătorie nu conțin date înscrise prin utilizarea alfabetului latin este necesară depunerea traducerii legalizate a filei care conține datele de identificare ale persoanei. Suplimentar, dacă din documentele străine prezentate nu rezultă în mod distinct care este numele de familie și prenumele părintelui cetățean străin/apatrid, atunci acesta va da o declarație notarială în vederea clarificării aspectelor ce țin de numele său. Totodată, este necesară și depunerea certificatului de căsătorie al părinților copilului, înregistrat în registrele de stare civilă române, dacă unul dintre părinți este cetățean român. În situația în care ambii părinți sunt cetățeni străini se va prezenta certificatul de căsătorie, în original, precum și traducerea legalizată a acestuia, apostilată/supralegalizată. În cele din urmă, textul de lege anterior menționat, reglementează și situația în care părinții solicitanți de azil sau beneficiari ai protecției internaționale în România nu pot prezenta certificatul de căsătorie emis de autoritățile străine în fața cărora a fost oficiată căsătoria, caz în care se va depune o declarația dată de aceștia în fața ofițerului de stare civilă pe proprie răspundere privind data și locul încheierii căsătoriei, data și locul nașterii copilului, apartenența copilului născut și numele pe care acesta îl va purta. În fine, în cazul în care părinții solicitanți de azil sau beneficiari ai protecției internaționale în România nu dețin pașaportul sau actul de identitate eliberat de statul ai cărui cetățeni sunt, iar în cazul apatrizilor, pașaportul emis în baza Convenției privind statutul apatrizilor din anul 1954, la rubrica mențiuni din actul și certificatul de naștere al copilului se înscrie mențiunea «Identitatea părinților/tatălui/mamei este declarată».

Potrivit art. 30 alin. 6 din Metodologie în cazul în care căsătoria părinților a fost încheiată în străinătate și nu a fost transcrisă/înscrisă în registrele de stare civilă române, se procedează la transcrierea/înscrierea în regim de urgență a certificatelor de stare civilă emise de autoritățile străine în registrele de stare civilă române. După ce au fost îndeplinite formalitățile privind transcrierea/înscrierea căsătoriei părinților se va proceda la înregistrarea nașterii copilului.

În cele din urmă, subliniem faptul că, în conformitate cu prevederile art. 143 din Legea nr. 119/1996, în situația în care declarantul este cetățean străin, necunosător al limbii române ori persoană cu handicap auditiv sau surdocecitate, la depunerea documentelor necesare înregistrării nașterii se va folosi interpret autorizat sau, după caz, interpret autorizat al limbajului mimico-gestual și al limbajului specific persoanelor cu surdocecitate, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

Înregistrarea nașterii copilului din afara căsătoriei

În ceea ce privește înregistrarea nașterii unui copil din afara căsătoriei, tatăl copilului poate da o declarație de recunoaștere a copilului, atât în fața ofițerului de stare civilă care înregistrează nașterea, cât și în fața unui notar public.

Această declarație de recunoaștere trebuie să facă referire și la numele de familie pe care îl va dobândi copilul.

În cele din urmă, declarația de recunoaștere împreună cu consimțământul mamei care se va anexa, vor fi prezentate autorității competente să înregistreze nașterea alături de documentele mai sus menționate. Mai mult, dacă recunoașterea paternității are loc în momentul declarării nașterii, datele privind tatăl copilului se înscriu în rubricile corespunzătoare din cuprinsul actului de naștere ce se întocmește.

La înregistrarea nașterii, ofițerul de stare civilă atribuie și înscrie codul numeric personal, care se menționează în certificatul de naștere, precum și în toate celelalte acte care privesc persoana în cauză. Trebuie reținut faptul că acest cod numeric personal se atribuie doar copiilor cetățeni români.

Numele copilului

Un aspect important al declarației de naștere se referă la numele pe care îl va dobândi copilul. Numele de familie se dobândește prin efectul filiației și poate fi modificat prin efectul schimbării stării civile, în condițiile prevăzute de lege. Prenumele se stabilește la data înregistrării nașterii, pe baza declarației de naștere și este ales de părinți conform voinței lor.

Cu toate acestea, ofițerul de stare civilă va refuza înregistrarea prenumelor indecente, ridicole și a altora asemenea, de natură a afecta ordinea publică și bunele moravuri ori interesele copilului, după caz.

Referitor la numele de familie și prenumele copilului găsit, născut din părinți necunoscuți, precum și cele ale copilului care este părăsit de către mamă în spital, iar identitatea acesteia nu a fost stabilită în termenul prevăzut de lege, se stabilesc prin dispoziția primarului comunei, orașului, municipiului sau al sectorului municipiului București în a cărui rază teritorială a fost găsit copilul ori, după caz, s-a constatat părăsirea lui, în condițiile legii speciale.²⁶

26 A se vedea art. 84 din NCC: (1) *Numele de familie se dobândește prin efectul filiației și poate fi modificat prin efectul schimbării stării civile, în condițiile prevăzute de lege.* (2) *Prenumele se stabilește la data înregistrării nașterii, pe baza declarației de naștere. Este interzisă înregistrarea*

Dacă părinții nu au nume de familie comun sau există neconcordanță între prenumele copilului trecut în certificatul medical constatator al nașterii și declarația verbală a declarantului, întocmirea actului de naștere se face pe baza declarației scrise și semnate de ambii părinți, dată în fața ofițerului de stare civilă sau a declarației notariale date de părinți, din care să rezulte numele de familie și prenumele copilului. În cele din urmă, în lipsa acordului părinților cu privire la numele de familie, va fi necesară intervenția instanței de tutelă. Astfel, instanța de tutelă va hotărî numele de familie al copilului, urmând a comunica hotărârea rămasă definitivă și irevocabilă serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, ofițerului de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale unde s-a produs evenimentul, în vederea întocmirii actului de naștere. Tot instanța de tutelă va fi cea care va decide și în cazul refuzului ofițerului de stare civilă de a înregistra prenume indecente, ridicole și a altora asemenea, de natură a afecta ordinea publică și bunele moravuri ori interesele copilului, după caz.

Declaraarea nașterii.

Termene de declarare a nașterii

Declaraarea și înregistrarea nașterii se face în termen de 30 de zile pentru copilul născut viu și aflat în viață și în termen de 3 zile pentru copilul născut mort. În acest context, subliniem faptul că în registrul de nașteri se înregistrează atât copilul născut viu cât și copilul născut mort.

Pentru copilul născut mort se va întocmi numai actul de naștere, fără a se completa rubricile privind prenumele, cetățenia și codul numeric personal, iar la rubrica „din care rezultă că s-a născut un copil” se înscrie cuvântul „mort”.

În cazul în care copilul născut viu a decedat înăuntrul termenului de 30 de zile, declaraarea nașterii se face în termen de 24 de ore de la data decesului. Aceste termene cuprind atât ziua nașterii, cât și ziua în care se face declarația, adică ele încep să curgă din ziua producerii evenimentului, fiind socotite pe zile calendaristice.

Totodată, legea prevede și un termen de 30 de zile în care trebuie să se facă înregistrarea nașterii copilului, găsit sau părăsit de mamă în maternitate sau în unități sanitare. Termenul de 30 de zile curge de la data găsirii copilului.

Trebuie precizat că înregistrarea gemenilor se face prin întocmirea unor acte de naștere individuale, pentru fiecare copil în parte. Acesta este modul în care se va proceda și în cazul gemenilor siamezi.

de către ofițerul de stare civilă a prenumelor indecente, ridicole și a altor asemenea, de natură a afecta ordinea publică și bunele moravuri ori interesele copilului, după caz. (3) Numele de familie și prenumele copilului găsit, născut din părinți necunoscuți, precum și cele ale copilului care este părăsit de către mamă în spital, iar identitatea acestuia nu a fost stabilită în termenul prevăzut de lege, se stabilesc prin dispoziția primarului comunei, orașului, municipiului sau al sectorului municipiului București în a cărui rază teritorială a fost găsit copilul ori, după caz, s-a constatat părăsirea lui, în condițiile legii speciale.

În practică, se pot întâlni situații în care nașterea nu este declarată în termenul legal de 30 de zile de la data producerii evenimentului care se solicită a fi înregistrat. În aceste cazuri, întocmirea actului de naștere se face la cererea scrisă a declarantului, nemaifiind suficientă doar declarația verbală a acestuia. Totodată, este necesar să se obțină aprobarea primarului unității administrativ-teritoriale în a cărei rază s-a produs evenimentul, precum și avizul conform al S.P.C.J.E.P. sau, după caz, al D.G.E.P.M.B. De menționat este faptul că în declarația scrisă, trebuie indicate motivele pentru care nu s-a solicitat înregistrarea nașterii în termenul legal.

Referitor la locul unde se depune cererea privind înregistrarea tardivă a nașterii, aceasta poate fi depusă fie la S.P.C.L.E.P./primăria competentă să înregistreze nașterea, fie la S.P.C.L.E.P./primăria în raza căreia are domiciliul unul dintre părinți/persoana majoră neînregistrată, respectiv sediul instituția interesată. Cu toate acestea, în ambele cazuri, ofițerul de stare civilă/personalul cu atribuții de stare civilă de la S.P.C.L.E.P./primăria competentă să înregistreze nașterea va trebui să întocmească un referat care trebuie să cuprindă o scurtă prezentare a stării de fapt descrisă de declarantul nașterii, motivele pentru care nu a fost declarată în termen nașterea, referiri privind certificatul medical constatator al nașterii precum și celelalte documente depuse, mențiunea că au fost efectuate verificări care confirmă faptul că nașterea respectivă nu a fost înregistrată în registrele de stare civilă, și în final propunerea de a se înregistra nașterea cu toate datele de identificare ale copilului precum și ale părinților.

Totodată, în funcție de vârsta persoanei a cărei naștere se declară peste termenul de 30 de zile reglementat de lege, ofițerul de stare civilă/personalul cu atribuții de stare civilă investit cu soluționarea cererii va trebui să efectueze o serie de verificări în conformitate cu dispozițiile art. 31², art. 31³ și art. 31⁴ din Metodologie. Mai precis, în cazul minorilor lipsiți de capacitate deplină de exercițiu, respectiv minorii cu vârsta până la 14 ani, ofițerul de stare civilă/personalul cu atribuții de stare civilă va efectua verificări în registrele de stare civilă precum și verificări în RNEP (Registrul Național de Evidență a Persoanelor). La aceste activități, în cazul minorilor cu capacitate restrânsă de exercițiu, mai precis cei cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, la verificările anterior precizate se adaugă și verificări efectuate în evidențele Direcției Generale de Pașapoarte și ale serviciului cazier judiciar, statistică și evidențe operative, verificări la adresele la care aceștia declară că au locuit, precum și, după caz, la unitățile de învățământ la care declară că au fost înscriși, prin unitățile de poliție. De asemenea, ofițerul de stare civilă/personalul cu atribuții de stare civilă va solicita și o declarație persoanei a cărei naștere nu a fost înregistrată, precum și, după caz, părinților sau ocrotitorului/reprezentantului legal ai/al persoanei, la care se va anexa 2 fotografii mărimea 3/4 cm. Aceste fotografii sunt necesare pentru a se stabili dacă fizionomia persoanei corespunde cu fotografiile anexate, urmând a aplica cele două fotografii astfel: una pe declarația persoanei și alta pe cea a părinților sau a ocrotitorului/reprezentantului legal, după caz.

În fine, în cazul persoanelor majore a căror naștere nu a fost declarată în termen, suplimentar față de toate demersurile arătate mai sus, ofițerul de stare civilă/personalul cu atribuții de stare civilă va solicita și declarația a 2 membri ai familiei persoanei majore, iar în lipsa acestora, a două persoane care o cunosc, prin care se certifică identitatea persoanei majore a cărei naștere urmează a fi înregistrată.

Se poate constata că în toate cazurile de declarare a nașterii, certificatul medical constatator are un rol extrem de important, acesta furnizând informații elementare referitor la nașterea copilului. Însă, în practică au existat situații în care declarantul nu a prezentat certificatul medical constatator al nașterii. Prin urmare, legiuitorul a fost nevoit să găsească o soluție, motiv pentru care a stabilit în sarcina ofițerului de stare civilă/personalului cu atribuții de stare civilă obligația de a efectua verificări în evidențele unității sanitare unde s-a produs nașterea sau ale medicului de familie, în situația în care nașterea a avut loc la domiciliu, pentru obținerea certificatului medical constatator al nașterii. În cele din urmă, dacă acest document nu este identificat nici în urma verificărilor efectuate atunci se vor întreprinde toate demersurile necesare pentru efectuarea unei expertizei medico-legale menite să identifice și să stabilească toate datele necesare înregistrării nașterii. În acest context, trebuie menționate și faptul că în cazul în care din verificările efectuate la unitatea sanitară nu se identifică certificatul medical constatator al nașterii sau documente care să dovedească nașterea, locul nașterii este cel declarat.

După ce au fost parcurse toate verificările prevăzute de lege, astfel cum am menționat anterior, ofițerul de stare civilă/personalul cu atribuții de stare civilă va întocmi un referat care trebuie să conțină datele necesare întocmirii actului de naștere. Acest referat se va înainta la S.P.C.J.E.P./D.G.E.P.M.B., împreună cu documentele aferente și rezultatul verificărilor efectuate. La rândul său, după verificarea documentelor, S.P.C.J.E.P./D.G.E.P.M.B. restituie întreaga documentație, împreună cu avizul conform dat pe referat, S.P.C.L.E.P./primăriei unității administrativ-teritoriale competente. De menționat este faptul că, în cazul în care documentația este incompletă, S.P.C.J.E.P./D.G.E.P.M.B. nu va aviza referatul și va restitui motivat întreaga documentație în vederea completării.

În cele din urmă, ofițerul de stare civilă/personalul cu atribuții de stare civilă va prezenta referatul avizat primarului pentru aprobare, iar după aprobarea acestuia se va întocmi actul de stare civilă și se va elibera certificatul de naștere persoanei îndreptățite. Subliniem faptul că nicio naștere nu poate fi înregistrată peste termenul de 30 de zile fără avizul conform al S.P.C.J.E.P./D.G.E.P.M.B. și fără aprobarea primarului pe referat.

Nu în ultimul rând, dorim să amintim și prevederile art. 31⁵ din Metodologie care reglementează situația în care nașterea s-a produs în străinătate și nu a fost înregistrată la autoritățile locale/misiunea diplomatică ori oficiul consular al României sau a fost înregistrată cu date nereale privind identitatea părinților. În aceste situații, întocmirea actului de naștere se face în țară, în baza certificatului medical constatator al nașterii eliberat de autoritățile medicale străine sau, după caz, în baza certificatului de naștere, după ce D.E.P.A.B.D. verifică, prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe — Departamentul Consular, dacă nașterea nu a fost înregistrată sau, după caz, cu ce date a fost înregistrată în străinătate.

În funcție de rezultatul verificărilor, se va aplica procedura de transcriere a certificatelor de stare civilă procurate în străinătate, în cazul în care nașterea a fost înregistrată într-un mod corect în străinătate, sau se vor face o serie de verificări suplimentare, în cazul în care nașterea a fost înregistrată cu date nereale. Mai precis, în acest ultim caz, ofițerul de stare civilă/personalul cu atribuții de stare civilă are sarcina de a stabili în ce constă diferența dintre datele consemnate în actul înregistrat în străinătate și datele de identificare reale ale

părinților copilului, pe bază de documente și declarații ale persoanelor care pot da relații, inclusiv ale părinților copilului, date în fața ofițerului de stare civilă/personalului cu atribuții de stare civilă sau notarului public.

Înregistrarea nașterii copilului găsit sau părăsit în maternitate de mamă

Legea reglementează și situația înregistrării nașterii unui copil găsit sau părăsit în maternitate de către mamă. Astfel, art. 19 din Legea nr. 119/1996 stabilește obligația persoanei care a găsit un copil, ale cărui date de identificare nu se cunosc, de a anunța cea mai apropiată unitate de poliție în termen de 24 de ore.

Întocmirea actului de naștere al copilului găsit se face în termen de 30 de zile de la data găsirii acestuia, de către serviciul public comunitar de evidență a persoanelor în a cărui rază administrativ-teritorială a fost găsit copilul, pe baza unui proces-verbal întocmit și semnat de reprezentantul serviciului public de asistență socială, de reprezentantul unității de poliție competente și de medic.

În acest proces-verbal ce se va întocmi în termen de 3 zile de la data găsirii copilului, trebuie să se menționeze data, locul și împrejurările în care a fost găsit copilul, sexul, vârsta și data presupusă a nașterii acestuia, stabilită de medic, numele de familie, prenumele și domiciliul persoanei care l-a găsit, precum și, după caz a martorilor, denumirea și adresa instituției sau numele persoanei căreia i-a fost încredințat copilul, precum și rezultatul primelor cercetări efectuate de poliție pentru identificarea mamei.

Pe lângă acest proces-verbal, vor fi necesare pentru întocmirea actului de naștere a copilului găsit și declarația scrisă a persoanei care a găsit copilul ori referatul reprezentantului serviciului public de asistență socială, din cadrul unității administrativ-teritoriale în raza căreia a fost găsit copilul, dispoziția de stabilire a numelui și prenumelui copilului găsit, emisă de primar, pentru cazurile în care nu se cunosc numele de familie și prenumele copilului, și expertiza medico-legală privind stabilirea sexului și a vârstei aproximative a copilului.

O altă situație specială este cea a copilului părăsit de mamă în maternitate. Întocmirea actului de naștere, în acest caz, se face imediat după împlinirea termenului de 30 de zile de la întocmirea procesului verbal de constatare a părăsirii copilului, semnat de reprezentantul direcției generale de asistență socială și protecția copilului, de reprezentantul poliției și de cel al maternității.

Dacă identitatea mamei nu a fost stabilită în termen de 30 de zile de la întocmirea procesului verbal de constatare a părăsirii copilului, serviciul public de asistență socială în a cărui rază administrativ-teritorială a fost găsit copilul, pe baza documentației transmise de direcția generală de asistență socială și protecția copilului, are obligația ca în termen de 5 zile să obțină dispoziția primarului competent să întocmească actul de naștere privind stabilirea numelui și prenumelui copilului și să facă declarația de înregistrare a nașterii la serviciul public comunitar de evidență a persoanelor.

Întocmirea actului de naștere se face pe baza procesului verbal, a certificatului medical constatat al nașterii, a autorizării instanței de tutelă în a cărei circumscripție a fost găsit

copilul, cu privire la măsura plasamentului în regim de urgență, a răspunsului poliției cu privire la rezultatul verificărilor privind identitatea mamei, a dispoziției de stabilire a numelui și prenumelui copilului și a declarației de înregistrare a nașterii.

Trebuie menționat faptul că în ambele situații speciale descrise anterior, actul de naștere a copilului se va completa numai la rubricile referitoare la copil. În situația în care ulterior întocmirii actului de naștere privind copilul găsit sau părăsit de mamă în maternitate sunt identificați părinții ori copilul este recunoscut de mamă, serviciul public comunitar de evidență a persoanelor sau ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale unde a fost înregistrată nașterea va solicita instanței judecătorești competente anularea actului de naștere. După anularea actului, se va proceda la o nouă înregistrare a copilului.

Întocmirea actului de naștere în cazul adopției

Un nou act de naștere se va întocmi și în cazul adopției. Competent să îndeplinească acest demers este S.P.C.L.E.P. de la domiciliul adoptatului sau în raza căreia se află sediul instituției de ocrotire în îngrijirea căreia se găsește adoptatul.

În situația în care adoptatorii sunt cetățeni străini ori cetățeni români cu domiciliul sau cu reședința în străinătate, noul act de naștere se va întocmi de către S.P.C.L.E.P. în a căruia rază administrativ-teritorială are domiciliul cel adoptat sau unde își are sediul instituția de ocrotire, în cazul copiilor aflați în îngrijirea acesteia. În noul act de naștere întocmit, rubrica „Locul nașterii” se va completa cu datele din actul de naștere inițial.

11.3.1.5. Înregistrarea căsătoriei și întocmirea actului de căsătorie²⁷

Locul încheierii căsătoriei

Potrivit art. 24 din Legea nr. 119/1996 căsătoria se încheie de către ofițerul de stare civilă, la sediul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, al primăriei în a cărei rază de competență teritorială își are domiciliul sau reședința unul dintre viitorii soți, sau, după caz, la un sediu destinat acestui scop, stabilit de primarul unității administrativ-teritoriale respective.

Prin excepție de la această regulă, pentru motive temeinice, căsătoria se poate încheia și în afara sediului serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, al primăriei competente, cu aprobarea primarului. Prin Legea nr. 47/2020 pentru modificarea alineatului (2) al articolului 24 din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă s-au adus unele modificări la textul de lege inițial, menite să clarifice în mod clar care sunt locurile în care prin excepție se pot încheia căsătorii. Astfel, în actul normativ menționat se face trimitere la locuri precum grădinile publice, parcurile, muzeele și alte locuri în aer liber. De

²⁷ A se vedea art. 24–31 din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă și art. 41–53 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă.

precizat este faptul că pentru încheierea căsătoriilor în astfel de locuri, viitorii soți trebuie să se adreseze cu o cerere serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, al primăriei competente, iar această cerere trebuie să fie aprobată de primar.

Totodată, căsătoria poate fi încheiată la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, la o altă primărie decât cea în a cărei rază teritorială domiciliază sau își au reședința viitorii soți, cu aprobarea primarului unității administrativ-teritoriale unde se încheie căsătoria, caz în care se va înștiința, de îndată, primăria de domiciliu sau de reședință a viitorilor soți, în vederea publicării declarației de căsătorie.

Declarația de căsătorie

Așa cum vom dezvolta pe larg în capitolul următor, una dintre condițiile ce trebuie îndeplinite pentru încheierea valabilă a căsătoriei se referă la întocmirea declarației de căsătorie.

Potrivit prevederilor din Legea nr. 119/1996 și a metodologiei de aplicare, declarația de căsătorie se face personal de către viitorii soți, în scris, la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, la primăria competentă, misiunea diplomatică ori oficiul consular unde urmează a se încheia căsătoria.

În declarația de căsătorie, viitorii soți vor arăta că nu există niciun impediment legal la căsătorie și vor menționa numele de familie pe care îl vor purta în timpul căsătoriei, precum și regimul matrimonial ales.

Printre impedimentele legale la căsătorie amintim bigamia, rudenia de sânge, rudenia civilă, starea de tutelă, starea de alienație sau debilitate mintală, căsătoria între persoane de același sex. De asemenea, în ceea ce privește opțiunea soților cu privire la alegerea numelui pe care îl vor purta după căsătorie, variantele dintre care aceștia pot alege sunt reglementate de art. 282 NCC. Acest articol a introdus o serie de noutăți față de reglementarea anterioară care permitea ca soții să se decidă asupra numelui pe care îl vor purta după căsătorie chiar și în momentul încheierii căsătoriei. Însă, conform reglementării actuale, acest aspect trebuie decis de viitorii soți până în momentul depunerii declarației de căsătorie. Cu toate acestea, prin excepție, dacă viitorii soți își modifică alegerea inițială după depunerea declarației, dar înainte de a se încheia căsătoria, acest aspect se va consemna într-o declarație scrisă care se anexează la declarația inițială.

De asemenea, actuala reglementare vine cu precizarea clară a variantelor dintre care viitorii soți pot alege, respectiv aceștia pot conveni să își păstreze numele dinaintea căsătoriei, urmând să poarte nume de familie diferite după încheierea căsătoriei, să ia numele oricăruia dintre ei sau numele lor reunite, cazuri în care vor avea nume de familie comune, și o ultimă varianta care acordă posibilitatea unuia dintre soți să își păstreze numele de familie de dinaintea căsătoriei, iar celălalt să poarte numele lor de familie reunite.

În final, în ceea ce privește alegerea regimului matrimonial care urmează a fi aplicabil căsătoriei, viitorii soți pot alege între regimul matrimonial al comunității legale, regimul separației de bunuri și regimul comunității convenționale. Și în acest caz, actuală reglementare a introdus unele noutăți față de reglementarea instituită de Codul Familiei. Mai precis, sub imperiul vechii reglementări, soților li se aplica un singur regim matrimonial legal, imperativ

și care nu putea fi schimbat, orice derogare de la regulile care guvernau comunitatea de bunuri a soților fiind lovită de nulitate. Spre deosebire de Codul Familiei, Noul Cod Civil a consacrat principiul libertății convențiilor matrimoniale oferind viitorilor soți posibilitatea de a decide modul în care își vor gestiona bunurile după încheierea căsătoriei, respectiv pe parcursul acesteia. Regulilor care guvernează fiecare regim din cele trei regimuri matrimoniale vor fi analizate într-o secțiune distinctă.

Pentru motive temeinice, dacă unul dintre viitorii soți se află în imposibilitatea de a se deplasa la sediul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, al primăriei competente, declarația de căsătorie se poate face și în afara sediului acestuia/acesteia.

Pe lângă declarația de căsătorie solicitată viitorii soți vor trebui să prezinte ofițerului de stare civilă următoarele documente:

- actele de identitate, în original și în copie;
- certificatele de naștere, în original și în copie;
- certificatele medicale privind starea sănătății acestora;
- documentele care fac dovada desfacerii căsătoriei anterioare, dacă este cazul;
- autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție își are domiciliul cel care cere încuviințarea pentru încheierea căsătoriei, în cazul existenței unor impedimente rezultate din condițiile de rudenie firească sau adopție, în condițiile prevăzute de lege;
- avizul medical, dovada încuviințării părinților ori, după caz, a tutorelui și autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție minorul își are domiciliul pentru încheierea căsătoriei, în cazul existenței unor impedimente legate de vârsta matrimonială.

Potrivit art. 25 alin. 4 din Legea nr. 119/1996, dacă unul dintre viitorii soți, părinții sau tutorele nu se află în unitatea administrativ-teritorială unde urmează a se încheia căsătoria, ei pot face declarația de căsătorie, respectiv pot depune dovada încuviințării căsătoriei la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, la primăria unității administrativ-teritoriale unde au domiciliul sau reședința, pe care o transmite în termen de 48 de ore serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, primăriei unde urmează a se încheia căsătoria.

Documente necesare

pentru întocmirea dosarului de căsătorie

Art. 44 din Metodologie enumeră documentele pe baza cărora se va întocmi dosarul de căsătorie. Acestea sunt:

- aprobarea primarului pentru încheierea căsătoriei în afara sediului primăriei, la cererea persoanei interesate, precum și documente justificative în susținerea cererii;
- încuviințarea primarului sau a comandantului navei, consulului, diplomatului cu atribuții consulare pentru încheierea căsătoriei înainte sau după împlinirea termenului de 10 zile de la data înregistrării declarației de căsătorie, la cererea persoanei interesate;
- aprobarea președintelui consiliului județean sau a primarului general al municipiului București, în cazul existenței unor impedimente rezultate din condițiile de rudenie firească sau adopție, la cererea persoanei interesate;

- declarație, din care să rezulte că cei 2 soți nu cunosc niciun motiv de natură legală care să împiedice încheierea căsătoriei;
- avizul medical, dovada încuviințării părinților ori, după caz, a tutorelui și autorizarea direcției generale pentru protecția copilului pentru încheierea căsătoriei, în cazul existenței unor impedimente rezultate din condițiile de vârstă;
- documentul eliberat ori autentificat de misiunile diplomatice sau oficiile consulare acreditate în România, în cazul căsătoriei unui cetățean străin cu un cetățean român, din care să rezulte că primul îndeplinește condițiile de fond cerute de legea sa națională și nu există impedimente pentru încheierea căsătoriei în România;
- documente eliberate de autoritățile competente ale statului de cetățenie, date recent — maximum 3 luni de la emitere —, ori care au prevăzut, în conținut, termenul de valabilitate, pentru cetățenii statelor cu care România a încheiat tratate, convenții sau acorduri de asistență juridică în materie civilă ori de dreptul familiei, prin excepție de la situația descrisă la punctul anterior;
- declarația dată pe propria răspundere, autentificată de un notar public, din care să rezulte că viitorul soț, cetățean străin sau apatrid, nu este căsătorit și îndeplinește condițiile de fond cerute de legea sa națională pentru încheierea căsătoriei în România, pentru cetățenii statelor care nu au misiune diplomatică sau oficiu consular acreditat în România; pentru apatrizi, legea națională este legea statului în care își au domiciliul sau, după caz, reședința;
- procesul-verbal, încheiat împreună cu interpretul și traducătorul autorizat sau, după caz, interpretul autorizat al limbajului mimico-gestual ori al limbajului specific persoanelor cu surdocecitate, în cazul încheierii căsătoriei între persoane care nu cunosc limba română sau între persoane cu handicap auditiv sau surdocecitate.

Termenul pentru încheierea căsătoriei

Căsătoria se încheie după 10 zile de la afișarea declarației de căsătorie, termen în care se cuprind atât data afișării, cât și data încheierii căsătoriei. Prin excepție, cu încuviințarea primarului municipiului, al sectorului municipiului București, al orașului sau al comunei unde urmează a se încheia căsătoria, oficierea căsătoriei se poate face înainte de împlinirea termenului de zece zile.

Tot prin excepție, căsătoria se va putea încheia după expirarea termenului de 10 zile, numai cu aprobarea primarului în România, consulului sau diplomatului cu atribuții consulare în cazul căsătoriilor încheiate la misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României, pentru situații temeinic justificate, însă numai până la expirarea termenului de valabilitate a certificatelor medicale, referitoare la starea sănătății viitorilor soți. În cazul expirării termenului de valabilitate a acestora, viitorii soți sunt obligați să obțină și să depună certificate medicale valabile.

Potrivit art. 27 alin. 3 din Legea nr. 119/1996, dacă de la data depunerii declarației de căsătorie au trecut 30 de zile și căsătoria nu a fost încheiată, ori dacă viitorii soți doresc să modifice declarația inițială, aceștia vor face o nouă declarație de căsătorie.

Oficierea căsătoriei

Oficierea căsătoriei se face în limba română, într-o încăpere corespunzător amenajată, de către ofițerul de stare civilă, care este obligat să aibă ținută vestimentară adecvată caracterului solemn al acestui act și să poarte eșarfa, în culorile drapelului național român, așezată pe umărul stâng, cu banda albastră în sus. Ceremonia se poate desfășura, la cerere, și în limba maternă a persoanelor care urmează să se căsătorească, dacă ofițerul de stare civilă cunoaște limba respectivă. Mai mult, în conformitate cu prevederile art. 30 din Legea nr. 119/1996, dacă urmează a fi celebrată o căsătorie între cetățeni străini care nu cunosc limba română sau între aceștia și cetățeni români, precum și în cazul în care unul sau ambii viitori soți au handicap auditiv sau surdocecitate, se va folosi interpret autorizat sau, după caz, interpret autorizat al limbajului mimico-gestual și al limbajului specific persoanelor cu surdocecitate pentru a putea fi încheiată în mod valabil căsătoria. Acest aspect se va consemna de ofițerul de stare civilă care oficiază căsătoria într-un proces-verbal.

În conformitate cu dispozițiile art. 29 din Legea nr. 119/1996, la încheierea căsătoriei, ofițerul de stare civilă ia consimțământul viitorilor soți, liber și deplin exprimat, în prezența a 2 martori, după care îi declară căsătoriți, le citește dispozițiile privind drepturile și îndatoririle soților, și întocmește, de îndată, actul de căsătorie. Acesta se semnează de către soți, cu numele de familie pe care au convenit să îl poarte în timpul căsătoriei, de cei doi martori și de către ofițerul de stare civilă.

Este de reținut faptul că ofițerul de stare civilă are dreptul de a refuza încheierea căsătoriei, situație ce va fi consemnată într-un proces verbal, dacă va constata că cerințele prevăzute de lege pentru încheierea căsătoriei nu sunt îndeplinite. Persoana nemulțumită de refuzul ofițerului de stare civilă va putea sesiza instanța de tutelă în raza căreia domiciliază.

Ca urmare a încheierii căsătoriei, ofițerul de stare civilă va anula cartea de identitate a soțului care și-a schimbat numele de familie prin căsătorie, prin tăierea colțului în care se află înscrisă perioada de valabilitate.

II.3.1.6. Înregistrarea decesului și întocmirea actului de deces²⁸

Documente necesare înregistrării decesului și întocmirii actului de deces

În conformitate cu dispozițiile art. 32 din Legea nr. 119/1996, întocmirea actului de deces se face la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale în a cărei rază s-a produs decesul.

Întocmirea actului de deces se va face pe baza certificatului medical constatator al decesului și a declarației verbale făcute de membrii familiei decedatului sau, în lipsa acestora, de una dintre următoarele persoane:

- medicul sau alt cadru din unitatea sanitară unde s-a produs decesul;
- orice persoană care are cunoștință despre deces.

²⁸ A se vedea art. 32–39¹ din Legea nr. 119/1996 și art. 54–65 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă.

Declarantul are obligația de a depune următoarele documente:

- certificatul medical constatator al decesului;
- certificatele de naștere și de căsătorie ale decedatului;
- documentul de identitate, în original și în copie;
- documentul de evidență militară al celui decedat, dacă este cazul.

Trebuie precizat că certificatul medical constatator al decesului va fi întocmit și semnat de către medic sau, în lipsa acestuia, de către un cadru mediu sanitar care a făcut constatarea. În acest certificat, întocmit după un formular tip se va consemna, folosind majuscule, cauza decesului, fără a se folosi prescurtări.

În situația în care declarantul nu poate să prezinte organului competent certificatele de stare civilă sau actul de identitate al persoanei decedate, acesta va trebui să dea o declarație în care se va menționa motivul pentru care documentele menționate nu au putut fi prezentate, precum și datele de stare civilă ale decedatului.

Termenul de declarare a decesului

Trebuie reținut faptul că decesul trebuie declarat în termen de 3 zile de la data încetării din viață a persoanei, în acest termen fiind cuprinsă, atât ziua în care s-a produs decesul, cât și ziua în care se face declarația.

Există unele derogări de la acest termen special instituit de lege. Astfel, în cazul în care decesul a fost cauzat ca urmare a unei sinucideri, a unui accident sau a altor cauze violente, precum și în cazul găsirii unui cadavru, termenul de declarare este de maxim 48 de ore, termen ce se va socoti din momentul decesului sau al găsirii cadavrului.

În aceste cazuri pentru întocmirea actului de deces este necesară și dovada eliberată de poliție sau de parchet, din care să rezulte că una dintre aceste autorități a fost sesizată cu privire la deces.

Nerespectarea termenului de 3 zile, respectiv a celui de 48 de ore menționat, are ca și consecință obligativitatea obținerii aprobării parchetului pentru întocmirea actului de deces.

Legea, în completarea dispozițiilor referitoare la înregistrarea și întocmirea actului de naștere, reglementează și cazul decesului unui copil născut viu, care a încetat din viață fără ca declararea nașterii să fi fost făcută în termenele prevăzute de lege. În această situație, ofițerul de stare civilă va întocmi mai întâi actul de naștere și apoi pe cel de deces. Dacă, din motive temeinice, actul de naștere nu poate fi întocmit, ofițerul de stare civilă întocmește actul de deces și ulterior urmărește înregistrarea nașterii.

Înregistrarea decesului cadavrului găsit și neidentificat

Legea nr. 119/1996 și Metodologia reglementează și situația în care trebuie înregistrat decesul cadavrului găsit și neidentificat.

Astfel, întocmirea actului de deces privind un cadavru găsit se va face la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale în a cărei rază a fost găsit.

În acest caz, pe lângă documentele menționate mai sus, medicul va trebui să încheie și un proces verbal care va cuprinde vârsta, sexul, locul unde a fost găsit cadavrul, data și cauza decesului.

În ceea ce privește datele privind identitatea cadavrului, atunci când au fost stabilite ulterior de poliție, se vor înscrie prin mențiune pe actul respectiv. Mențiunea se comunică serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau primăriei care are în păstrare actul de naștere și, după caz, comandamentului militar.

*Înregistrarea decesului persoanei considerată decedată
în temeiul unei hotărâri judecătorești declarative de moarte rămasă definitivă*

Există unele situații de excepție în care decesul unei persoane nu poate fi constatat fizic, în baza examinării cadavrului, întrucât acea persoană a dispărut, existând indicii că a încetat din viață, sau dispariția sa a avut loc în împrejurări deosebite. Întrucât astfel de situații trebuie tranșate sub aspectul efectelor juridice pe care le pot produce, legiuitorul a reglementat o procedură specială ce vizează declararea judecătorească a morții unei persoane fizice, prevăzută în art. 49 și următoarele NCC. Mai precis, o persoană poate fi declarată moartă prin hotărâre judecătorească, la cererea oricărei persoane interesate, dacă sunt îndeplinite o serie de condiții, respectiv persoana a cărei moarte se dorește a fi declarată pe cale judecătorească a dispărut de la domiciliul său un timp îndelungat, există indicii în baza cărora se poate forma presupunerea că acea persoană a încetat din viață, iar de la data la care s-au primit ultimele informații sau indicii despre aceasta a trecut un termen de minim 2 ani. Cu privire la această ultimă condiție, în cazul în care nu se poate stabili cu exactitate data de la care începe să curgă termenul de 2 ani, se va lua în considerare sfârșitul lunii în care s-au primit ultimele informații sau indicii despre persoana dispărută, sau sfârșitul anului calendaristic, dacă nici luna nu se poate determina.

Mai mult, art. 50 NCC reglementează și o serie de reguli derogatorii de la cele instituite de art. 49. Astfel, dacă dispariția persoanei a cărei moarte se solicită a fi constatăată pe cale judecătorească, a avut loc în împrejurări deosebite care duc la formarea convingerii că a intervenit decesul acesteia, cererea pentru declararea judecătorească a morții poate fi introdusă după un termen de 6 luni de la data împrejurării în care a avut loc dispariția. Termenul de 6 luni se va calcula conform regulilor stabilite în art. 49 NCC. Totodată, dacă există indicii clare că persoana dispărută nu ar fi putut supraviețui în acele împrejurări deosebite, nu este necesar să se aștepte împlinirea vreunui termen de la dispariție pentru a formula o cerere având ca temei textele legale indicate. Nu în ultimul rând, legiuitorul face o serie de trimiteri cu titlu exemplificativ, și nu exhaustiv, către unele împrejurări care ar putea fi considerate deosebite precum inundațiile, cutremurul, catastrofa de cale ferată sau aeriană, naufragiul, în cursul unor fapte de război sau în alte împrejurări asemănătoare.

Cererea adresată de persoana interesată instanței competente, având ca obiect declararea judecătorească a morții, va fi soluționată după regulile stipulate în Codul de procedură civilă.

Atunci când o persoană este considerată decedată în baza unei hotărâri judecătorești definitive declarative de moarte, înregistrarea decesului se va face din oficiu sau la cererea

persoanei interesate, după caz, de către S.P.C.L.E.P. sau de către ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale, fie de la locul de naștere al celui declarat mort, fie de la domiciliul celui declarat mort, în cazul când actul de naștere a fost întocmit la autoritățile locale din străinătate, fie de la domiciliul persoanei care a solicitat declararea judecătorească a morții, în situația în care locul nașterii și domiciliul decedatului nu sunt cunoscute.

Hotărârea judecătorească definitivă declarativă de moarte va trebui să cuprindă data decesului în format an, lună, zi stabilită în condițiile prevăzute de art. 52 NCC²⁹. De precizat este faptul că în cazul în care hotărârea judecătorească definitivă declarativă de moarte nu conține toate detaliile legate de data decesului, ofițerul de stare civilă nu va putea întocmi actul de deces în lipsa acestora, ci va trebui să solicite instanței de judecată completarea hotărârii. În fine, în cazul în care în cuprinsul hotărârii judecătorești declarative de moarte nu este precizat domiciliul decedatului și nu poate fi stabilit prin verificări, la rubrica „Domiciliu”, ofițerul de stare civilă însărcinat cu întocmirea actului de deces va înscrie localitatea de domiciliu din actul de naștere al persoanei declarată decedată.

Eliberarea adeverinței de înhumare sau de incinerare a cadavrului

Art. 38 din Legea nr. 119/1996 stipulează că ofițerul de stare civilă, după întocmirea actului de deces, eliberează declarantului o adeverință de înhumare sau de incinerare a cadavrului.

Înhumarea sau incinerarea unui cetățean român al cărui deces s-a produs și s-a înregistrat în străinătate se face pe baza adeverinței eliberate de S.P.C.L.E.P. sau de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale în a cărei rază urmează să se facă înhumarea ori incinerarea. Adeverința se întocmește pe baza certificatului de deces eliberat de autoritățile străine, precum și a traducerii legalizate a acestuia.

Când decesul cetățeanului român s-a înregistrat la misiunea diplomatică a României, adeverința se întocmește pe baza certificatului de deces emis de misiunea diplomatică sau de oficiul consular de carieră.

29 A se vedea art. 52 din Noul Cod Civil. Art. 52: (1) *Cel declarat mort este socotit că a încetat din viață la data pe care hotărârea rămasă definitivă a stabilit-o ca fiind aceea a morții. Dacă hotărârea nu arată și ora morții, se socotește că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a zilei stabilite ca fiind aceea a morții.* (2) *În lipsa unor indicii îndestulătoare, se va stabili că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a celei din urmă zile a termenului prevăzut de art. 49 sau 50, după caz.* (3) *Instanța judecătorească poate rectifica data morții stabilită potrivit dispozițiilor alin. (1) și (2), dacă se dovedește că nu era posibil ca persoana declarată moartă să fi decedat la acea dată. În acest caz, data morții este cea stabilită prin hotărârea de rectificare.*

II.3.1.7. Înregistrarea nașterii, căsătoriei sau decesului în cazul în care are loc în tren, pe o navă sau ori o aeronavă³⁰

Legiuitorul român, în dorința de a reglementa toate situațiile în care pot interveni fapte juridice precum nașterea, căsătoria sau decesul, a prevăzut unele texte legale care instituie o serie de reguli speciale prevăzute în Metodologie.

O primă situația reglementată este aceea a producerii nașterii sau decesului în tren, pe o navă ori aeronavă, sau într-un alt mijloc de transport, în timpul unei călătorii care nu depășește granițele statului român.

În acest caz, înregistrarea nașterii ori a decesului se face la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale a locului de coborâre ori de debarcare.

Trebuie reținut faptul că în timpul unei călătorii în interiorul granițelor țării, indiferent de mijlocul de transport (tren, navă, aeronavă), nu pot fi oficiate căsătorii.

Cea de a doua situația are în vedere producerea faptelor juridice sus menționate în afara teritoriului României. Prin urmare, în cazul în care nașterea, căsătoria sau decesul are loc pe o navă, în timpul unei călătorii în afara apelor teritoriale române, înregistrarea se face de către comandantul navei, în jurnalul de bord.

Oficierea căsătoriei în afara apelor teritoriale ale României la bordul unei nave poate avea loc doar dacă viitorii soți sunt cetățeni români. Astfel, comandantul navei nu va fi competent să încheie căsătoria dintre un cetățean străin și un cetățean român și nici între cetățeni străini.

În cele din urmă, atunci când nașterea sau decesul are loc pe o aeronavă, în timpul unei călătorii în afara spațiului aerian al României, comandantul aeronavei are obligația de a înregistra evenimentul în carnetul de drum. În completare, trebuie menționat că nu pot fi oficiate căsătorii la bordul unei aeronave.

Comandantul navei sau aeronavei are obligația de a înregistra evenimentele produse în jurnalul de bord, respectiv în carnetul de drum, cu toate datele necesare întocmirii actului de stare civilă precum și cu toate semnăturile cerute de lege. Aceste înregistrări vor face dovada evenimentului până la întocmirea actului de stare civilă.

Totodată, comandantul va elibera persoanelor îndreptățite o dovadă cu privire la înregistrarea făcută, iar în termen de 30 de zile de la sosirea în țară va înainta, prin căpitănia portului, respectiv comandantul aeroportului, un extras din jurnalul de bord sau din carnetul de drum la Direcția de Stare Civilă a Sectorului 1 al municipiului București, care va întocmi actul de stare civilă și va elibera certificatul corespunzător.

30 A se vedea art. 66–69 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă.

II.3.1.8. Întocmirea și înregistrarea actelor de stare civilă ale cetățenilor români aflați în străinătate. Procedura de transcriere a certificatelor și a extraselor de stare civilă eliberate de autoritățile străine³¹

Întocmirea și înregistrarea actelor de stare civilă ale cetățenilor români aflați în străinătate

Întocmirea și înregistrarea actelor de stare civilă ale cetățenilor români aflați în străinătate prezintă unele particularități, reglementate de art. 40–42 din Legea nr. 119/1996 și de art. 70–84 din Metodologie.

Trebuie reținut, în primul rând, că întocmirea actelor de stare civilă privind cetățenii români aflați în străinătate se face la misiunile diplomatice, la oficiile consulare de carieră ale României sau la autoritățile locale competente.

Totodată, în conformitate cu prevederile art. 40 alin. 2 din Legea nr. 119/1996, cetățenii români aflați în străinătate pot solicita și înscrierea în registrele de stare civilă române, de la misiunile diplomatice sau oficiile consulare de carieră ale României, a certificatelor de stare civilă eliberate de autoritățile străine, care îi privește, în cazul în care înregistrarea actului sau faptului de stare civilă a fost făcută în prealabil la autoritatea din statul în care aceștia se află.

Înscrierea se va face cu aprobarea șefilor misiunilor diplomatice sau ai oficiilor consulare, iar refuzul acestora se va motiva.

În ceea ce privește atribuirea CNP-ului la înregistrarea nașterii cetățenilor români aflați în străinătate de autoritățile sus menționate, acesta se va atribui din listele cu coduri numerice precalculate trimise de autoritățile competente române în materie de evidență a populației misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale României.

Totodată, în conformitate cu dispozițiile art. 41 alin. 1 din Legea nr. 119/1996, șefii misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare de carieră ale României pot încheia căsătoria între cetățeni români sau dacă unul dintre viitorii soți este cetățean român, dacă aceasta este în concordanță cu legislația țării în care sunt acreditați și dacă cel puțin unul dintre viitorii soți, cetățean român, are domiciliul sau reședința în circumscripția consulară a misiunii diplomatice ori a oficiului consular.

Legea instituie obligația misiunilor diplomatice și oficiilor consulare de carieră ale României de a trimite, prin Ministerul Afacerilor Externe, actele din primul exemplar al registrelor de stare civilă, pe măsura completării lor, la Direcția Publică de Evidență a Persoanelor și Stare Civilă a Sectorului 1 al Municipiului București, împreună cu documentele primare pe baza cărora s-a întocmit actul. Al doilea exemplar al actelor din registrele de stare civilă se trimite, în termen de 30 de zile de la data când toate actele au fost completate, la Direcția Generală de Evidență a Persoanelor a Municipiului București.

³¹ A se vedea art. 40–42 din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă și art. 70–84 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă.

Subliniem faptul că, în conformitate cu dispozițiile art. 41 alin. 3 din Legea nr. 119/1996, actele de stare civilă ale cetățenilor români, întocmite de autoritățile străine, au putere doveditoare în țară numai dacă sunt înscrise sau transcrise în registrele de stare civilă române.

Procedura de transcriere a certificatelor și a extraselor de stare civilă eliberate de autoritățile străine

Procedura de transcriere a certificatelor și a extraselor de stare civilă este reglementată de alin. 3–7 ale art. 41 din Legea nr. 119/1996 precum și de art. 72–78 din Metodologie.

Potrivit acestor texte de lege, transcrierea certificatelor și a extraselor de stare civilă se efectuează cu aprobarea primarului unității administrativ-teritoriale de la locul de domiciliu al solicitantului, cu avizul prealabil al serviciului public comunitar județean de evidență a persoanei.

Cetățeanul român este obligat ca, în termen de 6 luni de la întoarcerea în țară sau de la primirea din străinătate a certificatului sau a extrasului de stare civilă, să ceară transcrierea acestor acte la S.P.C.L.E.P. sau la primăria unității administrativ-teritoriale în a cărei rază domiciliază. Trebuie menționat că în cazul în care solicitantul nu mai are domiciliul în România, atunci cererea se va adresa primarului localității de la ultimul domiciliu avut în țară. Se subînțelege că în această situație domiciliul solicitantului este în străinătate.

Înscrierea sau transcrierea în registrele de stare civilă române a certificatelor sau a extraselor de stare civilă eliberate de autoritățile străine, care nu conțin toate rubricile prevăzute de certificatele de stare civilă române, se va efectua pe baza documentului original emis de autoritățile străine și a altor înscrisuri autentice, emise de autoritățile publice competente române sau, după caz, străine, care fac dovada datelor ce trebuie înscrise la rubricile respective, prezentate de solicitant.

Dacă solicitantul, cetățean român, nu a avut niciodată domiciliul în România, transcrierea certificatelor și a extraselor de stare civilă se va face la cererea sa, cu aprobarea primarului Sectorului 1 al Municipiului București și cu avizul prealabil al șefului Direcției Publice de Evidență a Persoanelor și Stare Civilă a Sectorului 1 al Municipiului București în termen de 60 de zile de la data depunerii cererii de transcriere.

Nu în ultimul rând, legiuitorul ia în calcul și unele cazuri mai particulare, spre exemplu cazul cetățenilor care au redobândit sau cărora li s-a acordat cetățenia română și care nu au avut niciodată domiciliul în România. Mai precis, este vorba despre persoanele care au pierdut cetățenia română și care ulterior cer redobândirea ei, cu păstrarea cetățeniei străine și stabilirea domiciliului fie în România, fie menținerea acestuia în străinătate. Subliniem faptul că, potrivit prevederilor legale stipulate de Legea nr. 21/1991 a cetățeniei române, în situația descrisă anterior, solicitantul cetățeniei române trebuie să îndeplinească o serie de condiții, și anume: trebuie să dovedească, prin comportament, acțiuni și atitudine, loialitate față de statul român, trebuie să nu întreprindă sau să nu sprijine acțiuni împotriva ordinii de drept sau a securității naționale și de asemenea, trebuie să declare că nici în trecut nu a întreprins asemenea acțiuni; trebuie să aibă vârsta de minim 18 ani și să aibă asigurate

în România mijloace legale pentru o existență decentă, iar, în cele din urmă, trebuie să dea dovadă de o bună comportare și să nu fi fost condamnat în țară sau în străinătate pentru o infracțiune care îl face nedemn de a fi cetățean român. De precizat este și faptul că redobândirea cetățeniei, în aceste condiții, este posibilă nu doar de persoanele care au pierdut cetățenia română, ci și de apatrizi-foști cetățeni români sau de descendenții ambelor categorii menționate anterior, până la gradul I inclusiv. De asemenea, legiuitorul are în vedere și persoanele care au fost cetățeni români, dar au pierdut cetățenia română din motive neimputabile lor sau cărora această cetățenie le-a fost ridicată fără voia lor, caz în care cetățenia poate fi redobândită sau acordată cu îndeplinirea condițiilor de mai sus, exceptând condiția referitoare la necesitatea de a dovedi mijloacele legale de care dispun pentru o existență decentă.

Și în cazul acestor situații mai particulare, transcrierea certificatelor și a extraselor de stare civilă are loc urmare a depunerii unei cereri de către solicitant. Această cerere de transcriere/înscriere a certificatelor/extraselor de stare civilă/extraselor multilingve ale actelor de stare civilă se depune, personal, de către titulari sau reprezentanții legali ai acestora, în termen de 90 de zile de la data depunerii jurământului de credință față de România la Serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor/primăria unității administrativ-teritoriale pe raza căruia/căreia se află: (a) ultimul loc de domiciliu avut în țară, înainte de pierderea cetățeniei române; (b) adresa imobilului în care a locuit înainte de dobândirea cetățeniei române, înscrisă în documentul eliberat de structura pentru imigrări. Termenul de soluționare a cererii este de 60 de zile, fiind necesar pentru soluționare, în cazul transcrierii, de aprobarea primarilor sectoarelor municipiului București și cu avizul prealabil al șefilor serviciilor publice comunitare locale de evidență a persoanelor ale sectoarelor municipiului București, fie cu aprobarea primarilor municipiilor reședință de județ și cu avizul prealabil al șefilor serviciilor publice comunitare județene de evidență a persoanelor, iar în cazul înscrierii de aprobarea șefilor misiunilor diplomatice ori ai oficiilor consulare, în cazul în care actele sau faptele de stare civilă s-au produs și s-au înregistrat în prealabil la autoritatea din statul în care acestea s-au produs, iar statul în care s-au produs și s-au înregistrat actele sau faptele de stare civilă se află în circumscripția misiunii diplomatice ori al oficiului consular al României.

Art. 74 din Metodologie, enumeră documentele pe care solicitantul trebuie să le depună anexate cererii de transcriere. Astfel, se va depune certificatul sau extrasul de stare civilă eliberat de autoritățile străine, în original, fotocopie și traducere legalizată, precum și, după caz, de următoarele documente: (a) fotocopii ale certificatelor de naștere și de căsătorie, fotocopii ale actului de identitate sau pașaportului, după caz; (b) declarații notariale, din partea ambilor soți, dacă sunt cetățeni români, sau numai a soțului cetățean român, cu privire la numele purtat după căsătorie, în situația în care în certificatul/extrasul de căsătorie procurat din străinătate nu se face referire la numele soților după căsătorie; (c) declarație din partea părintelui care solicită transcrierea certificatului de naștere al copilului, în cazul în care părinții acestuia au domiciliu diferite; (d) declarație din partea titularului actului ori a reprezentantului legal că nu mai există un alt act transcris/înscriș sau reconstituit. După depunere, în conformitate cu prevederile art. 75 din Metodologie, cererea de transcriere împreună cu toate documentele menționate anterior, se înaintează la S.P.C.J.E.P., împreună cu referatul ce conține rezultatul verificărilor, din care să rezulte că nu mai există

un alt act transcris sau reconstituit în registrele de stare civilă române. După verificarea documentelor, S.P.C.J.E.P. restituie întreaga documentație, împreună cu avizul prealabil, autorității competente să soluționeze cererea, urmând ca această să admită cererea și să elibereze certificatul care a fost transcris. Există posibilitatea ca cererea de transcriere să nu fie admisă din varii motive, precum lipsa documentelor, necesitatea ca anterior transcrierii să fie stabilită filiația copilului etc. caz în care autoritatea competentă să soluționeze cererea va emite decizia de respingere, având la baza și avizul negativ dat de S.P.C.J.E.P., comunicând solicitantului motivul respingerii.

În cele din urmă, menționăm că este interzisă transcrierea/înscrierea certificatelor sau extraselor de stare civilă emise de autoritățile străine privind căsătoria dintre persoane de același sex ori a parteneriatelor civile încheiate sau contractate în străinătate, fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini întrucât, așa cum vom dezvolta într-o secțiune ulterioară, în conformitate cu dispozițiile legislației noastre, căsătoria se consideră a fi valabil încheiată doar dacă aceasta se încheie între un bărbat și o femeie.

11.3.2. Înscrierea mențiunilor în actele de stare civilă³²

În conformitate cu prevederile art. 43 din Legea nr. 119/1996, în actele de naștere și, atunci când este cazul, în cele de căsătorie sau de deces se înscriu mențiuni cu privire la modificările intervenite în starea civilă a persoanei, respectiv în următoarele cazuri:

- stabilirea filiației prin recunoaștere sau hotărâre judecătorească definitivă și încuviințarea purtării numelui;
- contestarea recunoașterii sau tăgăduirea paternității;
- căsătorie, desfacerea, încetarea sau anularea căsătoriei;
- adopție, desfacerea, încetarea sau anularea adopției;
- pierderea sau dobândirea cetățeniei române;
- schimbarea numelui;
- deces;
- rectificare, completare sau anulare a actelor de stare civilă ori a mențiunilor înscrise pe ele;
- schimbarea sexului, după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești.

Astfel, în cazul în care este stabilită filiația, acest fapt se va înscrie pe actul de naștere și, după caz, de căsătorie și de deces din oficiu sau la cererea celui interesat, pe baza actului de recunoaștere sau a hotărârii judecătorești definitive.

În ceea ce privește recunoașterea făcută de tatăl copilului născut în afara căsătoriei, aceasta se va putea face atât în momentul înregistrării nașterii cât și ulterior, prin declarație scrisă dată în fața ofițerului de stare civilă, prin înscris autentic în fața notarului public sau a instanței judecătorești sau prin testament.

32 A se vedea art. 43–51 din Legea nr. 119/1996 și art. 85–120 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă.

Prin urmare, mențiunea de recunoaștere se va face pe marginea actului de naștere la cererea persoanei interesate în unul dintre documentele sus menționate, sau din oficiu, în baza comunicării biroului notarial care a efectuat autentificarea declarației sau a testamentului.

În cazul hotărârilor judecătorești definitive privind stabilirea paternității, contestarea recunoașterii, încuviințarea purtării numelui sau de tăgăduire a paternității ori contestarea filiației față de mamă, se va proceda în aceeași manieră, la cererea persoanei interesate, făcându-se mențiune pe marginea actului de naștere al titularului acestuia.

Trebuie subliniat faptul că, în conformitate cu dispozițiile art. 97 alin. 3 din Metodologie, după operarea mențiunii de recunoaștere, de contestare a recunoașterii, de stabilire a filiației sau de tăgăduire a paternității ori de contestare a filiației față de mamă, se va retrage certificatul de naștere și se va elibera un alt certificat cu noile date de stare civilă.

Un nou act de naștere va fi întocmit și ca urmare a adopției. Astfel, art. 99 din Metodologie reglementează în mod expres aspectele de care se va ține seama în această situație, respectiv, vor fi necesare următoarele documente:

- hotărârea judecătorească definitivă prin care s-a încuviințat adopția;
- actele de identitate sau pașapoartele părinților adoptatori;
- certificatul de căsătorie al adoptatorilor, după caz.

Menționăm că:

- dacă persoana care adoptă este căsătorită cu mama firească a adoptatului, respectiv cu tatăl firească, rubrica din actul de naștere privind „Numele de familie al mamei”, respectiv „Numele de familie al tatălui”, se completează cu numele de familie obținut prin căsătorie;
- dacă persoana care dorește să adopte este căsătorită, în noul act de naștere se completează numai rubricile privind pe tată/mamă, iar rubricile referitoare la celălalt părinte nu se completează;
- dacă ulterior celălalt soț adoptă, se întocmește un nou act de naștere;
- în cazul în care adopția este făcută de o persoană necăsătorită, rubrica privind tatăl/mama copilului se completează cu numele și prenumele celui/cele care a adoptat;
- dacă cei care adoptă sunt căsătoriți și poartă nume diferite în căsătorie, numele de familie al copilului va fi cel stabilit prin sentința judecătorească de încuviințare a adopției.

În ceea ce privește desfacerea, anularea sau constatarea nulității adopției, dispusă prin hotărâre judecătorească definitivă, aceasta se înscrie din oficiu sau la cererea persoanei interesate, prin mențiune, pe actul de naștere inițial și, după caz, pe cel întocmit în urma adopției, pe actul de căsătorie și pe actele de naștere ale copiilor minori ai celui adoptat, iar în cazul copiilor majori, numai la cererea acestora.

O altă categorie de mențiuni are în vedere încetarea căsătoriei, constatarea nulității, anularea sau desfacerea căsătoriei.

Aceste evenimente se înscriu prin mențiune pe actul de căsătorie și pe cele de naștere ale foștilor soți. Și în acest caz, mențiunea se înscrie fie din oficiu pe baza comunicării primite de la ofițerul stării civile care a întocmit actul de deces, a hotărârii judecătorești definitive, a certificatului de divorț transmis de ofițerul de stare civilă sau de notarul pu-

blic, ori la cererea persoanei interesate în baza unei copii legalizate de pe hotărârea judecătorească definitivă.

De reținut este faptul că divorțul pronunțat în străinătate privind un cetățean român se va înscrie doar după ce hotărârea străină, definitivă și irevocabilă, este recunoscută de instanțele competente din România.

Mențiunea privitoare la schimbarea numelui se înscrie pe actele de stare civilă ale persoanei în cauză. Condițiile în care poate avea loc schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui pe cale administrativă vor fi dezvoltate separat într-o secțiune următoare.

În cele din urmă, în conformitate cu prevederile art. 50 din Legea nr. 119/1996 și a art. 119–120 din Metodologie, mențiunile privind acordarea și pierderea cetățeniei române se înscriu pe actul de naștere și, dacă este cazul, pe cel de căsătorie, pe baza comunicării Ministerului Administrației și Internelor.

II.3.3. Reconstituirea și întocmirea ulterioară

Reconstituirea și întocmirea ulterioară a actelor de stare civilă are în vedere acele situații cu titlu de excepție întâlnite în practică în care, actul de stare civilă care a fost întocmit cu respectarea prevederilor legale, din anumite motive, reglementate expres de lege, nu mai există sau nu mai poate fi procurat, respectiv actul de stare civilă deși trebuia întocmit, din vina ofițerului de stare civilă, acesta nu a fost întocmit.

Mai exact, în cazul reconstituirii actului de stare civilă se urmărește refacerea acestuia ceea ce implică faptul că acel act de stare civilă a existat cândva, însă în prezent, din cauza unor situații expres reglementate de lege, el nu mai există sau nu mai poate fi procurat. Acesta este și aspectul care diferențiază procedura de reconstituire a unui act de stare civilă de cea a întocmirii ulterioare, în acest ultim caz, actul de stare civilă neavând înainte o existență fizică.

Reconstituirea actelor de stare civilă se poate face, potrivit art. 52 din Legea nr. 119/1996, la cerere, dacă:

- registrele de stare civilă au fost pierdute sau distruse, în totalitate ori în parte;
- actul de stare civilă a fost întocmit în străinătate și nu poate fi procurat certificatul ori extrasul de pe acest act.

Referitor la primul caz în care se poate dispune reconstituirea actului de stare civilă, considerăm că, în practică, acesta se întâlnește atunci când, spre exemplu, registrul de stare civilă a ars în urma unui incendiu, sau registrul de stare civilă a fost pierdut cu ocazia mutării sediului instituției care îl avea în păstrare sau a fost sustras. De asemenea, nu este necesar ca întreg registrul de stare civilă să fie pierdut sau dispărut, ci se va aplica procedura reconstituirii și în cazul în care doar anumite file din registrul de stare civilă au fost rupte, deteriorate, pierdute, sustrate sau chiar în cazul în care anumite file s-au degradat, iar scrisul a devenit ilizibil. Bineînțeles, reconstituirea va avea loc doar cu privire la actul de stare civilă care a fost înregistrat pe fila pierdută sau distrusă.

În cel de al doilea caz, pentru a deveni incidente prevederile legale referitoare la procedura de reconstituire a actelor de stare civilă este necesar, pe de o parte, ca actul de stare civilă

să fi fost întocmit în străinătate, iar pe de cealaltă parte, persoana interesată să nu poată să își procure certificatul sau extrasul de pe acest act din motive obiective, ca de exemplu mobilizarea forțelor armate, întreruperea relațiilor diplomatice dintre România și statul în care a fost întocmit actul etc. În cele din urmă, trebuie reținut faptul că procedura reconstituirii are în vedere doar actele de naștere, căsătorie și deces. Ea nu privește mențiunile de pe marginea acestora.

Întocmirea ulterioară a actelor de stare civilă este reglementată de art. 53 din Legea nr. 119/1996 și se poate cere dacă:

- întocmirea actului de naștere sau de deces a fost omisă sau refuzată, deși au fost depuse actele necesare întocmirii acestuia;
- întocmirea actului de căsătorie a fost omisă sau refuzată, deși a fost luat consimțământul soților de către ofițerul de stare civilă.

Se poate constata faptul că la fel ca procedura de reconstituire a actelor de stare civilă, și procedura care vizează întocmirea ulterioară a actelor de stare civilă are un caracter excepțional, putând fi urmată doar în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege.

Atât procedura privind reconstituirea actelor de stare civilă, cât și procedura referitoare la întocmirea ulterioară se rezolvă pe cale administrativă.

Astfel, cererea de reconstituire sau de întocmire ulterioară a unui act de stare civilă, însoțită de documentele doveditoare, se depune la S.P.C.L.E.P. sau la ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale competente să întocmească actul.

Cererea se soluționează în termen de 30 de zile prin dispoziție a primarului. Aceasta dispoziție se comunică solicitantului în termen de 10 zile de la data emiterii ei.

Actul reconstituit va fi anulat dacă actul original este găsit după reconstituire întrucât dacă s-ar proceda altfel, aceeași persoană ar avea două acte de stare civilă pentru același fapt supus înregistrării³³.

În caz de respingere a cererii de reconstituire sau, după caz, de întocmire ulterioară a actului de stare civilă, dispoziția primarului poate fi contestată de petiționar la instanța judecătorească în a cărei rază teritorială își are sediul autoritatea emitentă.

În cazul refuzului ofițerului de stare civilă de a întocmi actul de naștere, de căsătorie sau, după caz, de deces, întocmirea ulterioară a acestuia se va face pe baza hotărârii judecătorești prin care a fost admisă plângerea formulată de cel interesat împotriva acestui refuz.

II.3.4. Anularea actelor de stare civilă și a mențiunilor de pe acestea

Anularea actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe marginea acestora este aceea sancțiune care intervine atunci când nu au fost respectate dispozițiile legale ce reglementează condițiile de valabilitate a acestora³⁴.

33 Trib. Supr., col.civ., dec. nr. 1110/1965, în J.N. nr. 1/1996, p. 73.

34 G. Boroî, *op.cit.*, p. 391.

Potrivit art. 127 din Metodologie, anularea se poate cere în cazul în care:

- actul de stare civilă a fost întocmit într-un registru necorespunzător;
- actul nu trebuia întocmit la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, la primăria din cadrul unității administrativ-teritoriale respective;
- faptul sau actul de stare civilă nu există;
- nu s-au respectat prevederile legale la întocmirea actului de stare civilă;
- mențiunea a fost înscrisă pe alt act de stare civilă;
- mențiunea a fost înscrisă cu un text greșit.

Această enumerare are un caracter exemplificativ și nu limitativ, sancțiunea nulității absolute fiind atrasă și de efectuarea înregistrării de către o persoană incompetentă, cu excepția aplicării regulii *error communis facit ius*, dacă înregistrarea nu s-a făcut în registrul de stare civilă sau dacă actul reconstituit a fost procurat³⁵.

Potrivit alin. 2 al aceluiași text de lege indicat mai sus, anularea actului de stare civilă ori a unei mențiuni se face prin bararea acestora cu două linii, în diagonal, respectiv „X”, trasate cu cerneală roșie, și înscrierea, în rubrica „Mențiuni”, a numărului și a datei hotărârii judecătorești definitive, precum și a denumirii instanței care a pronunțat-o.

II.3.5. Modificarea actelor de stare civilă și a mențiunilor de pe acestea

Modificarea actelor de stare civilă și a mențiunilor de pe aceasta presupune înscrierea unor mențiuni privitoare la statutul civil al titularului, în ipotezele prevăzute de lege, ipoteze ce au fost analizate într-o secțiune anterioară. Amintim cazurile reglementate de lege în care intervine modificarea actelor de stare civilă:

- înscrierea recunoașterii sau stabilirii ulterioare a filiației;
- înscrierea adopției, a anulării sau a desfacerii acesteia;
- înscrierea divorțului, anulării sau desfacerii căsătoriei;
- înscrierea acordării sau pierderii cetățeniei române;
- înscrierea schimbării pe cale administrativă a numelui de familie sau a prenumelui.

Și în acest caz enumerarea nu este limitativă, existând și alte ipoteze în care intervine modificarea actelor de stare civilă, spre exemplu în cazul schimbării sexului.

II.3.6. Rectificarea și completarea actelor de stare civilă și a mențiunilor de pe acestea

Rectificarea actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe marginea acestora presupune îndreptarea unor erori materiale comise cu ocazia înregistrărilor de stare civilă, spre exemplu, dacă există neconcordanță între cele două exemplare ale registrelor de stare civilă, dacă la rubrica „numele tatălui” din actul de naștere a fost înregistrat un alt nume decât cel

35 *Ibidem*.

care trebuie trecut³⁶, și se face prin bararea textului greșit cu o linie orizontală și înscrierea, cu cerneală roșie, deasupra, a noului text.

Potrivit art. 125 alin. 2 din Metodologie, rectificarea operează în temeiul dispoziției primarului unității administrativ-teritoriale care are în păstrare actul de stare civilă, din oficiu sau la cererea persoanei interesate, cu avizul prealabil al serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor.

La rubrica „Mențiuni”, din actul de stare civilă, se va înscrie numărul și data dispoziției primarului unității administrativ-teritoriale care a emis-o, precum și conținutul rectificării.

Completarea actelor de stare civilă presupune întregirea acestora cu mențiunile omise, atunci când, din diferite motive, unele rubrici au rămas libere, deși trebuiau completate, spre exemplu, la rubrica „numele tatălui” din actul de naștere nu a fost trecut niciun nume, deși la data întocmirii actului de naștere copilul respectiv avea stabilită filiația față de tată.³⁷

Potrivit art. 127 alin. 4 din Metodologie, completările se înscriu, în întregime, cu cerneală roșie.

II.3.7. Procedura de anulare, modificare, rectificare și completare a actelor de stare civilă și a mențiunilor de pe acestea

Art. 100 alin. 1 NCC coroborat cu art. 57 alin. 1 din Legea nr. 119/1996 și art. 125 alin. 1 din Metodologie prevăd că anularea, modificarea sau completarea actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe marginea acestora se poate face numai în temeiul unei hotărâri judecătorești definitive.

Referitor la rectificarea actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe marginea acestora, legea prevede că această operațiune se face în temeiul dispoziției primarului unității administrativ-teritoriale care are în păstrare actul de stare civilă, din oficiu sau la cererea persoanei interesate, cu avizul prealabil al serviciului public comunitar județean de evidență a persoanelor. În funcție de rezultatul verificărilor, se emit dispoziții de admitere sau de respingere a rectificării actelor.

Revenind la anularea, completarea sau modificarea actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe marginea acestora, pentru a se efectua oricare dintre aceste operațiuni, trebuie sesizată instanța competentă.

Aceasta poate fi sesizată de către persoana interesată, de structurile de stare civilă din cadrul serviciilor publice comunitare locale sau județene de evidență a persoanelor ori de către parchet.

Competența de soluționare a cererii în primă instanță aparține judecătoriei în a cărei rază teritorială se află domiciliul petiționarului sau sediul autorităților. În cazul în care petiționarul este un cetățean român cu domiciliul în străinătate sau un cetățean străin, competența de soluționare a cererii aparține Judecătoriei Sectorului 1 al Municipiului București.

³⁶ G. Boroș, *op.cit.*, p. 391.

³⁷ *Ibidem*, p. 392.

Cererea se va soluționa pe baza verificărilor efectuate de S.P.C.L.E.P., iar concluziile procurorului sunt obligatorii. Art. 128 alin. 1–3 din Metodologie prevede faptul că aceste verificări au ca scop stabilirea temeiniciei cererii petiționarului.

Astfel, se va verifica actul de stare civilă care face obiectul acțiunii precum și actele de stare civilă ale petiționarului și, după caz, ale părinților săi, în acest fel identificându-se o eventuală eroare ce s-ar fi putut comite la momentul întocmirii actului.

Ca urmare a acestor verificări, se va întocmi de către șeful structurii de stare civilă un referat în care se va menționa în ce constă eroarea sau omisiunea identificată, datele reale ce urmează a fi reținute în sentință ori procedura de urmat, în cazul în care se impune îndeplinirea altei proceduri decât cea a anulării, modificării sau completării. Referatul va fi semnat de șeful serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor și va fi comunicat instanței de judecată competente.

Hotărârile de anulare, completare sau modificare a unui act de stare civilă nu au niciun efect asupra stării civile a persoanei. Cu toate acestea, hotărârile vor avea un efect modificator de stare civilă dacă în conformitate cu dispozițiile art. 100 alin. 3 NCC, petiționarul va formula și o acțiune de modificare a stării civile admisă printr-o hotărâre judecătorească definitivă.

Un aspect foarte important referitor la hotărârea judecătorească prin care se soluționează cererea privind anularea, modificarea sau completarea actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe acestea este reglementat în art. 57 alin. 4 din Legea nr. 119/1996. Acest text de lege prevede în mod expres opozabilitatea *erga omnes* a efectelor hotărârilor judecătorești pronunțate în această materie, cât timp printr-o nouă hotărâre nu s-a stabilit contrariul, opozabilitate ce decurge din caracterul indivizibil al stării civile și care constituie o excepție de la principiul relativității efectelor hotărârilor judecătorești.

Cât privește rectificarea actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe marginea acestora, procedura este pusă în mișcare din oficiu sau la cererea persoanei interesate, cu avizul prealabil al serviciului public comunitar județean de evidență a persoanelor.

Cererea de rectificare însoțită de actele doveditoare se depune la S.P.C.L.E.P. sau la primăria unității administrativ-teritoriale care are în păstrare actul de stare civilă, sau al serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor, ori la primăria de la locul de domiciliu.

Potrivit art. 129 alin. 2 din Metodologie, ofițerul de stare civilă care primește cererea o înregistrează și o prezintă primarului, împreună cu actele doveditoare depuse de solicitant și un referat motivat cuprinzând rezultatul verificărilor, după ce în prealabil referatul a fost avizat de către S.P.C.J.E.P.

După emiterea dispoziției de către primar, ofițerul de stare civilă expediază dispoziția împreună cu certificatul de stare civilă, completat corect, ca urmare a rectificării actului, serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, primăriei unității administrativ-teritoriale de la care a primit cererea.

În cazul în care s-a emis o dispoziție de admitere a rectificării actului, solicitantul va fi invitat în termen de 48 de ore pentru a i se elibera certificatul de stare civilă corespunzător. Certificatul de stare civilă anterior se retrage și se transmite instituției emitente, în vederea anulării.

Art. 129 alin. 6 din Metodologie prevede situațiile în care actele de stare civilă întocmite ca urmare a transcrierii/înscrierii în registrele de stare civilă române a certificatelor sau extraselor de stare civilă încheiate în străinătate se pot rectifica, și anume:

- când eroarea se datorează autorităților locale străine care au înregistrat inițial actul și persoana interesată prezintă documentul eliberat de autoritățile străine;
- când eroarea se datorează ofițerului de stare civilă care a înscris/a transcris actul;
- când eroarea se datorează traducerii prezentate.

În cele din urmă, menționăm că termenul de soluționare a cererii este de 30 de zile, prin dispoziție a primarului, dispoziție ce se va comunica solicitantului în termen de 10 zile de la emitere. Această dispoziție poate fi contestată la instanța judecătorească în a cărei rază teritorială își are sediul autoritatea emitentă.

Potrivit art. 100 alin. 4 NCC precum și art. 58 alin. 4 din Legea nr. 119/1996, actul administrativ prin care s-a dispus rectificarea actului de stare civilă, precum și înregistrarea făcută în baza lui sunt opozabile oricărei persoane până la proba contrară.

II.4. Eliberarea certificatelor de stare civilă

Legea nr. 119/1996 reglementează prin art. 10 completat cu dispozițiile art. 147–163 din Metodologie dreptul persoanelor de a solicita autorităților competente eliberarea certificatelor de stare civilă pe baza înregistrărilor și a mențiunilor înscrise în registrele de stare civilă.

Cererea pentru eliberarea unui astfel de certificat se va depune de solicitant la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, la primăria unității administrativ-teritoriale care are în păstrare registrul de stare civilă sau de la domiciliul ori reședința petiționarului. În cazul în care registrul de stare civilă nu se află în păstrarea autorității la care s-a depus cererea, aceasta îl solicită serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, primarului unității administrativ-teritoriale competente, în termen de 3 zile.

În situația în care exemplarul 1 al actului de stare civilă lipsește ori actele au fost predate Arhivelor Naționale, S.P.C.L.E.P. sau primăria competentă, care primește cererea, solicită extras, după caz, de pe actul ce se găsește în păstrarea consiliului județean, a Consiliului General al Municipiului București ori a Arhivelor Naționale, pe baza căruia întocmește și eliberează certificatul de stare civilă.

Certificatele de naștere și de căsătorie emise în baza actelor de stare civilă se vor elibera solicitanților, personal, sau prin reprezentanții legali ai acestora, iar în cazul certificatelor de deces, acestea vor putea fi ridicate de membrii familiei decedatului, precum și de persoanele îndreptățite.

Prin urmare, este important a se reține faptul că certificatele de stare civilă, respectiv cel de naștere, de căsătorie și de deces, pot fi eliberate și altor persoane decât solicitantului, cu condiția ca persoanele care vin să ridice aceste documente să fi fost împuternicite prin procură specială. În acest context, menționăm că urmare a intrării în vigoare a Legii nr. 208/2020 privind modificarea și completarea unor acte normative, s-a reglementat

posibilitatea ca certificatele de stare civilă să fie eliberate nu doar solicitanților, membrilor de familie ai decedatului, persoanelor împuternicite prin procură specială, ci și avocaților împuterniciți de către titularii sau de către reprezentanții legali ai acestora, în baza împuternicirii avocațiale încheiate în condițiile prevăzute de lege.

De asemenea, Legea nr. 119/1996 reglementează și situația cererilor cetățenilor străini ale căror acte și fapte de stare civilă s-au produs și s-au înregistrat în România precum și cea a cetățenilor români aflați în străinătate.

În aceste două situații, cererile care vor fi adresate misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale țărilor străine, acreditate în România, în cazul cetățenilor străini, respectiv cele care vor fi adresate misiunilor diplomatice și oficiilor consulare de carieră ale României sau Ministerului Administrației și Internelor, în cazul cetățenilor români aflați în străinătate, vor fi soluționate de Inspectoratul Național pentru Evidența Persoanelor din cadrul Ministerului Administrației și Internelor.

În conformitate cu dispozițiile art. 10 alin. 6 din Legea nr. 119/1996, transmiterea acestor documente se va face, după caz, prin Ministerul Afacerilor Externe, dacă actele au fost solicitate prin misiunile diplomatice și oficiile consulare de carieră ale României, prin misiunile diplomatice și oficiile consulare acreditate în România sau prin Ministerul Administrației și Internelor, potrivit convențiilor la care țara noastră este parte.

Un ultim aspect ce trebuie menționat are în vedere faptul că certificatele de stare civilă eliberate de S.P.C.L.E.P. sau, după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale care a înregistrat actele și faptele de stare civilă sunt valabile și în străinătate.

II.5. Atribuirea, înscrierea și gestionarea codului numeric personal

Potrivit art. 6 alin. 2 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români³⁸, codul numeric personal reprezintă un număr semnificativ ce individualizează în mod unic o persoană fizică și constituie un instrument de verificare a datelor de stare civilă ale acesteia și de identificare în anumite sisteme informatice de către persoanele autorizate.

Codul numeric personal este un atribut de identificare important folosit de orice persoană pe parcursul vieții și este atribuit doar persoanelor fizice, cetățeni români.

Mai mult, dincolo de funcția de identificare pe care o îndeplinește, codul numeric personal este un instrument menit pentru a ține o evidență a cetățenilor români.

Acesta se atribuie fiecărui cetățean român și se înscrie în actele și certificatele de stare civilă și se preia în celelalte acte cu caracter oficial, emise pe numele persoanei respective,

38 Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, republicată în Monitorul Oficial, nr. 719 din 12 octombrie 2011.

precum și în Registrul național de evidență a persoanelor. Totodată, trebuie subliniat că, în conformitate cu prevederile art. 6 alin. 3 din O.U.G. nr. 97/2005, codurile numerice personale sunt generate și administrate prin mijloace informatice de D.E.P.A.B.D. (Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date), care emite și distribuie anual către serviciile publice comunitare județene de evidență a persoanelor, Serviciul Public Comunitar de Evidență a Persoanelor al Municipiului București și Departamentul consular din cadrul Ministerului Afacerilor Externe listele conținând codurile numerice personale precalculate pentru anul în curs.

Așa cum s-a menționat și într-o secțiune anterioară, ofițerul de stare civilă din cadrul serviciilor publice comunitare de evidență a persoanelor sau, acolo unde acestea nu există ori nu funcționează, din cadrul autorităților executive ale unităților administrativ-teritoriale, odată cu înregistrarea nașterii în registrele de stare civilă, va atribui un cod numeric personal nou-născutului. Codul numeric personal va fi atribuit doar născuților vii, chiar dacă la data înregistrării nașterii nu se mai aflau în viață.

Criteriile în funcție de care se va atribui C.N.P.-ul sunt ordinea pe lista, sexul și data de naștere a copilului. Astfel, ofițerul de stare civilă care înregistrează nașterea va atribui primul C.N.P. liber corespunzător datei de naștere și grupei corespunzătoare sexului copilului dintr-o lista cu CNP-uri precalculate, păstrând ordinea lor. Atribuirea se va face pe baza datelor înscrise în actul de naștere referitoare la sex și la data nașterii.

În cele din urmă, ofițerul de stare civilă va menționa în dreptul C.N.P.-ului preluat din listă numărul actului de naștere întocmit precum și anul înregistrării, ulterior barând cu o linie orizontală C.N.P.-ul atribuit.

Referitor la cetățenii români cu domiciliul în țară sau cetățenii români cu domiciliul în străinătate, născuți în străinătate, atribuirea C.N.P.-ului se face de către S.P.C.L.E.P. sau, după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale unde se transcrie actul de naștere.

Totodată, în actele și în certificatele de naștere întocmite pentru copiii născuți în străinătate începând cu data de 1 ianuarie 2004 se va atribui C.N.P.-ul din lista repartizată pentru fiecare misiune diplomatică și oficiu consular de carieră al României.

În cele din urmă, cetățenii români aflați în străinătate, cărora nu le-a fost atribuit C.N.P.-ul la înregistrarea nașterii sau transcrierea/înscierea certificatului de naștere străin, pot depune cererea de atribuire a C.N.P. la misiunea diplomatică sau oficiul consular de carieră al României competentă/competent pentru statul de reședință. Cererea trebuie să fie însoțită de copii ale actului care dovedește cetățenia română și ale certificatului de naștere românesc.

Trebuie subliniat faptul că C.N.P.-ul, de regulă, nu poate fi schimbat, cu titlu de exemplu, în cazul întocmirii unui nou act de naștere, ca urmare a adopției cu efecte depline, se va prelua C.N.P.-ul atribuit anterior. Prin excepție, modificarea C.N.P.-ului atribuit inițial la naștere, intervine atunci când se modifică, potrivit legii, datele persoanei respective despre sex și data nașterii ori dacă C.N.P.-ul a fost atribuit în mod eronat.

Potrivit dispozițiilor legale prevăzute de art. 132 din Metodologie, modificarea C.N.P.-ului atribuit sau înscris greșit în actele de stare civilă se face, la cererea persoanei

în cauză sau a reprezentantului legal al acesteia ori din oficiu, numai cu avizul Serviciului Public Comunitar Local de Evidență a Populației care arondează localitatea de domiciliu, fiind necesară și aprobarea primarului. Această aprobare se va da pe baza procesului-verbal de constatare a erorii, întocmit de ofițerul de stare civilă.

Totodată, trebuie menționat că odată ce a fost atribuit unei persoane, C.N.P.-ul rămâne al acesteia, neputând fi atribuit ulterior alteia, nici după decesul primei persoane.

Secțiunea a III-a

Acțiunile de stare civilă

III.1. Noțiune și caractere juridice

Acțiunile de stare civilă sunt acele acțiuni în justiție care au ca obiect elemente de stare civilă³⁹. Acțiunile de stare civilă se diferențiază de acțiunile care au ca obiect anularea, modificarea sau completarea actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe marginea acestora, prin faptul că au ca obiect un element al stării civile, considerat a nu fi fost corect stabilit.

Prin urmare, acțiunile de stare civilă au ca obiect stabilirea, contestarea sau modificarea stării civile în timp ce acțiunile referitoare la anularea, modificarea sau completarea actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe marginea acestora au ca obiect înregistrarea de stare civilă, respectiv modul în care aceasta a fost înregistrată în registrele de stare civilă⁴⁰.

În ceea ce privește caracterele juridice ale acțiunilor de stare civilă, acestea sunt următoarele:

- *Indisponibilitatea* — se materializează prin faptul că titularul dreptului la acțiune nu este îndreptățit să o cedeze ori să tranzacționeze cu privire la obiectul cauzei, respectiv a elementului de stare civilă (de exemplu, mama nu poate renunța la acțiunea în stabilirea paternității copilului său minor).
- *Imprescriptibilitatea* — acțiunile de stare civilă rezultă din faptul că ele pot fi introduse oricând, nefiind supuse prescripției extinctive. Cu toate acestea, există unele excepții de la acest caracter al imprescriptibilității. Spre exemplu, acțiunea în anulare a căsătoriei se va prescrie în termen de 6 luni, care se va calcula fie de la data la care cei a căror încuviințare sau autorizare era necesară pentru încheierea căsătoriei au luat cunoștință de aceasta, fie, în cazul nulității pentru vicii de consimțământ ori pentru lipsa discernământului, de la data încetării violenței sau, după caz, de la data la care cel interesat a cunoscut dolul, eroarea ori lipsa vremelnică a discernământului, fie, în cazul încheierii

39 G. Boroș, *op.cit.*, p. 393.

40 *Ibidem*.

căsătoriei între tutore și persoana minoră aflată sub tutela sa, de la data încheierii căsătoriei. Totodată, acțiunea în tăgăduirea paternității se va prescrie în termen de 3 ani de la data nașterii copilului, atunci când aceasta este pornită de mama copilului, respectiv în termen de 3 ani care curge fie de la data la care soțul a cunoscut că este prezumat tată al copilului, fie de la o dată ulterioară, când a aflat că prezumția nu corespunde realității, atunci când acțiunea este introdusă de soțul mamei.

- *Personalitatea* — rezultă din regula generală conform căreia numai titularul stării civile sau reprezentantul său legal (în cazul incapacabililor), este îndreptățit să exercite acțiunea. Acțiunile de stat nu pot fi astfel introduse nici de creditorii chirografari și nici de moștenitorii celui îndreptățit. Cu toate acestea, există unele excepții, când acțiunile de stare civilă pot fi exercitate de alte persoane. Este cazul acțiunilor pornite de procuror în temeiul art. 92 NCPC⁴¹, când acțiunile sunt pornite pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și unele cazuri în care moștenitorii pot să exercite astfel de acțiuni (spre exemplu, acțiunea stabilirii paternității copilului din afara căsătoriei).

III.2. Clasificarea acțiunilor de stare civilă

Clasificarea acțiunilor de stare civilă în funcție de obiectul lor

Un prim criteriu de clasificare ale acțiunilor de stare civilă are în vedere obiectul lor. Astfel, în doctrină, după obiectul și finalitatea lor, acțiunile de stare civilă sunt:

- **acțiuni în reclamație de stat** — este acea categorie de acțiuni de stare civilă la care recurge persoana care solicită instanței de judecată recunoașterea, respectiv stabilirea unei stări civile reale care nu corespunde celei aparente.

Cu titlu de exemplu, se înscriu în această categorie de acțiuni de stare civilă, acțiunea în stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei, respectiv acțiunea în stabilirea maternității.

41 Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicat în Monitorul Oficial, nr. 545 din 03 august 2012, art. 92: „(1) Procurorul poate porni orice acțiune civilă, ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege. (2) Procurorul poate să pună concluzii în orice proces civil, în oricare fază a acestuia, dacă apreciază că este necesar pentru apărarea ordinii de drept, a drepturilor și intereselor cetățenilor. (3) În cazurile anume prevăzute de lege, participarea și punerea concluziilor de către procuror sunt obligatorii, sub sancțiunea nulității absolute a hotărârii. (4) Procurorul poate să exercite căile de atac împotriva hotărârilor pronunțate în cazurile prevăzute la alin. (1), chiar dacă nu a pornit acțiunea civilă, precum și atunci când a participat la judecată, în condițiile legii. (5) Procurorul poate să ceară punerea în executare a oricăror titluri executorii emise în favoarea persoanelor prevăzute la alin. (1). (6) În toate cazurile, Ministerul Public nu datorează taxe de timbru și nici cauțiune.”

Astfel, în conformitate cu dispozițiile art. 424–428 NCC, atunci când tatăl din afara căsătoriei nu îl recunoaște pe copil, paternitatea copilului poate fi stabilită prin hotărâre judecătorească pronunțată ca urmare a unei acțiuni de stare civilă care aparține copilului și se pornește în numele lui de către mamă, chiar dacă este minoră sau de către reprezentantul lui legal, sau, după caz, pornită sau continuată și de moștenitorii copilului, în condițiile legii, care are ca obiect stabilirea pe cale judecătorească a paternității copilului față de un anumit bărbat, care este tatăl său.

Totodată, potrivit art. 422–423 NCC, în cazul în care, din orice motiv, dovada filiației față de mamă nu se poate face prin certificatul constatator al nașterii ori în cazul în care se contestă realitatea celor cuprinse în certificatul constatator al nașterii, filiația față de mamă se poate stabili printr-o acțiune de stare civilă, în stabilirea maternității, în cadrul căreia pot fi administrate orice mijloace de probă.

Dreptul la acțiune în stabilirea filiației față de mamă aparține copilului și se pornește, în numele acestuia, de către reprezentantul său legal, sau, poate să fie pornită sau continuată și de moștenitorii copilului, în condițiile legii.

- **acțiuni în contestație de stat** — La această categorie de acțiuni de stare civilă recurg acele persoane care solicită instanței de judecată înlăturarea unei stări civile aparente întrucât aceasta nu corespunde realității. Urmare a exercitării acestei acțiuni, elementul de stare civilă aparent, contestat, va fi înlocuit cu alt element de stare civilă pretins real.

O astfel de acțiune este acțiunea în tăgada paternității, acțiunea în contestarea recunoașterii de maternitate sau de paternitate, acțiunea în anularea căsătoriei, acțiunea în anularea adopției.

Pentru a exemplifica obiectul acțiunii în contestație de stat, vom face referire la acțiunea în tăgada paternității. Acțiunea în tăgada paternității poate fi pornită de soțul mamei, de mamă, de tatăl biologic, precum și de copil. Ea poate fi pornită sau, după caz, continuată și de moștenitorii acestora, în condițiile legii. Această acțiune are ca obiect înlăturarea prezumției că soțul mamei este tatăl copilului, aducându-se dovezi că este cu neputință ca acesta să fie tatăl copilului.

- **acțiuni în modificare de stat** — ultima categorie a acțiunilor de stare civilă, clasificate în funcție de obiectul lor, este cea a acțiunilor de modificare de stat prin care o persoană cere instanței de judecată competente să schimbe numai pentru viitor starea civilă existentă în momentul introducerii lor, înlocuind-o cu o stare civilă diferită. Prin urmare, starea civilă existentă până la momentul introducerii acțiunii în modificare de stat nu este contestată.

Spre exemplu, va fi o acțiune în modificare de stat acțiunea care are ca obiect desfacerea căsătoriei sau acțiunea de desfacere a adopției.

Clasificarea acțiunilor de stare civilă în funcție de legitimitatea procesuală activă

Un alt criteriu avut în vedere la clasificarea acțiunilor de stare civilă se referă la legitimitatea procesuală activă. Prin urmare, după criteriul persoanelor îndreptățite să exercite

aceste acțiuni, se identifică următoarele categorii de acțiuni de stare civilă:

- acțiunile care pot fi introduse de orice persoană interesată — în această categorie se înscriu, cu titlu de exemplu, acțiunea în declararea nulității absolute a căsătoriei, acțiunea în declararea nulității absolute a adopției, acțiunea în contestarea recunoașterii de paternitate și de maternitate;
- acțiunile care pot fi introduse numai de persoanele expres și limitativ prevăzute de lege, respectiv de titular, de reprezentantul legal al acestuia, în unele cazuri, de moștenitorii titularului, precum și de procuror. Astfel de acțiuni sunt acțiunea în stabilirea paternității, acțiunea în stabilirea maternității, acțiunea în tăgăduirea paternității, acțiunea în desfacerea adopției;
- acțiunile care pot fi introduse numai de titularul stării civile respective — spre exemplu, acțiunea de desfacere a căsătoriei, acțiunea în declararea nulității relative a căsătoriei.

III.3. Efectele acțiunilor de stare civilă

Efectele acțiunilor de stare civilă sunt specifice fiecărei categorii de acțiuni, clasificate după obiectul și finalitatea lor. Astfel, în cazul acțiunilor în reclamație de stat și a acțiunilor în contestație de stat, efectele sunt declarative, ceea ce înseamnă că ele își produc efecte în mod retroactiv, deoarece starea civilă reclamată este considerată a fi dintotdeauna starea civilă reală a persoanei, iar starea civilă contestată este considerată a nu fi existat niciodată⁴².

Spre deosebire de cele două categorii menționate, efectele acțiunilor de modificare de stat sunt constitutive, ele operând numai pentru viitor, fiind stabilită o nouă stare civilă doar pentru viitor.

Totodată, efectele acțiunilor de stare civilă trebuie analizate și prin prisma prevederilor alin. 3 și 4 al art. 99 NCC Potrivit acestor texte de lege: „(3) *Hotărârea judecătorească dată cu privire la starea civilă a unei persoane este opozabilă oricărei alte persoane cât timp printr-o nouă hotărâre nu s-a stabilit contrariul.* (4) *Dacă printr-o hotărâre judecătorească s-a stabilit o anumită stare civilă a unei persoane, iar printr-o hotărâre judecătorească ulterioară este admisă o acțiune prin care s-a contestat starea civilă astfel stabilită, prima hotărâre își pierde efectele la data rămânerii definitive a celei de a doua hotărâri*”.

Prin urmare, hotărârile judecătorești pronunțate ca urmare a soluționării acțiunilor de stare civilă au efecte *erga omnes*, fiind opozabile oricărei persoane.

Cu toate acestea, opozabilitatea față de terți a hotărârilor judecătorești menționate anterior există doar cât timp nu s-a stabilit contrariul printr-o altă hotărâre judecătorească. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 99 alin. 4 NCC, hotărârea judecătorească prin care i s-a stabilit unei persoane o anumită stare civilă devine inopozabilă terților dacă ulterior este pronunțată o altă hotărâre judecătorească prin care a fost admisă o acțiune, prin care s-a contestat starea civilă stabilită inițial. Trebuie subliniat faptul că prima hotărâre își va pierde efectele la data rămânerii definitive a celei de a doua hotărâri.

42 O. Ungureanu, C. Munteanu, *op.cit.*, p. 247.

III.4. Dovada stării civile

Dovada stării civile se face în condițiile reglementate de art. 99 alin. 1 și art. 103 NCC. De regulă, în conformitate cu dispozițiile art. 99 alin. 1 NCC, starea civilă se dovedește cu actele întocmite în registrele de stare civilă, precum și cu certificatele de stare civilă eliberate pe baza acestora. Prin urmare, starea civilă se va dovedi prin actul de naștere, de căsătorie și de deces, respectiv prin certificatul de naștere, de căsătorie și de deces.

Raportat la faptul că actele de stare civilă au natura juridică a unor înscrisuri autentice, acestea vor face dovada privind constatările personale ale ofițerului de stare civilă până la constatarea falsului prin hotărâre judecătorească definitivă, iar pentru celelalte înscrieri până la proba contrară.

Pentru a clarifica aceste aspecte, trebuie avut în vedere faptul că, în conformitate cu prevederile art. 269 din Codul de procedură civilă „(1) *Înscrisul autentic este înscrisul întocmit sau, după caz, primit și autentificat de o autoritate publică, de notarul public sau de către o altă persoană investită de stat cu autoritate publică, în forma și condițiile stabilite de lege. Autenticitatea înscrisului se referă la stabilirea identității părților, exprimarea consimțământului acestora cu privire la conținut, semnătura acestora și data înscrisului.* (2) *Este, de asemenea, autentic orice alt înscris emis de către o autoritate publică și căruia legea îi conferă acest caracter.*” Așadar, în această categorie a înscrisurilor autentice se înscriu și actele de stare civilă care sunt întocmite de către o persoană investită de stat cu autoritate publică, respectiv de ofițerul de stare civilă, în condiții de solemnitate, cu respectarea unor cerințe reglementate expres de legiuitor prin norme imperative, de la care părțile nu pot deroga. Astfel, dacă avem în vedere, spre exemplu, întocmirea actului de căsătorie, acesta va putea fi întocmit doar de către un ofițer de stare civilă competent atât material cât și teritorial, cu îndeplinirea unor condiții de fond și de formă de către viitori soți, în lipsa existenței impedimentelor la căsătorie reglementate de legiuitor precum și cu îndeplinirea unor formalități premergătoare, concomitente și ulterioare încheierii căsătoriei. Mai mult, în cazul în care aceste condiții și formalități nu sunt respectate, va interveni sancțiunea nulității absolute, sau după caz, a nulității relative. Prin urmare, o anumită calitate care trebuie deținută de persoana care instrumentează, implicit întocmește actul, învestirea acestei persoane cu puterea publică și întocmirea actului în forma și condițiile cerute de lege, sunt practic elemente ce deosebesc un înscris autentic (implicit un act de stare civilă) de alte înscrisuri, printre care amintim înscrisurile sub semnătură privată.

Totodată, trebuie avută în vedere autenticitatea înscrisului autentic la care se face trimitere în teza a II-a din alin. 1 al art. 269 din Codul de procedură civilă. Mai exact, autenticitatea se referă la acele aspecte pe care persoana care instrumentează actul le constată prin propriile sale simțuri, și anume identitatea părților, luarea sau exprimarea consimțământului acestora cu privire la conținutul actului, semnătura acestora și data înscrisului. Practic, aceste aspecte fac dovada deplină asupra cuprinsului lor până la înscrierea în fals. În schimb, aspectele ce ies din sfera autenticității, altfel spus nu sunt constatate de agentul instrumentator prin propriile simțuri, precum declarațiile pe care le fac părțile în fața acestuia, fac dovada până la proba contrară. Spre exemplu, în cazul întocmirii unui act de naște-

re, declarațiile persoanei care se prezintă în fața ofițerului de stare civilă să declare nașterea privind data nașterii copilului, numele copilului, numele părinților copilului născut, vor face dovada până la proba contrară întrucât ofițerul de stare civilă nu constată aceste lucruri prin propriile simțuri. În schimb, aspectele legate de identitatea persoanei declarante, data și locul întocmirii actului de naștere, identitatea și calitatea agentului instrumentator vor face dovada până la înscrierea în fals.

În unele situații, prin excepție, de la regula menționată anterior, starea civilă se va dovedi prin alte mijloace de probă, respectiv, cu alte înscrisuri, cu martori sau pe baza prezumțiilor. Aceste cazuri sunt reglementate de art. 13 coroborat cu prevederile art. 9 din Legea nr. 119/1996 și de art. 103 NCC.

Astfel, în conformitate cu dispozițiile textelor de lege anterior menționate, starea civilă se va putea dovedi prin orice mijloace de probă în cazul în care se solicită serviciilor publice comunitare locale de evidență a persoanelor sau ofițerului de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale competente reconstituirea sau întocmirea ulterioară a actelor de stare civilă precum și, în fața instanțelor de judecată, atunci când ofițerul de stare civilă a refuzat să întocmească un act sau să înscrie o mențiune ce intra în atribuțiile sale, iar persoana nemulțumită a fost nevoită să se adreseze instanțelor de judecată.

Totodată, potrivit art. 103 NCC, tot prin orice mijloace de probă, se poate dovedi starea civilă și atunci când:

- nu au existat registre de stare civilă;
- registrele de stare civilă s-au pierdut ori au fost distruse, în tot sau în parte;
- nu este posibilă procurarea din străinătate a certificatului de stare civilă sau a extrasului de pe actul de stare civilă;
- întocmirea actului de stare civilă a fost omisă sau, după caz, refuzată.

Secțiunea a IV-a

Contravenții la regimul actelor de stare civilă⁴³

Legea nr. 119/1996 reglementează prin art. 63 acele fapte care reprezintă contravenții la regimul actelor de stare civilă. Trebuie precizat că, săvârșite în unele situații specifice și cu un anumit grad de pericol social, aceleași fapte care vor fi enumerate în cele ce urmează, pot constitui și infracțiuni.

Pot constitui contravenții în temeiul Legii nr. 119/1996 următoarele fapte:

- deținerea fără drept a certificatului de stare civilă aparținând altei persoane;
- nedeclararea nașterii sau decesului în condițiile și în termenele prevăzute de lege, prezentate într-o secțiune anterioară;

43 A se vedea art. 63–65 din Legea nr. 119/1996.

- neasigurarea conservării și securității registrelor și certificatelor de stare civilă, potrivit normelor privind evidența și păstrarea acestora, sau netrimitearea la Arhivele Naționale a registrelor de stare civilă, după trecerea termenului legal de păstrare;
- necomunicarea la serviciile publice comunitare locale de evidență a persoanelor ori, după caz, la primăriile competente, de către ofițerul de stare civilă, a mențiunilor, a copiilor de pe deciziile de admitere a schimbării numelui, neînscrierea mențiunilor pe actele de stare civilă ori netransmiterea celui de-al doilea exemplar al registrelor de stare civilă la consiliul județean sau la Consiliul General al Municipiului București, după caz, în termen de 30 de zile de la data când toate filele au fost completate;
- neprezentarea certificatelor/extraselor de stare civilă/extraselor multilingve ale actelor de stare civilă eliberate de autoritățile străine ofițerului de stare civilă din cadrul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor/primăriei unității administrativ-teritoriale/misiunii diplomatice sau al oficiului consular al României competent, pentru transcrierea/înscrierea în registrele de stare civilă române, în termenele prevăzute de lege. Mai precis, în termen de 6 luni de la întoarcerea în țară sau de la primirea din străinătate a certificatului sau a extrasului de stare civilă pentru cetățeanul român, acesta având obligația de a solicita transcrierea acestor acte la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau la primăria unității administrativ-teritoriale în a cărei rază domiciliază precum și în termen de 60 de zile de la depunerea cererii de înscriere a certificatelor/extraselor de stare civilă/ extraselor multilingve ale actelor de stare civilă pentru cetățenii care au redobândit sau cărora li s-a acordat cetățenia română;
- omiterea declarării, în fața ofițerului de stare civilă, a unor date referitoare la starea civilă a persoanelor sau declararea lor în mod inexact;
- neverificarea de către ofițerul de stare civilă a realității conținutului declarației și a concordanței acesteia cu actele de identitate, certificatele de stare civilă și celelalte înscrisuri prezentate;
- comunicarea datelor înscrise în actele de stare civilă în alte condiții decât cele prevăzute la art. 70 din Legea nr. 119/1996. Potrivit textului de lege indicat *„Comunicarea datelor înscrise în actele de stare civilă se poate face, în cazuri temeinic justificate, la cererea autorităților publice, altele decât cele cu atribuții legale în materie, cu aprobarea primarului unității administrativ-teritoriale care are în păstrarea actul”*;
- neeliberarea de către personalul medico-sanitar competent, în termenele legale de declarare a nașterii și a decesului, a certificatelor medicale constatatoare ale acestor fapte;
- pierderea sau deteriorarea certificatelor de stare civilă;
- oficierea de către deservenții cultelor a serviciului religios în cazul căsătoriilor sau în vederea înhumării sau incinerării fără a li se fi prezentat certificatul de căsătorie, respectiv, adeverința de înhumare sau de incinerare a cadavrului eliberată de ofițerul de stare civilă care a înregistrat decesul;
- înregistrarea unui act de stare civilă cu încălcarea competenței teritoriale prevăzute de prezenta lege;
- efectuarea de răzuiri, ștersături în cuprinsul actelor de stare civilă;

- netransmiterea comunicărilor cu privire la înregistrarea nașterii cetățenilor români cu domiciliul în România ori a modificărilor intervenite în statutul civil al persoanelor, a actelor de identitate ale persoanelor decedate serviciilor publice comunitare de evidență a persoanelor competente;
- nerespectarea termenului prevăzut de lege privind sesizarea poliției despre găsirea unui copil;
- înhumarea sau incinerarea cadavrului fără prezentarea adeverinței eliberate de ofițerul de stare civilă care a înregistrat decesul;
- nerespectarea de către ofițerul de stare civilă a dispozițiilor privind publicarea declarației de căsătorie, precum și a formalităților concomitente încheierii căsătoriei prevăzute de art. 29 din Legea nr. 119/1996 (luarea consimțământului viitorilor soți, în prezența a doi martori).

Sancțiunea care intervine în cazul constatării acestor contravenții este amenda.

În conformitate cu prevederile art. 64 din Legea nr. 119/1996, constatarea contravențiilor, respectiv, aplicarea sancțiunilor se face de către primari, persoanele împuternicite prin dispoziție a președintelui consiliului județean, respectiv a primarului general al municipiului București, precum și de persoane împuternicite din cadrul serviciilor publice comunitare de evidență a persoanelor și polițiști anume desemnați.

Capitolul II

SCHIMBAREA NUMELUI PE CALE ADMINISTRATIVĂ

Secțiunea I

Procedura administrativă a schimbării numelui

În unele condiții reglementate de legislația română, o persoană are dreptul de a-și schimba pe cale administrativă numele, respectiv prenumele, acest fapt urmând a fi înscris, conform procedurii de înscrierea a mențiunilor pe actele de stare civilă ale acesteia.

Procedura schimbării de nume pe cale administrativă este reglementată de Ordonanța Guvernului nr. 41/2003 privind dobândirea și schimbarea pe cale administrativă a numelor persoanelor fizice⁴⁴ (denumită în continuare „O.G. nr. 41/2003”). Totodată, Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie civilă, prin art. 106–114 aduce unele completări referitoare la înscrierea schimbării numelui de familie și/sau a prenumelui pe cale administrativă.

Un prim aspect la care vom face referire este noțiunea de „nume”. Potrivit prevederilor art. 1 din O.G. nr. 41/2003, *„Numele cuprinde numele de familie și prenumele”*.

Conform art. 84 NCC, numele de familie se dobândește prin efectul filiației și se schimbă de drept prin modificarea intervenită în statutul civil al persoanei fizice, în condițiile prevăzute de lege. Spre exemplu, în cazul încheierii căsătoriei, unul dintre soți poate decide să poarte numele celuilalt soț, sau soții pot conveni să poarte numele lor reunite, în condițiile reglementate de art. 282 NCC.

În ceea ce privește prenumele, acesta se stabilește la data înregistrării nașterii, pe baza declarației de naștere făcută de persoana care declară nașterea.

O situație aparte apare în cazul stabilirii numelui de familie și a prenumelui copilului găsit, născut din părinți necunoscuți, precum și în situația în care copilul este abandonat de către mamă în spital, iar identitatea acesteia nu a fost stabilită în termen de 30 de zile de la constatarea abandonului.

44 Ordonanța Guvernului nr. 41/2003 privind dobândirea și schimbarea pe cale administrativă a numelor persoanelor fizice, publicată în Monitorul Oficial, nr. 68 din 02 februarie 2003.

În aceste cazuri, numele cu cele două componente ale sale se stabilește prin dispoziția primarului comunei, orașului, municipiului sau al sectorului municipiului București, în a cărui rază teritorială a fost găsit copilul, ori, după caz, s-a constatat abandonul acestuia.

În toate situațiile, ofițerul de stare civilă este obligat a refuza înregistrarea prenumelor indecente, ridicole și a altora asemenea, de natură a afecta ordinea publică și bunele moravuri ori interesele copilului, după caz.

Revenind la procedura administrativă de schimbare a numelui, persoana care dorește să își schimbe fie numele de familie, fie prenumele, va trebui să se adreseze cu o cerere la serviciul public comunitar de evidență a persoanelor, aflat în subordinea consiliului local al comunei, orașului, municipiului sau al sectorului municipiului București, în a cărui rază teritorială își are domiciliul. Cererea se va depune personal sau prin împuternicit cu procură specială sau împuternicire avocațială.

Înainte de a demara acest demers, solicitantul trebuie să se asigure că își va putea întemeia cererea pe unul dintre motivele reglementate de lege și considerate întemeiate pentru schimbarea numelui.

Astfel, în conformitate cu dispozițiile art. 4 alin. 2 și 3 din O.G. nr. 41/2003, cererile de schimbare a numelor vor fi întemeiate:

- când numele este format din expresii indecente, ridicole ori transformat prin traducere sau în alt mod;
- când persoana în cauză a folosit, în exercitarea profesiei, numele pe care dorește să îl obțină, făcând dovada cu privire la aceasta, precum și asupra faptului că este cunoscută în societate sub acest nume;
- când, din neatenția ofițerilor de stare civilă ori ca urmare a necunoașterii reglementărilor legale în materie, au fost efectuate mențiuni greșite în registrele de stare civilă ori au fost eliberate certificate de stare civilă cu nume eronate, în baza cărora au fost eliberate alte acte;
- când persoana în cauză are nume de familie sau prenume format din mai multe cuvinte, de regulă reunite, și dorește schimbarea acestuia;
- când persoana în cauză poartă un nume de familie de proveniență străină și solicită să poarte un nume românesc;
- când persoana și-a schimbat numele de origine străină într-un nume românesc, pe cale administrativă, și dorește să revină la numele dobândit la naștere;
- când părinții și-au schimbat numele pe cale administrativă, iar copiii solicită să poarte un nume de familie comun cu al părinților lor;
- când persoana în cauză solicită să poarte un nume de familie comun cu al celorlalți membri ai familiei, nume care a fost dobândit ca urmare a adopției, a menținerii numelui la căsătorie, a stabilirii filiației ori a unor schimbări de nume aprobate anterior pe cale administrativă;
- când soții au convenit cu ocazia încheierii căsătoriei să poarte numele de familie reunite și ambii solicită schimbarea acestuia pe cale administrativă, optând pentru numele de familie dobândit la naștere de către unul dintre ei ori să revină fiecare la numele avut anterior căsătoriei;

- când persoana în cauză face dovada că a fost recunoscută de către părinte ulterior înregistrării nașterii, însă, întrucât nu a sesizat instanța pentru încuviințarea purtării numelui de familie al acestuia în timpul vieții, nu există altă posibilitate de dobândire a numelui părintelui decât pe cale administrativă;
- când prenumele purtat este specific sexului opus;
- când persoanei i s-a încuviințat schimbarea sexului prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă și irevocabilă și solicită să poarte un prenume corespunzător, prezentând un act medico-legal din care să rezulte sexul acesteia.

La cazurile sus menționate se mai adaugă situațiile:

- când persoana în cauză a adoptat minori și dorește ca aceștia să poarte un alt prenume;
- când căsătoria a încetat prin moartea sau prin declararea judecătorească a morții unuia dintre soți, iar soțul supraviețuitor solicită să revină la numele de familie purtat anterior căsătoriei ori la numele de familie dobândit la naștere;
- când în urma divorțului un fost soț revine la numele de familie purtat anterior și care provine dintr-o altă căsătorie, de asemenea desfăcută prin divorț, și dorește să poarte numele dobândit la naștere;
- când în urma încetării căsătoriei prin moartea sau prin declararea judecătorească a morții unuia dintre soți celălalt soț se recăsătorește și, ca urmare a desfacerii acestei căsătorii, acesta dorește să poarte numele de familie dobândit la naștere;
- când fostul soț dorește să poarte numele de familie pe care l-a avut în căsătorie, pentru a avea un nume comun cu copiii încredințați spre creștere și educare, cu consimțământul fostului soț, dat în formă autentică;
- când părinții au divorțat, iar copiii încredințați spre creștere și educare unuia dintre părinți, care a revenit la numele de familie avut anterior căsătoriei, solicită să poarte numele de familie al acestuia;
- când s-a desfăcut adopția unei persoane căsătorite care are copii minori și în urma desfacerii adopției persoana în cauză revine la numele de familie avut înainte de adopție;
- când unul dintre soți, la încheierea căsătoriei, a luat numele de familie al celuilalt soț, nume pe care acesta l-a dobândit prin adopție, iar ulterior încheierii căsătoriei are loc desfăcerea adopției.

Cu toate acestea, din dispozițiile art. 4 din O.G. nr. 41/2003, rezultă că enumerarea reglementată de lege este exemplificativă, cererea de schimbare a numelui putând fi acceptată și în alte cazuri temeinic justificate.

Odată ce solicitantul își justifică cererea de schimbare a numelui, acesta se va depune la autoritățile menționate anterior, fiind însoțită de următoarele documente, enumerate în alin. 2 al art. 6 din O.G. nr. 41/2003:

- copii legalizate de pe certificatele de stare civilă ale persoanei care solicită schimbarea numelui;
- un exemplar al Monitorului Oficial al României, Partea a III-a, în care a fost publicat extrasul din cererea de schimbare a numelui, exemplar de la publicarea căruia să nu fi trecut mai mult de un an. Menționăm că cererea de schimbare a numelui se va publica

în Monitorul Oficial, prin grija și cheltuiala solicitantului, putând fi exceptată de la publicare doar acea cerere de schimbare a numelui format din expresii indecente, ridicole ori transformat prin traducere sau în alt mod. Împotriva cererii de schimbare a numelui publicată, orice persoană va putea face opoziție, în scris și motivată, în termen de 30 de zile de la publicare;

- consimțământul, dat în formă autentică, al celui alt soț, în cazul schimbării numelui de familie comun purtat în timpul căsătoriei, cu mențiunea că schimbarea numelui de familie al unuia dintre soți nu are efect asupra numelui de familie al celui alt soț;
- copie de pe decizia de aprobare a autorității tutelare, în cazul în care cererea de schimbare a numelui este făcută de tutore fie pentru persoana pusă sub interdicție, fie pentru minor;
- cazierul judiciar și cazierul fiscal ale solicitantului;
- orice alte acte pe care solicitantul le consideră necesare pentru motivarea cererii sale.

În conformitate cu dispozițiile art. 7 alin. 1 din O.G. nr. 41/2003 „*Pentru minor, cererea de schimbare a numelui se face, după caz, de părinți sau, cu încuviințarea autorității tutelare, de tutore. Dacă părinții nu se înțeleg cu privire la schimbarea numelui copilului, va hotărî autoritatea tutelară*”.

Subliniem faptul că atunci când cererea de schimbare a numelui minorului este făcută de către unul dintre părinți, este necesar acordul celui alt părinte, dat în formă autentică, exceptând cazurile în care celălalt părinte este pus sub interdicție ori este declarat judecătorește dispărut sau decăzut din drepturile părintești. În cazul în care minorul a împlinit vârsta de 14 ani, cererea va fi semnată și de acesta.

Nu în ultimul rând, în conformitate cu dispozițiile art. 7 alin. 5 din O.G. nr. 41/2003, în cazul în care părinții copilului sunt decedați, necunoscuți, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți ori dispăruți sau decăzuți din drepturile părintești și nu a fost instituită tutela, în cazul în care copilul a fost declarat abandonat prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, precum și în cazul în care instanța judecătorească nu a hotărât încredințarea copilului unei familii sau unei persoane, în condițiile legii, cererea de schimbare a numelui minorului se face de către serviciul public specializat pentru protecția copilului din subordinea consiliului județean ori, după caz, a consiliului local, al sectorului municipiului București.

Cererea de schimbare a numelui împreună cu documentele anexate precum și, dacă este cazul, cu opozițiile, se va trimite spre soluționare de către serviciul public local unde au fost depuse către serviciul public județean, respectiv al municipiului București.

După verificarea tuturor documentelor, a condițiilor în care a fost formulată cererea, precum și a temeiniciei acesteia, organul competent să soluționeze cererea va emite dispoziția de admitere sau, după caz, de respingere a cererii de schimbare a numelui. Termenul de soluționare a cererii și de emitere a dispoziției este de 60 de zile de la primirea cererii.

În conformitate cu prevederile art. 14 din O.G. nr. 41/2003, dispoziția prin care s-a admis schimbarea numelui se trimite, în copie, serviciului public la care a fost înregistrată cererea.

Serviciul public va încunoștința de îndată solicitantul, iar după depunerea de către acesta a dovezii de plată a taxei extrajudiciare de timbru prevăzute de lege, îi va elibera o copie de pe dispoziția de admitere a schimbării numelui.

Dacă în termen de 90 de zile de la data luării la cunoștință cel în cauză nu a depus dovada de plată a taxei extrajudiciare de timbru, serviciul public va restitui organului emitent copia de pe dispoziția de admitere a schimbării numelui.

În ceea ce privește dispoziția de respingere a cererii de schimbare a numelui, aceasta se va comunica solicitantului în termen de 10 zile de la emitere. Solicitantul are dreptul de a contesta această dispoziție în condițiile Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ.

Secțiunea a II-a

Înscrierea schimbării numelui de familie și/sau a prenumelui pe cale administrativă

Schimbarea numelui se înscrie, prin mențiune, pe marginea actului de naștere, precum și a celui de căsătorie, atunci când este cazul. Această procedură urmează regulile generale care au fost tratate într-o secțiunea anterioară.

Pentru a fi îndeplinită această procedură, serviciul public la care s-a înregistrat cererea de schimbare a numelui va trimite, din oficiu, serviciilor publice care au în evidență actele de stare civilă ale solicitantului câte o copie de pe dispoziția de schimbare a numelui.

Subliniem faptul că dispoziția de schimbare a numelui produce efecte juridice de la data înscrierii mențiunii corespunzătoare pe marginea actului de naștere. De la această dată solicitantul va purta numai numele dobândit prin dispoziția de schimbare a numelui.

De asemenea, după înscrierea mențiunii corespunzătoare în actul de naștere, serviciul public transmite o comunicare cu privire la schimbarea numelui Direcției Generale de Pașapoarte din cadrul Ministerului Administrației și Internelor, Direcției Cazier judiciar, statistică și evidențe operative din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române și Direcției Generale a Finanțelor Publice județene sau, după caz, Direcției Generale a Finanțelor Publice a Municipiului București din cadrul Agenției Naționale de Administrare Fiscală, de la locul de domiciliu al solicitantului.

În cele din urmă, menționăm că dovada schimbării numelui se face, atât cu dispoziția de admitere a schimbării numelui, cât și cu certificatul de naștere eliberat cu mențiuni de serviciul public, pe baza dispoziției de admitere a schimbării numelui.

Capitolul III

NOȚIUNI INTRODUCTIVE PRIVIND RAPORTURILE DE FAMILIE

Secțiunea I

Caracterizarea generală a raporturilor de familie

1.1. Considerații prealabile

Familia este un grup de persoane legate între ele prin căsătorie sau rudenie, fiind formată din soți și copiii lor, precum și din alte persoane cu care se află în relații de rudenie⁴⁵.

Definirea noțiunii de „familie” poate ridica o serie de dificultăți, ea constituind obiectul de studiu a mai multor discipline, precum: dreptul, sociologia, istoria, filosofia, medicina, biologia etc.

Pentru a evidenția trăsăturile familiei, considerăm necesar definirea familiei sub aspect sociologic, juridic și moral-creștin.

Privită sub aspect sociologic, familia poate fi definită ca o formă specifică de comunitate umană, formată dintr-un grup de persoane unite prin căsătorie, filiație sau rudenie care se caracterizează prin comunitate de viață, interese și întrajutorare⁴⁶.

Sub aspect juridic, familia desemnează grupul de persoane între care există drepturi și obligații, care izvorăsc din căsătorie, rudenie, precum și din alte raporturi asimilate relațiilor de familie⁴⁷.

Prin alte raporturi asimilate relațiilor de familie trebuie avute în vedere, spre exemplu:⁴⁸

- unele raporturi rezultând din luarea unei măsuri de protecție specială a copilului lipsit de ocrotirea părinților săi;
- unele raporturi dintre un soț și copilul celui alt soț;

45 I.P. Filipescu, *Tratat de Dreptul familiei*, Editura All, București, 1996, p. 1.

46 A. Stănoiu, M. Voinea, *Sociologia familiei*, TUB, 1983, p. 5 și urm.

47 I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de Dreptul familiei*, ediția a VIII-a revăzută și completată, Editura Universul Juridic, București, 2006, p. 12.

48 I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de Dreptul familiei*, ediția a VI-a, Editura All Beck, București, 2001, pp. 6–7.

- unele raporturi dintre moștenitorii unei persoane care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care i-a prestat întreținere fără a crea obligația legală și minorul îndreptățit la întreținere;
- unele raporturi dintre foștii soți.

Sub aspectul moral-creștin, familia este „biserica de acasă”, iar locul în care ia naștere nu poate fi altul decât Biserica, prin lucrarea Duhului Sfânt în Taina Sfintei Cununii, când cei doi soți devin un singur trup. Familia creștinească este unită de dragostea dintre cei doi, iar scopul căsătoriei este ajutorul reciproc (Facere 2,18), nașterea de copii (Facere 1,28) și ferirea de desfrânare (I. Corinteni 7,2).

Astfel, din punct de vedere moral-creștin, familia este definită de unitatea și indisolubilitatea, trăinicia, sfințenia și egalitatea membrilor acesteia: „Soții trebuie să fie unul altuia sprijin și liman și adăpost și îmbărbătare împotriva atâtor rele care-i asaltează din toate părțile” (Sfântul Ioan Gură de Aur).

Totodată, nu trebuie omise alte sensuri date noțiunii de „familie” în diverse acte normative, spre exemplu:

- art. 17 din Legea locuinței nr. 114/1996⁴⁹ — prin „familie” se înțelege soții, copiii și părinții soților care locuiesc și gospodăresc împreună;
- potrivit art. 8 alin. 4 din Legea fondului funciar nr. 18/1991⁵⁰, prin „familie” se înțelege soții și copii necăsătoriți, dacă gospodăresc împreună cu părinții lor;
- potrivit legislației civile, cercul moștenitorilor legali este format din soțul supraviețuitor și rudele defunctului, și anume descendenții și ascendenții indiferent de gradul de rudenie cu defunctul, precum și colaterali până la gradul patru inclusiv;
- Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului⁵¹, prin art. 4 lit. b definește familia ca fiind formată din părinții și copiii acestora, menționând totodată și de „familia extinsă” — copilul, părinții și rudele acestora până la gradul al IV-lea inclusiv — art. 4 lit. c, și „familia substitutivă” — persoanele, altele decât cele care aparțin familiei extinse, inclusiv afinii până la gradul IV și asistenții maternali care, în condițiile legii, asigură creșterea și îngrijirea copilului — art. 4 lit. d;
- Noul Codul penal⁵² stabilește în art. 378 pentru infracțiunea de abandon de familie, că relațiile de familie cuprind pe toți cei între care există obligația legală de întreținere. Prin art. 177 se arată că „*prin membru de familie se înțelege ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude (dispozițiile legii penale, se aplică în această situație, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești); soțul și persoana*”

49 Legea nr. 114/1996 — Legea locuinței, publicată în Monitorul Oficial, nr. 393 din 31 decembrie 1997.

50 Legea fondului funciar nr. 18/1991, republicată în Monitorul Oficial, nr. 1 din 05 ianuarie 1998.

51 Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în Monitorul Oficial, nr. 159 din 05 martie 2014.

52 Legea nr. 286/2009 privind Codul Penal, publicată în Monitorul Oficial, nr. 510 din 24.07.2009.

nele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc”.

Familia este așadar, o realitate biologică prin uniunea ce se realizează între bărbat și femeie, precum și prin procreație; este o realitate socială pentru că reprezintă cadrul comunității de viață și de interese a celor ce o compun, uniți prin esența morală a căsătoriei și prin descendență, într-un model unic al solidarității umane; și, în cele din urmă, este o realitate juridică, fiind recunoscută și ocrotită juridicește⁵³.

În ceea ce privește ocrotirea familiei din punct de vedere juridic, însăși Constituția României prevede în art. 48 că familia are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului, acesta din urmă fiind obligat să sprijine prin măsuri economice și sociale încheierea căsătoriei, precum și dezvoltarea și consolidarea familiei.

Alături de măsurile ce urmăresc protejarea și consolidarea familiei și a vieții de familie, legea fundamentală recunoaște și protejează dreptul la viața intimă, familială și privată, prevăzând în art. 26 că: „(1) *Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată; (2) Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.*”

Aceste dispoziții legale oglindesc numeroase reglementări internaționale. Astfel, dreptul la viața privată și la familie este consacrat ca un drept fundamental al omului, potrivit art. 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale⁵⁴:

„(1). Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale; (2). Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

53 I. Albu, *Dreptul familiei*, E.D.P., București, 1975, p. 7; A. Ionașcu, M. Mureșan, M.N. Costin, V. Ursa, *Familia și rolul ei în societatea socialistă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 5; I.P. Filipescu, *Tratat de Dreptul familiei*, Editura All, București, 1998, p. 2; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op.cit.*, ediția a VIII-a, p. 11; Al. Baccaci, V. Dumitrache, C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a, Editura All Beck, București, 2005, p. 1.

54 Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994, publicată în Monitorul Oficial, nr. 135 din 31 mai 1994.

1.2. Funcțiile familiei

Familia este o instituție juridică multifuncțională⁵⁵, dovedindu-se a fi una din cele mai vechi și mai stabile forme de comunitate umană, cea care asigură perpetuarea neamului omenesc, evoluția și continuitatea vieții sociale⁵⁶.

Funcția demografică

O primă funcție a familiei este de natură biologică sau altfel spus, demografică, asigurând înmulțirea, perpetuarea și creșterea omenirii. Această funcție își are originea în precepte bisericești, după cum rezultă din binecuvântarea adresată de Dumnezeu lui Adam și Evei: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul” (Facere 1,28), însă poate fi influențată de politicile privind natalitatea, adoptate de diferite state.

Astfel, în timp ce în unele state precum China și India care se confruntă cu probleme demografice, ca urmare a sporului natural pozitiv, se adoptă o politică antinatalistă, familiile fiind constrânse să aibă un număr mic de descendenți, fiind încetinit astfel ritmul natalității și scăzând fertilitatea, în alte state, spre exemplu, Norvegia, Elveția, Anglia sau Scoția se promovează tehnici de sporire a natalității. Acestea din urmă se implementează în mare măsură prin mijloace juridice precum acordarea de concedii prelungite pentru mame, burse, alocații etc.

Funcția educativă

Familia joacă rolul cel mai important în formarea caracterului și personalității copilului. Ea se întemeiază, în conformitate cu prevederile art. 258 alin. 1 NCC, pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea și educarea copiilor.

Concret spus, potrivit art. 478 NCC, părinții au dreptul și îndatorirea de a crește copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, însușirilor și nevoilor copilului; ei sunt datori să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia.

Astfel, în cele din urmă, așa cum afirma Nicolae Iorga „copilul nu datorește părintelui viață, ci creștere”.

Funcția economică

Această funcție este influențată de gradul de dezvoltare economică, având o importanță diferită de la o societate la alta⁵⁷.

55 A. Pricopi, C. Pricopi, *Dreptul familiei. Căsătoria*, Editura Lumina Lex, București, 2004, pp. 13–14.

56 B.D. Moloman, *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*, Editura Universul Juridic, București, 2009, p.14.

57 Maria Banciu, *Dreptul familiei*, Editura Canonica, Cluj-Napoca, 2008, p. 14.

Din perspectiva dreptului familiei, funcția economică se obiectivează îndeosebi în ducerea în comun a gospodăriei casnice, în regimul matrimonial și în obligația legală de întreținere, subliniindu-se totodată și funcția de consum a familiei⁵⁸.

Secțiunea a II-a

Principiile generale care guvernează raporturile de familie

II.1. Raporturile de familie și dreptul familiei

Raporturile de familie au reprezentat obiectul de reglementare a ramurii de drept, cunoscută sunt denumirea de dreptul familiei. Astfel, dreptul familiei era considerat a fi ramura de drept ce includea ansamblul normelor juridice care reglementau raporturile personale și patrimoniale izvorâte din căsătorie, rudenă (firească sau civilă), precum și raporturile de familie⁵⁹.

Normele de dreptul familiei sunt în prezent cuprinse în Noul Cod Civil al României, odată cu intrarea în vigoare a acestui cod, fiind abrogat Codul Familiei. Includerea normelor de dreptul familiei în Noul Cod Civil a dus la pierderea individualității ansamblului de norme juridice care reglementează raporturile de familie ca ramură distinctă de drept. Cu toate acestea, nu trebuie să interpretăm această modificare ca reprezentând o diminuare a importanței normelor care vizează raporturile de familie, ci, cel mai probabil, legiuitorul a dorit să sublinieze caracterul civil al acestor raporturi.

Raporturile de familie care fac obiectul reglementării normelor de dreptul familiei se împart în următoarele categorii:

- *Raporturi de căsătorie* — Constituția României în art. 48, pct. 1 și Noul Cod Civil în art. 259 alin. 1 consacră principiul potrivit căruia căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată în condițiile legii. Consolidarea căsătoriei are la bază reglementarea unor aspecte precum: încheierea căsătoriei, desfacerea și desființarea acesteia, raporturile personale și patrimoniale dintre soți etc.
- *Raporturi de rudenie* — firească sau civilă; prin rudenie firească se înțelege legătura dintre mai multe persoane care coboară unele din altele (rudenie în linie dreaptă), sau care fără a coborî unele din altele, au un ascendent comun (rudenie în linie colaterală).

Raportat la prevederile art. 454 alin. 1 NCC, rudenă civilă rezultă din operațiunea juridică a adopției, încuviințată de instanța de tutelă, în urma acestei operațiuni

58 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 33.

59 I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op.cit.*, ediția a VI-a, p. 6.

juridice realizându-se legătura de filiație între adoptator și adoptat și rudele adoptatorului⁶⁰.

Trebuie menționat că în prezent este reglementată doar adopția cu efecte depline.

Normele de dreptul familiei reglementează în materie de rudenie unele aspecte precum modurile de stabilire a filiației față de mamă — art. 408 alin. 1 NCC, față de tatăl din căsătorie sau din afara căsătoriei — art. 408 alin. 2 și 3 NCC, condițiile de exercitare a acțiunii în contestația filiației, în tăgada paternității, regimul filiației în cazul reproducerii umane asistate medical de un terț donator — art. 441–447 NCC.

De asemenea, tot normele dreptului familiei sunt cele care determină drepturile și îndatoririle personale și patrimoniale dintre părinți și copiii lor — art. 483–512 NCC.

În ceea ce privește rudenția civilă, dreptul familiei reglementează exigențele și efectele adopției, cazurile și efectele încetării adopției — art. 451–482 NCC.

- Cât privește *raporturile asimilate sub unele aspecte, relațiilor de familie*, cu titlu de exemplu, obligația de întreținere între foștii soți — art. 389 alin. 2–5 NCC, sau dintre unul dintre soți și copilul firesc al celuilalt soț — art. 517 NCC, constituie obiect de reglementare a dreptului familiei.

II.2. Principiile generale

care guvernează raporturile de familie

Principiile sunt ele însele norme juridice de mare generalitate, având funcții structurante, determinatoare și tutelare, contribuind substanțial la interpretarea și aplicarea legii într-o materie dată⁶¹.

În principiu, aceste reguli fundamentale de organizare a dreptului familiei au corespondent în reglementările existente, fie la nivel constituțional, fie la nivelul unor legi speciale, fie în cuprinsul unor convenții internaționale la care România este parte.

Cunoașterea principiilor generale ale dreptului familiei servește în practica dreptului la darea unor soluții juste în acele situații de fapt care sunt insuficient reglementate în lege, ori când legislația familiei este lacunară și atunci se impune completarea normelor de dreptul familiei cu legislația civilă⁶².

Vom reține, cu valoare de principii generale ale dreptului familiei și implicit principii generale care guvernează raporturile de familie, următoarele: principiul ocrotirii căsătoriei și familiei, principiul căsătoriei liber consimțite între soți, principiul egalității între soți,

60 A se vedea și art. 451 din NCC „*Adopția este operațiunea juridică prin care se creează legătura de filiație între adoptator și adoptat, precum și legături de rudenie între adoptat și rudele adoptatorului.*”

61 E. Florian, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a revăzută, Editura CH Beck, București, 2011, p. 6 cu trimitere la I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I (din perspectiva Noului Cod de Procedură Civilă), Editura Wolters Kluwer, București, 2010, pp. 136–137.

62 M. Banciu, *op.cit.*, p. 17.

principiul egalității în drepturi a copiilor, principiul interesului superior al copilului, principiul monogamiei și principiul alegerii regimului matrimonial aplicabil.

II.2.1. Principiul ocrotirii căsătoriei și familiei

Înscris în art. 26 alin. 1 din Constituția României, acest principiu este reafirmat prin art. 258 alin. 2 și 3 NCC.

Principiul ocrotirii căsătoriei și familiei prevede obligația statului de a ocroti și sprijini familia prin măsuri economice și sociale, la care se adaugă și normele juridice care asigură în principal stabilitatea familiei, prin reglementarea cu rigurozitate a încheierii și desfacerii căsătoriei, a cazurilor de nulitate a căsătoriei, a principiilor ce guvernează raporturile personale și patrimoniale dintre soți, precum și dintre părinți și copii etc.

II.2.2. Principiul căsătoriei liber consimțite între soți

Acest principiu este, de asemenea, un principiu constituțional. Astfel, art. 48 alin. 1 din Constituție prevede faptul că „*Familia se întemeiază pe legătura liber consimțită între soți*”. El este reluat în art. 258 alin. 1 NCC: „*Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți*”, art. 259 alin. 1 „*Căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie...*” și art. 271 „*Căsătoria se încheie între bărbat și femeie prin consimțământul personal și liber al acestora.*”

Stricto sensu, acest principiu subliniază faptul că voința concordantă a viitorilor soți este singurul factor subiectiv relevant și indispensabil la încheierea căsătoriei. Acordul sau opoziția părților sau a altor persoane nu are conotații juridice.

Lărgind cadrul, caracterul liber consimțit al căsătoriei înseamnă că nu există nici prilejuri și nici discriminări de natură socială, rasială, etnică, religioasă în exercițiul dreptului fundamental al oricărei persoane de a se căsători și de a-și întemeia o familie⁶³.

II.2.3. Principiul egalității între soți

Acest principiu este o aplicare particulară a principiului deplinei egalități a femeii cu bărbatul, principiu ce se aplică în toate domeniile vieții sociale.

Egalitatea femeii cu bărbatul este prevăzută și în unele acte internaționale, cum ar fi: Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 16 alin. 1 „*cu începere de la împlinirea vârstei legale, bărbatul și femeia, fără nicio restricție în ce privește rasa, naționalitatea sau religia, au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie. Ei au drepturi egale la contractarea căsătoriei, în cursul căsătoriei și la desfacerea ei*”⁶⁴; Pactul internațional privind

63 E. Florian, *op.cit.*, p. 8.

64 Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată prin Rezoluția nr. 217 A (III) din data de 10 decembrie 1948 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, semnată de România la

drepturile economice, sociale și culturale⁶⁵, art. 3 „*Statele părți la prezentul Pact se angajează să asigure dreptul egal pe care îl au bărbatul și femeia de a beneficia de toate drepturile economice, sociale și culturale care sunt enumerate în prezentul pact.*”; Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice⁶⁶ etc.

La nivelul raporturilor de familie, acest principiu are aplicabilitate atât în planul relațiilor dintre soți, cât și în cel al relațiilor dintre părinți, pe de o parte, și copiii lor, pe de altă parte, soții având drepturi și îndatoriri cu același conținut, egale în căsătorie conform art. 258 alin. 1 NCC.

Corolarul acestui principiu îl constituie faptul că deciziile se iau de soți de comun acord, în tot ceea ce privește căsătoria, regulă consacrată de art. 308 NCC.

II.2.4. Principiul egalității în drepturi a copiilor

Și în acest caz este vorba de un principiu constituțional, fiind prevăzut de art. 48. alin. 3 din Constituție „*copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie*”.

Această dispoziție constituțională este reluată în art. 260 NCC, potrivit căreia: „*copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie precum și cu cei adoptați*” și confirmat de art. 448 NCC cu privire la situația legală a copilului din căsătorie și a celui din afara căsătoriei: „*Copilul din afara căsătoriei a cărui filiație a fost stabilită potrivit legii are, față de fiecare părinte și rudele acestuia, aceeași situație ca și aceea a unui copil din căsătorie*”; și, în mod implicit de art. 446 NCC privind raporturile dintre tată și copil, tatăl având aceleași drepturi și obligații față de copilul născut prin reproducere asistată medical cu terț donator ca și față de un copil născut prin concepțiune naturală, precum și de art. 471 alin. 1 și 3 NCC privind drepturile și îndatoririle părintelui adoptator și a persoanei adoptate.

Facem precizarea că, este considerat copil din afara căsătoriei copilul conceput și născut în afara căsătoriei; este considerat copil din căsătorie, copilul născut în timpul căsătoriei, între data încheierii căsătoriei și data desfacerii căsătoriei sau a încetării căsătoriei, fie că a fost conceput în timpul căsătoriei, fie înaintea încheierii acesteia; precum și copilul conceput în timpul căsătoriei și născut după desfăcerea, încetarea sau declararea nulității căsătoriei, dacă nașterea a avut loc înainte ca mama să fi intrat într-o nouă căsătorie⁶⁷.

data de 14 decembrie 1955, când, prin Rezoluția nr. 955 (X) a Adunării generale a Organizației Națiunilor Unite, a fost admisă în rândurile statelor membre.

65 Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale, ratificat prin Decretul 212/1974, publicat la data de 20 noiembrie 1974 în Buletinul Oficial, nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

66 Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, ratificat prin Decretul 212/1974, publicat la data de 20 noiembrie 1974 în Buletinul Oficial, nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

67 G.C. Frentiu, B.D. Moloman, *Elemente de dreptul familiei și de procedură civilă*, Editura Hamangiu, București, 2008, p. 42.

II.2.5. Principiul interesului superior al copilului

Acest principiu este enunțat în art. 263 alin. 1 NCC „*Orice măsură privitoare la copil, indiferent de autorul ei, trebuie să fie luată cu respectarea interesului superior al copilului*”.

Având în vedere și principiul enunțat anterior, interesul superior al copilului trebuie avut în vedere indiferent dacă copilul este din căsătorie, din afara căsătoriei sau este adoptat.

Mai mult, acest principiu este opozabil nu numai părinților, ci și tutorelui, altor persoane care-i ocrotesc pe copii în lipsa părinților, precum și autorităților investite cu puterea de a lua măsuri în legătură cu copilul etc.

Art. 3 alin. 1 din Convenția cu privire la drepturile copilului dispune: „*În toate acțiunile care privesc copiii, întreprinse de instituțiile de asistență socială publice sau private, de instanțele judecătorești, autoritățile administrative sau de organele legislative, interesele copilului vor prevala*”⁶⁸.

Respectarea acestui principiu este asigurată și supravegheată de instanța de tutelă.

II.2.6. Principiul monogamiei

Acest principiu este prevăzut de art. 273 NCC care dispune că: „*Este interzisă încheierea unei noi căsătorii de către persoana care este căsătorită*”. Prin urmare, fiecare dintre viitorii soți trebuie să fie după caz, celibatar, văduv sau divorțat.

Așadar, vorbim de monogamie serială, fiindcă ceea ce se interzice nu sunt căsătoriile succesive, ci angajamentul concomitent al unei persoane în mai multe căsătorii⁶⁹.

Sancțiunea care intervine în cazul nerespectării acestui principiu este nulitatea absolută, cea de-a doua căsătorie fiind desființată. Din punct de vedere penal, această faptă constituie infracțiune de bigamie, conform art. 376 Noul Cod Penal.

Alături de acest principiu se adaugă și interdicția impusă de legiuitor privind căsătoria dintre persoanele de același sex.

Astfel, nu este interzisă doar bigamia și poliandria, ci și căsătoria dintre persoanele de același sex, art. 258 alin. 4 NCC stabilind că „*prin soți se înțelege bărbatul și femeia uniți prin căsătorie*”. De asemenea, nu sunt recunoscute în România, nici căsătoriile dintre persoane de același sex încheiate sau contractate în străinătate, fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini. Cu toate acestea, trebuie menționat faptul că prin Decizia Curții Constituționale nr. 534/2018 a fost admisă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 277 alin. (2) și (4) din Codul civil, constatându-se că acestea sunt constituționale în măsura în care permit acordarea dreptului de ședere pe teritoriul statului român, în condițiile stipulate de dreptul european, soților — cetățeni ai statelor membre ale Uniunii Europene și/

⁶⁸ Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, republicată în Monitorul Oficial, nr. 314 din 13 iunie 2001.

⁶⁹ A se vedea E. Florian, *op.cit.*, p. 12.

sau cetățeni ai statelor terțe — din căsătoriile dintre persoane de același sex, încheiate sau contractate într-un stat membru al Uniunii Europene.

II.2.7. Principiul alegerii regimului matrimonial aplicabil

Acest principiu a fost consacrat odată cu intrarea în vigoare a dispozițiilor Noului Cod Civil. Dacă anterior, Codul familiei prevedea regimul matrimonial al comunității de bunuri ca fiind regimul matrimonial unic, legal și obligatoriu pentru toate familiile, Noul Cod Civil introduce pluralitatea regimurilor matrimoniale.

Prin urmare, viitori soți sau după caz, soții pot, fie să se supună regulilor regimului comunității legale, fie să aleagă între regimul separației de bunuri și regimul comunității convenționale.

Aceste dispoziții inovatoare sunt binevenite având în vedere dinamica relațiilor ce caracterizează societatea de astăzi, oferind mai multă libertate soților în domeniul raporturilor patrimoniale dintre ei precum și dintre ei și terțe persoane.

Capitolul IV

LOGODNA

Secțiunea I

Noțiune și reglementare

Logodna, instituție juridică nou introdusă prin Noul Cod Civil, este reglementată în art. 266–270, cuprinse în Noul Cod Civil, Capitolul I din Cartea a II-a „Despre familie”, Titlul II „Căsătoria”.

Logodna este definită juridic ca fiind promisiunea reciprocă a două persoane de a se căsători. Ea este recunoscută ca o realitate ce produce efecte juridice.

Deși în vechile noastre legiuri, precum codul Calimach⁷⁰ sau Caragea, logodna era reglementată ca un contract prin care părțile se obligau să încheie căsătoria, Noul Cod Civil nu prevede logodna ca etapă prealabilă obligatorie pentru încheierea căsătoriei. Ea nu poate fi privită nici ca antecontract între viitorii soți, nici ca certitudine sau condiționare privind o viitoare căsătorie, nefiind investită cu forță obligatorie. Logodna poate fi ruptă oricând, chiar și în mod unilateral de oricare dintre logodnici.

Prin urmare, logodna este acea stare juridică facultativă, premergătoare căsătoriei, izvoarăta din promisiunea reciprocă intervenită în condițiile legii, între un bărbat și o femeie, de a încheia căsătoria.⁷¹

Având în vedere cele spuse mai sus, putem stabili ca fiind caractere juridice ale logodnei următoarele:

- **logodna este uniunea între două persoane, de sex diferit** — ea presupune în fond o uniune a celor două persoane, având ca scop încheierea căsătoriei; luând în considerare calitatea ei de proiect marital, logodna se poate încheia doar între un bărbat și o femeie.

70 E. Florian, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a revăzută, p. 13: „în vechiul cod românesc — Codul Calimach, prin art. 83, 85, instituia logodna ca „preambul marital” obligatoriu, urmat de încheierea căsătoriei în termen de 2–4 ani; desfacerea logodnei era admisă doar în mod excepțional”. Cu trimitere la C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. 1, Editura All, București, 1996, p. 188, nr. 395.

71 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, p. 39.

Tot astfel, urmărind principiile generale ale căsătoriei, cei logodiți nu pot încheia o altă logodnă câtă vreme cea anterioară nu a încetat;

- **logodna este liber consimțită**, neexistând niciun impediment privind dorința persoanelor de a-și promite reciproc încheierea căsătoriei;
- **logodna este consensuală** — ea nu este supusă niciunei formalități. În acest sens, legea prevede și faptul că logodna poate fi dovedită prin orice mijloc de probă rezultând în mod clar că nici *ad probationem* și cu atât mai mult nici *ad validitatem* încheierea logodnei nu este supusă niciunei formalități.

Cu toate acestea, logodna poate avea loc într-un cadru solemn, spre exemplu: încheierea logodnei se poate oficia printr-un ritual religios la biserică sau se poate încheia atât sub forma unui act sub semnătură privată, cât și sub forma unui act autentic în fața notarului public.

În cazul în care părțile optează să încheie logodna printr-un act, trebuie reținut că acest act nu poate cuprinde clauze imorale, ilegale sau abuzive și nu poate fi contrar bunelor credințe și ordinii de drept.

Legislația noastră prevede în mod expres doar faptul că este interzisă stipularea unei clauze penale, însă analizând dispozițiile privitoare la căsătorie, se poate afirma că este de asemenea interzisă existența unor prevederi precum: încheierea logodnei și ulterior a căsătoriei este condiționată de o serie de stimuli financiari, scopul încheierii logodnei și ulterior a căsătoriei este altul decât cel de a întemeia o familie, lipsa obligației de a se comunica starea de sănătate a viitorilor soți înainte de încheierea căsătoriei, inegalitatea copiilor rezultați din afara căsătoriei față de copiii care vor rezulta din viitoarea căsătorie etc.

Subliniem însă că părțile au libertatea deplină de a alege modalitatea concretă de exprimare a consimțământului;

- **logodna se întemeiază pe egalitatea în drepturi și obligații a persoanelor logodite** — principiu aplicat la scară largă, egalitatea în drepturi și obligații între logodnici privește, atât condițiile încheierii acesteia, cât și relațiile dintre cei logodiți, dând ca exemplu cooperarea și contribuția egală a viitorilor soți privind pregătirea încheierii căsătoriei, existența obligației reciproce de respect, fidelitate și sprijin moral etc.;
- în cele din urmă, **logodna se încheie în scopul căsătoriei**, ea reprezentând premisa întemeierii unei viitoare familii.

Secțiunea a II-a

Condiții de valabilitate ale logodnei

Având în vedere dispozițiile art. 266 alin. 2 NCC, încheierea în mod valabil a logodnei este condiționată, în principiu, de îndeplinirea dispozițiilor legale privind condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei, exceptând normele ce reglementează căsătoria minorului, mai precis avizul medical și autorizarea dată de instanța de tutelă.

Astfel, excepția face referire la logodna minorului de cel puțin 16 ani sau, după caz, logodna între rudele în linie colaterală de gradul al IV-lea, în ambele situații nefiind necesare nici avizul și nici autorizarea, spre deosebire de căsătorie.

Prin analogie, condițiile de valabilitate ale logodnei se referă la:

- Exprimarea consimțământului personal și liber a două persoane de sex biologic diferit.

În acest sens art. 266 alin. 5 din Noul Cod Civil stabilește că logodna se poate încheia doar între bărbat și femeie. Consimțământul trebuie să provină de la o persoană cu discernământ, să fie exprimat personal de către cei ce vor să se logodească, ceea ce înseamnă că nu este permisă reprezentarea, să fie liber, să fie deplin, adică neafectat de modalități și să fie exprimat neîndoielnic.

Menționăm că, în sens juridic, consimțământul este liber dacă nu există vicii de consimțământ;

- Vârsta minimă de 18 ani atât pentru bărbat cât și pentru femeie, cu mențiunea că, pentru motive temeinice, minorul care a împlinit vârsta de 16 ani se poate logodi numai cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, ori a persoanei sau a autorității abilitate să exercite drepturile părintești.

La aceste condiții se cere și lipsa impedimentelor, ca și în cazul căsătoriei, adică a oricăreia dintre următoarele situații:

- Starea de persoană căsătorită — persoana căsătorită nu se poate logodi cu altă persoană și nici persoanele logodite nu pot încheia o altă logodnă.

Deși s-ar putea afirma că este posibilă încheierea logodnei între două persoane dintre care una este căsătorită, sub rezerva desfacerii căsătoriei existente înainte de încheierea următoarei căsătorii, considerăm totuși că sunt suficiente argumente morale și sociale pentru ca o astfel de logodnă să nu se încheie.

Cu toate acestea, trebuie recunoscut faptul că nu există suficiente argumente juridice pentru a interzice încheierea unei logodne între o persoană necăsătorită și una căsătorită cu condiția desfacerii căsătoriei existente până la oficierea noii căsătorii, întrucât încheierea logodnei rămâne la latitudinea celor doi viitori soți, iar existența stării de bigamie se analizează la momentul încheierii căsătoriei.

În practică pot apărea situații în care starea de persoană căsătorită a unuia dintre logodnici a fost ascunsă celui alt logodnic care, la aflarea adevărului, are posibilitatea de a rupe logodna și de a formula o acțiune în despăgubiri având ca temei prevederile art. 269 NCC.

- Rudenia firească sau adoptivă în linie dreaptă, indiferent de grad, precum și în linie colaterală până la gradul al IV-lea inclusiv — drept urmare, logodna este oprită atât între rudele în linie dreaptă indiferent de grad, cât și între rudele în linie colaterală până la al IV-lea grad inclusiv, dar și între adoptat și rudele sale din adopție.

Pentru motive temeinice, rudele în linie colaterală de gradul al IV-lea se pot logodi;

- Starea de tutelă — tutorele nu se poate logodi cu persoana minoră aflată sub tutela sa;

- Alienația sau debilitatea mintală — alienatul mintal sau debilul mintal nu se pot logodi, indiferent dacă se află sau nu sub interdicție judecătorească, lipsindu-le discernământul și prin urmare și consimțământul.

Referitor la condițiile de formă, încheierea logodnei nu este supusă niciunei formalități și poate fi dovedită prin orice mijloc de probă admis de lege, cum ar fi: interogatoriul, proba cu martori, prezumții, înscrisuri, mijloace materiale de probă.

În ceea ce privește legea aplicabilă promisiunii de căsătorie atunci când există un raport de drept internațional privat, art. 2585 NCC prevede faptul că legea națională a fiecăruia dintre viitori soți de la data încheierii promisiunii este cea care determină condițiile de fond cerute pentru încheierea logodnei.

Secțiunea a III-a

Ruperea logodnei și efectele sale

III.1. Considerații prealabile

Legea nu prevede în mod expres care sunt efectele logodnei, ci se limitează doar la reglementarea consecințelor patrimoniale ale ruperii logodnei.

Potrivit art. 267 alin. 1 NCC, logodna nu obligă la încheierea căsătoriei ceea ce înseamnă că fiecare dintre logodnici are libertatea de a se căsători sau nu. Prin urmare, fiecare dintre logodnici, sau aceștia, de comun acord, pot să renunțe la îndeplinirea scopului logodnei și anume încheierea căsătoriei, până în momentul celebrării căsătoriei.

Ruperea logodnei nu este supusă niciunei formalități și poate fi dovedită cu orice mijloc de probă, iar ca garanție a libertății matrimoniale, potrivit art. 267 alin. 2 NCC, clauza penală stipulată pentru ruperea logodnei este considerată nescrisă.

Clauza penală este o convenție accesorie prin care părțile determină anticipat echivalențul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării, executării cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației de către debitorul său⁷². Rezultă că logodnicilor le este interzis să convină anticipat asupra eventualelor despăgubiri pentru ruperea logodnei. În cazul în care părțile au prevăzut totuși o clauză penală, aceasta nu va avea eficiență juridică.

Cu toate acestea, ruperea logodnei poate produce unele efecte juridice de natură patrimonială, antrenând sancțiunea răspunderii pentru prejudiciul creat celuilalt logodnic.

Pentru a putea trata efectele patrimoniale ale ruperii logodnei trebuie să avem în vedere și motivele care ar putea duce la ruperea acesteia, fie prin denunțare unilaterală, fie

72 C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura All Beck, București, 2002, p. 357.

prin denunțare bilaterală. În legislația veche erau considerate motive întemeiate: absența îndelungată a unuia dintre logodnici, condamnarea logodnicului la o pedeapsă infamantă, contractarea unei „boli rușinoase”, „îngreunarea de către sămânță străină”, pierderea averii etc.⁷³

Raportându-ne la reglementarea actuală și la societatea de astăzi, ruperea logodnei ar putea interveni ca urmare a: atitudinii violente a unuia dintre logodnici față de celălalt, încheierii unei logodne cu o altă persoană, încălcării obligației de fidelitate, încheierii logodnei în alte scopuri (precum cel de natură patrimonială), decât în vederea încheierii căsătoriei, declarării judecătorești a dispariției unuia dintre logodnici etc.

Instanței de judecată îi va reveni sarcina să aprecieze temeinicia motivelor ruperii logodnei, care va prezenta o importanță majoră privind acțiunea în despăgubire pentru prejudiciile cauzate.

III.2. Obligația de restituire a darurilor

Un prim efect patrimonial al ruperii logodnei prevăzut de art. 268 NCC se referă la obligația de restituire a darurilor de logodnă, obligație ce trebuie executată în natură, iar dacă aceasta este cu neputință, în măsura îmbogățirii.

Acest efect se produce atât în cazul în care ruptura logodnei este rezultatul consimțământului ambilor logodnici, cât și în cazul în care doar unul dintre logodnici se face vinovat.

În general, obligația de restituire este una solidară, în măsura în care darurile au fost oferite ambilor logodnici sau logodnicii au prevăzut în mod expres acest lucru, fiind aplicabile dispozițiile art. 1443 și următoarele din Noul Cod Civil.

În lipsa cazurilor mai sus expuse, obligația de restituire aparține celui care a primit darul sau aceuia dintre logodnici în posesia căruia se află bunul.

Sunt supuse restituirii darurile pe care logodnicii le-au primit în considerarea logodnei sau, pe durata acesteia, în vederea căsătoriei, cu excepția darurilor obișnuite. Această dispoziție vizează atât darurile făcute între logodnici, cât și darurile primite de unul sau de ambii logodnici de la terți. Mai mult, ea trebuie corelată cu prevederile art. 1030 NCC, potrivit cărora *„donățiile făcute viitorilor soți sau unuia dintre ei sub condiția încheierii căsătoriei, nu produc efecte în cazul în care căsătoria nu se încheie”*.

De asemenea, menționăm că în ceea ce privește noțiunea de daruri obișnuite, aceasta va putea fi definită doar în raport cu starea materială a persoanelor în cauză.

Va rămâne la latitudinea instanțelor judecătorești să stabilească linia de distincție între darurile de logodnă primite în considerarea logodnei, precum și cele în vederea căsătoriei, care sunt supuse restituirii, și darurile obișnuite care se vor păstra.

Spre exemplu, tendința instanțelor franceze este aceea de a favoriza categoria darurilor obișnuite, refuzând cererile de restituire, afară numai dacă bunul disputat are o valoare

73 D. Alexandresco, *Explicațiune teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, Tipografia Națională, Iași, 1898, pp. 460–461.

vădit importantă raportat la posibilitățile materiale ale donatorului⁷⁴, ori sunt bijuterii de familie, considerându-se în acest caz că au fost remise cu titlu de împrumut de folosință, trebuind să fie restituite pentru a fi menținute în familia respectivă.

Această obligație nu se naște în cazul încetării logodnei, mai precis în cazul în care logodna este urmată de căsătorie sau a luat sfârșit prin decesul unui logodnic, având o cauză străină de promisiunea de căsătorie.

Facem precizarea că logodna încetează (*stricto sensu*), în cazul realizării scopului său, foștii logodnici devenind soți, cu drepturile și obligațiile ce derivă din căsătorie, ori în situația în care survine moartea unuia dintre logodnici (constatată fizic ori declarată prin hotărâre judecătorească definitivă).

În acest ultim caz încetează toate efectele logodnei, iar darurile pe care logodnicii le-au primit în considerarea logodnei sau pe durata acesteia, în vederea căsătoriei, nu sunt supuse obligației de restituire conform dispozițiilor art. 268 alin. 3 NCC.

Lato sensu, încetarea logodnei include și ruperea acesteia.

Restituirea darurilor, sau după caz a echivalentului în bani, se poate realiza fie de bunăvoie, fie prin acțiune în justiție, caz în care competența soluționării acțiunii aparține instanței de tutelă, iar dreptul de acțiune se prescrie în termen de un an, termen care începe să curgă de la data ruperii logodnei.

III.3. Răspunderea pentru ruperea abuzivă a logodnei

Potrivit art. 269 NCC alin. 1: „*partea care rupe logodna în mod abuziv poate fi obligată la despăgubiri pentru cheltuielile făcute sau contractate în vederea căsătoriei, în măsura în care au fost potrivite cu împrejurările, precum și pentru orice alte prejudicii cauzate; alin. 2 – partea care în mod culpabil l-a determinat pe celălalt să rupă logodna poate fi obligată la despăgubiri în condițiile alin. 1*”.

Prin urmare, cel de al doilea efect patrimonial al ruperii logodnei are în vedere situația în care aceasta se produce în mod abuziv, atrăgând obligația desdăunării în sarcina logodnicului „vinovat”, atât pentru cheltuielile făcute în legătură cu căsătoria și cu pregătirea locuinței conjugale, cât și pentru orice alte prejudicii materiale sau morale cauzate.

O altă situație în care putem vorbi de acest efect patrimonial se referă la cazul în care ruperea logodnei s-a produs ca urmare a determinării culpabile.

Sub aspectul răspunderii, subliniem faptul că aceasta este antrenată, mai degrabă, de modalitatea în care s-a produs ruperea unilaterală a logodnei, spre exemplu: în mod intempestiv, abuziv, injurios.⁷⁵

74 E. Florian, *op.cit.*, p. 18.

75 E. Florian, *op.cit.*, pp. 18–19: „*Cu titlu exemplificativ, inspirându-ne din soluțiile pronunțate de instanțele franceze, căsătoria logodnicului cu altă persoană după ce promisiunea făcută logodnicii a fost reafirmată în mod repetat și public, sau maniera „brutală” în care s-a produs ruptura, spontaneitatea gestului realizat în „absența vreunui dialog prealabil”, ori poate avea legătură*

Alături de prejudiciul, moral sau material, cauzat logodnicului nevinovat de ruperea logodnei, caracterul imputabil al rupturii duce la stabilirea naturii juridice a răspunderii și anume, răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie, prevăzută de art. 1357 alin. 1 NCC „*Cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu intenție sau din culpă, este obligat să îl repare.*”

Sarcina probei cade în seama reclamantului, care trebuie să dovedească caracterul abuziv al ruperii logodnei, culpa logodnicului pârât precum și prejudiciul cauzat. Competența soluționării acțiunilor aparține tot instanței de tutelă, iar termenul de prescripție este tot de un an de la ruperea logodnei.

Atunci când vorbim de un raport de drept internațional privat, efectele promisiunii de căsătorie, precum și consecințele încălcării ei sunt guvernate, în conformitate cu dispozițiile art. 2585 alin. 2 NCC, de una dintre următoarele legi, în ordine:

- legea reședinței obișnuite comune a viitorilor soți la data promisiunii de căsătorie;
- legea națională comună a viitorilor soți, când aceștia nu au reședința obișnuită în același stat;
- legea română, în lipsa legii naționale comune.

Secțiunea a IV-a

Natura juridică a logodnei

Natura juridică a logodnei a iscat diferite controverse în doctrină. Astfel, în doctrina și jurisprudența franceză, logodna este tratată în principal ca un fapt juridic.

Argumentele aduse în susținerea acestei teorii fac trimitere la lipsa forței obligatorii a promisiunii maritale și la interesul protejării principiului consimțământului liber exprimat la încheierea căsătoriei⁷⁶.

Din ce în ce mai des se conturează și teza contractualistă conform căreia logodna poate fi considerată un contract prin care părțile se obligă nu să încheie căsătoria ceea ce ar însemna că părțile și-ar asuma o obligație de rezultat, ci să încerce, în mod loial, să stabilească între ele o relație de natură să conducă la încheierea căsătoriei, ceea ce ar echivala cu o obligație de mijloace⁷⁷.

cu momentul ales, anume cu doar câteva zile înainte de programata celebrare a căsătoriei- sau a unei suite de fapte imputabile unuia dintre logodnici, cum ar fi, comportamentul inacceptabil al acestuia, punctat de manifestări umilitoare, insultătoare la adresa celuilalt” cu trimitere la E. Florian, *Considerații asupra logodnei în Noul Cod Civil român*, în *Curierul judiciar*, nr.11/2009, pp. 631–632 și soluțiile jurisprudențiale indicate.

⁷⁶ A se vedea E. Florian, *op.cit.*, p. 20, nota 3.

⁷⁷ G. Cornu, *apud* M. Parquet, *Droit de la famille*, Editura Bréal, 2007, p. 39.

Cu toate acestea, există o serie de deosebiri între actul logodnei și contract, care se pot transforma în argumente solide contra tezei contractualiste, deosebiri referitoare la calitatea părților, formarea consimțământului, capacitatea părților, scopul urmărit, cazurile de nulitate și regimul nulității etc.

Având în vedere cele expuse anterior, suntem de părere că logodna este în realitate un act juridic de drept al familiei, act juridic *sui generis*, care atrage un statut legal pentru persoanele logodite⁷⁸.

78 A se vedea și D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, pp. 38–39.

Capitolul V

ÎNCHEIEREA CĂSĂTORIEI

Secțiunea I

Noțiunea și trăsăturile căsătoriei

1.1. Noțiunea de căsătorie

Căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, care se încheie potrivit dispozițiilor legale, cu scopul de a întemeia o familie.

Se poate constata că elementele caracteristice căsătoriei se referă la legătura ce se stabilește între bărbat și femeie ca urmare a acordului lor de voințe, bazată pe relații reciproce de prietenie și afecțiune și care are ca scop întemeierea unei familii.

Aceste elemente se întâlnesc în definiția dată căsătoriei de legislația mai multor state, spre exemplu: în dreptul italian căsătoria este o legătură între un bărbat și o femeie în scopul întemeierii unei familii sau actul juridic ce are ca efect constituirea unei familii, iar ca și cauză comunitatea de viață materială și spirituală între soți⁷⁹; literatura de specialitate mexicană definește căsătoria ca fiind uniunea liberă între un bărbat și o femeie, pentru realizarea comunității familiale, în care amândoi soții oferă respect, egalitate, ajutând la procrearea copiilor într-o manieră liberă, responsabilă și informată.⁸⁰

Scopul căsătoriei, și anume, formarea unei familii, este prevăzut și în legislațiile care acceptă și căsătoria între persoane de același sex, astfel, legislația spaniolă definește căsătoria ca fiind uniunea între două persoane recunoscută social, cultural sau juridic, care are ca rezultat fundamental realizarea unui grup familiar, căsătoria având aceleași efecte și în cazul în care nu există diferențierea de sex între soți⁸¹.

79 B.D. Moloman, *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*, p. 71.

80 *Ibidem*, p. 89, cu trimitere la M.C. Perea Valadez, *Matrimonio, divorcio y medios alternativos de solución de conflicto*, en Panorama internacional de derecho de familia. Culturas y Sistemas Juridicos Comparados, Tomo I., Coordinadora R.M. Alvarez De Lara, U.N.A.M., Mexico, 2006, pp. 219–239.

81 G.C. Frențiu, B.D. Moloman, *Elemente de dreptul familiei și de procedură civilă*, p. 47.

Cât privește termenul de „căsătorie”, acesta are mai multe accepțiuni:

- noțiunea de căsătorie desemnează **actul juridic al căsătoriei**, adică acel act juridic prin care, pe temeiul consimțământului personal și liber al viitorilor soți, constatat de ofițerul stării civile, aceștia întemeiază o familie;
- noțiunea de căsătorie desemnează **starea (statutul) juridic dobândit prin încheierea actului juridic al căsătoriei**, adică ansamblul drepturilor și îndatoririlor ce iau naștere în persoana fiecăruia dintre soți ca urmare a încheierii căsătoriei;
- sens doctrinar: prin căsătorie se desemnează **instituția căsătoriei**, adică totalitatea normelor juridice referitoare la actul juridic, precum și statutul juridic al soților;
- termenul de căsătorie semnifică și „ceremonia ce are loc atunci când se încheie actul juridic al căsătoriei, adică formalitățile etatice și religioase la care aceasta este supusă ca *negotium*”⁸².

1.2. Natura juridică a căsătoriei

În doctrina juridică s-au conturat de-a lungul timpului trei teorii privind natura juridică a căsătoriei:

- **teoria contractuală** — conform acestei teorii, căsătoria era considerată un contract civil având la bază convenția matrimonială ce se încheia de către familiile viitorilor soți înainte de încheierea căsătoriei și prin care se reglementau atât raporturile patrimoniale dintre soți, cât și raporturile patrimoniale dintre aceștia și terțe persoane. Astfel, căsătoria era accesoriul înțelegerii patrimoniale între cele două familii, înțelegere consimnată în contractul de căsătorie⁸³;
- **teoria instituțională** — potrivit căreia căsătoria este o instituție juridică, un statut reglementat de lege;
- **teoria mixtă**, contractual-instituțională.

În prezent, considerăm că natura juridică a căsătoriei nu este cea de contract, ci căsătoria este un act juridic de dreptul familiei, bilateral, solemn și irevocabil.

Actul juridic al căsătoriei se deosebește în mai multe privințe de un contract⁸⁴:

- având în vedere dispozițiile art. 259 alin. 1 NCC, căsătoria poate fi încheiată doar de un bărbat și o femeie, altfel spus, doar de persoane fizice, în timp ce contractul poate fi încheiat și între persoane juridice ori între persoane fizice și persoane juridice;
- căsătoria are un scop comun al soților și anume întemeierea unei familii, în vreme ce, în cazul contractului, fiecare parte urmărește un scop diferit, propriu;
- efectele căsătoriei sunt stabilite imperativ de lege, cu mențiunea că viitorii soți au libertatea de a hotărî dacă acceptă sau nu să se căsătorească, de a încheia o convenție

82 T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, Editura All Beck, București, 2005, p. 46.

83 M. Banciu, *Dreptul familiei*, p. 25.

84 A se vedea D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, 2011, pp. 55–56; M. Banciu, *op.cit.*, p. 25, I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de Dreptul familiei*, ediția a VI-a, , p. 12.

- matrimonială și prin urmare, de a alege regimul matrimonial aplicabil, însă a căror efecte sunt stabilite tot de lege, spre deosebire de părțile unui contract care în anumite limite pot să stabilească efectele juridice ale contractului;
- căsătoria este un act pur și simplu, iar contractul, în principiu, este susceptibil de modalități;
 - contractul încheiat ca urmare a voinței părților (*mutuus consensus*) poate înceta, ca urmare a aplicării principiului simetriei, tot prin acordul părților (*mutuus dissensus*), pe când căsătoria poate fi desfăcută doar în condițiile legii;
 - neexecutarea unei obligații contractuale atrage rezoluțiunea, sau după caz rezilierea, pe când căsătoria poate fi desfăcută numai prin divorț.

1.3. Trăsăturile căsătoriei

Din dispozițiile Noului Cod Civil rezultă următoarele trăsături ale căsătoriei:

Căsătoria este o uniune dintre un bărbat și o femeie

Noul Cod Civil, spre deosebire de Codul Familiei, prevede în mod expres condiția diferențierii de sex. Cu toate acestea, sunt state care permit căsătoria între persoane de același sex, ca de exemplu Spania, Canada, Olanda, Belgia etc.

Căsătoria este liber consimțită de viitorii soți

Căsătoria se încheie ca urmare a exprimării consimțământului viitorilor soți de a se căsători, ei fiind singurii ce pot hotărî dacă se căsătoresc sau nu, fără intervenția altor persoane.

*Căsătoria este monogamă*⁸⁵

Cu alte cuvinte, nicio persoană nu poate fi căsătorită în același timp decât cu o singură persoană de sex opus.

Căsătoria este solemnă

Caracterul solemn reiese din faptul că actul juridic al căsătoriei este valabil numai dacă viitorii soți respectă anumite cerințe de formă, cum ar fi consimțământul care trebuie exprimat în fața ofițerului de stare civilă, personal, în prezența a doi martori.

Căsătoria este laică

Caracterul laic reiese din faptul că încheierea și înregistrarea căsătoriei sunt de competență exclusivă a autorității de stat. Totuși, nimic nu împiedică soții să celebreze căsătoria și religios. În acest sens, art. 259 alin. 3 NCC prevede că celebrarea religioasă a căsătoriei poate fi făcută numai după încheierea căsătoriei civile.

⁸⁵ A se vedea dispozițiile art. 273 NCC care reglementează bigamia ca fiind un impediment la căsătorie, art. 273: „Este interzisă încheierea unei noi căsătorii de către persoana care este căsătorită”.

Mai mult, chiar dacă legislația civilă nu obligă pe cei căsătoriți civil să încheie și căsătoria religioasă, aceștia sunt datori să se prezinte ca să primească din partea Bisericii binecuvântarea, numai prin aceasta, căsătoria lor devenind perfectă⁸⁶.

Căsătoria se încheie pe viață

În principiu, legătura căsătoriei este menită să dăinuiască pe tot timpul vieții soților. Art. 259 alin. 5 NCC stipulează că încetarea căsătoriei are loc ca urmare a decesului sau a declarării judecătorești a morții unuia dintre soți. Totuși, căsătoria se poate desface prin divorț în condițiile prevăzute de lege.

Căsătoria se întemeiază pe deplina egalitate dintre bărbat și femeie⁸⁷

Principiu consacrat atât la nivel internațional, cât și la nivel național, egalitatea dintre bărbat și femeie are aplicabilitate în toate sferele vieții sociale, iar la nivel de familie, se manifestă prin egalitatea în drepturi și îndatoriri a soților, atât în ceea ce privește raporturile personale și patrimoniale dintre soți, cât și dintre aceștia și copii lor.

Căsătoria se încheie în scopul întemeierii unei familii

Astfel, se consideră că suntem în prezența unei căsătorii fictive care este sancționată cu nulitate absolută, dacă aceasta a fost încheiată în alte scopuri decât cel prevăzut de lege.

86 I.N. Floca, S. Joantă, *Administrația bisericească parohială și legislație*, ediția a II-a, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2002, p. 205.

87 Urmărind evoluția culturii și civilizației statutul femeii s-a îmbunătățit. În dreptul roman, șeful familiei este denumit *pater familias*, el fiind singurul proprietar al patrimoniului familial, singurul judecător și unicul preot al cultului familial strămoșesc. El singur este *sui iuri*, adică de sine-stătător, independent, de-oarece soția și copiii de sub puterea sa sunt *alienii iuris*, adică dependenți, supuși. Tatăl avea drept de viață și moarte asupra soției și copiilor săi, pe care îi putea maltrata, ucide sau vinde ca sclavi.

În Grecia Antică, soția avea o poziție subordonată, soțul putând-o repudia oricând, chiar fără a trebui să invoce vreun motiv.

În China Antică, poziția juridică și socială a femeii chineze era umilitoare, neavând nici drept de proprietate.

Situația femeii japoneze, în Japonia Antică, era de asemenea subordonată, soțul având dreptul să-și bată soția.

Poate poziția cea mai decentă a femeii o regăsim la Egiptul Antic, ea fiind numită „stăpâna casei”, iar dacă devenea văduvă căpăta de drept statutul de cap al familiei. Totodată, i se respecta dreptul de proprietate și de zestre și avea dreptul de a ocupa funcții publice, îndeplinind chiar funcții de Preotese al templelor.

Codul Civil român din 1864 a consacrat puterea maritală, ce conferea soțului calitate de cap de familie și pune femeia măritată în subordinea lui, lipsind-o de capacitate civilă, precum minorii și interzișii. Abia printr-o lege din 1929 pentru ridicarea incapacității juridice a femeii măritate, situația acesteia a început să se îmbunătățească. Deplina capacitate civilă a fost dobândită de femeie

Condițiile de valabilitate ale căsătoriei

Pentru ca actul juridic al căsătoriei să fie încheiat în mod valabil, este necesară îndeplinirea cumulativă a două categorii de condiții:

- condiții de fond; respectiv
- condiții de formă.

Criteriul după care cerințele legale pentru încheierea căsătoriei se clasifică în condiții de fond și condiții de formă îl constituie importanța atribuită fiecărei cerințe legale în vederea încheierii căsătoriei⁸⁸.

La rândul lor, conform doctrinei române, condițiile de fond sunt grupate în condiții de fond în sens restrâns, dacă normele juridice ce le consacră sunt formulate pozitiv și impiedimente la căsătorie, dacă normele juridice sunt formulate negativ⁸⁹.

II.1. Condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei

După cum am precizat mai sus, pentru ca actul juridic al căsătoriei să fie valabil, trebuie îndeplinite unele condiții de fond pozitive, și anume:

- diferența de sex;
- consimțământul la căsătorie;
- vârsta matrimonială;
- precum și unele condiții de fond care se prezintă sub o formă negativă, spre exemplu inexistența rudeniei civile, inexistența tutelei etc.

Clasificarea condițiilor de fond

În ceea ce privește clasificarea condițiilor de fond, fiind incluse și impedimentele la căsătorie, acestea se împart în următoarele categorii în funcție de caracterul lor⁹⁰:

- *condiții privitoare la aptitudinea fizică de a încheia căsătoria* — diferența de sex, vârsta matrimonială;
- *condiții prin care se asigură încheierea unei căsătorii liber consimțite* — existența consimțământului și a condițiilor cu privire la acesta, lipsa viciilor de consimțământ;

prin Constituția din 1948. Pentru detalii, a se vedea O. Drîmba, *Istoria culturii și civilizației*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985; C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. 1, p. 488 urm.

88 I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediția revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2007, p. 396.

89 Al Bacaci, V. Dumitrache, C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a, pp. 15–26.

90 I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de Dreptul familiei*, ediția a VI a, p. 27.

- *condiții privitoare la aptitudinea morală de a încheia căsătoria* — condiții care opresc bigamia, căsătoria între rude, căsătoria pe motive de adopție și căsătoria pe motive de tutelă.

Pentru a avea o imagine clară asupra condițiilor de fond ce trebuie îndeplinite la încheierea căsătoriei vom trata în continuare fiecare din cerințele de fond.

II.1.1. Diferența de sex

Odată cu intrarea în vigoare a Noului Cod Civil, se precizează în mod expres prin art. 259 alin. 1 și 2, precum și prin art. 271, condiția diferenței de sex, căsătoria putându-se încheia doar între bărbat și femeie.

Diferențierea de sex interesează mai ales în cazul unor malformații genitale grave sau a transsexualismului. În acest ultim caz sunt aplicabile dispozițiile art. 43 lit. i) din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, conform cărora în actele de naștere și, atunci când este cazul, în cele de căsătorie și de deces se înscriu mențiuni cu privire la modificările intervenite în starea civilă a persoanei, inclusiv în situația schimbării sexului, după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești.

Ca urmare, persoana care și-a schimbat sexul prin intervenție medicală se poate căsători cu o persoană care are sexul său de origine. În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut în cauzele *I. Contra Regatului Unit* și *Goodwin contra Regatului Unit* că nu există niciun motiv care să justifice privarea transsexualilor, în orice circumstanță, de a se căsători⁹¹. Această hotărâre are la bază și art. 12 din Convenția europeană a drepturilor omului și libertăților fundamentale care garantează dreptul fundamental pentru un bărbat și o femeie de a se căsători și de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept.

Tot în acest context, trebuie avute în vedere și prevederile art. 277 alin. 2–3 NCC care stipulează faptul că deși căsătoriile, respectiv parteneriatele civile între persoane de același sex, iar în cazul parteneriatelor civile chiar între persoane de sex diferit, încheiate sau contractate în străinătate, fie de cetățeni străini, fie de cetățeni români, nu sunt recunoscute în România, calitatea de soț respectiv de partener dobândită în baza prevederilor legii străine conferă calitatea de membru de familie în accepțiunea legii române. Acest lucru are importanță juridică din perspectiva faptului că poate servi ca temei al obținerii dreptului de rezidență în România.

În legătură cu aceste aspecte, s-a pronunțat și Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în Cauza C–673/16 Coman și alții / Inspectoratul General pentru Imigrări și alții, fiind pentru prima dată când instanța europeană a avut ocazia să se pronunțe, asupra conceptului de „soț” în sensul Directivei 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul cetățenilor Uniunii și membrii familiei

91 C.E.D.O., Hotărâre din 11 iulie 2002, în C.N. Popescu, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, 1999–2002, Editura All Beck, București, 2003.

acestora să se deplaseze și să locuiască liber pe teritoriul statelor membre în contextul unei căsătorii între persoane de același sex. Mai exact, Cauza C-673/16 a avut ca punct de pornire situația în care se afla domnul Relu Adrian Coman, cetățean român și american și domnul Robert Clabourn Hamilton – cetățean american. Cei doi s-au întâlnit în Statele Unite unde au locuit împreună o perioadă. Ulterior, domnul Coman și-a stabilit reședința în Belgia, în timp ce domnul Hamilton a continuat să locuiască în SUA. În 2010 s-au căsătorit în Belgia, legislația acestei țări permițând încheierea căsătoriilor între persoane de același sex. În 2012 au contactat autoritatea română competentă pentru a solicita informații cu privire la condițiile în care domnul Hamilton, cetățean extracomunitar, putea obține dreptul de ședere în România pentru mai mult de trei luni. Autoritatea română a răspuns că domnul Hamilton avea doar un drept de ședere pentru trei luni deoarece, potrivit legislației noastre, căsătoria între două persoane de același sex nu poate fi recunoscută. Această speță a ajuns în cele din urmă pe rolul Curții Constituționale care a fost sesizată cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.277 alin. (2) și (4) NCC. În soluționarea cererii cu care a fost investită, Curtea Constituțională a României a decis să facă cererea de pronunțare a unei hotărâri prealabile, adresată Curții de Justiție a Uniunii Europene, una dintre întrebările adresate având ca obiect să se stabilească dacă termenul «Soț» din articolul 2 punctul 2 litera (a) din Directiva 2004/38, coroborat cu articolele 7, 9, 21 și 45 din cartă, include soțul de același sex, dintr-un stat care nu este membru al Uniunii, al unui cetățean european cu care cetățeanul sa căsătorit legal conform legii dintr-un stat membru, altul decât statul gazdă?

În cele din urmă, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a decis că: „(1)În situație în care un cetățean al Uniunii a făcut uz de libertatea sa de circulație deplasându-se și locuind efectiv, în conformitate cu condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE, într-un alt stat membru decât cel a cărui cetățenie o deține și a întemeiat sau a consolidat cu această ocazie o viață de familie cu un resortisant al unui stat terț, de același sex, de care este legat printr-o căsătorie legal încheiată în statul membru gazdă, articolul 21 alineatul (1) TFUE trebuie să fie interpretat în sensul că se opune ca autoritățile competente ale statului membru a cărui cetățenie o deține cetățeanul Uniunii să refuze acordarea unui drept de ședere pe teritoriul acestui stat membru resortisantului menționat, pentru motivul că dreptul statului membru menționat nu prevede căsătoria între persoane de același sex. (2)Articolul 21 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, resortisantul unui stat terț, de același sex ca cetățeanul Uniunii, a cărui căsătorie cu acesta din urmă a fost încheiată într-un stat membru conform dreptului acestui stat, dispune de un drept de ședere pe o perioadă mai mare de trei luni pe teritoriul statului membru a cărui cetățenie o deține cetățeanul Uniunii. Acest drept de ședere derivat nu poate fi supus unor condiții mai stricte decât cele prevăzute la articolul 7 din Directiva 2004/38.”

În urma acestei decizii și Curtea Constituțională a României a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 277 alin.(2) și (4) NCC sunt constituționale în măsura în care permit acordarea dreptului de ședere pe teritoriul statului român, în condițiile stipulate de dreptul european, soților — cetățeni ai statelor membre ale Uniunii Europene și/sau cetățeni ai statelor terțe — din căsătoriile dintre persoane de același sex, încheiate sau contractate într-un stat membru al Uniunii Europene.

În final, trebuie subliniat faptul că hotărârea pronunțată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu impune recunoașterea căsătoriilor străine între persoane de același sex în cadrul UE, ci România trebuie să acorde permise de intrare și ședere și soților de același sex. Altfel spus, țara noastră va trebui să aplice interpretarea autonomă a termenului „soț” în locul normei juridice interne care interzice recunoașterea căsătoriilor străine încheiate între persoane de același sex în România.

II.1.2. Consimțământul la căsătorie

Conform art. 271 NCC, căsătoria se încheie între bărbat și femeie prin consimțământul personal și liber al acestora.

Altfel spus, consimțământul la căsătorie reprezintă manifestarea de voință a viitorilor soți în vederea încheierii căsătoriei, voință ce se concretizează prin răspunsul afirmativ la întrebările ofițerului de stare civilă adresate fiecăruia dintre ei.

Pentru a fi valabil, consimțământul la căsătorie al viitorilor soți trebuie:

- *Să provină de la o persoană cu discernământ*, adică de la o persoană care are atât capacitate intelectuală, cât și capacitate volitivă.

Lipsa discernământului echivalează cu lipsa consimțământului din punct de vedere psihic, știindu-se că legislația civilă interzice căsătoria alienatului mintal sau a debilului mintal. Totodată, și căsătoria persoanei lipsită vremelnice de facultățile mintale din cauza bolii, sau din alte motive, precum stare de ebrietate, hipnoză, delir, este sancționată de lege cu nulitate relativă.

- *Să existe* — consimțământul există atunci când viitori soți își manifestă dorința de a se căsători în fața delegatului de stare civilă, chiar în momentul încheierii căsătoriei.

Menționăm că, în conformitate cu prevederile art. 30 din Legea nr. 119/1996, în cazul căsătoriei între cetățeni străini sau între aceștia și cetățeni români, dacă nu cunosc limba română, precum și în cazul în care unul sau ambii viitori soți au handicap auditiv sau surdocecitate, se va folosi interpret autorizat sau, după caz, interpret autorizat al limbajului mimico-gestual și al limbajului specific persoanelor cu surdocecitate, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

Totodată, consimțământul lipsește din punct de vedere material în cazul în care ofițerul de stare civilă se află în eroare cu privire la consimțământul viitorilor soți.

Spre exemplu, nu este îndeplinită condiția existenței consimțământului atunci când, deși unul dintre viitorii soți sau ambii răspund negativ sau nu răspund la întrebările ofițerului de stare civilă, acesta din urmă încheie totuși căsătoria.

- *Să fie liber* — ceea ce înseamnă lipsa viciilor de consimțământ. *Viciile* de consimțământ la căsătorie sunt: eroarea, dolul și violența.
- *Să fie deplin* — excluzând astfel afectarea actului juridic al căsătoriei de modalități.
- *Să fie serios* — exprimat cu intenția de a produce efecte juridice.
- *Să fie actual* — prin urmare, el trebuie să fie exprimat în momentul încheierii căsătoriei în fața ofițerului de stare civilă, în prezența a doi martori. Din această prevedere rezultă caracterul public al consimțământului, precum și faptul că acesta trebuie să fie constatat de către ofițerul de stare civilă, actul de căsătorie întocmindu-se pe loc.
- *Exprimat personal și împreună de către viitorii soți* — încheierea căsătoriei neputându-se realiza prin reprezentare.

Revenind la viciile de consimțământ, trebuie reținute următoarele aspecte.

Eroarea: definită în general ca falsă reprezentare a realității din momentul încheierii actului juridic⁹², constituie viciu de consimțământ și poate atrage desființarea căsătoriei doar dacă privește identitatea fizică a celuilalt soț (de exemplu, două surori gemene);

Dolul: este acel viciu de consimțământ care constă în inducerea în eroare a unei persoane, prin mijloace viclene sau dolosive, pentru a o determina să încheie căsătoria.

Dolul poate fi principal, atunci când acesta cade asupra unor împrejurări importante, determinante la încheierea actului juridic, în speță a actului de căsătorie, atrăgând nulitatea relativă a acestuia, sau incident ori secundar, atunci când cade asupra unor împrejurări nedeterminante pentru încheierea actului juridic, neatrăgând nevalabilitatea acestuia⁹³. În domeniul căsătoriei, este viciu de consimțământ numai dolul principal.

Dolul are o arie de cuprindere mult mai largă decât eroarea, putând purta asupra altor elemente decât identitatea fizică a celuilalt soț, și anume asupra calităților viitorului soț, pe care, dacă le-ar fi cunoscut nu ar fi încheiat căsătoria, însă aceste calități trebuie să fie necesare pentru încheierea unei căsătorii⁹⁴.

Prin urmare, dolul este tot o eroare, dar nu spontană, ci una provocată cu bună știință prin mijloace viclene.

Aceste mijloace viclene pot fi:

- comisive atunci când unul din viitorii soți induce o anumită calitate pentru a determina pe celălalt soț să consimtă la încheierea actului juridic al căsătoriei; și
- omisive atunci când unul dintre viitorii soți ascunde un anumit aspect sau o anumită stare care, dacă ar fi cunoscută de celălalt, acesta nu ar mai consimți la încheierea căsătoriei.

Spre exemplu, ne aflăm în prezența dolului atunci când viitorii soți își ascund starea sănătății lor sau existența unor maladii care ar impieta asupra relațiilor de familie. Nu este

92 Gh. Belei, *Drept civil român – Introducere în dreptul civil*, Editura Universul Juridic, București, 2007, p. 176.

93 G. Boro, *Drept civil – Partea generală. Persoanele*, p. 181.

94 I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de Dreptul familiei*, ediția a VIII-a, pp. 32–33.

vorba de boli incurabile, ci de boli care ar presupune un efort sporit din partea celui alt soț (diabetul zaharat, o afecțiune cardiacă). În această categorie nu se includ bolile trecătoare.

Violența: este acel viciu de consimțământ care constă în amenințarea unei persoane cu un rău de natură să îi producă o temere ce o determină să încheie un act juridic pe care altfel nu l-ar fi încheiat⁹⁵.

Prin raportare la sfera raporturilor de familie, violența ca viciu de consimțământ va consta într-o constrângere fizică sau morală exercitată asupra viitorului soț, provocându-i-se acestuia o temere justificată, decisivă la încheierea căsătoriei.

Violența este constituită din două elemente: unul obiectiv — constrângerea, respectiv unul subiectiv — teama insuflată, care conjugate, lipsesc consimțământul de caracterul său liber.

Având în vedere prevederile art. 1216 alin. 4 NCC, stabilirea existenței acestui viciu de consimțământ presupune luarea în considerare a unor aspecte, precum: vârsta, starea socială, sănătatea și caracterul celui asupra căruia s-a exercitat violența, precum și a oricărei alte împrejurări ce a putut influența starea acestuia în momentul exprimării consimțământului.

Menționăm că simpla „temere reverențioasă” (sentimentul de respect față de părinți ori față de alți ascendenți, alte rude sau alte persoane apropiate) nu constituie viciu de consimțământ⁹⁶.

II.1.3. Vârsta matrimonială

Toate legislațiile prevăd dispoziții prohibitive prin intermediul cărora se stabilește o vârstă minimă pe care, atât bărbatul, cât și femeia trebuie să o fi împlinit la momentul încheierii căsătoriei.

Acest fapt se datorează unor rațiuni de ordin biologic și eugenic, mai precis, viitori soți trebuie să fi ajuns la vârsta pubertății. De asemenea, există și rațiuni de ordin psihic și moral care au în vedere faptul că viitori soți trebuie să aibă aptitudinea morală de a încheia căsătoria, și prin urmare de a înțelege însemnătatea unei căsătorii precum și drepturile și îndatoririle pe care le au în calitate de viitori soți.

Conform art. 272 alin. 1 NCC, căsătoria se poate încheia dacă viitorii soți au împlinit vârsta de 18 ani. Așadar, vârsta legală minimă pentru căsătorie este stabilită la 18 ani, o vârstă maximă nefiind în continuare prevăzută, căsătoria putându-se realiza și *in extremis vitae*⁹⁷.

95 G. Boroj, *op.cit.*, p. 184.

96 C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *op.cit.*, p. 225.

97 Doctrina franceză, spre exemplu, admite și căsătoria postumă, în cazuri excepționale, cu condiția însă ca viitorul soț care a încetat din viață, să fii îndeplinit formalitățile necesare încheierii căsătoriei, iar consimțământul său să nu fie echivoc. Autorizația este dată de președintele republicii, pentru motive grave, fără a fi supusă vreunui control judecătoresc. O asemenea căsătorie nu produce consecințe matrimoniale și nici nu creează drepturi succesoriale. Pentru detalii a se vedea B.D.

Prin derogare de la regulă, pentru motive temeinice, cum ar fi: starea de graviditate a femeii sau nașterea unui copil, minorul care a împlinit vârsta de 16 ani se poate căsători în temeiul unui aviz medical, cu încuviințarea părinților săi sau, după caz, a tutorelui și cu autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție minorul își are domiciliul.

Prin urmare, în astfel de cazuri, instanța de tutelă va ține seama de avizul medical favorabil încheierii căsătoriei, de acordul părinților minorului, de posibila existență a unui copil a celor doi viitori soți, de concluziile anchetei sociale și de interesul superior al minorului precum și de alte împrejurări, cum ar fi spre exemplu religia adoptată de viitori soți, religie ce le-ar putea interzice coabitarea în afara căsătoriei⁹⁸.

Astfel, pentru a obține dispensa de vârstă, minorul trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:

- Persoana în cauză să aibă 16 ani împliniți.
- Există motive temeinice care justifică dispensa.
- Există un aviz medical.

Prin avizul medical, trebuie să se ateste starea de sănătate a minorului care dorește să se căsătorească, capacitatea acestuia de a întreține relații sexuale normale, precum și faptul că este apt din punct de vedere psihic și intelectual să exprime un consimțământ valabil la căsătorie și să își asume îndatoririle specifice unei căsătorii și a tuturor consecințelor acesteia⁹⁹.

- Trebuie să existe încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, a persoanei sau a autorității abilitate să exercite drepturile părintești.

Aplicând principiul deplinei asimilări a situației copilului din afara căsătoriei cu situația legală a copilului din căsătorie, precum și cu cea a celor adoptați, este lipsit de relevanță statutul de părinte din căsătorie, din afara căsătoriei, dar cu filiație legal stabilită, ori de părinte adoptiv, deținut la momentul exercitării acestei prerogative a autorității părintești privind încuviințarea căsătoriei minorului.

În cazul în care unul dintre părinți refuză să încuviințeze căsătoria, instanța de tutelă hotărăște asupra acestei divergențe, având în vedere interesul superior al copilului. Dacă unul dintre părinți este decedat sau se află în imposibilitatea de a-și manifesta voința, încuviințarea celuilalt părinte este suficientă. Imposibilitatea de manifestare a voinței părintelui poate fi de orice natură, fiind date ca exemple în doctrină: alienația sau debilitatea mintală, starea de comă, interdicția judecătorească, decăderea din drepturile părintești, absența îndelungată, dispariția, executarea unei pedepse privative de libertate etc.¹⁰⁰

Totodată, în cazul desfacerii căsătoriei, atunci când, instanța având în vedere interesul superior al copilului, hotărăște ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de către

Moloman, *op.cit.*, p. 74, cu trimitere la A. Benabent, *Droit civil. La famille*, Litec, Librairie de la Courte de Cassation, Paris, 1997, pp. 65–66.

98 G.C. Frentiu, *Dreptul familiei – Practică judiciară conform noului Cod Civil. Jurisprudență CEDO*, Editura Hamangiu, București, 2013, pp. 1–5.

99 A se vedea Fl.A. Baiaș, M. Avram, C. Nicolescu, *Modificările aduse Codului familiei prin Legea nr. 288/2007*, în *Dreptul* nr. 3/2998, p. 19.

100 *Ibidem*.

unul dintre părinți, prin derogarea de la regula exercitării autorității părintești de către ambii părinți, chiar dacă aceștia sunt divorțați, încuviințarea părintelui căruia i-a fost încredințat minorul prin hotărâre judecătorească intrată în puterea lucrului judecat este suficientă.

Dacă nu există nici părinți și nici tutore care să poată încuviința căsătoria, este necesară încuviințarea persoanei sau a autorității care a fost abilitată să exercite drepturile părintești. Mai precis, este vorba despre „ruda, familia, persoana sau instituția de ocrotire” la care instanța de tutelă a hotărât plasamentul copilului, în mod excepțional, în caz de divorț a părinților¹⁰¹; „persoana, familia, asistentul maternal sau șeful serviciului de tip rezidențial care a primit copilul în plasament în regim de urgență”¹⁰².

Cât privește forma în care se dă încuviințarea de către părinți sau alte persoane, dacă anterior, în Codul familiei, aceasta nu era expres prevăzută de lege, fiind posibile mai multe soluții, cum ar fi: încuviințarea dată verbal de părinți în timpul oficierei căsătoriei sau încuviințarea dată prin forma unui act autentic, Noul Cod Civil clarifică acest aspect.

Potrivit art. 280 alin. 3 NCC, părinții sau, după caz, tutorele, vor face personal o declarație prin care încuviințează încheierea căsătoriei. Declarația de încuviințare se face la S.P.C.L.E.P., ori la primăria competentă, la misiunea diplomatică ori la oficiul consular unde urmează să se încheie căsătoria.

101 A se vedea art. 399 alin. 1 NCC: „(1) În mod excepțional, instanța de tutelă poate hotărî plasamentul copilului la o rudă sau la o altă familie ori persoană, cu consimțământul acestora, sau într-o instituție de ocrotire. Acestea exercită drepturile și îndatoririle care revin părinților cu privire la persoana copilului. (2) Instanța stabilește dacă drepturile cu privire la bunurile copilului se exercită de către părinți în comun sau de către unul dintre ei.”

102 A se vedea art. 68 din Legea nr. 272/2004: „(1) Plasamentul în regim de urgență este o măsură de protecție specială, cu caracter temporar, care se stabilește pentru copilul aflat în următoarele situații: (a) abuzat, neglijat sau supus oricărei forme de violență; (b) găsit sau părăsit în unități sanitare. (2) Plasamentul în regim de urgență se poate dispune și în cazul copilului al cărui unic ocrotitor legal sau ambii au fost reținuți, arestați, internați sau în situația în care, din orice alt motiv, aceștia nu-și pot exercita drepturile și obligațiile părintești cu privire la copil. (3) Autoritatea, instituția sau unitatea care a hotărât sau a dispus una dintre măsurile prevăzute la alin. (2) care a condus la rămânerea unui minor fără ocrotire părintească sau care, după caz, primește sau găzduiește o persoană despre care cunoaște că este singurul ocrotitor legal al unui copil are obligația de a informa, în cel mai scurt timp posibil, direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei circumscripție locuiește copilul, despre situația acestuia și a ocrotitorului său legal. (4) Dispozițiile art. 62–64 se aplică în mod corespunzător. (5) Pe toată durata plasamentului în regim de urgență se suspendă de drept exercițiul drepturilor părintești, până când instanța judecătorească va decide cu privire la menținerea sau înlocuirea acestei măsuri și cu privire la exercitarea drepturilor părintești. Pe perioada suspendării, drepturile și obligațiile părintești privitoare la persoana copilului sunt exercitate și, respectiv, îndeplinite de către persoana, familia, asistentul maternal sau șeful serviciului de tip rezidențial care a primit copilul în plasament în regim de urgență, iar cele privitoare la bunurile copilului sunt exercitate și, respectiv, îndeplinite de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului.”

O ultimă condiție are în vedere autorizarea căsătoriei de către instanța de tutelă menită să asigure verificarea seriozității și temeiniciei motivelor invocate de minor, precum și a îndeplinirii celorlalte condiții speciale¹⁰³.

Cererea de autorizare a căsătoriei intră în competența instanței de tutelă de la domiciliul minorului și este soluționată cu ascultarea obligatorie a acestuia, iar conform art. 264 alin. 1 și 4 NCC opinia minorului va fi luată în considerare în funcție de vârsta și gradul său de maturitate.

Căsătoria între minori este o încălcare a drepturilor umane și este interzisă de toate convențiile internaționale, precum Declarația Universală a Dreptului Omului, Convenție privind consimțământul la căsătorie, vârsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite (New York, 10 decembrie 1962), Cartea africană a drepturilor și bunăstării copilului (11 iulie 1990), Convenția cu privire la Drepturile copilului (1989).

În contextul în care, în dreptul comparat se cunosc mai multe sisteme pentru legea aplicabilă condițiilor de fond ale căsătoriei, în unele legislații aplicându-se legea națională a viitorilor soți, iar în altele legea domiciliului viitorilor soți, legea locului încheierii căsătoriei etc., considerăm necesar să precizăm regula aplicabilă în legislația noastră.

Astfel, conform art. 2586 NCC, condițiile de fond cerute pentru încheierea căsătoriei sunt supuse legii naționale a fiecăruia dintre viitorii soți. Totodată, conform alin. 2 al aceluiași articol, dacă una dintre legile străine astfel determinată prevede un impediment la căsătorie care, potrivit dreptului român, este incompatibil cu libertatea de a încheia o căsătorie, acel impediment va fi înlăturat ca inaplicabil în cazul în care unul dintre viitorii soți este cetățean român și căsătoria se încheie pe teritoriul României.

Ținând seama de prevederile mai sus menționate, evidențiem următoarele aspecte privind legea aplicabilă:

- căsătoria se încheie în străinătate între cetățeni români, caz în care se aplică legea română;
- căsătoria se încheie în România între cetățeni străini având aceeași cetățenie, se va aplica legea lor națională;
- căsătoria se încheie în străinătate între un cetățean român și un cetățean străin, caz în care fiecare dintre viitorii soți este supus legii lui naționale;
- căsătoria se încheie în România între un cetățean român și un cetățean străin, se va aplica legea națională a fiecăruia;
- căsătoria se încheie în străinătate între un cetățean român și un apatrid, pentru acesta din urmă se aplică legea țării unde își are domiciliul, iar în lipsă, legea țării unde își are reședința; cetățeanul român este supus legii române;
- căsătoria se încheie în România între un cetățean român și un apatrid, pentru acesta din urmă aplicându-se legea română dacă are domiciliul în România, iar cetățeanul român este supus legii române;

103 E. Florian, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a revăzută, p. 26.

- căsătoria se încheie în România între doi străini de cetățenie străină, se aplică legea lor națională;
- căsătoria se încheie în România între doi apatrizi, situație în care fiecare este supus legii țării unde își are domiciliul sau reședința; dacă domiciliul sau reședința apatrizilor este în România se aplică legea română¹⁰⁴.

11.2. Impedimentele la căsătorie

Alături de condițiile de fond mai sus menționate, legislația civilă prevede și o serie de impedimente la căsătorie. Impedimentele la căsătorie sunt acele împrejurări de fapt și de drept în prezența cărora este interzisă căsătoria.

Acestea se clasifică în funcție de sancțiunea juridică care intervine în cazul constatării existenței acestora, în raport de sfera persoanelor față de care este oprită căsătoria și în funcție de natura lor.

În raport cu natura sancțiunilor pe care le antrenează, impedimentele pot fi:

- **dirimante**: nesocotirea lor atrăgând nulitatea absolută a căsătoriei: starea de persoană căsătorită ceea ce implică existența unei căsătorii anterioare care nu a fost desfăcută, anulată sau care nu a încetat; rudenția firească sau civilă în gradul prohibit de lege, starea de alienație și debilitate mintală;
- **prohibitive**: nu atrag nulitatea absolută, ci doar sancțiuni administrative delegatului de stare civilă vinovat de neobservarea impedimentelor existente: lipsa temporară a discernământului, starea de tutelă.

În raport cu persoanele față de care este interzisă căsătoria, impedimentele pot fi:

- **absolute** — opresc căsătoria față de orice persoană, spre exemplu: bigamia, starea de alienație sau debilitate mintală;
- **relative** — căsătoria este oprită numai față de anumite persoane, spre exemplu: rudenția, starea de tutelă.

În funcție de natura lor:

- **impedimente de ordin fizic**, care se justifică prin rațiuni biologice, fiziologice și morale, spre exemplu rudenția de sânge;
- **impedimente de ordin psihic sau moral**, spre exemplu adopția și tutela, care se justifică prin rațiuni de ordin moral, alienația și debilitatea mintală, care se justifică prin rațiuni psihice, sociale și biologice.

Spre deosebire de condițiile de fond a căror îndeplinire trebuie dovedită de viitori soți, impedimentele sunt invocate de terți sau de către ofițerii de stare civilă, care au și sarcina de a dovedi cele invocate. Soții au doar obligația de a declara în cuprinsul declarației de căsătorie că aceste impedimente nu există.

104 I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, p. 395.

II.2.1. Starea de persoană căsătorită sau bigamia

Potrivit art. 273 NCC este interzisă încheierea unei noi căsătorii de către persoana care este căsătorită, respectându-se astfel un principiu fundamental existent în majoritatea legislațiilor contemporane, și anume principiul monogamiei¹⁰⁵. Nerespectarea acestui principiu atrage sancțiuni de ordin civil și penal.

Interdicția de a se căsători privește acea persoană care, în momentul încheierii căsătoriei subsecvente, are deja calitatea de soț rezultând dintr-o căsătorie anterioară în ființă, în sensul că cea dintâi căsătorie nu a încetat prin moartea unuia dintre soți, nu a fost desfăcută prin divorț sau desființată pentru cauze de nulitate; altfel spus, viitorii soți trebuie să fie celibatari, văduvi sau divorțați. Nesocotirea interdicției se sancționează cu nulitatea absolută a celei de-a doua căsătorii.

Căsătoria încetează prin moartea fizică sau prezumată a unuia dintre soți. În cazul declarării judecătorești a morții prezumate, dacă soțul supraviețuitor se recăsătorește, iar hotărâră este anulată datorită reapariției soțului, ea rămâne valabilă cu condiția ca soții să fi fost de bună credință în momentul încheierii sale, iar prima căsătorie încetează în momentul încheierii celei de-a doua.

Totodată, nu este considerat bigam soțul care se căsătorește între data declarării morții celuilalt soț și data rămânerii definitive a hotărârii declarative de moarte.

În cazul desfacerii căsătoriei prin divorț, calitatea de soț se pierde la data rămânerii definitive a hotărârii de desfacere a căsătoriei, din acest moment foștii soți putându-se recăsători.

Dacă ulterior încheierii celei de-a doua căsătorii, prima căsătorie este declarată nulă sau anulată, căsătoria subsecventă este valabilă deoarece în materie de căsătorie efectele nulității retroactivează.

Încheierea mai multor căsătorii succesive este posibilă și admisibilă numai în măsura în care aceasta nu conduce la existența concomitentă a mai multor căsătorii ale aceleiași persoane.

Principiul monogamiei este de ordine publică, astfel dacă un cetățean străin deja căsătorit ar dori să încheie o altă căsătorie pe teritoriul țării noastre nu va putea să facă acest lucru, chiar dacă legea sa națională permite bigamia.

Căsătoriile cetățeanului străin, valabile potrivit legii sale naționale, nu atrag bigamia în sensul legislației române întrucât statutul național al persoanei este reglementat de *lex patriae*.

¹⁰⁵ Nerespectarea principiului monogamiei duce, de regulă, la bigamie, definită ca fiind starea unui persoane care este căsătorită cu două persoane în același timp. Tot o încălcare a monogamiei este și starea de poligamie care are la bază dreptul unui bărbat de a se căsători cu mai multe femei în același timp. Această formă se întrunește mai ales la popoarele cu religie islamică/mahomedană. La unele triburi primitive se întâlnește starea de poliandrie, care conferea femeii dreptul de a se căsători cu mai mulți bărbați în același timp.

II.2.2. Rudenia firească și rudenie civilă

Căsătoria dintre rudele apropiate este oprită din considerente de natură medicală sau de ordin moral, indiferent dacă este vorba de rudenie firească reglementată de art. 405 alin. 1 NCC, care este legătura bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană, sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun, sau de rudenie civilă reglementată de art. 405 alin. 2 NCC, care este legătura rezultată din adopția încheiată în condițiile prevăzute de lege.

Potrivit art. 274 NCC este interzisă căsătoria între:

- rudele în linie dreaptă, indiferent de grad, de exemplu între tată și fiică, mamă și fiu etc.;
- rudele în linie colaterală până la al IV-lea grad inclusiv, spre exemplu, între frate și soră (impedimentul există indiferent dacă sunt frați buni ori numai consangvini sau uterini), între unchi și nepoată, mătușă și nepot, între veri primari.

Totuși, pentru motive temeinice, căsătoria între rudele în linie colaterală de gradul al IV-lea, adică între verii primari, poate fi autorizată de instanța de tutelă în a cărei circumscripție își are domiciliul cel care cere încuviințarea. Instanța se va putea pronunța pe baza unui aviz medical special dat în acest sens. În doctrină s-a reținut ca fiind motive temeinice: starea de gravitate a viitoarei soții sau faptul nașterii de către aceasta a unui copil.

Încălcarea impedimentului rezultând din rudenie se încadrează ca fiind infracțiunea de incest conform art. 377 Noul Cod Penal¹⁰⁶.

În ceea ce privește afinitatea, care este, conform art. 407 NCC, legătura dintre un soț și rudele celui alt soț, ea nu reprezintă impediment la căsătorie.

În conformitate cu dispozițiilor Noului Cod Civil, este interzisă căsătoria atât între persoanele care au devenit rude prin adopție, cât și între cei a căror rudenie firească a încetat prin efectul adopției. Pentru motive temeinice și numai în baza unui aviz medical special, instanța de tutelă poate autoriza, la cerere, și în cazul rudeniei civile, căsătoria între rudele în linie colaterală de gradul al IV-lea.

Ca urmare a introducerii unei instituții juridice noi, și anume, reproducerea umană asistată medical cu terț donator, subliniem că filiația și rudenie reală, biologică, diferită de cea legală, nu sunt cunoscute, neputând fi stabilită nicio legătură de filiație între terțul donator și copilul astfel conceput, fapt prevăzut de art. 441 alin. 1 NCC.

Totodată, conform art. 443 alin. 1 NCC nimeni nu poate contesta filiația copilului pentru motive ce țin de reproducerea asistată medical și nici copilul astfel născut nu poate contesta filiația sa. Așadar, impedimentul rudeniei se va raporta la filiația și rudenie atribuite de lege.

Totuși, pentru a se evita formarea de cupluri maritale endogame, sub acoperirea principiului confidențialității informațiilor referitoare la reproducerea umană asistată, principiu

106 Art. 377 din Noul Cod Penal definește incestul ca fiind „raportul sexual consimțit, săvârșit între rude în linie directă sau între frați și surori”.

consacrat de art. 445 alin. 1 NCC, considerăm că perspectiva căsătoriei poate fi integrată în acele situații de excepție în care este permisă transmiterea unor astfel de informații pentru a se preveni riscul producerii de prejudicii grave de natură medicală¹⁰⁷.

Astfel, potrivit art. 445 alin. 2 și 3 NCC în situația în care, în lipsa informațiilor considerate confidențiale, există riscul unui prejudiciu grav pentru sănătatea unei persoane astfel concepute sau a descendenților acesteia, instanța poate autoriza transmiterea lor, în mod confidențial, medicului sau autorităților competente.

Acest drept este recunoscut și descendenților persoanei concepute prin metoda sus menționată, dacă lipsa informațiilor poate cauza un prejudiciu grav sănătății oricăruia dintre descendenți sau a unei persoane apropiate lor.

II.2.3. Tutela

Art. 275 NCC interzice căsătoria între tutore și persoana minoră care se află sub tutela sa. Acest impediment are la bază considerente morale, urmărindu-se protejarea intereselor celui aflat sub tutelă.

Tutela încetează odată cu dobândirea capacității depline de exercițiu de către persoana minoră, până în acel moment fiind oprită căsătoria cu fostul tutore.

De asemenea, tutela încetează și odată cu încetarea funcției tutorelui, în condițiile art. 156 alin. 2 NCC, respectiv prin îndepărtarea de la sarcina tutelei sau prin înlocuirea tutorelui.

Subliniem faptul că tutela nu este un mijloc de ocrotire destinat exclusiv minorilor, ci și persoanelor care, neavând discernământul necesar pentru a se îngriji de interesele lor, din cauza alienației ori debilității mintale, sunt puse sub interdicție judecătorească.

În acest caz trebuie să se facă distincție între căsătoria între tutore și persoana minoră aflată sub tutela sa, regimul sancționator aplicabil al acestei situații fiind nulitatea relativă și căsătoria între tutore și alienatul sau debilul mintal, care este sancționată cu nulitate absolută, însă nu din cauza calității de tutore a ocrotitorului, ci din pricina alienației sau a debilității mintale a celui ocrotit.

II.2.4. Alienația și debilitatea mintală

Un ultim impediment se referă la starea de debilitate, alienație mentală sau lipsa vremelnică a facultăților mintale.¹⁰⁸ Potrivit art. 9 din Codul Familiei era oprit să se căsătorească

¹⁰⁷ E. Florian, *op.cit.*, p. 32.

¹⁰⁸ Potrivit art. 211 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul Civil, publicată în Monitorul Oficial, nr. 409 din 10 iunie 2011: „În sensul Codului civil, precum și al legislației civile în vigoare, prin expresiile „alienație mintală” sau „debilitate mintală” se înțelege o boală psihică sau un handicap psihic ce determină incompetența psihică a persoanei de a acționa critic și predictiv privind consecințele social – juridice care pot decurge din exercitarea drepturilor și obligațiile civile”.

alienatul mintal, debilul mintal, precum și cel care era lipsit vremelnic de facultățile mintale, cât timp nu avea discernământul faptelor sale. Dispozițiile privind alienatul mintal și debilul mintal sunt preluate identic în actuala reglementare, regăsindu-se în art. 276 NCC.

Aceste două stări sunt un impediment dirimant, încălcarea lui atrăgând nulitatea absolută a căsătoriei, și absolut, persoana care se află într-o asemenea situație neputându-se căsători cu nicio altă persoană pe motiv de insanitate permanentă, nici chiar în momentele de luciditate pasageră. Mai mult, persoana respectivă nu se poate căsători, indiferent dacă a fost pusă sub interdicție sau nu a fost urmată această procedură.

Cât privește cea de-a doua parte a art. 9 din Codul Familiei, aceasta este reglementată în prezent distinct în art. 299 NCC, conținutul normativ fiind diferit de vechea reglementare. S-a optat pentru tratarea acestor dispoziții în două texte separate, întrucât sancțiunile sunt diferite.

Astfel, căsătoria încheiată de persoana lipsită vremelnic de discernământ poate fi sancționată doar cu nulitatea relativă a căsătoriei și nu cu nulitate absolută.

Trebuie reținut faptul că art. 25 alin. 1 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul Civil prevede că validitatea căsătoriei încheiate înainte de data intrării în vigoare a Codului Civil se stabilește potrivit dispozițiilor legii în vigoare la data încheierii ei.

Secțiunea a III-a

Formalitățile pentru încheierea căsătoriei

Condițiile de formă nu sunt esențial diferite de cele stabilite anterior în Codul Familiei, fiind reglementate de art. 278–292 NCC, precum și de Legea nr. 119/1996, art. 24–31, respectiv de Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă.

Formalitățile pentru încheierea căsătoriei sunt prevăzute în vederea satisfacerii următoarelor cerințe:

- ca mijloc pentru a asigura îndeplinirea condițiilor de fond la căsătorie;
- ca formă a recunoașterii publice a căsătoriei;
- pentru a asigura mijlocul de probă al căsătoriei¹⁰⁹.

În funcție de cronologia desfășurărilor lor, condițiile de formă pot fi clasificate în: formalități premergătoare încheierii căsătoriei, formalități privind încheierea/celebrarea căsătoriei și formalități ulterioare încheierii căsătoriei.

109 I. Chelaru, *Căsătoria și divorțul. Aspecte juridice, civile, religioase și de drept comparat*, Editura A 92 Acteon, p. 80.

Menționăm că potrivit art. 2587 alin. 1 NCC, forma încheierii căsătoriei este supusă legii statului pe teritoriul căruia se celebrează — *locus regit actum*.

Prin urmare, dacă căsătoria se încheie în România, în fața organelor de stare civilă locale, se vor respecta dispozițiile legii române privind condițiile de formă, iar dacă căsătoria se încheie în străinătate, viitorii soți fiind cetățeni români ori doar unul dintre ei, condițiile de formă sunt prevăzute de legislația țării străine în care se încheie căsătoria.

Totodată, cetățeanul român aflat în străinătate se poate căsători în fața autorităților locale de stat competente, ori în fața agentului diplomatic sau a funcționarului consular fie al României, fie al statului celuilalt viitor soț.

Cât privește căsătoria care se încheie în fața agentului diplomatic sau a funcționarului consular al României, în conformitate cu art. 2587 alin. 2 NCC, aceasta este supusă condițiilor de formă prevăzute de legea română.

III.1. Formalitățile premergătoare încheierii căsătoriei

La rândul lor, formalitățile premergătoare căsătoriei cuprind mai multe etape ce trebuie respectate, și anume: comunicarea reciprocă de către viitorii soți a stării lor de sănătate, depunerea declarației de căsătorie, publicarea declarației de căsătorie și verificarea condițiilor de valabilitate ale proiectului de căsătorie de către ofițerul de stare civilă.

III.1.1. Comunicarea reciprocă a stării sănătății

Potrivit Noului Cod Civil, condiția comunicării reciproce de către viitorii soți a stării lor de sănătate este prevăzută ca și condiție de formă pentru încheierea căsătoriei, spre deosebire de Codul familiei, care o enumera printre condițiile de fond. În schimb, reglementarea este aceeași: potrivit art. 278, teza I NCC, căsătoria nu se încheie dacă viitorii soți nu declară că și-au comunicat reciproc starea sănătății lor.

Această cerință este în strânsă legătură cu asigurarea caracterului liber și neviciat al consimțământului la căsătorie. Fiecare dintre soți, cunoscând starea de sănătate a celuilalt, poate să aprecieze liber dacă dorește sau nu încheierea căsătoriei. La aceasta se adaugă și cunoașterea riscurilor la care ar putea fi expuși soții sau descendenții lor din pricina maladiei de care suferă vreunul dintre soți.

Prin urmare, dacă unul dintre viitori soți ascunde boala de care suferă, caracterul liber al consimțământului celuilalt soț va fi alterat.

Acest lucru poate să constituie motiv de invocare a nulității relative a căsătoriei ca urmare a vicerii consimțământului prin dol. În această situație, trebuie să fie întrunite cumulativ o serie de condiții:

- existența bolii a fost cunoscută de soțul bolnav anterior încheierii căsătoriei, altfel lipsește elementul intențional al dolului;
- omisiunea deliberată de a-l informa pe celălalt soț, anterior căsătoriei, cu privire la acest lucru; altfel spus, boala sau amplexarea manifestărilor sale să fi fost ascunsă cu rea credință de soțul bolnav;

– boala prezintă o anumită gravitate; în cazul afecțiunilor minore, obișnuite și vindecabile, care nu pun în pericol viața, sănătatea soțului, nici nu afectează relațiile dintre soți, ori finalitatea căsătoriei, omisiunea comunicării lor nu constituie dol¹¹⁰.

Persoanele care urmează să se căsătorească vor face mențiunea privind faptul că și-au comunicat starea de sănătate, în cuprinsul declarației de căsătorie. Materializarea acestei formalități se realizează prin anexarea la declarația de căsătorie a certificatelor medicale ce vor cuprinde rezultatele examenelor medicale: serologic, veneric, pulmonar și neuropsihic, eliberate de medicul competent.

III.1.2. Declarația de căsătorie

Declarația de căsătorie este actul prin care viitorii soți își manifestă dorința în vederea încheierii căsătoriei. Această declarație nu are semnificația consimțământului la căsătorie, după cum nu constituie nicio promisiune irevocabilă privind încheierea căsătoriei¹¹¹.

Declarația de căsătorie se face personal de către viitorii soți, în scris, la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, la primăria competentă, misiunea diplomatică ori oficiul consular unde urmează a se încheia căsătoria; pentru motive temeinice, dacă unul dintre viitorii soți se află în imposibilitatea de a se deplasa la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, al primăriei competente, declarația de căsătorie se poate face și în afara sediului acestuia/acesteia¹¹².

110 E. Florian, *op.cit.*, p. 37.

111 T. Bodoașcă, *op.cit.*, p. 103.

112 A se vedea art. 25 din Legea nr. 119/1996: „(1) Declarația de căsătorie se face personal de către viitorii soți, în scris, la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, la primăria competentă, misiunea diplomatică ori oficiul consular unde urmează a se încheia căsătoria. În declarația de căsătorie, viitorii soți vor arăta că nu există niciun impediment legal la căsătorie și vor menționa numele de familie pe care îl vor purta în timpul căsătoriei, precum și regimul matrimonial ales. (2) Pentru motive temeinice, dacă unul dintre viitorii soți se află în imposibilitatea de a se deplasa la sediul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, al primăriei competente, declarația de căsătorie se poate face și în afara sediului acestuia/acesteia, în fața ofițerului de stare civilă. (3) Ofițerul de stare civilă care primește declarația de căsătorie solicită viitorilor soți să prezinte actele de identitate, certificatele de naștere, certificatele medicale privind starea sănătății acestora, precum și: a) autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție își are domiciliul cel care cere încuviințarea pentru încheierea căsătoriei, în cazul existenței unor impedimente rezultate din condițiile de rudenie firească sau adopție, în condițiile prevăzute de lege; b) avizul medical, dovada încuviințării părinților ori, după caz, a tutorelui și autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție minorul își are domiciliul pentru încheierea căsătoriei, în cazul existenței unor impedimente legate de vârsta matrimonială; dispozițiile art. 272 alin. (2) ultima teză și alin. (3)-(5) din Legea nr. 287/2009, republicată, cu modificările ulterioare, se aplică în mod corespunzător. (4) Dacă unul dintre viitorii soți, părinții sau tutorele nu se află în unitatea administrativ-teritorială unde urmează a se încheia căsătoria, ei pot face declarația de căsătorie, respectiv pot depune dovada încuviințării prevăzute

În situația în care unul dintre viitori soți nu se află în localitatea în care urmează să se încheie căsătoria, declarația de căsătorie se poate face la primăria în a cărei rază teritorială se află domiciliul sau reședința oricăruia dintre ei, care o va transmite, în termen de 48 de ore, primăriei unde urmează a se încheie căsătoria¹¹³.

Declarația de căsătorie va trebui să cuprindă:

- datele de identificare a fiecăruia dintre viitori soți;
- manifestarea dorinței neechivoce a viitorilor soți de a se căsători;
- declarația acestora că au luat cunoștință reciproc de starea sănătății lor;
- mențiunea că nu există niciun impediment la căsătorie;
- mențiunea dacă au mai fost căsătoriți;
- numele de familie pe care îl vor purta în timpul căsătoriei;
- conform noilor dispoziții ale Noului Cod Civil, regimul matrimonial ales;
- mențiunea cunoașterii consecințelor penale ale falsului în declarații;
- mențiunea cunoașterii/înțelegerii limbii române, scris și vorbit.

Facem precizarea că, dacă până la încheierea căsătoriei soții își vor reconsidera alegerea privind regimul matrimonial, declarația de căsătorie va fi reînnoită.

Legat de alegerea numelui, conform art. 282 NCC, viitorii soți pot conveni:

- să își păstreze numele dinaintea căsătoriei;
- să ia numele oricăruia dintre ei;
- să poarte numele lor reunite;
- iar o ultimă variantă introdusă prin Noul Cod Civil acordă posibilitatea ca unul dintre soți să decidă să își păstreze numele de dinaintea căsătoriei, iar celălalt să poarte numele lor reunite.

Prin aceasta, legiuitorul a dat curs propunerilor din doctrină, ținând seama de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului din materie¹¹⁴. Alegerea se va face ținând seama

la alin. (3) lit. b) la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, la primăria unității administrativ-teritoriale unde au domiciliul sau reședința, care o transmite în termen de 48 de ore serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, primăriei unde urmează a se încheia căsătoria.”

¹¹³ A se vedea art. 280 alin. 4 NCC: „(1) Cei care vor să se căsătorească vor face personal declarația de căsătorie, potrivit legii, la primăria unde urmează a se încheia căsătoria. (2) În cazurile prevăzute de lege, declarația de căsătorie se poate face și în afara sediului primăriei. (3) Atunci când viitorul soț este minor, părinții sau, după caz, tutorele vor face personal o declarație prin care încuviințează încheierea căsătoriei. Dispozițiile art. 272 alin. (5) rămân aplicabile. (4) Dacă unul dintre viitorii soți, părinții sau tutorele nu se află în localitatea unde urmează a se încheia căsătoria, ei pot face declarația la primăria în a cărei rază teritorială își au domiciliul sau reședința, care o transmite, în termen de 48 de ore, la primăria unde urmează a se încheia căsătoria.”

¹¹⁴ A se vedea M. Avram, *Numele soților în dreptul român și în lumina Convenției europene pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale*, în „Curierul judiciar”, nr. 10/2002, pp. 7–16; I.C. Dumitrescu, *Un aspect privind reglementarea alegerii numelui de familie de către soți*, *Dreptul*, nr. 10/2004, pp. 132–136.

de numele de familie actual al fiecăruia dintre viitori soți, fără să intereseze modul sau momentul în care a fost acesta dobândit ori stabilit, modificat ori schimbat, potrivit distincțiilor din art. 84–85 NCC referitoare la dobândirea numelui prin efectul filiației, modificarea numelui prin efectul schimbării stării civile sau schimbarea numelui pe cale administrativă.

Odată cu depunerea declarației de căsătorie, conform art. 25 alin. 3 din Legea nr. 119/1996 și având în vedere și prevederile art. 42 din Metodologie, viitorii soți vor trebui să prezinte:

- actele de identitate, în original și în copie;
- certificatele de naștere, în original și în copie;
- certificatele medicale privind starea sănătății lor — acestea trebuie întocmite pe formular-tip, care trebuie să poarte numărul de înregistrare, data certă, sigiliul/ștampila unității sanitare, semnătura și parafa medicului; certificatele medicale sunt valabile 14 zile de la data emiterii și trebuie să cuprindă mențiunea expresă că persoana se poate sau nu se poate căsători; certificatele medicale emise de instituții medicale în străinătate pentru uzul misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale României trebuie să conțină toate rubricile și să fie însoțite de traducerea în limba română legalizată, cu apostilă sau supralegalizare, după caz;
- autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție își are domiciliul cel care cere încuviințarea pentru încheierea căsătoriei, în cazul existenței unor impedimente rezultate din condițiile de rudenie firească sau adopție, în condițiile prevăzute de lege;
- avizul medical, dovada încuviințării părinților ori, după caz, a tutorelui și autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție minorul își are domiciliul pentru încheierea căsătoriei, în cazul existenței unor impedimente legate de vârsta matrimonială.

Totodată, în situația în care unul dintre soți sau ambii soți au mai fost căsătoriți anterior, aceștia vor trebuie să prezinte documente, în original și în copii, traduse și legalizate ori certificate de ofițerul de stare civilă, din care să rezulte desfacerea căsătoriei anterioare.

Subliniem că dovada desfacerii căsătoriei anterioare se poate face cu:

- certificatul de despărțenie sau de divorț, eliberat în perioada 1951–1960;
- certificatul de naștere sau de căsătorie, cu mențiunea de desfacere a căsătoriei;
- sentința de divorț rămasă definitivă și irevocabilă; pentru divorțul pronunțat în intervalul 8 octombrie 1966–31 iulie 1974, aceasta trebuie să poarte mențiunea că a fost înscrisă în actul de căsătorie în termen de două luni de la rămânerea definitivă a hotărârii.

În cele din urmă, dovada încetării căsătoriei anterioare se face cu certificatul de deces al fostului soț.

Art. 42 alin. 4–7 din Metodologie, precizează și documentele care pot face dovada identității viitorilor soți. Astfel, pentru cetățenii români, dovada identității se va face prin buletinul de identitate, cartea de identitate sau cartea de identitate provizorie; pentru cetățenii Uniunii Europene sau Spațiului Economic European se va prezenta documentul de identitate sau pașaportul emis de statul aparținător; pentru apatrizi, dovada identității se va face cu pașaportul emis în baza Convenției privind statutul apatrizilor din anul 1954, însoțit de permisul de ședere temporară sau permanentă, după caz.

Mai mult, cetățenii străini din statele terțe vor face dovada identității cu pașaportul emis de statul ai căror cetățeni sunt, în care să fie aplicată viza de intrare pe teritoriul României; viza trebuie să fie valabilă atât la data depunerii declarației de căsătorie, cât și la data officierii căsătoriei.

În cele din urmă, cetățenii străini cărora li s-a acordat o formă de protecție în România vor face dovada identității fie cu document de călătorie emis în baza Convenției de la Geneva din 1951, fie cu documentul de călătorie pentru străinii care au obținut protecție subsidiară. Trebuie menționat faptul că legiuitorul a prevăzut că în cazul în care un beneficiar al protecției internaționale în România nu va putea prezenta certificatul de naștere, acesta va trebui să depună o declarație autentică dată pe propria răspundere din care să rezulte datele sale de stare civilă. Mai mult, acea declarație va cuprinde mențiunea potrivit căreia înscrisul va putea fi folosit doar în scopul încheierii/înregistrării căsătoriei.

Este important de reținut faptul că documentele cu care se face dovada identității trebuie să fie valabile atât la data depunerii declarației de căsătorie, cât și la data officierii căsătoriei.

Legea prevede în art. 42 alin. 9 din Metodologie și acele documente care nu sunt valabile pentru încheierea căsătoriei pe teritoriul României, respectiv documentul temporar de identitate, pentru solicitanții de azil, care are înscrisă mențiunea „*identitate declarată*”; documentul care face dovada statutului de tolerat; decizia de returnare.

Potrivit dispozițiilor legale prevăzute de art. 43 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă, ofițerul de stare civilă este obligat să confrunte datele înscrise în declarația de căsătorie cu documentele prezentate, iar semnarea declarației se va face în prezența sa.

În situația în care ofițerul de stare civilă delegat are suspiciuni cu privire la autenticitatea datelor înscrise în documentele de identitate și de călătorie prezentate de către viitorul soț cetățean străin, acesta este obligat să solicite relații, în scris, la Oficiul Român pentru Imigrări, dacă documentele sunt emise de această instituție, cu privire la identitatea solicitanților și autenticitatea documentelor prezentate.

III.1.3. Publicitatea declarației de căsătorie

Art. 283 NCC stabilește că în aceeași zi cu primirea declarației de căsătorie, ofițerul de stare civilă dispune publicarea acesteia, prin afișarea în extras, într-un loc special amenajat la sediul primăriei și pe pagina de internet a acesteia unde urmează să se încheie căsătoria și, după caz, la sediul primăriei unde celălalt soț își are domiciliul sau reședința.

Rațiunea formalităților de publicitate este aceea de a aduce la cunoștință publică proiectul de căsătorie și de a invita pe oricine are știință despre împrejurări de natură să impie-teze asupra valabilității căsătoriei, să le aducă la cunoștința ofițerului de stare civilă pe calea opoziției la căsătorie, iar dacă opoziția este întemeiată, se va refuza încheierea căsătoriei¹¹⁵.

115 E. Florian, *op.cit.*, p. 40.

Având în vedere prevederile articolului menționat mai sus, cade în sarcina ofițerului de stare civilă de la primăria unde va fi celebrată căsătoria, să asigure publicarea extrasului atât la primăria locului încheierii căsătoriei cât și la primăria de domiciliu sau de reședință, în cazul în care viitorii soți au domiciliul sau reședința în localități diferite.

Potrivit art. 283 alin. 2 NCC, extrasul din declarația de căsătorie va cuprinde, în mod obligatoriu:

- data afișării,
- datele de stare civilă ale viitorilor soți și,
- după caz, încuviințarea părinților sau a tutorelui, precum și înștiințarea că orice persoană poate face opoziție la căsătorie, în termen de 10 zile de la data afișării.

Așa cum am menționat și într-o secțiune anterioară, căsătoria se încheie după 10 zile de la afișarea declarației de căsătorie, termen care cuprinde atât data când a fost făcută declarația de căsătorie, cât și data încheierii căsătoriei.

Nerespectarea termenului prevăzut de lege pentru încheierea căsătoriei, nu determină nulitatea căsătoriei, întrucât această dispoziție are caracterul unei recomandări, iar încălcarea ei este de natură să atragă doar sancțiuni disciplinare împotriva delegatului de stare civilă care a încheiat căsătoria înainte de expirarea termenului.

Totodată, primarul municipiului, al sectorului municipiului București, al orașului sau al comunei unde urmează a se încheia căsătoria poate să încuviințeze, pentru motive temeinice, încheierea căsătoriei înainte de împlinirea termenului mai sus menționat, dacă, spre exemplu, viitorul soț este militar în permisie, viitoarea soție urmează să nască.

După expirarea termenului de 10 zile, căsătoria se poate încheia numai cu aprobarea primarului în România, consulului sau diplomatului cu atribuții consulare în cazul căsătoriilor încheiate la misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României, pentru situații temeinic justificate, însă numai până la expirarea termenului de valabilitate a certificatelor medicale referitoare la starea sănătății viitorilor soți¹¹⁶.

116 A se vedea art. 49 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă: „(1) Căsătoria se încheie la expirarea termenului de 10 zile, în care se cuprind atât ziua când a fost făcută declarația de căsătorie, cât și ziua în care se oficiază căsătoria. (2) În cazul prevăzut de art. 41 alin. (4), termenul de 10 zile se socotește de la data de când s-a primit declarația la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, la primăria unde urmează a se încheia căsătoria. (3) Căsătoria se poate încheia înaintea expirării termenului de 10 zile, dacă starea de sănătate a unuia dintre soți impune aceasta, numai cu aprobarea primarului în România, consulului sau diplomatului cu atribuții consulare în cazul căsătoriilor încheiate la misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României; documentele justificative se păstrează la dosarul de căsătorie. (4) După expirarea termenului de 10 zile, căsătoria se poate încheia, numai cu aprobarea primarului în România, consulului sau diplomatului cu atribuții consulare în cazul căsătoriilor încheiate la misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României, pentru situații temeinic justificate, însă numai până la expirarea termenului de valabilitate a certificatelor medicale, referitoare la starea sănătății viitorilor soți; în cazul expirării termenului de valabilitate a acestora, viitorii soți sunt obligați să obțină și să depună certificate medicale valabile.”

În cazul expirării termenului de valabilitate¹¹⁷ a acestora, viitori soți sunt obligați să obțină și să depună certificate medicale valabile.

Se poate constata că Noul Cod Civil prevede ca element de noutate și afișarea încuviințării părinților sau a tutorelui, dacă este cazul.

Totodată, tot cu titlu de noutate, art. 284 NCC prevede că viitori soți trebuie să își reînnoiască declarația de căsătorie, dacă căsătoria nu s-a încheiat în termen de 30 de zile de la data afișării declarației de căsătorie, sau dacă viitorii soți își modifică declarația oficială. Ei vor face o nouă declarație de căsătorie, dispunând publicarea acesteia. Declarația nouă este supusă publicității în condițiile prezentate mai sus.

III.1.4. Atribuțiile ofițerului de stare civilă în legătură cu declarația de căsătorie

Ofițerul stării civile, este dator să se asigure că proiectul de căsătorie adus în fața sa respectă toate condițiile necesare încheierii valabile a căsătoriei, în caz contrar fiind obligat să refuze celebrarea căsătoriei potrivit art. 286 NCC.

De asemenea, orice persoană interesată poate face sesizări privind neîndeplinirea unor cerințe sau prezența unor impedimente prin care se aduce la cunoștință delegatului de stare civilă existența unei împrejurări de fapt sau de drept, de natură să împiedice încheierea căsătoriei.

Sesizarea astfel formulată de persoana interesată reprezintă opoziția la căsătorie reglementată de art. 285 NCC. Actul trebuie făcut în scris, indicându-se dovezile pe care se sprijină opoziția la căsătorie și totodată să se încadreze în termenul de 10 zile, altfel spus ulterior depunerii declarației de căsătorie și anterior oficierei căsătoriei.

În cazul în care nu sunt îndeplinite cerințele minimale menționate anterior cu privire la opoziția la căsătorie, actul formulat nu poate fi decât un act oficios de informare. Totuși, ofițerul de stare civilă nu îl poate ignora, art. 286 NCC prevăzând posibilitatea acestuia de a refuza celebrarea căsătoriei și în cazul în care, ca urmare a verificărilor, informațiile pe care le deține duc la concluzia că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru încheierea căsătoriei.

Verificând relevanța opozițiilor pe care le primește și a oricăror alte informații, delegatul de stare civilă poate adopta una din următoarele soluții:

- respinge ca netemeinică opoziția la căsătorie;
- admite opoziția ca prolog al refuzului de a încheia căsătoria dacă constată că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege; sau
- amână încheierea căsătoriei un interval limitat de timp până la verificarea celor arătate în opoziția la căsătorie.

Persoana nemulțumită de refuzul ofițerului de stare civilă de a oficia căsătoria, poate sesiza instanța de tutelă în raza căreia domiciliază.

117 Certificatele medicale sunt valabile 14 zile de la data emiterii.

III.2. Formalități privind încheierea căsătoriei

Formalitățile privind celebrarea căsătoriei se caracterizează prin solemnitatea căsătoriei, care constă într-un ansamblu de condiții ce trebuie respectate *ad validitatem* și prin publicitatea încheierii acesteia.

III.2.1. Solemnitatea căsătoriei

Solemnitatea rezultă dintr-o serie de elemente prevăzute de lege prin norme imperative, respectiv:

- căsătoria se încheie în fața unei anumite autorități;
- în prezența a doi martori;
- căsătoria se încheie într-un anumit loc;
- căsătoria se încheie în prezența efectivă și concomitentă a viitorilor soți;
- viitori soți trebuie să își exprime personal și succesiv consimțământul.

Caracterul solemn al oficierei căsătoriei este redat și de alte elemente, spre exemplu art. 50 alin. 1 și 2 din Metodologie prevede că *„Oficierea căsătoriei se face în limba română de către ofițerul de stare civilă, într-o încăpere corespunzător amenajată, având o ținută vestimentară adecvată caracterului solemn al acestui act (...) La oficierea căsătoriei, ofițerul de stare civilă este obligat să poarte eșarfa, în culorile drapelului național român, așezată pe umărul stâng, cu banda albastră în sus”*.

Viitorii soți trebuie să se prezinte personal și concomitent la locul oficierei căsătoriei pentru a-și exprima consimțământul, excluzându-se astfel posibilitatea reprezentării. Prin urmare, nulitatea căsătoriei poate fi obținută chiar dacă unul dintre soți a acceptat ca în numele celuilalt soț să fie prezentă o altă persoană care să-și dea consimțământul. Această etapă a încheierii căsătoriei are loc în prezența a doi martori.

Prin diferențiere de dispozițiile din Codul familiei, actuala reglementare consacră un text adresat în mod special martorilor și anume art. 288 NCC. Astfel, este stabilit atât rolul acestora, cât și unele incapacități speciale pentru martori. Sub aspectul rolului acestora, martorii atestă faptul că soții și-au exprimat consimțământul potrivit regulilor impuse de lege.

Referitor la persoanele ce pot avea calitatea de martori la căsătorie trebuie precizat că martori pot fi chiar rude sau afini, indiferent de grad, cu oricare dintre viitorii soți. Cu toate acestea, nu pot fi martori incapabili, precum și cei care din cauza unei deficiențe psihice sau fizice nu sunt apti să-și îndeplinească în mod corespunzător rolul.

III.2.2. Publicitatea încheierii căsătoriei

Cât privește caracterul public al încheierii căsătoriei, acesta înseamnă, în esență, accesul neîngrădit al oricărei persoane care dorește să asiste la ceremonie, fără a fi necesară prezența efectivă a unui anume public¹¹⁸.

Prin urmare, pentru a fi îndeplinită această condiție, nu este necesară prezența efectivă a publicului, cu excepția celor doi martori.

III.2.3. Locul încheierii căsătoriei

Căsătoria se încheie în principiu în localitatea aleasă de viitorii soți, sub condiția ca cel puțin unul dintre ei să aibă domiciliul sau reședința în acea localitate.

Căsătoria se celebrează la sediul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, la sediul primăriei sau la un alt sediu destinat acestui scop, stabilit de primarul unității administrativ-teritoriale respective.

Prin derogare de la această regulă, în cazurile prevăzute de lege, ofițerul de stare civilă poate oficia căsătoria și în afara sediului serviciului de stare civilă sau, după caz, a primăriei competente, cu aprobarea primarului, dar tot cu respectarea condiției prezenței personale și concomitente a viitorilor soți, asistați de doi martori, precum și al asigurării publicității încheierii căsătoriei, în locuri precum grădinile publice, parcurile, muzeele și alte locuri în aer liber.

Mai mult, considerăm că această regulă derogatorie va fi aplicabilă și în cazurile în care, spre exemplu, unul dintre viitorii soți este grav bolnav sau pe patul de moarte, în caz de infirmitate a unuia dintre ei sau sarcină înaintată.

De asemenea, prin excepție, căsătoria poate fi încheiată la S.P.C.L.E.P. sau la o altă primărie decât cea în a cărei rază își au domiciliul sau reședința cei doi soți, cu aprobarea primarului unității administrativ-teritoriale unde se încheie căsătoria, situație în care, S.P.C.L.E.P. sau primăria la care urmează să se încheie căsătoria va înștiința, de îndată, primăria de domiciliu sau de reședință a viitorilor soți, în vederea publicării declarației de căsătorie¹¹⁹.

118 În acest sens, a decis fosta instanță supremă sub auspiciile reglementărilor anterioare – Trib. Suprem, secția civilă, decizia nr. 443/1978, C.D. 1978, p. 142.

119 A se vedea art. 24 alin. 3 și 4 din Legea nr. 119/1996: „(1) Căsătoria se încheie de către ofițerul de stare civilă la sediul serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor, al primăriei în a cărei rază de competență teritorială își are domiciliul ori reședința unul dintre viitorii soți sau, după caz, la un sediu destinat acestui scop, stabilit de primarul unității administrativ-teritoriale respective. (2) Căsătoria se poate încheia în afara sediului serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, al primăriei competente, cu aprobarea primarului. (3) Prin excepție de la prevederile alin. (1), căsătoria poate fi încheiată la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, la o altă primărie decât cea în a cărei rază teritorială domiciliază sau își au reședința viitorii soți, cu aprobarea primarului unității administrativ-te-

Căsătoria se poate încheia și pe o navă sub pavilion românesc, aflată în timpul unei călătorii în afara apelor teritoriale române. Comandantul navei are astfel și atribuții de stare civilă, însă căsătoria poate fi încheiată doar între persoane de cetățenie română. El poate aproba, pentru motive temeinice, reducerea termenului de 10 zile de la afișarea extrasului declarației de căsătorie, oficiind căsătoria înainte de acest termen¹²⁰.

Totuși, nu pot fi încheiate căsătorii în timpul unei călătorii în interiorul granițelor țării, în tren, pe o navă sau aeronavă.¹²¹ Căsătoria nu se poate încheia pe o aeronavă nici dacă se află în cursul unei călătorii în afara granițelor țării.

III.2.4. Competența ofițerului de stare civilă

Sub aspectul competenței ofițerului de stare civilă, se va avea în vedere:

Competența materială — care este determinată de calitatea pe care o are cel ce instrumentează căsătoria și de atribuțiile ce i-au fost conferite.

Au calitatea de ofițer de stare civilă, și prin urmare pot încheia căsătoria: primarii municipiilor, sectoarelor municipiului București, orașelor și comunelor, șefii misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare de carieră ale României.

Potrivit art. 3 alin. 3 din Legea nr. 119/1996, „*Primarii și șefii misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare de carieră ale României pot delega sau retrage, după caz, exercitarea atribuțiilor de ofițer de stare civilă viceprimarului, secretarului unității administrativ-teritoriale sau altor funcționari publici din aparatul propriu cu competență în acest domeniu, respectiv diplomatului care îndeplinește funcții consulare, unuia dintre funcționarii consulari sau angajații consulari*”.

La cele două categorii mai sus menționate, mai pot oficia căsătorii și comandanții de nave.

Tot în acest context, trebuie să aducem în discuție și necompetența materială a ofițerului de stare civilă, analizată și într-o secțiune anterioară.

ritoriale unde se încheie căsătoria. (4) Serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor ori primăria unde urmează să se încheie căsătoria va înștiința, de îndată, primăria de domiciliu sau de reședință a viitorilor soți, în vederea publicării declarației de căsătorie.”

120 A se vedea art. 7 alin. 3 din Legea nr. 119/1996: „(3) Comandantul navei poate încheia căsătorii numai între persoane de cetățenie română. El poate aproba, pentru motive temeinice, reducerea termenului prevăzut la art. 27 alin. (1).”

121 A se vedea art. 66 alin. 2 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă: „(1) Dacă nașterea sau decesul are loc în tren, pe o navă ori aeronavă, sau într-un alt mijloc de transport, în timpul unei călătorii care nu depășește granițele statului român, înregistrarea nașterii ori a decesului se face la S.P.C.L.E.P. sau, după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale a locului de coborâre ori de debarcare. (2) Nu pot fi încheiate căsătorii în timpul unei călătorii în interiorul granițelor țării, în tren, pe o navă ori o aeronavă.”

Având în vedere dispoziția cu caracter general cuprinsă în art. 102 NCC, potrivit căreia „*Actele de stare civilă întocmite de o persoană care a exercitat în mod public atribuțiile de ofițer de stare civilă, cu respectarea tuturor prevederilor legale, sunt valabile chiar dacă acea persoană nu avea această calitate, afară de cazul în care beneficiarii acestor acte au cunoscut, în momentul întâlnirii lor, lipsa acestei calități*”, putem afirma că oficierea căsătoriei de către o persoană care nu a fost investită cu calitatea unui ofițer de stare civilă, dar a exercitat atribuții specifice acestei funcții în mod public, astfel încât a format convingerea generală că este un ofițer de stare civilă legal investit și cu respectarea tuturor prevederilor prevăzute de lege, nu are consecințe asupra valabilității actului juridic al căsătoriei.

Cu toate acestea, soții trebuie să nu fi cunoscut lipsa calității de ofițer de stare civilă.

Per contrario, dacă soții au cunoscut că acea persoană nu are calitatea de ofițer de stare civilă, actul juridic al căsătoriei nu va fi valabil, căsătoria fiind nulă absolut, singurul remediu fiind refacerea actului prin exprimarea consimțământului viitorilor soți în fața ofițerului de stare civilă legal investit.

Competența teritorială — care este determinată de limitele unității administrativ-teritoriale în care se va oficia căsătoria, ori a spațiului geografic de competență a misiunii diplomatice sau a oficiului consular al României în străinătate¹²².

Încălcarea competenței teritoriale nu atrage nulitatea absolută a căsătoriei, ca în cazul încălcării competenței materiale, ci doar sancționarea disciplinară a ofițerului de stare civilă.

III.2.5. Stabilirea datei pentru încheierea căsătoriei

După cum am menționat și anterior, data încheierii căsătoriei se stabilește conform dispozițiilor legale. Regula este ca încheierea căsătoriei să aibă loc la expirarea termenului de 10 zile de la afișarea declarației de căsătorie și, în tot cazul, înainte de a se fi împlinit 30 de zile de la afișare.

Prin derogare, încheierea căsătoriei se poate realiza și înainte de împlinirea termenului de 10 zile pentru motive temeinice și cu aprobarea persoanelor prevăzute de lege.

Dacă au trecut mai mult de 30 de zile de la data afișării declarației de căsătorie este necesară reînnoirea acesteia.

Potrivit art. 289 NCC, momentul încheierii căsătoriei este acela în care, după ce ia consimțământul fiecăruia dintre viitorii soți, ofițerul de stare civilă îi declară căsătoriți. Astfel, nu trebuie să se facă confuzie între momentul înregistrării căsătoriei și momentul încheierii căsătoriei. Înregistrarea căsătoriei reprezintă o cerință pentru dovada ei, însă momentul în care căsătoria se consideră a fi încheiată este acela în care soții își dau consimțământul.

122 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, p. 77.

Formalități ulterioare încheierii căsătoriei

IV.1. Întocmirea actului de căsătorie

După încheierea căsătoriei, ofițerul de stare civilă este ținut să îndeplinească anumite formalități procedurale.

El întocmește de îndată, în registrul actelor de stare civilă, actul de căsătorie în două exemplare, ambele originale, și le completează manual, cu cerneală specială de culoare neagră. Acesta se semnează de către soți — cu numele de familie pe care s-au învoit să-l poarte în timpul căsătoriei, de cei doi martori și de către ofițerul de stare civilă care a oficiat căsătoria, conform prevederilor art. 290 NCC.

De la data la care va fi asigurată infrastructura informatică necesară, al doilea exemplar al actului de căsătorie, precum și mențiunile ulterioare vor fi întocmite în format electronic¹²³.

Pe baza actului de căsătorie, ofițerul de stare civilă va elibera certificatul de căsătorie¹²⁴. Actul de căsătorie, alături de certificatul de căsătorie, servește ca principal mijloc de dovadă a căsătoriei.

Tot după încheierea căsătoriei, ofițerul de stare civilă va anula cartea de identitate a soțului care își schimbă numele de familie prin căsătorie, anulare ce se va face prin tăierea colțului în care se află înscrisă perioada de valabilitate.

În cazul persoanelor deținătoare de buletine de identitate sau cărți de identitate provizorii, pe actul de identitate al soțului care prin căsătorie își schimbă numele de familie se va aplica o ștampilă ce va cuprinde mențiunea cu privire la schimbarea numelui și data până la care actul de identitate va fi preschimbat¹²⁵.

În acest context, al înregistrării căsătoriei, trebuie avute în vedere și situațiile speciale în care încheierea căsătoriei se realizează pe o navă sub pavilion românesc sau la misiunile diplomatice sau oficiile consulare de carieră ale României.

123 A se vedea art. 2 alin. 2 din Legea nr. 119/1996;

124 Trebuie să se facă deosebirea între actul de stare civilă întocmit de ofițerul de stare civilă în registrul corespunzător și certificatul de stare civilă, care este înscrisul completat de către ofițerul de stare civilă, pe baza actului de stare civilă; actul va rămâne la autoritatea publică ce l-a întocmit, pe când certificatul de stare civilă va fi înmănat persoanei fizice interesate și va servi la dovedirea stării civile în raporturile juridice de zi cu zi.

125 A se vedea art. 53 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă: „(1) După încheierea căsătoriei, ofițerul de stare civilă anulează cartea de identitate a soțului care își schimbă numele de familie prin căsătorie; anularea se face prin tăierea colțului în care se află înscrisă perioada de valabilitate. (2) În situația persoanelor deținătoare de buletine de identitate sau cărți de identitate provizorii, în actul de identitate al soțului care prin căsătorie își schimbă numele de familie se aplică ștampila cu următorul conținut: „Schimbat numele din în, prin căsătorie. Actul de identitate va fi preschimbat până la “.

În cazul căsătoriei încheiate pe o navă sub pavilion românesc, aflată în timpul unei călătorii în afara apelor teritoriale române, comandantul navei are obligația de a înregistra căsătoria în jurnalul de bord.

Această înregistrare va cuprinde toate datele necesare întocmirii actului de căsătorie, precum și semnăturile cerute de lege. Comandantul navei va elibera de asemenea persoanelor îndreptățite o dovadă cu privire la înregistrarea făcută, iar la sosirea în țară are obligația de a înainta prin căpitănia portului o copie certificată de pe înregistrarea făcută, la Primăria sectorului 1 București, care va întocmi actul de căsătorie.

În cazul căsătoriei încheiate la misiunile diplomatice sau oficiile consulare de carieră ale României, actul de stare civilă, după înregistrare, se trimite prin intermediul ministerelor afacerilor externe la primăria mai sus menționată, împreună cu documentele primare pe baza cărora s-a întocmit. La cerere, Primăria Sectorului 1 eliberează certificatul de căsătorie¹²⁶.

126 A se vedea art. 10 din Legea nr. 119/1996: „(1) Pe baza actelor de stare civilă se eliberează certificate de naștere și de căsătorie titularilor sau reprezentanților legali ai acestora, iar certificatele de deces, membrilor familiei sau altor persoane îndreptățite. Certificatele de stare civilă se pot elibera și altor persoane împuternicite prin procură specială, precum și avocaților împuterniciți de către titulari sau de către reprezentanții legali ai acestora, în baza împuternicirii avocațiale emise cu respectarea prevederilor Legii nr. 51/1995 pentru organizarea și funcționarea profesiei de avocat, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și Statutului profesiei de avocat, adoptat prin Hotărârea Consiliului Uniunii Naționale a Barourilor din România nr. 64/2011, cu modificările și completările ulterioare. În certificatele de stare civilă nu vor fi preluate titlurile de noblețe, chiar dacă au fost înscrise în unele acte de stare civilă. (2) În cazul în care certificatul de stare civilă nu a fost eliberat la data întocmirii actului, eliberarea acestuia se face la cererea scrisă a persoanei îndreptățite. (3) Cererea se depune la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, la primăria unității administrativ-teritoriale care are în păstrare registrul de stare civilă sau de la domiciliul ori reședința petiționarului. În cazul în care registrul de stare civilă nu se află în păstrarea autorității la care s-a depus cererea, aceasta îl solicită serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, primarului unității administrativ-teritoriale competente, în termen de 3 zile. În situația în care exemplarul 1 al actului de stare civilă lipsește ori actele au fost predate Arhivelor Naționale, serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau primăria competentă, care primește cererea, solicită extras, după caz, de pe actul ce se găsește în păstrarea consiliului județean, a Consiliului General al Municipiului București ori a Arhivelor Naționale, pe baza căruia întocmește și eliberează certificatul de stare civilă. Eliberarea extraselor de pe actele de stare civilă aflate în păstrarea Arhivelor Naționale la cererea oficiilor de stare civilă și a structurilor competente ale Ministerului Administrației și Internelor, precum și a altor autorități publice se face gratuit. (4) Eliberarea altor certificate în locul celor pierdute, sustrase, distruse sau deteriorate este supusă taxei de timbru, potrivit legii. (5) Cererile privind procurarea și eliberarea certificatelor de stare civilă ale cetățenilor străini ale căror acte și fapte de stare civilă s-au produs și s-au înregistrat în România, adresate misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale acestor țări, acreditate în România, precum și ale cetățenilor români aflați în străinătate, adresate misiunilor diplomatice și oficiilor consulare de carieră

În cele din urmă, dorim să subliniem faptul că înregistrarea căsătoriei în registrul de stare civilă nu face parte din solemnitatea încheierii actului, deoarece înregistrarea și încheierea actului de către soți și delegatul de stare civilă reprezintă o procedură ulterioară încheierii căsătoriei.

Mai mult, neînregistrarea căsătoriei cauzată, spre exemplu, de omisiunea sau refuzul ofițerului de stare civilă de a întocmi actul de căsătorie, nu duce la nulitatea căsătoriei. Acest fapt este întărit atât de posibilitatea conferită de dispozițiile art. 53 alin. 2 din Legea nr. 119/1996, care se referă la întocmirea ulterioară a actelor de stare civilă, cât și de posibilitatea prevăzută de lege de a se dovedi, în anumite condiții, actul căsătoriei și cu alte mijloace de probă.

IV.2. Formalități privind regimurile matrimoniale

Având în vedere noua reglementare a regimurilor matrimoniale, ofițerul de stare civilă are obligația de a face mențiune pe actul de căsătorie despre regimul matrimonial ales de către viitorii soți.

Ulterior acestei etape, ofițerul de stare civilă trebuie să comunice, din oficiu și de îndată, o copie după actul de căsătorie, la Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale, precum și, după caz, notarului public care a autentificat convenția matrimonială.

Menționăm că soții pot, fie să se supună regulilor regimului comunității legale, fie să aleagă între regimul separației de bunuri și regimul comunității convenționale. Încheierea convenției matrimoniale, autentificată de notarul public, este obligatorie în cazul în care soții optează pentru un alt regim decât cel al comunității legale, regim care se va aplica între soți de plin drept în lipsa acestei convenții.

Așadar, obligația ofițerului de stare civilă de a comunica o copie a actului de căsătorie la Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale este generală, indiferent dacă soții au încheiat sau nu o convenție matrimonială, și este dublată, în cazul în care există o convenție matrimonială, de obligația de a transmite o copie a actului de căsătorie notarului public care a autentificat convenția¹²⁷.

ale României sau Ministerului Administrației și Internelor, vor fi soluționate de Inspectoratul Național pentru Evidența Persoanelor din cadrul Ministerului Administrației și Internelor. (6) Transmiterea acestor documente se va face, după caz, prin Ministerul Afacerilor Externe, dacă actele au fost solicitate prin misiunile diplomatice și oficiile consulare de carieră ale României, prin misiunile diplomatice și oficiile consulare acreditate în România sau prin Ministerul Administrației și Internelor, potrivit convențiilor la care țara noastră este parte. (7) Certificatele de stare civilă eliberate de serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale care a înregistrat actele și faptele de stare civilă sunt valabile și în străinătate. (8) Certificatele de stare civilă se completează cu cerneală specială de culoare neagră, precum și, după caz, în sistem informatic, în condițiile legii.”

127 E. Florian, *op.cit.*, pp. 43–44.

Aceste prevederi se coroborează cu cele ale art. 334 alin. 2 NCC potrivit căruia „după autentificarea convenției matrimoniale în timpul căsătoriei sau după primirea copiei de pe actul de căsătorie, potrivit art. 291, notarul public expediază, din oficiu, un exemplar al convenției la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor unde a avut loc celebrarea căsătoriei, pentru a se face mențiune pe actul de căsătorie, la registrul menționat, la alin. 1, precum și la celelalte registre de publicitate, în condițiile alin. 4.”

Astfel, după primirea copiei după actul de căsătorie, notarul public transmite un exemplar al convenției matrimoniale la Registrul național, pentru a se îndeplini formalitățile de publicitate a regimului matrimonial.

Precizăm că, o convenție matrimonială nu produce efecte decât după și de la data încheierii căsătoriei, când este necesară și îndeplinirea formalităților de opozabilitate față de terți, prin înregistrarea ei în Registrul național al regimurilor matrimoniale.

De asemenea, având în vedere dispozițiile art. 334 alin. 4 NCC, convenția matrimonială se poate nota și în cartea funciară, se poate înscrie în registrul comerțului, precum și în alte registre de publicitate prevăzute de lege¹²⁸.

IV.3. Dovada căsătoriei

Mijlocul de dovadă a căsătoriei se realizează ca urmare a înregistrării căsătoriei. Astfel, prin actul de stare civilă și prin certificatul de căsătorie întocmite de ofițerul de stare civilă care oficiază căsătoria, se poate face dovada acesteia.

Subliniem faptul că actul de căsătorie nu reprezintă o cerință de valabilitate a căsătoriei. Omisiunea întocmirii actului de căsătorie sau nesemnarea acestuia de către unul sau unii dintre cei chemați, nu împiedică asupra valabilității căsătoriei¹²⁹.

Reamintim că există totuși și unele situații prevăzute de lege în care căsătoria se poate dovedi cu orice mijloc de probă. Aceste situații sunt cele în care nu au existat registre de stare civilă, registrele de stare civilă s-au pierdut sau au fost distruse, în tot sau în parte, nu este

128 A se vedea art. 334 din NCC: „(1) Pentru a fi opozabile terților, convențiile matrimoniale se înscriu în Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale, organizat potrivit legii. (2) După autentificarea convenției matrimoniale în timpul căsătoriei sau după primirea copiei de pe actul de căsătorie, potrivit art. 291, notarul public expediază, din oficiu, un exemplar al convenției la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor unde a avut loc celebrarea căsătoriei, pentru a se face mențiune pe actul de căsătorie, la registrul menționat la alin. (1), precum și la celelalte registre de publicitate, în condițiile alin. (4). (3) Dispozițiile alin. (2) nu exclud dreptul oricăruia dintre soți de a solicita îndeplinirea formalităților de publicitate. (4) Ținând seama de natura bunurilor, convențiile matrimoniale se vor nota în cartea funciară, se vor înscrie în registrul comerțului, precum și în alte registre de publicitate prevăzute de lege. În toate aceste cazuri, neîndeplinirea formalităților de publicitate speciale nu poate fi acoperită prin înscrierea făcută în registrul menționat la alin. (1). (5) Orice persoană, fără a fi ținută să justifice vreun interes, poate cerceta registrul menționat la alin. (1) și poate solicita, în condițiile legii, eliberarea de extrase certificate.”

129 E. Florian, *op.cit.*, p. 44.

posibilă procurarea din străinătate a certificatului de stare civilă sau a extrasului de pe actul de stare civilă, sau întocmirea actului de stare civilă a fost omisă sau, după caz, refuzată.

Potrivit dispozițiilor legale prevăzute de art. 54 din Legea nr. 119/1996, cererea de re-constituire sau de întocmire ulterioară a actului de căsătorie, însoțită de documentele doveditoare se depune la S.P.C.L.E.P. sau la ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale competente să întocmească actul, sau la ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ teritoriale pe a cărei rază se află domiciliul persoanei interesate, în cazul în care este vorba de situația în care actul de stare civilă a fost întocmit în străinătate și nu poate fi procurat certificatul ori extrasul de pe acest act.

Cererea se soluționează în termen de 30 de zile, cu avizul prealabil al serviciului public comunitar județean de evidență a persoanelor, prin dispoziția primarului, care se comunică solicitantului în termen de 10 zile de la emitere.

IV.4. Forța probantă a actului de căsătorie și a certificatului eliberat în baza acestuia

Ținând cont de prevederile art. 99 alin. 2 NCC actele de stare civilă sunt înscrisuri autentice și fac dovada până la înscrierea în fals, pentru ceea ce reprezintă constatările personale ale ofițerului de stare civilă și până la proba contrară, pentru celelalte mențiuni.

Conform art. 102 NCC, dacă actul de căsătorie și certificatul au fost întocmite de o persoană care a exercitat în mod public atribuțiile de ofițer de stare civilă, cu respectarea tuturor prevederilor legale, sunt considerate valabile, chiar dacă acea persoană nu avea această calitate.

Prin urmare, puterea doveditoare a acestora nu este subminată de eventualitatea necompetenței materiale a ofițerului de stare civilă, dacă soții au fost de bună credință, neavând cunoștință de lipsa calității de ofițer de stare civilă, în momentul întocmirii actelor.

Capitolul VI

EFECTELE CĂSĂTORIEI

Secțiunea I

Noțiune

Căsătoria generează o serie de efecte juridice, pe lângă cele morale, sociale etc. Ele se concretizează printr-un complex de drepturi și de îndatoriri, atât de natură personală, cât și de natură patrimonială, care revin în beneficiul, respectiv în sarcina fiecăruia dintre soți și care vor exista pe toată durata căsătoriei lor.

Mai mult, existența și conținutul acestor drepturi și îndatoriri este în mare parte prestabilit de lege, soții neavând posibilitatea de a le accepta selectiv sub condiție sau termen.

Referitor la normele care guvernează relațiile personale și patrimoniale dintre soți, acestea sunt prevăzute de art. 307–372 NCC, iar atunci când este incident cel puțin un element de extraneitate, va deveni aplicabil art. 2589 NCC, care prevede că efectele generale ale căsătoriei, atât cele personale, cât și cele patrimoniale, sunt supuse legii reședinței obișnuite comune a soților, iar în lipsă, legii cetățeniei comune a soților.

În cele din urmă, în lipsa cetățeniei comune, se aplică legea statului pe teritoriul căruia căsătoria a fost celebrată.

Soții nu pot deroga de la efectele căsătoriei pe care legea aplicabilă, determinată conform regulilor enumerate anterior, le reglementează, indiferent de regimul matrimonial ales.

Cu toate acestea, în conformitate cu dispozițiile art. 2589 alin. 3 NCC, drepturile soților asupra locuinței familiei, precum și regimul unor acte juridice asupra acestei locuințe sunt supuse legii locului unde aceasta se află situată.

Analiza efectelor căsătoriei include în principal analiza relațiilor personale și patrimoniale dintre soți. Însă, luând în considerare sfera persoanelor între care se produc aceste efecte, pe lângă raporturile dintre soți, trebuie avute în vedere și raporturile dintre soți și copii lor, raporturile dintre un soț și rudele celuilalt soț, precum și raporturile dintre membrii familiei și alte persoane fizice sau juridice.

Efectele căsătoriei cu privire la relațiile personale dintre soți

II.1. Drepturile și îndatoririle personale ale soților

O primă categorie de efecte juridice generate ca urmare a încheierii căsătoriei are în vedere relațiile personale dintre soți, constituite din drepturile soților, dar și din îndatoririle lor unul față de celălalt. Se poate afirma că raporturile personale dintre soți stau la baza relațiilor acestora, chiar și atunci când vorbim de relațiile patrimoniale ce se află într-un raport de accesorietațe față de raporturile personale¹³⁰.

Raporturile personale dintre soți sunt reglementate în Capitolul V din Titlul II, Cartea a II-a – Despre familie, art. 307–311 din Noul Cod Civil, aceste dispoziții fiind aplicabile indiferent de regimul matrimonial ales de soți și fiind guvernate de obligația soților de a hotărî de comun acord în tot ceea ce privește căsătoria.

De asemenea, Noul Cod Civil reglementează mai clar și mai complet drepturile și îndatoririle personale ale soților, confirmând ceea ce în doctrina și jurisprudența românească a fost de subînțeles în tăcerea Codului familiei¹³¹, reînstituind anumite valori morale ale familiei, în sensul că sunt precizate expres obligațiile personale ale acestora privind respectul reciproc, fidelitatea și sprijinul moral, dar, în același timp, este ocrotită și independența socială și profesională a fiecăruia dintre ei, prin interdicțiile privind cenzurarea corespondenței, a relațiilor sociale sau a alegerii profesiei celui alt soț, prin aceste măsuri asigurându-se egalitatea dintre soți.¹³²

II.1.1. Datoria de respect

Este expresia sintetică a îndatoririi de fidelitate și de asistență morală și, de asemenea, indicatorul calitativ al echilibrului reciprocității între soți¹³³. Astfel, soții își datorează respect reciproc în tot ceea ce privește persoana celui alt soț, inclusiv viața privată a acestuia, luând ca exemplu obligația soțului de a respecta corespondența, relațiile sociale sau alegerea profesională a celui alt soț.

130 T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, p. 115.

131 A se vedea, cu titlu de exemplu, I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de Dreptul familiei*, ediția a VIII-a, pp. 52–53; M. Banciu, *Dreptul familiei*, pp. 50–53.

132 C.M. Crăciunescu, *Aspecte noi privind abordarea căsătoriei în perspectiva Noului Cod Civil*, [<http://www.juridice.ro/95493/aspecte-noi-privind-abordarea-casatoriei-in-perspectiva-noului-cod-civil.html>].

133 E. Florian, *Dreptul familiei*, p. 74.

II.1.2. Datoria de fidelitate

Această datorie implică două aspecte: unul pozitiv, anume îndeplinirea de către fiecare dintre soți a îndatoririlor conjugale, altul negativ, de a nu întreține relații amoroase în afara căsătoriei. Împreună, cele două fațete fondează prezumția de paternitate a copilului născut sau conceput în timpul căsătoriei, instituită în favoarea soțului mamei¹³⁴. În acest context și în virtutea principiului egalității dintre sexe, obligația de fidelitate este valabilă și pentru bărbat.

Prin urmare, îndatorirea de fidelitate este o îndatorire de ordin personal, nepatrimonial și are un caracter moral și juridic deopotrivă, fiind prevăzută expres de art. 309 alin. 1 NCC — *soții își datorează reciproc respect, fidelitate și sprijin moral*. Ea presupune nu numai interdicția soților de a avea raporturi sexuale cu alte persoane, ci și existența încrederii și loialității pe care soții ar trebui să le aibă unul față de celălalt, aceste două valori stând la baza unei căsătorii funcționale.

Încălcarea acestei obligații constituie motiv de divorț și poate duce și la o serie de consecințe pe plan material.

Spre exemplu, în dreptul francez, încălcarea acestei obligații constituie o cauză de obligare a soțului vinovat la despăgubiri pentru prejudiciul moral cauzat celui alt, acțiunea în despăgubiri putând fi pornită și împotriva complicei soțului, care a cunoscut de existența căsătoriei¹³⁵.

Și legislația noastră prevede unele consecințe asupra soțului care a încălcat datoria de fidelitate. Soțul vinovat poate fi obligat la plata despăgubirilor pricinuite celui alt prin desfacerea căsătoriei, conform art. 388 NCC, la plata unei prestații compensatorii în condițiile arătate de art. 390 NCC, cele două obligații de plată putându-se cumula.

Mai mult, soțul exclusiv vinovat are dreptul de a i se presta întreținere de către celălalt soț timp de doar un an de la divorț, iar în condițiile arătate de art. 380 NCC, în caz de deces al soțului reclamant în timpul soluționării cererii de divorț, soțul exclusiv vinovat poate să-și piardă vocația succesorală.

II.1.3. Datoria de sprijin moral reciproc

Această îndatorire este o componentă esențială a relațiilor personale dintre soți. Obligația sprijinului moral reciproc are un caracter juridic și este prevăzută în art. 309 NCC.

Legiuitorul a ales să nu determine conținutul concret al acestei îndatoriri, întrucât situațiile de fapt care pot interveni pe parcursul căsătoriilor sunt din cele mai diverse, soții trebuind să se adapteze la situația dată și să determine singuri modalitățile cele mai potrivite de a-și acorda asistență morală și de a răspunde împreună unei anumite nevoi.

Astfel, datoria de sprijin moral reciproc se poate concretiza sub diferite forme: spre exemplu, încurajarea și susținerea celui alt în vederea depășirii unei situații dificile sau îngrijirea devotată a soțului suferind, susținerea soțului în avansarea în cariera profesională.

134 E. Florian, *op.cit.*, p. 74.

135 B.D. Moloman, *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*, p. 172, cu trimitere la A. Bénabent, *op.cit.*, p. 139.

Pentru realizarea acestei obligații, soții trebuie: să fie sinceri, să fie răbdători, să promoveze buna înțelegere și comunitatea matrimonială de viață, să se încurajeze și să se stimuleze reciproc în activitățile lor familiale, profesionale și obștești, să apere, la nevoie, cinstea și reputația celuilalt, să se sprijine reciproc în caz de boală, infirmitate ori alte asemenea situații¹³⁶.

Neîndeplinirea obligației de sprijin moral poate afecta grav relațiile de familie, având ca rezultat subminarea afecțiunii și încrederii reciproce, ceea ce nu poate duce decât la desfacerea căsătoriei. Mai mult, ea poate lua forma contravenției¹³⁷ sau chiar a infracțiunii de abandon de familie¹³⁸.

II.1.4. Datoria de coabitare

Îndatorirea soților de a locui împreună reprezintă una din premisele efective ale scopurilor naturale ale căsătoriei. Hotărârea viitorilor soți de a se căsători și de a întemeia o familie implică traiul comun al acestora în cadrul aceluiași domiciliu. Soții își stabilesc de comun acord locuința pentru că, în ceea ce privește căsătoria, dreptul de a decide le aparține în exclusivitate.

Pentru motive temeinice, soții se pot hotărî de comun acord să aibă în mod temporar locuințe separate. Astfel, aprecierea temeiniciei motivelor rămâne la latitudinea soților, însă, dacă neînțelegerile nu pot fi rezolvate astfel, soții se pot adresa instanței de tutelă sau pot recurge la mediere în temeiul art. 64 alin. 1 din Legea nr. 192/2006¹³⁹, privind medierea și organizarea profesiei de mediator care prevede că: *„pot fi rezolvate prin mediere neînțelegerile dintre soți privitoare la continuarea căsătoriei, partajul de bunuri comune, exercițiul drepturilor părintești, stabilirea domiciliului copiilor, contribuția părinților la întreținerea copiilor, precum și orice alte neînțelegeri care apar în raporturile dintre soți cu privire la drepturi de care ei pot dispune potrivit legii.”*

Refuzul nejustificat al unuia dintre soți de a locui împreună cu celălalt poate constitui motiv de divorț. Nu se consideră refuz nejustificat de a locui împreună cu soțul atunci când această situație este impusă de anumite împrejurări obiective, cum ar fi: exercitarea

136 A. Corhan, *Dreptul familiei – teorie și practică*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 96.

137 Potrivit art. 2, pct. 28 din Legea nr. 61/1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice, republicată în Monitorul Oficial, nr. 96 din 07 februarie 2014 — *„Constituie contravenție săvârșirea oricăreia dintre următoarele fapte, dacă nu sunt comise în astfel de condiții încât, potrivit legii penale, să fie considerate infracțiuni: ... pct. 28 alungarea din locuință a soțului sau soției, a copiilor, precum și a oricărei alte persoane aflate în întreținere”*.

138 Art. 378 alin. 1 lit. a Noul Cod Penal prevede ca fiind infracțiune părăsirea, alungarea sau lăsarea fără ajutor a celui îndreptățit la întreținere, de către cel obligat la întreținere, expunându-l la suferințe fizice sau morale. Pedepsa prevăzută de lege este închisoare de la 6 luni la 3 ani sau amendă.

139 Legea nr. 192/2006 privind medierea, publicată în Monitorul Oficial, nr. 441 din 22 mai 2006, cu modificările și completările ulterioare.

profesiei, necesitatea pregătirii profesionale în altă localitate, îngrijirea sănătății într-o unitate sanitară etc.¹⁴⁰

II.1.5. Îndatoriri conjugale

Această categorie nu este expres prevăzută de lege, însă decurge din natura căsătoriei. Îndatoririle conjugale sunt distincte de obligația de coabitare și trebuie îndeplinite indiferent dacă soții locuiesc sau nu împreună.

II.2. Numele soților în timpul căsătoriei

O ultimă îndatorire a soților, care este mai degrabă o consecință decât un efect al căsătoriei, fapt pentru care analiza acesteia este realizată într-o secțiune distinctă, are în vedere obligația soților de a purta numele declarat în fața delegatului de stare civilă.

Reamintim că soții pot să își păstreze numele avut anterior încheierii căsătoriei, pot să decidă să poarte ca nume comun numele unuia sau altuia dintre soți, pot să adopte ca nume comun de familie numele lor reunite sau un soț poate să decidă să își păstreze numele de dinaintea căsătoriei, iar celălalt să poarte numele lor reunite.

Dacă soții au convenit să poarte în timpul căsătoriei un nume comun, niciunul dintre soți nu poate cere schimbarea numelui pe cale administrativă decât cu consimțământul celuilalt soț.

De asemenea, se va proceda la fel și în cazul adopției unuia dintre soți (o persoană care are capacitate deplină de exercițiu poate fi adoptată, dacă a fost crescută în timpul minorității de către cel care dorește să o adopte).

Soții cu nume de familie diferite pot să recurgă la schimbarea pe cale administrativă a numelui sau să-și modifice numele prin efectul adopției, fără a fi necesar să primească consimțământul celuilalt soț.

II.3. Principiul codeciziei

Conform art. 308 NCC, soții hotărăsc de comun acord în tot ceea ce privește căsătoria. Astfel, este consacrat principiul codeciziei, corolar al principiului deplinei egalități în drepturi a soților.

Așadar, soții trebuie să hotărască de comun acord în tot ceea ce privește căsătoria, această regulă fiind de aplicabilitate generală, cu excepția cazurilor în care legea prevede o anumită conduită obligatorie în vederea îndeplinirii unui act sau luării unei măsuri.

Cu titlu de exemplu, principiul codeciziei se aplică în privința alegerii locuinței comune, care se face prin acordul expres ori tacit al soților care, de asemenea, pentru motive temeinice, pot hotărî să locuiască și separat — art. 309 alin. 2 NCC.

140 B.D. Moloman, *op.cit.*, p. 173.

Totodată, viitorii soți pot, ca urmare a acordului lor, să aleagă un alt regim matrimonial decât cel al comunității legale — art. 312 alin. 1 NCC, și tot de comun acord pot hotărî modificarea regimului matrimonial existent — art. 369 alin. 1 NCC.

O situație aparte apare atunci când soții nu cad de acord, legea neprecizând nicio dispoziție ce ar trebui urmată. În această situație, în principiu, soții nu se pot adresa instanței de tutelă pentru a decide privitor la orice neînțelegere, astfel că se poate ajunge, eventual, la divorț.¹⁴¹

II.4. Principiul independenței soților

Spre deosebire de Codul familiei care nu conține nicio dispoziție în acest sens, art. 310 NCC consacră independența soților, interzicând cenzurarea corespondenței, a relațiilor sociale sau alegerea profesiei celuilalt soț. Astfel, niciunul dintre soți nu are dreptul să controleze relațiile sociale ale celuilalt soț, acestea fiind de domeniul vieții private sociale.

Bineînțeles, sunt avute în vedere relațiile normale, care sunt compatibile cu viața de familie și nu acele relații care pot duce la subminarea încrederii unui soț în celălalt soț, precum și la vătămarea iremediabilă a raporturilor de căsătorie.

Totodată, soțul nu are dreptul să cenzureze corespondența, inviolabilitatea corespondenței vizând nu numai conținutul propriu-zis al comunicărilor interumane, ci și integritatea mijloacelor de realizare, fiind sancționabile distrugerea, reținerea, întârzierea voluntară a remiterii corespondenței etc.; respectul corespondenței nu se aplică documentelor deja primite de destinatar și conservate de acesta¹⁴².

În cele din urmă, independența profesională implică libertatea fiecărui soț de a-și alege profesia, fără nicio discriminare între bărbat și femeie. Prin urmare, oricare dintre soți are dreptul să își aleagă profesia, respectiv locul de muncă fără a avea nevoie de consimțământul celuilalt soț. În cazul în care apar neînțelegeri între soți cu privire la opțiunea personală a unuia dintre ei pentru o anumită profesie, singura rezolvare judiciară este desfacerea căsătoriei.

141 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, p. 81.

142 E. Florian, *op.cit.*, p. 78, cu trimitere la Radu Chiriță, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, Editura C.H. Beck, București, 2007, pp. 449–450.

Efectele căsătoriei cu privire la relațiile patrimoniale dintre soți

III.1. Considerații prealabile

Relațiile patrimoniale sunt consecința relațiilor personale. Viața în comun, gospodărirea în comun implică împletirea intereselor patrimoniale dintre cei doi soți cu privire la drepturile și obligațiile acestora.

Comparativ cu relațiile personale, posibilitățile de intervenție ale instanțelor judecătorești sunt mai numeroase în cadrul relațiilor patrimoniale, spre exemplu, ducerea la îndeplinire a obligației de sprijin material reciproc putând fi dispusă prin constrângere juridică.

Noul Cod Civil introduce o reglementare cu totul nouă și inovatoare, oferind soților posibilitatea de a-și organiza aspectele patrimoniale ale conviețuirii lor potrivit situației și stilurilor de viață ale fiecărei familii, în limitele stabilite de lege.¹⁴³ Astfel, *soții vor putea alege conform art. 312 NCC ca regim patrimonial comunitatea legală, separația de bunuri sau comunitatea convențională.*

Mai precis, se instituie un regim legal — regimul comunității legale și două tipuri de regimuri convenționale — regimul separației de bunuri și regimul comunității convenționale.

Totuși, soții, indiferent de regimul matrimonial ales, vor trebui să respecte un ansamblu de reguli fundamentale și imperative, de bază, care se aplică tuturor căsătoriilor, reguli ce constituie regimul primar imperativ.

În acest context, trebuie subliniat faptul că regimul matrimonial nu trebuie să se confunde cu regimul primar imperativ, acesta din urmă având un conținut mult mai restrictiv decât regimul matrimonial, cuprinzând doar acel set de reguli cu caracter obligatoriu care trebuie implementate și respectate de către soți indiferent de regimul matrimonial concret aplicabil între aceștia.

Prin urmare, Noul Cod Civil instaurează principiul libertății alegerii regimului matrimonial, soții având posibilitatea de a alege sau nu un regim convențional, respectiv între regimul separației de bunuri și regimul comunității convenționale, în lipsa exercitării acestui drept, soții supunându-se regulilor regimului legal care este regimul comunității legale.

Oricum, libertatea patrimonială a soților rezultă din principiul mai sus menționat nu este absolută, ci într-o oarecare măsură este restricționată prin prisma prevederilor art. 312 alin. 2 NCC. Astfel, oricare ar fi regimul matrimonial pentru care soții au optat, aceștia nu pot să prevadă reguli care să deroge de la regimul primar imperativ.

143 C.M. Crăciunescu, *Aspecte noi privind abordarea căsătoriei în perspectiva Noului Cod Civil*, [<http://www.juridice.ro/95493/aspecte-noi-privind-abordarea-casatoriei-in-perspectiva-noului-cod-civil.html>]

Altfel spus, „regimul primar imperativ face parte din structura regimului matrimonial, dar nu îi epuizează substanța, după cum nici nu îi imprimă o caracteristică esențială, care să permită partajarea diferitelor regimuri matrimoniale între ele”¹⁴⁴.

Totodată, trebuie remarcat că odată cu consacrarea principiului libertății alegerii regimului matrimonial, se poate vorbi și de principiul mutabilității convenției matrimoniale în temeiul căruia soții, la cel puțin un an de la încheierea căsătoriei, au posibilitatea de a înlocui regimul matrimonial existent cu un alt regim matrimonial.

Acest principiu are o importanță majoră prin prisma faptului că soții au astfel dreptul de a alege să se supună regulilor unui alt regim matrimonial odată cu schimbarea intereselor sale patrimoniale. Prevederile legale care permit modificarea convenției matrimoniale vor fi analizate pe larg într-o secțiune corespunzătoare.

III.2. Regimul primar imperativ

Regimul primar imperativ cuprinde dispozițiile prevăzute în Noul Cod Civil, Capitolul VI – Drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților, Secțiunea I – Dispoziții comune, art. 313–338.

Regimul primar imperativ este numitorul comun cel mai mic față de pluralitatea regimurilor matrimoniale aplicabile într-un sistem de drept național. Acesta cuprinde un set de norme imperative și esențiale, norme de aplicare imediată, indiferent de regimul matrimonial concret al soților, având ca scop protejarea căsătoriei și stabilirea unui echilibru în raporturile patrimoniale dintre soți, adoptând reguli atât pentru perioadele normale ale căsătoriei, cât și pentru perioadele de criză conjugală¹⁴⁵.

Caracterul imperativ al regimului primar decurge din faptul că acesta „se aplică în mod obligatoriu tuturor soților ca simplu efect al căsătoriei și de la el nu se poate deroga pe calea convenției matrimoniale”¹⁴⁶, orice derogare fiind lovită de nulitate absolută.

Privit prin prisma importanței sale, regimul primar imperativ cuprinde un minim set de reguli care reglementează raporturile patrimoniale dintre soți desfășurate pe toată perioadă căsătoriei, cuprinzând atât acele perioade de bunăstare și liniște cât și acele perioade de cumpănă.

Astfel, legiuitorul a prevăzut în acest ansamblu de reguli, atât norme privind efectele regimului matrimonial, mandatul convențional și judiciar dintre soți, actele de dispoziție care pun în pericol grav interesele familiei, independența patrimonială a soților, dreptul soților la informare, norme cu privire la încetarea, schimbarea sau lichidarea regimului matrimonial, toate acestea fiind cuprinse într-o primă secțiune, cât și norme privind locuința familiei, cea de-a doua secțiune, și cheltuielile căsătoriei, cea de-a treia secțiune.

144 P. Vasilescu, *Regimuri matrimoniale. Partea generală*, Editura Rosetti, București, 2003, p. 33.

145 A. Banciu, *Raporturile patrimoniale dintre soți potrivit noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, București, 2011, p. 21.

146 A se vedea C.M. Crăciunescu, *Regimuri matrimoniale*, p. 22.

III.2.1. Despre regimul matrimonial în general

III.2.1.1. Noțiuni introductive

Primă subsecțiune din cadrul secțiunii ce reglementează regimul primar imperativ vizează stabilirea unor norme imperative cu privire la: efectele regimurilor matrimoniale, opozabilitatea, încetarea sau lichidarea acestora, mandatul convențional și mandatul judiciar dintre soți, independența patrimonială dintre aceștia, precum și dreptul soților la informare, norme imperative ce sunt prevăzute de art. 312–320 NCC.

Primul articol din această secțiune, respectiv art. 312 NCC, enumeră regimurile matrimoniale reglementate de legislația noastră și care pot fi alese de comun acord de soți, și stipulează în mod clar obligativitatea respectării regulilor fundamentale și imperative care constituie regimul primar.

Subliniem încă o dată faptul că viitorilor soți li se va aplica regimul comunității legale în cazul în care aceștia nu își exprimă dorința de a se supune regulilor regimului separației de bunuri sau regimului comunității convenționale.

De asemenea, trebuie precizat că, deși textul legal face referire la dreptul „viitorilor soți” de a alege regimul matrimonial dorit, acest drept este recunoscut și soților care doresc să își modifice alegerea făcută la un moment dat sau care doresc înlocuirea regimului matrimonial avut prin încheierea unei convenții matrimoniale în timpul căsătoriei.

În această sferă sunt incluși și soții căsătoriți anterior intrării în vigoare a Noului Cod Civil. În cazul acestora, regimul comunității legale, singurul regim care era reglementat de Codul Familiei, poate fi modificat convențional în condițiile art. 369 NCC, și de asemenea, sunt aplicabile și dispozițiile referitoare la separația judiciară de bunuri, dispoziții prevăzute de art. 370–372 NCC.

Următorul articol, respectiv articolului 313, coroborat cu dispozițiile art. 330 alin. 2, stabilește data de la care regimul matrimonial ales începe să își producă efectele. Astfel, data de la care regimul matrimonial ales își produce efectele este ziua încheierii căsătoriei, chiar dacă convenția matrimonială a fost încheiată înainte de căsătorie, fapt ce confirmă dependența temporală a regimului matrimonial de instituția căsătoriei.

Față de terți, regimul matrimonial este opozabil de la data îndeplinirii formalităților de publicitate prevăzute de lege, afară de situația în care aceștia l-au cunoscut pe altă cale. În cazul în care soții nu îndeplinesc aceste formalități de publicitate, ei sunt considerați ca fiind căsătoriți sub regimul matrimonial al comunității legale, față de terții de bună-credință.

III.2.1.2. Mandatul convențional și mandatul judiciar

O importanță majoră în această prima secțiune referitoare la regimul primar imperativ, o au normele care reglementează mandatul convențional și mandatul judiciar. Art. 314 și 315 NCC introduc reglementări cu totul noi cu privire la mandatul între soți. Astfel, în lumina Noului cod civil, mandatul tacit reciproc dintre soți, reglementat anterior de Codul familiei nu mai există ca prezumție legală, el fiind înlocuit de mandatul convențional, respectiv mandatul judiciar.

Așadar, în cazul mandatului convențional, în conformitate cu prevederile art. 314 NCC, un soț poate să dea mandat celuilalt soț să îl reprezinte pentru exercitarea drepturilor pe care le are potrivit regimului matrimonial. Astfel, reprezentarea poate izvorî numai din voința concretă a celuilalt soț, prezumarea acestei voințe, cum era anterior reglementat în Codul Familiei, fiind exclusă.

Prin urmare, atunci când, în relațiile cu terții, unul dintre soți acționează și în numele celuilalt soț, trebuie să existe un mandat convențional, nemaifiind aplicabilă prezumția legală de mandat.

În cele din urmă, trebuie precizat că textul legal referitor la mandatul convențional nu instituie nicio regulă imperativă cu privire la forma pe care trebuie să o respecte mandatul convențional pentru a fi încheiat în mod valabil. Raportându-ne la regulile stabilite de art. 2009 și urm. din NCC care reglementează contractul de mandat, se poate afirma faptul că mandatul convențional dintre soți va fi valabil, fie că este dat în formă scrisă, autentică, ori sub semnătură privată, sau verbală.

De asemenea, raportat la întinderea puterilor pe care soțul reprezentant le poate exercita și la trimiterea din textul legal potrivit căruia mandatul convențional este dat pentru „*exercitarea drepturilor pe care le are (soțul reprezentat) potrivit regimului matrimonial*”, se poate concluziona că nu există nicio diferențiere dată de regimul matrimonial aplicabil soților.

Astfel, mandatul poate fi dat în mod valabil de unul dintre soți celuilalt soț, chiar dacă soțul reprezentant nu are niciun drept cu privire la bunurile pentru care este dat mandatul, actele ce urmează a fi încheiate având ca obiect bunuri care, fie sunt proprietatea exclusivă a soțului reprezentat, în cazul regimului separației de bunuri, fie sunt bunuri proprii ale acestuia, în cadrul comunității de bunuri.

Cel de al doilea tip de mandat reglementat de Noul cod civil este mandatul judiciar care, în conformitate cu prevederile art. 315 NCC, poate fi acordat de instanța de tutelă, la cererea unuia dintre soți pentru exercitarea drepturilor care aparțin celuilalt soț potrivit regimului matrimonial, soțul reprezentant fiind în imposibilitatea de a-și manifesta voința. Prin hotărârea pronunțată, instanța de tutelă va stabili condițiile, limitele și perioada de valabilitate ale acestui mandat.

Se poate constata că, în timp ce mandatul convențional se află sub incidența dreptului comun cu privire la contractul de mandat, cu precizarea că este un mandat cu reprezentare specială, posibil a fi încheiat numai între soți, în cazul mandatului judiciar reglementarea este mai precisă.

Mandatul judiciar poate fi încheiat doar atunci când unul dintre soți se află în imposibilitatea de a-și manifesta voința. Competența de soluționare aparține instanței de tutelă, care, așa cum am arătat anterior stabilește condițiile, limitele și perioada de valabilitate ale mandatului.

Trebuie precizat, de asemenea, faptul că normele legale prevăzute de art. 315 NCC sunt aplicabile și căsătoriilor încheiate înainte de intrarea în vigoare a Noului Cod Civil, dacă imposibilitatea unuia dintre soți de a-și manifesta voința intervine sau se menține și după intrarea în vigoare a Noului Cod Civil.

Revenind la premisa de la care s-a pornit în reglementarea mandatului judiciar, respectiv imposibilitatea unuia dintre soți de a-și manifesta dorința, trebuie reținut că această imposibilitatea poate fi generată atât de cauze de natură fizică cât și de cauze de natură socială, nefiind necesar ca aceste cauze să aibă un caracter absolut și permanent.

Cu titlu de exemplu, starea de comă sau de îmbolnăvire gravă a unuia dintre soți, respectiv, absența îndelungată a unuia dintre soți, constituie cauze legitime pentru a investi instanța de tutelă cu o cerere privind acordarea mandatului judiciar.

În fine, alin. 2 al art. 315 NCC reglementează cazurile de încetare a mandatului judiciar. Prin urmare, în afara altor cazuri de încetare a mandatului din dreptul comun prevăzute de lege, mandatul judiciar încetează la expirarea perioadei de valabilitate a acestui mandat stabilită de instanța de tutelă, atunci când soțul reprezentat nu se mai află în situația prevăzută de art. 315 alin. 1 sau este luată o măsură de ocrotire față de soțul aflat în imposibilitatea de a-și exprima dorința, respectiv a fost numit un tutore ori, după caz, un curator.

III.2.1.3. Actele de dispoziție care pun în pericol grav interesele familiei

Apărarea și protecția drepturilor patrimoniale ale soților se realizează și prin intermediul art. 316 NCC, denumit actele de dispoziție care pun în pericol grav interesele familiei, și care prevede că *în mod excepțional, dacă unul dintre soți încheie acte juridice prin care pune în pericol grav interesele familiei, celălalt soț poate cere instanței de tutelă ca, pentru o durată determinată, dreptul de a dispune de anumite bunuri să poată fi exercitat numai cu consimțământul său expres.*

Acest articol are aplicabilitate și în cazul căsătoriilor existente la data intrării în vigoare a Noului cod civil, dacă actele juridice care pun în pericol grav interesele familiei sunt săvârșite de unul dintre soți după această dată.

Formularea textului de lege poate părea relativ incompletă întrucât, raportat la posibilitatea alegerii regimului matrimonial de către soți, pot apărea unele discuții cu privire la aplicabilitatea art. 316 NCC în cazul regimului separației de bunuri. Dacă aplicabilitatea acestei măsuri de protecție nu este discutabilă în cazul regimului comunității legale respectiv comunității convenționale, la nivelul regimului separației de bunuri, limitarea dreptului unuia dintre soți de a dispune de anumite bunuri, aflate în patrimoniul exclusiv al acestuia, poate ridica unele controverse. Bineînțeles, aceste discuții nu apar în situația acelor bunuri comune dobândite împreună de ambii soți și pe care le au în coproprietate pe cote-părți.

Condițiile instituirii acestei măsuri de protecție sunt redată în mod clar în textul de lege. Astfel, pentru a fi instituită această limitare, instanța de tutelă trebuie să constate faptul că actele care au fost încheiate de unul dintre soți pun în pericol grav interesele familiei.

Articolul analizat nu prevede niciun criteriu care trebuie avut în vedere la stabilirea stării de pericol. Prin urmare, va reveni instanței de tutelă sarcina de a determina și de a stabili starea de pericol. Putem presupune că instanța de tutelă va lua în considerare factori precum nivelul de trai și condițiile materiale ale soților, gradul de afectare a intereselor familiei fie, ele patrimoniale, sau personale etc.

Un alt aspect important este cel al duratei acestei măsuri. Astfel, dincolo de caracterul excepțional, limitarea cu caracter judiciar a dreptului unuia dintre soți de a dispune singur de anumite bunuri poate fi instituită doar pe o perioadă determinată. În acest sens, art. 316 alin. 1, teza a doua, stabilește că durata acestei măsuri poate fi prelungită, fără însă a se depăși în total 2 ani.

Tot din acest context decurge și un ultim caracter al acestei măsuri, respectiv caracterul provizoriu, întrucât ea poate fi modificată sau ridicată și înainte de împlinirea termenului pentru care a fost stabilită de instanța de judecată, bineînțeles, cu condiția schimbării într-un sens pozitiv a situației care a dus la instituirea ei.

Amintim că hotărârea de încuviințare a măsurii se comunică în vederea efectuării formalităților de publicitate imobiliară sau mobilă, după caz. Obligația comunicării acestei hotărâri este necesară pentru ca terții să fie avizați că soțul sancționat prin această măsură nu poate să încheie singur, în mod valabil, fără consimțământul celuilalt soț, acte de dispoziție cu privire la anumite bunuri.¹⁴⁷

În cele din urmă, sancțiunea care intervine în cazul în care sunt întocmite acte fără a se respecta hotărârea judecătorească este nulitatea relativă, dreptul la acțiune prescriindu-se în termen de un an, care începe să curgă de la data când soțul vătămat a luat cunoștință de existența actului.

III.2.1.4. Principiul independenței patrimoniale dintre soți

Noul Cod Civil, prin art. 317, aduce noutăți și cu privire la exercitarea dreptului de dispoziție al soților cu privire la bunurile lor, fiind consacrat principiul independenței patrimoniale dintre soți.

Potrivit acestei norme a regimului primar imperativ, în principiu, fiecare soț poate să încheie orice act juridic cu celălalt soț sau cu terțe persoane. În acest fel, au fost înlăturate unele interdicții existente în vechea reglementare, cum ar fi, spre exemplu, aceea a vânzării între soți.

Mai mult, raportat la prevederile art. 317 alin. 2 și 3, fiecare soț poate să facă singur, fără consimțământul celuilalt, depozite bancare, precum și orice alte operațiuni în legătură cu acestea. În raport cu societatea bancară, soțul titular al contului are, chiar și după desfacerea sau încetarea căsătoriei, dreptul de a dispune de fondurile depuse, dacă prin hotărârea judecătorească executorie nu s-a decis altfel.

Aceste noi dispoziții conferă soților o mai mare independență patrimonială, fiecare acționând după propriile necesități fără a fi nevoie nici măcar de consimțământul prezumat al celuilalt.

147 A. Banciu, *op.cit.*, p. 50.

III.2.1.5. Dreptul la informare

Deși legiuitorul a urmărit ca noile dispoziții legale să ofere soților o mai mare independență patrimonială, flexibilitate în alegerea regimului matrimonial precum și adaptarea relațiilor patrimoniale la evoluția rapidă a societății în care trăim, a considerat necesar și crearea unui echilibru și luarea unor măsuri de protecție a soților. O astfel de măsură este reglementată de art. 318 NCC care consacră dreptul la informare.

Potrivit textului de lege enunțat, *fiecare soț poate să îi ceară celuilalt să îl informeze cu privire la bunurile, veniturile și datoriile sale, iar în caz de refuz nejustificat, se poate adresa instanței de tutelă.*

Instanța poate să îl oblige pe soțul celui care a sesizat-o sau pe orice terț să furnizeze informațiile cerute și să depună probele necesare în acest sens. Terții pot să refuze furnizarea informațiilor cerute atunci când, potrivit legii, refuzul este justificat de păstrarea secretului profesional.

Atunci când informațiile solicitate de un soț pot fi obținute, potrivit legii, numai la cererea celuilalt soț, refuzul acestuia de a le solicita naște prezumția relativă că susținerile soțului reclamant sunt adevărate.

În principal, această acțiune, ar trebui folosită doar în situațiile limită, când există o necesitate stringentă de informare, în care unul dintre soți are indicii care îi pot naște temerea că actele încheiate de soțul său cu privire la veniturile acestuia, ori cu privire la oricare dintre bunurile comune, ar putea pune în pericol grav interesele familiei.¹⁴⁸

III.2.1.6. Încetarea și lichidarea regimului matrimonial

Ultimele două articole ce fac parte din secțiunea care reglementează regimul primar imperativ, conțin prevederi legale referitoare la încetarea și lichidarea regimului matrimonial.

Trebuie subliniat faptul că aceste prevederi instituie o serie de reguli cu caracter general care se completează cu o serie de reguli speciale determinate de regimul matrimonial ales de către soți. Prin urmare, în această secțiune vom prezenta doar aceste norme cu caracter general urmând ca în cadrul secțiunilor consacrate fiecărui regim matrimonial să analizăm și regulile speciale aplicabile.

Art. 319 NCC enumeră cazurile în care are loc încetarea regimului matrimonial. Raportat la legătura indisolubilă existentă între căsătorie și regimul matrimonial, respectiv, așa cum am menționat și într-o secțiune anterioară, regimul matrimonial nu poate exista în afara căsătoriei, cauzele de încetare ale regimului matrimonial pot fi determinate cu ușurință dacă luăm în considerare cauzele care produc disoluția căsătoriei.

Astfel, regimul matrimonial va înceta odată cu desființarea căsătoriei, ca urmare a constatării nulității sau, după caz, a anulării acesteia, desfacerea căsătoriei sau încetarea căsătoriei prin decesul unuia dintre soți sau prin declararea judecătorească a morții unuia dintre ei.

148 C.M. Crăciunescu, *Aspecte noi privind abordarea căsătoriei în perspectiva Noului Cod Civil.*

Trebuie precizat faptul că în cazul desfacerii căsătoriei, raportat la prevederile art. 385 NCC, încetarea regimului matrimonial are loc la data introducerii cererii de divorț. Cu toate acestea, alin. 2 al textului de lege indicat prevede o excepție, respectiv oricare dintre soți sau amândoi, împreună, în cazul divorțului prin acordul lor, pot cere instanței de divorț să constate că regimul matrimonial a încetat la data separației în fapt.

În cele din urmă, art. 319 prin alin. 2 reglementează o altă modalitate de încetare a regimului matrimonial ce poate avea loc chiar pe parcursul căsătoriei. Astfel, regimul matrimonial aplicabil soților va înceta în cazul modificării sau înlocuirii regimului matrimonial, în condițiile legii. Prin urmare, cu titlu de exemplu, regimul matrimonial al comunității legale aplicabil soților căsătoriți sub imperiul vechii reglementări va înceta în cazul în care soții vor opta pentru unul dintre cele două regimuri nou introduse de legislația în vigoare.

Un ultim aspect mai trebuie menționat, și anume, faptul că normele legale care reglementează cazurile încetării regimului matrimonial sunt imperative, soții neputând stipula în cuprinsul convenției matrimoniale și alte clauze privind încetarea regimului, derogatorii de la reglementarea dată de art. 319 NCC.

Art. 320 NCC reglementează cu titlu general lichidarea regimului matrimonial. Astfel, se prevede că în caz de încetare sau de schimbare, regimul matrimonial se lichidează potrivit legii, prin bună învoială sau, în caz de neînțelegere, pe cale judiciară. Hotărârea judecătorească definitivă sau, după caz, înscrisul întocmit în formă autentică notarială constituie act de lichidare.

Lichidarea regimului matrimonial este o etapă facultativă, subsecventă încetării, sau, după caz, modificării regimului matrimonial. Această etapă nu trebuie realizată de soți într-un termen anume, dar trebuie privită ca fiind o etapă complexă care are în vedere atât partajul bunurilor comune, cât și lichidarea pasivului patrimonial. Totodată, această etapă poate prezenta unele particularități în funcție de regimul matrimonial ce urmează a fi lichidat.

III.2.2. Locuința familiei

Legiuitorul român a reglementat prin intermediul art. 321–324 NCC un regim special de protecție a locuinței familiei, regim ce cuprinde norme imperative de la care părțile nu pot deroga indiferent de regimul matrimonial ales. Prin această noțiune, în conformitate cu prevederile art. 321 alin. 1 NCC, este desemnată locuința comună a soților sau, în lipsă, locuința soțului la care se află copiii.

Trebuie precizat că acest regim special de protecție se aplică și în cazul locuinței de familie închiriată. Altfel spus, locuința familiei este ocrotită ca stare de fapt, indiferent de natura dreptului, real sau de creanță, sub care unul dintre soți sau aceștia l-ar putea deține¹⁴⁹.

Pentru a defini locuința familiei trebuie avute în vedere două elemente, unul de natură obiectivă, materială, concretizat în imobilul de locuit, iar cel de al doilea subiectiv,

149 E. Florian, *op.cit.*, p. 90.

voluntar, referindu-se la afectarea respectivului imobil familiei, adică ducerii vieții de familie în acel loc¹⁵⁰.

Practic, locuința familiei este acel imobil în care soții împreună cu copii, după caz, își duc viața de zi cu zi. Astfel, în situația în care soții au în proprietatea lor comună sau exclusivă mai multe imobile, va fi supus regimului special de protecție doar acel imobil care îndeplinește funcția de locuință a familiei. Bineînțeles, acest imobil poate fi schimbat pe parcursul căsătoriei cu un alt imobil, cu condiția ca acesta din urmă să preia funcția de locuință a familiei.

Nu în ultimul rând, raportat la prevederile art. 321 alin. 1, se poate constata că acest regim special de protecție se aplică și în cazul în care soții nu au o locuință comună, situație ce poate fi întâlnită în cazul în care aceștia sunt separați în fapt sau au locuințe separate, locuința protejată fiind aceea a soțului la care se află copiii.

Pentru ca acest regim special de protecție a locuinței familiei să fie opozabil și terților, art. 321 alin. 2 stabilește prin norme imperative dreptul oricărui dintre soți de a solicita notarea în cartea funciară, în condițiile legii, a imobilului — locuința a familiei. Acest drept poate fi exercitat chiar și de soțul care nu este proprietarul imobilului.

Regimul special de protecție a locuinței familiei se răsfrânge atât asupra imobilului, cât și asupra bunurilor din imobil și instituie practic o limitare a dreptului de dispoziție a soțului proprietar asupra imobilului locuit de familie, limitare care există numai în cazul în care a fost îndeplinită procedura de notare a imobilului în cartea funciară.

În acest sens art. 322 alin. 1 și 2 NCC prevede că „(1) *Fără consimțământul scris al celuilalt soț, niciunul dintre soți, chiar dacă este proprietar exclusiv, nu poate dispune de drepturile asupra locuinței familiei și nici nu poate încheia acte prin care ar fi afectată folosința acesteia.* (2) *De asemenea, un soț nu poate deplasa din locuință bunurile ce mobilează sau decorează locuința familiei și nu poate dispune de acestea fără consimțământul scris al celuilalt soț*”.

Așadar, în lumina dispozițiilor mai sus redate, soțul nu va putea încheia acte juridice care au ca obiect un drept, fie el real — drept de proprietate, drept de uzufruct, drept de abitație, sau personal — spre exemplu, dreptul de creanță în baza unui contract de închiriere, fără să existe consimțământul scris al celuilalt soț.

Mergând mai departe, alin. 3 al aceluiași articol indicat mai sus, reglementează situația în care unul dintre soți ar refuza în mod abuziv să își dea consimțământul pentru încheierea unor acte privind locuința familiei. Astfel, atunci când consimțământul este refuzat fără un motiv legitim, fiind în prezența unui abuz, celălalt soț poate să sesizeze instanța de tutelă, solicitând autorizarea încheierii actului.

În temeiul acestui articol, instanța de tutelă are posibilitatea de a cenzura refuzul abuziv al unuia dintre soți și de a autoriza încheierea actului respectiv.

Sancțiunea care intervine în cazul în care nu sunt respectate dispozițiile legale ale regimului special de protecție al locuinței familiei este, în conformitate cu prevederile art. 322

150 P. Vasilescu, *op.cit.*, p. 39.

alin. 4, nulitatea relativă, dat fiind faptul că interesul protejat este un interes particular, și anume al soțului care nu și-a exprimat consimțământul la încheierea actului sau a actelor care au vizat locuința familiei.

Acțiunea în anulare poate fi intentată de soțul care nu și-a exprimat consimțământul la încheierea actului, în termen de un an de la data la care a luat cunoștință despre acesta, dar nu mai târziu de un an de la data încetării regimului matrimonial. Data la care soțul a luat cunoștință de actul încheiat de celălalt soț poate fi dovedită prin orice mijloc de probă.

Situația este diferită în cazul în care locuința familiei nu a fost notată în cartea funciară. În conformitate cu dispozițiile art. 322 alin. 5 NCC, *„în cazul în care nu s-a îndeplinit procedura de notare în cartea funciară prin intermediul căreia se stabilește regimul special al locuinței familiei, soțul care nu și-a dat consimțământul nu poate cere anularea actului, ci numai daune-interese de la celălalt soț, cu excepția cazului în care terțul dobânditor a cunoscut, pe altă cale, calitatea de locuință a familiei”*.

Prin urmare, ceea ce face diferențierea în acest caz este împrejurarea dacă terțul dobânditor a cunoscut sau nu calitatea imobilului în cauză, element în raport de care va fi evaluată buna credință, sau, reaua credință a terțului dobânditor.

În ceea ce privește domeniul temporal de aplicare, aceste dispoziții care reglementează regimul special de protecție a locuinței familiei sunt aplicabile și în cazul căsătoriilor în ființă la data intrării în vigoare a Noului cod civil, dacă actele de dispoziție asupra locuinței familiei ori asupra bunurilor care mobilează sau decorează locuința familiei ori deplasarea acestora din locuință au intervenit după această data.

Noul Cod Civil prevede, de asemenea, unele dispoziții cu privire la situația în care locuința familiei este un imobil deținut în baza unui contract de închiriere. Astfel, conform art. 323 alin. 1 NCC, fiecăruia dintre soți îi este recunoscut un drept locativ propriu, chiar și în situația în care doar unul dintre ei este titular al contractului respectiv ori contractul este încheiat înainte de căsătorie. Dispozițiile privind regimul protectiv al locuinței familiei, mai sus analizate, sunt aplicabile și în această situație.

În caz de deces al unuia dintre soți, soțul supraviețuitor continuă exercitarea dreptului său locativ dacă nu renunță în mod expres la acesta, în termenul prevăzut la art. 1834 NCC, mai exact în termen de 30 de zile de la data înregistrării decesului chiriașului.

Prin această prevedere se instituie o prezumție relativă de continuare a exercitării dreptului locativ de către soțul supraviețuitor, acesta nemaifiind obligat să opteze pentru continuarea contractului de închiriere până la expirarea duratei acestuia în condițiile prevăzute de art. 1834 NCC pentru descendenții sau ascendenții chiriașului decedat.¹⁵¹

Art. 324 NCC stabilește criteriile de preferință pentru atribuirea beneficiului contractului de închiriere a imobilului care constituie locuința familiei la desfacerea căsătoriei, pentru situația în care aceasta nu poate fi folosită în continuare de către ambii soți.

151 C.M. Crăciunescu, *Instituția familiei în noul cod civil modificări adoptate prin legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a legii nr. 287/2009 privind codul civil*, p. 5.

Atribuirea contractului se face cu citarea locatorului și pentru o perioadă nedeterminată, ce ar putea să se limiteze la momentul expirării contractului de închiriere încheiat sau ar putea continua și după această dată, în baza convenției părților. Citarea locatorului are ca scop opozabilitatea față de acesta a efectelor atribuirii beneficiului contractului de închiriere care se vor produce de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești.

Aceleași criterii se vor aplica și la atribuirea beneficiului folosinței locuinței familiei care este bun comun al soților, această atribuire producând efecte până la data rămânerii definitive a hotărârii de partaj.

Criteriile de preferință avute în vedere la atribuirea beneficiului contractului de închiriere a imobilului care constituie locuința familiei, sau după caz, a locuinței familiei — bun comun al soților, sunt în ordinea stabilită de textul de lege, următoarele:

- interesul superior al copiilor minori — având în vedere acest criteriu instanța va atribui locuința soțului la care s-a stabilit locuința copilului, dacă autoritatea părintească este exercitată de ambii părinți, sau soțului căruia i s-a încredințat copilul, în situația în care instanța, în temeiul unor motive temeinice, a dispus ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de către unul dintre părinți;
- culpa în desfacerea căsătoriei — criteriu ce se va aplica în cazul în care nu poate fi aplicat criteriul mai sus enunțat;
- posibilitățile locative proprii ale foștilor soți — ultimul criteriu care poate fi avut în vedere, în lipsa aplicabilității celorlalte două criterii, și care presupune ca instanța, pe baza suveranei aprecieri, să determine posibilitățile locative ale celor doi soți, având în vedere criterii precum vârsta, profesia, sănătatea etc.

Potrivit dispozițiile art. 324 alin. 2 NCC „soțul căruia i s-a atribuit beneficiul contractului de închiriere este dator să plătească celui alt soț o indemnizație pentru acoperirea cheltuielilor de instalare într-o altă locuință, cu excepția cazului în care divorțul a fost pronunțat din culpa exclusivă a acestuia din urmă. Dacă există bunuri comune, indemnizația se poate imputa, la partaj, asupra cotei cuvenite soțului căruia i s-a atribuit beneficiul contractului de închiriere”.

În fine, trebuie subliniat că, în conformitate cu dispozițiile art. 31 din Legea nr. 71/2011, legea de aplicare a Codului civil, dispozițiile art. 323 NCC privind dreptul locativ propriu recunoscut fiecăruia dintre soți, sunt aplicabile doar contractelor de închiriere încheiate după intrarea în vigoare a Noului cod civil. Astfel, aceste dispoziții nu se aplică în cazul contractelor de închiriere încheiate înainte de data de 1 octombrie 2011.

Cu toate acestea, dispozițiile art. 324 NCC privind atribuirea beneficiului contractului de închiriere sunt aplicabile și în cazul căsătoriilor în ființă la data intrării în vigoare a Codului civil, dacă atribuirea se face după această dată.

III.2.3. Cheltuielile căsătoriei

Cheltuielile căsătoriei constituie un alt aspect al relațiilor patrimoniale dintre soți și are la bază obligația soților de a-și acorda sprijin material reciproc, obligație stipulată de art. 325

alin. 1 NCC. Însă, trebuie subliniat faptul că obligația de a acorda sprijin material reciproc cuprinde obligația de a contribui la cheltuielile căsătoriei, fără a se identifica în totalitate cu aceasta.

Ca și în vechea reglementare din Codul Familiei, contribuția soților la cheltuielile căsătoriei se va stabili în continuare în raport cu mijloacele fiecărui soț, în acest sens alin. 2 al art. 325 stabilește că soții sunt obligați să contribuie la cheltuielile căsătoriei în raport cu mijloacele fiecăruia, dacă prin convenția matrimonială nu s-a prevăzut altfel.

Mai mult, Noul Cod Civil prevede expres că munca oricărui dintre soți în gospodărie și pentru creșterea copiilor reprezintă o contribuție la cheltuielile căsătoriei. Prin art. 325 alin. 3 NCC se consolidează existența și respectarea acestei obligații, stabilindu-se că *orice convenție care prevede că suportarea cheltuielilor căsătoriei revine doar unuia dintre soți este considerată nescrisă*.

Art. 327 NCC cuprinde o serie de alte dispoziții de generală aplicare referitoare la dreptul fiecărui soț de a exercita o profesie și de a dispune, în condițiile legii, de veniturile încasate, cu respectarea obligațiilor ce îi revin privind cheltuielile căsătoriei. În acest context, prin intermediul art. 328 NCC se introduce dreptul la compensație, prin compensație înțelegându-se suma datorată de soțul ajutat efectiv de celălalt în activitatea sa profesională peste limitele obligației de sprijin material ori de contribuție la cheltuielile gospodăriei, în măsura îmbogățirii sale, soțului său.¹⁵²

III.3. Convenția matrimonială

Convenția matrimonială reprezintă o noutate introdusă de Noul Cod Civil, până în momentul intrării în vigoare a acestuia, soții neavând posibilitatea legală de a încheia o convenție prin care să deroge de la dispozițiile comunității legale de bunuri. Astfel, art. 329 NCC stabilește că *alegerea unui alt regim matrimonial decât cel al comunității legale se face prin încheierea unei convenții matrimoniale*.

Deși noul cod civil nu prevede în mod expres o definiție a convenției matrimoniale, o definiție a acesteia poate fi stabilită pornind de la principalele aspecte specifice, precum calitatea de viitori soți sau soți ai părților, obiectul acestei convenții — alegerea regimului matrimonial, limitele speciale ale libertății de voință — soții nu pot să deroge de la regulile imperative ce formează regimul primar imperativ, cerințele de formă și de publicitate.

Așadar, convenția matrimonială poate fi definită ca fiind acel act juridic solemn prin care viitorii soți sau soții, în limitele ordinii publice și a bunelor moravuri, de comun acord, decid să supună raporturile lor patrimoniale regimului comunității convenționale ori celui al separației de bunuri și să concretizeze drepturile și obligațiile lor patrimoniale în timpul căsătoriei¹⁵³.

¹⁵² C.M. Crăciunescu, *Aspecte noi privind abordarea căsătoriei în perspectiva Noului Cod Civil*.

¹⁵³ T. Bodoașcă, A. Drăghici, I. Puie, *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, 2012, pp. 80–81.

Convenția matrimonială este astfel un contract încheiat între soți, un nou tip de contract civil, care are ca principal avantaj simplificarea procedurilor judiciare în cazul în care intervine desfacerea căsătoriei, evitându-se situația în care aceștia nu reușesc să ajungă la un acord cu privire la împărțirea bunurilor, întrucât prin acest tip de convenție, soții vor putea alege între mai multe variante de împărțire a bunurilor comune.

Condițiile cerute de lege pentru încheierea valabilă a convenției matrimoniale se împart în:

- condiții de fond;
- condiții de formă.

III.3.1. Condițiile de fond

Din prevederile legale se poate deduce că este necesar ca la încheierea unei convenții matrimoniale, părțile să îndeplinească aceleași condiții precum cele cerute de lege la încheierea căsătoriei. Totuși, art. 330 NCC, prevede în mod expres următoarele: *convenția matrimonială se încheie cu consimțământul tuturor părților, exprimat personal sau prin mandatar cu procură autentică, specială și având conținut predeterminat.*

De asemenea, în ceea ce privește capacitatea părților, aceasta este cerută de lege în aceleași condiții ca și pentru încheierea căsătoriei, conform principiului *habilis ad nuptias, habilis ad pacta nuptialia*. În acest sens, art. 337 NCC prevede că minorul de 16 ani, care se căsătorește în anumite situații excepționale înainte de împlinirea vârstei de 18 ani, va putea încheia sau modifica o convenție matrimonială numai cu încuviințarea ocrotitorului său legal și autorizarea instanței de tutelă, în lipsa cărora convenția matrimonială încheiată de minor va putea fi anulată. Acțiunea în anulare nu va mai putea fi formulată dacă a trecut un an de la încheierea căsătoriei.

În acest context trebuie amintită și subliniată regula generală stipulată de art. 338 NCC, potrivit căreia, în cazul în care convenția matrimonială este lovită de nulitate relativă sau absolută, între soți se va aplica regimul comunității legale, fără a fi afectate drepturile dobândite de terți.

III.3.2. Condițiile de formă

Art. 330 NCC prevede că acest tip de acte juridice *pot fi încheiate, sub sancțiunea nulității absolute, doar sub forma de înscris autenticat de notarul public, fiind totodată supuse unor formalități de publicitate care constau în înscrierea în Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale, pentru a se asigura opozabilitatea convențiilor față de terți.*

Pe lângă înscrierea în Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale, convențiile matrimoniale pot fi notate, tot pentru a se asigura producerea efectelor față de terți, în cartea funciară, în Registrul Comerțului sau în alte registre de publicitate, în funcție de natura bunurilor la care se face referire în cuprinsul convențiilor.

În acest context al formalităților de publicitate ce trebuie îndeplinite apare și situația simulației convenției matrimoniale. Așadar, actul secret prin care se alege un alt regim ma-

trimonial sau se modifică regimul matrimonial pentru care sunt îndeplinite formalitățile de publicitate prevăzute de lege produce efecte numai între soți și nu poate fi opus terților de bună-credință.

În ceea ce privește obiectul convenției matrimoniale, conform art. 322 NCC, *prin convenția matrimonială nu se poate deroga, sub sancțiunea nulității absolute, de la dispozițiile legale privind regimul matrimonial ales, decât în cazurile anume prevăzute de lege*. De asemenea, *convenția matrimonială nu poate aduce atingere egalității dintre soți, autorității părintești sau devoluțiunii succesoriale legale*.

III.3.3. Clauza de preciput

Nu în ultimul rând, trebuie adus în discuție și un alt element de noutate absolută ce poate face parte din obiectul convenției matrimoniale, și anume clauza de preciput.

Conform art. 333 NCC, *clauza de preciput reprezintă acordul de voință al soților ori, după caz, al viitorilor soți, cuprins în convenția matrimonială, în virtutea căreia soțul supraviețuitor este îndrituit să preia fără plată, înainte de partajul moștenirii, unul sau mai multe dintre bunurile comune, deținute în devălmășie sau în coproprietate*.

Clauza de preciput poate fi stipulată în beneficiul fiecăruia dintre soți sau numai în favoarea unuia dintre ei. Aceasta generează un drept de preciput, care se naște, în beneficiul soțului supraviețuitor, în momentul decesului celuilalt soț. Pentru fiecare dintre soți, este vorba despre un drept eventual, de care va putea beneficia, sub condiția suspensivă a supraviețuirii.¹⁵⁴

Având în vedere obiectul clauzei de preciput, și anume bunurile comune, deținute în devălmășie sau în coproprietate, se poate considera că soții, sau după caz, viitorii soți vor putea să prevadă în convenția lor matrimonială clauza de preciput, indiferent de regimul matrimonial ales.

Executarea clauzei de preciput se face în natură sau, dacă acest lucru nu este posibil, prin echivalent, din valoarea activului net al comunității. Executarea clauzei de preciput nu va putea avea loc decât în cazul în care căsătoria încetează prin decesul sau declararea judecătorească a morții unuia dintre soți, neavând eficiență în cazul în care se constată nulitatea, anularea sau desfacerea căsătoriei.

Conform art. 333, alin. 2 NCC „*clauza de preciput nu este supusă raportului donațiilor, ci numai reducățiunii, în condițiile art. 1096 alin. 1 și 2 NCC*”.

Prin urmare, soțul supraviețuitor, beneficiar al clauzei de preciput va pierde bunurile la care ar fi îndreptățit în baza acesteia prin supunerea la reducățiune, când prin aplicarea unei astfel de clauze se încalcă rezerva succesorală a moștenitorilor rezervatari ai soțului precedat.¹⁵⁵

154 D. Lupascu, C.M. Crăciunescu, *Reglementarea clauzei de preciput în noul Cod civil român*, [<http://www.juridice.ro/100156/reglementarea-clauzei-de-preciput-in-noul-cod-civil-roman.html>].

155 *Ibidem*.

În ceea ce privește termenul în care soțul beneficiar poate să își manifeste intenția de a prelua bunul sau bunurile care îi revin în baza acestei clauze, în Noul Cod Civil nu este prevăzut un termen special. Având în vedere regula din dreptul nostru, conform căruia în lipsa unui termen de prescripție special se va aplica termenul general de trei ani, se poate considera că acest termen de trei ani se va aplica și în domeniul clauzei de preciput.¹⁵⁶

O atenție deosebită trebuie acordată și cazurilor în care clauza de preciput devine caducă, respectiv:

- atunci când comunitatea încetează în timpul vieții soților;
- când soțul beneficiar a decedat înaintea soțului dispunător;
- când soții au decedat în același timp (comorienți sau codecedați) — în acest caz nu există soț supraviețuitor care să își poată exercita dreptul de a prevala bunurile care au făcut obiectul preciputului asupra comunității, acestea urmând să se împartă în întregime între moștenitorii celor doi soți.
- când bunurile care au făcut obiectul clauzei de preciput au fost vândute la cererea creditorilor comuni, întrucât acest tip de clauză nu aduce nicio atingere dreptului creditorilor comuni de a urmări, chiar înainte de încetarea comunității, bunurile ce fac obiectul ei.

Concluzând, efectele aplicării clauzei de preciput sunt:

- nașterea, sub condiție suspensivă (acea condiție de a cărei împlinire depinde însăși nașterea actului juridic civil astfel format), a dreptului de preciput;
- avantajarea soțului beneficiar al acestei clauze, în detrimentul moștenitorilor soțului precedat;
- în situația în care este vorba de moștenitorii rezervatari, aceștia nu vor putea fi depozitați de emolumentul părții din moștenire care reprezintă rezerva succesorală, ci doar de bunurile care intră în cotitatea disponibilă;
- clauza de preciput nu va afecta partea care i se cuvine soțului supraviețuitor în calitate de moștenitor al soțului precedat, bunurile ce îi revin ca urmare a aplicării clauzei de preciput adăugându-se la această parte.¹⁵⁷

III.4. Regimuri matrimoniale

III.4.1. Regimul comunității legale

În situația în care soții sau viitori soți nu își aleg un regim matrimonial propriu, prin convenție matrimonială, li se va aplica regimul comunității legale de bunuri.

Acest regim nu a suferit modificări radicale ca urmare a intrării în vigoare a Noului Cod Civil, elementele de noutate introduse făcând referire în principal doar la reglementarea și exercitarea drepturilor de dispoziție, de administrare și de folosință ale bunurilor soților.

156 D. Lupascu, C.M. Crăciunescu, *Reglementarea clauzei de preciput în noul Cod civil român*.

157 *Ibidem*.

*Bunurile soților, regimul juridic al acestora,
clasificarea lor în bunuri comune și bunuri proprii,
drepturile soților asupra acestora*

La fel ca în vechea reglementare din Codul Familiei, bunurile soților se clasifică în bunuri comune și bunuri proprii.

Potrivit art. 339 NCC „*bunurile dobândite în timpul regimului comunității legale de oricare dintre soți sunt, de la data dobândirii lor, bunuri comune în devălmășie ale soților*”.

Totodată, în categoria bunurilor comune intră și bunurile la care face referire art. 341 NCC, respectiv „*veniturile din muncă, sumele de bani cuvenite cu titlu de pensie în cadrul asigurărilor sociale și altele asemenea, precum și veniturile cuvenite în temeiul unui drept de proprietate intelectuală, care sunt bunuri comune, indiferent de data dobândirii lor, însă numai în cazul în care creanța privind încasarea lor devine scadentă în timpul comunității*”.

Prin urmare, pentru ca un bun să fie calificat drept bun comun al soților, trebuie îndeplinite cumulativ următoarele două condiții¹⁵⁸:

- bunul să fie dobândit de oricare dintre soți în timpul căsătoriei;
- bunul să nu facă parte din categoria bunurilor proprii.

Dobândirea unui bun constă în faptul de a deveni titular asupra unui drept real sau de creanță în baza oricărui act sau fapt juridic prin oricare din modurile de dobândire prevăzute de legea civilă. Așadar, bunurile dobândite în timpul căsătoriei, adică în intervalul de timp scurs de la încheierea căsătoriei până în momentul desființării, desfacerii ori a încetării căsătoriei, sunt bunuri comune.

Menționăm că, în cazul căsătoriei desființate, se produc efectele putativității căsătoriei, adică se poate aplica prezumția de comunitate, numai dacă unul dintre soți a fost de bună credință la încheierea căsătoriei. Prezumția de comunitate privește numai soțul de bună-credință.

În cazul desfacerii căsătoriei, prezumția de comunitate operează până în momentul în care hotărârea prin care s-a dispus desfacerea căsătoriei rămâne definitivă. Astfel, bunurile dobândite pe parcursul procesului de divorț intra în masa bunurilor comune.

În cazul încetării căsătoriei prin moartea prezumată a unuia dintre soți, prezumția de comunitate operează până în momentul rămânerii definitive a hotărârii declarative de moarte. Prin urmare, bunurile dobândite după această dată de către soțul supraviețuitor sunt bunuri proprii.

Dacă hotărârea declarativă de moarte este anulată întrucât soțul declarat decedat prin această procedură trăiește, bunurile dobândite de soțul supraviețuitor în intervalului de timp cuprins între data prezumată a morții și data rămânerii definitive a hotărârii declarative de moarte sunt considerate retroactiv bunuri comune ale soților.

158 E. Florian, *Dreptul familiei*, Editura C.H. Beck, București, 2006, p. 81.

Prezumția de comunitate operează chiar și în perioadele de separație faptică ce pot apărea în timpul căsătoriei, indiferent de motive, fiind suficientă calitatea de soț din momentul dobândirii.

Pe de altă parte, noțiunea de bun propriu este definită de art. 340 NCC. Potrivit acestui text de lege *nu sunt bunuri comune, ci bunuri proprii ale fiecărui soț*:

- bunurile dobândite prin moștenire legală, legat sau donație, cu excepția cazului în care dispunătorul a prevăzut, în mod expres, că ele vor fi comune;
- bunurile de uz personal;
- bunurile destinate exercitării profesiei unuia dintre soți, dacă nu sunt elemente ale unui fond de comerț care face parte din comunitatea de bunuri;
- drepturile patrimoniale de proprietate intelectuală asupra creațiilor sale și asupra semnelor distinctive pe care le-a înregistrat;
- bunurile dobândite cu titlu de premiu sau recompensă, manuscrisele științifice sau literare, schițele și proiectele artistice, proiectele de invenții și alte asemenea bunuri;
- indemnizația de asigurare și despăgubirile pentru orice prejudiciu material sau moral adus unuia dintre soți;
- bunurile, sumele de bani sau orice valori care înlocuiesc un bun propriu, precum și bunul dobândit în schimbul acestora;
- fructele bunurilor proprii.

Se poate constata introducerea unor noi categorii de bunuri proprii față de vechea reglementare, astfel sunt considerate a fi tot bunuri proprii ale soțului și: drepturile patrimoniale de proprietate intelectuală asupra creațiilor sale și asupra semnelor distinctive pe care acesta le-a înregistrat, precum și fructele bunurilor proprii.

De remarcat este și faptul că, după noua reglementare, bunul dobândit înainte de încheierea căsătoriei nu mai este definit ca bun propriu, deoarece soții, prin convenția lor, pot stabili ca în masa bunurilor comune să intre și bunurile dobândite înainte de încheierea căsătoriei.

Regimul juridic al bunurilor proprii este stabilit de art. 342 NCC, care dispune că „*fiecare soț poate folosi, administra și dispune liber de bunurile sale proprii, în condițiile legii*”.

Singura limitare cu privire la această libertate a soților cu privire la bunurile lor proprii este dedusă din prevederile art. 322 alin. 1 NCC, care interzice ca unul dintre soți să facă acte de dispoziție fără consimțământul celuilalt soț cu privire la locuința familiei, chiar și în cazul în care este vorba de un bun propriu.¹⁵⁹

În ceea ce privește dovada bunurilor soților, și în noul cod civil este menținută prezumția de comunitate reglementată anterior de Codul Familiei, conform căreia, calitatea de bun comun nu trebuie dovedită. Această prezumție nu are caracter absolut, ea poate fi răsturnată, iar cel care o contestă trebuie să demonstreze, fie că bunul nu a fost dobândit în timpul căsătoriei, fie că acesta reprezintă un bun propriu al unuia dintre soți.

159 Ș. Pop, A. Savin, L. Niță, M. Vrabie, G. Ilie, *Codul Civil 2011 pe înțelesul tuturor*, Editura Adevărul Holding, București, 2011, p. 138.

În schimb, calitatea de bun propriu trebuie dovedită. Pentru a dovedi că un bun este propriu, soții au la îndemână orice mijloc de probă. Totodată, este instituită posibilitatea ca înainte de încheierea căsătoriei să fie întocmit un inventar de către notarul public al bunurilor mobile dobândite anterior căsătoriei. În lipsa inventarului, în conformitate cu dispozițiile art. 343 alin. 3 NCC, se prezumă că bunurile sunt comune.

Referitor la gestiunea bunurilor comune, se poate observa că majoritatea actelor, având ca obiect bunuri comune, sunt guvernate de principiul gestiunii paralele, astfel oricare dintre soți poate încheia în mod valabil, fără a fi necesar acordul expres al celuilalt soț:

- acte de conservare și de administrare;
- acte de folosință și de dobândire a bunurilor comune, în ceea ce privește actele de dobândire a bunurilor comune, deși sunt acte de dispoziție, vor putea fi făcute doar de unul dintre soți, deoarece nu pot prejudicia interesele comune ale soților;¹⁶⁰
- acte de dispoziție cu titlu oneros asupra bunurilor mobile — nesupuse formalităților de publicitate și daruri obișnuite.

Având în vedere prevederile art. 345 alin. 4 NCC, trebuie reținut că, în cazul în care interesele soțului care nu și-a exprimat acordul, interese legate de comunitatea de bunuri, au fost prejudiciate printr-un act juridic, acesta nu poate pretinde decât daune-interese de la celălalt soț, fără a fi afectate drepturile dobândite de terții de bună-credință.

Cu toate acestea, consimțământul celuilalt soț este necesar pentru:

- schimbarea destinației bunului comun;
- actele de dispoziție (constând în acte de înstrăinare și de grevare cu drepturi reale) cu privire la imobile;
- actele de dispoziție cu titlu oneros asupra bunurilor mobile supuse formalităților de înregistrare;
- actele de dispoziție cu titlu gratuit asupra bunurilor mobile, cu excepția darurilor obișnuite.

Conform art. 347 NCC, sancțiunea care intervine în cazul în care actul juridic este încheiat fără consimțământul celuilalt soț, acesta fiind necesar, este nulitatea relativă, terțul dobânditor care a depus diligența necesară pentru a se informa cu privire la natura bunului, fiind însă apărat de efectele nulității.

Modificări importante privind regimul comunității legale sunt aduse de art. 349 NCC cu privire la aportul de bunuri comune ale soților la societăți, asociații și fundații și regimul acestora.

Ca și până acum, conform art. 348 NCC, bunurile comune pot face obiectul unui aport la societăți, asociații sau fundații, însă ca noutate, exercitarea dreptului de dispoziție al oricărui dintre soți cu privire la bunurile comune aduse aport la o societate, sau pentru dobândirea de părți sociale ori, după caz, de acțiuni nu va putea fi exercitat, sub sancțiunea nulității relative, fără acordul scris al celuilalt soț.

¹⁶⁰ *Ibidem*, p. 140.

Calitatea de asociat este recunoscută soțului care a aportat bunul comun, dar acțiunile respectiv părțile sociale sunt bunuri comune. Soțul asociat/ acționar exercită singur drepturile și poate singur dispune de părțile sociale/acțiuni.

În schimb, atunci când ambii soți își exprimă dorința de a deveni asociați, bunul aportat va deveni proprietate comună pe cote părți a acestora, iar acțiunile sau părțile sociale ce revin fiecăruia dintre soți sunt bunuri proprii.

Trebuie reținut că fiecare soț poate dispune prin legat de partea ce i s-ar cuveni din comunitatea de bunuri la încetarea căsătoriei. De asemenea, fiecare soț are dreptul de a-și gestiona sumele de bani aflate în conturile deschise numai pe numele lor.

Un alt aspect ce se impune a fi analizat este pasivul matrimonial. Pasivul fiecărui soț include datoriile personale și datoriile comune. Spre deosebire de bunuri, unde există prezumția de comunitate, datoriile soților sunt prezumate că sunt personale, comune fiind doar acelea expres și limitativ prevăzute de lege. Astfel, conform art. 351 NCC, soții răspund cu bunurile comune pentru:

- obligațiile născute în legătură cu conservarea, administrarea sau dobândirea bunurilor comune;
- obligațiile pe care le-au contractat împreună;
- obligațiile asumate de oricare dintre soți pentru acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei;
- repararea prejudiciului cauzat prin însușirea, de către unul dintre soți, a bunurilor aparținând unui terț, în măsura în care, prin aceasta, au sporit bunurile comune ale soților.

În cazul în care obligațiile comune nu au fost acoperite prin urmărirea bunurilor comune, soții răspund solidar cu bunurile proprii. Soțul care a plătit datoria comună în condițiile anterior precizate are un drept de retenție asupra bunurilor celuilalt soț până la acoperirea integrală a creanțelor pe care acesta i le datorează.

Referitor la urmărirea veniturilor din profesie, veniturile din muncă ale unui soț, precum și cele asimilate acestora, nu pot fi urmărite pentru datoriile comune asumate de celălalt soț, cu excepția obligațiilor asumate pentru acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei.

Totodată, bunurile comune nu pot fi urmărite de creditorii personali ai unuia dintre soți. Însă, creditorul personal poate solicita partajul bunurilor comune ale soților, numai în măsura necesară acoperirii creanței sale. Bunurile astfel împărțite devin bunuri proprii.

Alături de situația mai sus prezentată, soții au dreptul ca, oricând în timpul căsătoriei, să recurgă la partaj, amiabil sau judiciar, după caz. Spre deosebire de Codul Familiei, partajul nu va mai fi condiționat de existența unor motive temeinice. Odată pronunțată hotărârea de partaj, bunurile atribuite fiecăruia dintre soți vor deveni bunuri proprii, iar bunurile neîmpărțite rămân comune.

În cele din urmă, trebuie menționat că lichidarea comunității de bunuri intervine, fie ca urmare a încetării regimului matrimonial, fie ca urmare a schimbării acestuia, prin act notarial sau prin hotărâre judecătorească. Aceasta constă în: preluarea bunurilor proprii de către

fiecare dintre soți, partajul bunurilor comune și regularizarea datoriilor. Până la finalizarea acestor operațiuni, comunitatea subzistă, atât în privința bunurilor, cât și a obligațiilor.

III.4.2. Regimul separației de bunuri

Reprezintă o noutate absolută pentru legislația din România, până la intrarea în vigoare a Noului Cod Civil, acest regim neexistând. Poate fi ales de către părți prin convenție sau poate fi dispus de către instanță în condițiile art. 370 alin. 1 NCC, care prevede că instanța, la cererea unuia dintre soți, poate pronunța separația de bunuri atunci când celălalt soț încheie acte care pun în pericol interesele patrimoniale ale familiei.

Părțile pot să încheie convenția matrimonială, atât înainte de căsătorie, caz în care își produce efectele de la data încheierii căsătoriei, cât și în timpul căsătoriei, când își va produce efectele de la data stipulată de părți în convenție, sau în lipsa acesteia, de la data încheierii convenției. În acest context, trebuie precizat că și soții care erau căsătoriți la data intrării în vigoare a Noului Cod Civil pot să aleagă regimul separației de bunuri.

Din momentul exprimării opțiunii în favoarea regimului separației de bunuri, normele juridice care îl reglementează devin imperative, soții neputând deroga prin clauze contractuale de la ele.

Acest regim matrimonial se caracterizează prin faptul că fiecare soț are proprietatea exclusivă asupra bunurilor dobândite anterior încheierii căsătoriei, cât și asupra acelor dobândite în nume propriu după această dată. În ceea ce privește bunurile pe care soții le vor achiziționa împreună, acestea vor fi bunuri comune aflate în proprietate comună pe cote părți, aplicându-se dreptul comun în materie de coproprietate.¹⁶¹

Așadar, fiecare soț va avea proprietatea exclusivă asupra cotei-părți pe care o deține, până la proba contrară, prezumându-se egalitatea cotelor soților. Astfel, regimul separației de bunuri se diferențiază de regimul comunității legale, în care soții au un drept de proprietate în devălmășie asupra bunurilor achiziționate în timpul căsătoriei, fără a fi determinată cota-parte aflată în proprietatea fiecăruia.

În privința bunurilor mobile proprii, la adoptarea acestui regim, notarul public, conform art. 361 NCC, va întocmi un inventar în mod obligatoriu, ce va fi atașat la convenția matrimonială, fiind supus pentru opozabilitatea față de terți, la aceleași formalități de publicitate ca și aceasta. În lipsa inventarului se prezumă că bunurile aparțin celui care le posedă, iar dacă posesia este în comun, se prezumă că soții sunt coproprietari pe cote-părți.

Art. 361 alin. 5 NCC prevede, de asemenea, că dreptul de proprietate exclusivă asupra unui bun ce a fost dobândit printr-un act juridic supus, potrivit legii, unei condiții de formă pentru validitate ori unei cerințe de publicitate, nu poate fi dovedit decât prin înscrisul care îndeplinește formele cerute de lege.

Folosința bunurilor celui alt soț este reglementată de art. 363 NCC, care prevede că *„soțul care se folosește de bunurile celui alt soț fără împotrivirea acestuia din urmă are obligațiile unui uzufructuar, cu excepția acelor de a întocmi inventarul, de a constitui o garanție*

161 Ș. Pop, A. Savin, L. Niță, M. Vrabie, G. Ilie, *op.cit.*, p. 145.

pentru îndeplinirea obligațiilor sale și de a numi un administrator. El este dator să restituie numai fructele existente la data solicitării lor de către celălalt soț sau, după caz, la data încetării ori schimbării regimului matrimonial. Dacă unul dintre soți încheie singur un act prin care dobândește un bun, folosindu-se, în tot sau în parte, de bunuri aparținând celuilalt soț, acesta din urmă poate alege, în proporția bunurilor proprii folosite fără acordul său, între a reclama pentru sine proprietatea bunului achiziționat și a pretinde daune-interese de la soțul dobânditor. Proprietatea nu poate fi însă reclamată decât înainte ca soțul dobânditor să dispună de bunul dobândit, cu excepția cazului în care terțul dobânditor a cunoscut că bunul a fost achiziționat de către soțul vânzător prin valorificarea bunurilor celuilalt soț”.

În ceea ce privește răspunderea pentru obligațiile personale, fiecare dintre soți răspunde în nume propriu pentru obligațiile asumate și va fi urmărit de către creditorii săi pentru executarea acestora. Niciunul dintre soți nu poate fi obligat să răspundă pentru obligațiile rezultate din actele încheiate de celălalt soț.

Cu titlu de excepție, soții răspund solidar pentru obligațiile asumate de oricare dintre ei pentru acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei și ale celor legate de creșterea și educarea copiilor.

La încetarea regimului separației de bunuri, fiecare dintre soți are un drept de retenție asupra bunurilor celuilalt soț până la acoperirea integrală a datoriilor pe care le au unul față de celălalt.

Încetarea regimului separației de bunuri poate avea loc în caz de:

- desfacere a căsătoriei prin divorț;
- încetarea căsătoriei prin decesul unuia dintre soți;
- la constatarea nulității sau anularea căsătoriei;
- la schimbarea sa convențională.

III.4.3. Regimul comunității convenționale

Regimul comunității convenționale reprezintă o soluție alternativă pentru familiile care optează să adopte un regim de comunitate, dar doresc să opereze modificări față de reglementările regimului comunității legale.

Acest regim este reglementat de art. 366–368 NCC în care sunt prevăzute în mod expres și limitativ domeniile în care se poate deroga de la regimul comunității legale prin convenție matrimonială. Ca urmare a caracterului imperativ al acestor dispoziții, orice alte cauze prin care s-ar modifica regimul comunității legale vor fi lovite de nulitate absolută.

Menționăm că acest regim își poate produce efectele doar ca urmare a voinței părților, și nu ca urmare a pronunțării unei hotărâri de către instanța de judecată, ca în cazul regimului separației de bunuri.

Astfel, conform art. 367 NCC „în cazul în care se adoptă comunitatea convențională, convenția matrimonială se poate referi la unul sau mai multe dintre următoarele aspecte:

- a. includerea în comunitate, în tot ori în parte, a bunurilor dobândite sau a datoriilor proprii născute înainte ori după încheierea căsătoriei, cu excepția bunurilor de uz personal, precum și a bunurilor destinate exercitării profesiei unuia dintre soți;

- b. restrângerea comunității la bunurile sau datoriile anume determinate în convenția matrimonială, indiferent dacă sunt dobândite ori, după caz, născute înainte sau în timpul căsătoriei, cu excepția obligațiilor asumate de oricare dintre soți pentru acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei;*
- c. obligativitatea acordului ambilor soți pentru încheierea anumitor acte de administrare; în acest caz, dacă unul dintre soți se află în imposibilitate de a-și exprima voința sau se opune în mod abuziv, celălalt soț poate să încheie singur actul, însă numai cu încuviințarea prealabilă a instanței de tutelă;*
- d. includerea clauzei de preciput; executarea clauzei de preciput se face în natură sau, dacă acest lucru nu este posibil, prin echivalent, din valoarea activului net al comunității;*
- e. modalități privind lichidarea comunității convenționale”.*

Soții vor avea astfel posibilitatea stabilirii și organizării unui regim matrimonial cu reguli cât mai echitabile și mai adaptate specificului situației patrimoniale și personale concrete a fiecărei familii.

În conformitate cu dispozițiile art. 368 NCC, în măsura în care soții, prin convenție matrimonială, nu stabilesc altfel, regimul juridic al comunității convenționale se completează cu dispozițiile legale privind regimul comunității legale.

III.4.4. Modificarea regimului matrimonial

Așa cum am precizat în cadrul unei secțiuni anterioare, o caracteristică a regimului matrimonial are în vedere mutabilitatea acestuia. În temeiul principiului mutabilității regimului matrimonial consacrat de art. 369 NCC, soții, la cel puțin un an de la încheierea căsătoriei, au posibilitatea de a înlocui sau de a modifica, ori de câte ori doresc, regimul matrimonial existent cu un alt regim matrimonial.

Condițiile ce trebuie îndeplinite pentru a avea loc modificarea convențională a regimului matrimonial ales, sunt următoarele:

- să fi trecut cel puțin un an de la încheierea căsătoriei;
- să fie respectate condițiile prevăzute de lege pentru încheierea convențiilor matrimoniale, condiții ce au fost analizate într-o secțiune anterioară;
- să se realizeze toate formalitățile de publicitate prevăzute de lege pentru opozabilitatea convenției matrimoniale.

Modificarea convențională a regimului matrimonial își va produce efectele, între soți, de la data încheierii convenției matrimoniale în formă autentică, respectiv de la o dată ulterioară stabilită de soți, urmând ca regimul matrimonial schimbat să li se aplice de la acea dată.

În ceea ce privește efectele modificării convenționale a regimului matrimonial față de terți, aceasta își produce efectele de la data efectuării formalităților de publicitate.

Trebuie precizat că, legiuitorul român a prevăzut unele mecanisme de apărare ale intereselor creditorilor soților, aplicabile atunci când modificarea convențională a regimului matrimonial nu decurge din buna-credință a soților.

În conformitate cu prevederile art. 369 alin. 3 și 4 NCC, creditorii soților care sunt prejudiciați în condițiile sus menționate, pot formula acțiune revocatorie în termen de un an de la data la care au fost îndeplinite formalitățile de publicitate sau, după caz, de când au luat cunoștință de aceste împrejurări pe altă cale, respectiv, pot invoca, pe cale de excepție, inopozabilitatea modificării sau lichidării regimului matrimonial, făcute în fraudă interesele lor.

În cele din urmă, menționăm că modificarea regimului matrimonial poate interveni și pe cale judiciară, la cererea unuia dintre soți. Pentru a opera modificarea judiciară este nevoie de îndeplinirea a două condiții: regimul matrimonial aplicabil soților să fie cel al comunității legale sau convenționale, respectiv, celălalt soț să încheie acte care pun în pericol interesele patrimoniale ale familiei. Urmare a acestei modificări, este instituit regimul separației de bunuri.

Capitolul VII

NULITATEA CĂSĂTORIEI

Secțiunea I

Considerații generale privind nulitatea căsătoriei

Nulitatea actului juridic a căsătoriei este sancțiunea civilă care intervine ca urmare a nerespectării cerințelor de valabilitate stabilite de lege, iar constatarea sau pronunțarea sa înlătură efectele căsătoriei, ducând la desființarea sa. Astfel, se suprimă efectele produse de căsătorie în trecut și se stopează producerea de efecte în viitor.

Există unele situații în care nulitatea căsătoriei, fie ea absolută sau relativă, nu are consecințele prevăzute de lege. O astfel de situație este cazul copiilor rezultați din căsătoria desființată, caz în care aceștia își vor păstra situația legală de copii din căsătorie, beneficiind de prezumția de paternitate a soțului mamei, iar în ceea ce privește raporturile dintre copiii minori și părinții din căsătoria desființată se vor aplica, prin analogie, dispozițiile din materia divorțului.

Un alt caz asemănător îl întâlnim în situația căsătoriei putative, când efectele retroactive ale desființării căsătoriei și, parțial, cele pentru viitor, sunt înlăturate față de soțul sau soții care au fost de bună credință la încheierea căsătoriei. Prin urmare, situația soțului de bună credință, din punct de vedere al raporturilor patrimoniale și al drepturilor la întreținere va fi asimilată cu situația soțului dintr-o căsătorie valabil încheiată, dar desfăcută prin divorț.

Având în vedere importanța căsătoriei, precum și consecințele grave pe care le generează desființarea acesteia față de soți, față de copiii rezultați din acea căsătorie, precum și, în subsidiar, față de terțe persoane, legiuitorul a creat un regim juridic aparte al nulității în materie de căsătorie, derogându-se, într-o oarecare măsură, de la regimul juridic al nulității din dreptul comun.

În acest context, formalitățile premergătoare și cele concomitente încheierii căsătoriei, prevăzute de lege, precum și obligația ofițerului de stare civilă de a verifica îndeplinirea și respectarea de către soț a condițiilor de valabilitate ale căsătoriei înainte de a oficia încheierea acesteia și posibilitatea oricărei persoane de a face opoziție la căsătorie, constituie măsuri care duc la diminuarea considerabilă a riscului desființării căsătoriilor.

Alături de măsurile mai sus menționate, legiuitorul caută să evite desființarea căsătoriei și prin următoarele dispoziții specifice privitoare la:

- restrângerea cazurilor de nulitate;
- reducerea termenelor de prescripție a acțiunii în anulare;
- posibilitatea acoperirii unor cazuri de nulitate absolută;
- atenuarea efectelor desființării căsătoriei prin reglementarea căsătoriei putative și înlăturarea efectelor nulității în privința copiilor rezultați dintr-o căsătorie desființată¹⁶².

Considerăm necesară, pentru a preveni orice confuzie, diferențierea dintre desființarea căsătoriei și desfacerea căsătoriei. Căsătoria încheiată prin nerespectarea cerințelor de valabilitate anterioare sau concomitente celebrării căsătoriei este sancționată prin nulitate, iar efectele sale se produc retroactiv — *ex tunc*. În schimb, în cazul desfacerii căsătoriei — divorțul este determinat de cauze, adică motive de divorț, care sunt întotdeauna ulterioare încheierii căsătoriei, a cărei menținere nu mai este dorită de soți sau de unul dintre ei, iar efectele acestuia sunt numai pentru viitor — *ex nunc*.

Între aceste două instituții juridice există diferențe și de natură procesuală. În timp ce prezumția relativă de validitate a actului de căsătorie poate fi răsturnată exclusiv pe cale judiciară, desfacerea căsătoriei se poate obține atât pe cale judiciară, cât și pe cale administrativă sau notarială.

Mai mult, dreptul la acțiune privind desfacerea căsătoriei aparține exclusiv soților, spre deosebire de dreptul la acțiune în constatarea nulității absolute sau relative a actului de căsătorie, care aparține unui cerc mai larg de persoane. Spre exemplu, în cazul acțiunii în constatarea nulității absolute a căsătoriei, dreptul de a introduce această acțiune aparține oricărei persoane care are un interes.

Sub aspectul criteriilor de clasificare ale nulității căsătoriei prezintă relevanță modul cum este reglementată de lege și caracterul nulității. În funcție de primul criteriu, nulitățile în materie de căsătorie se clasifică în nulități exprese, care sunt prevăzute expres de lege și nulități virtuale care nu au fost consacrate într-un anume text de către legiuitor.

Din punct de vedere al caracterului nulității, distingem între nulitatea absolută și nulitatea relativă. Prin diferențiere de nulitatea absolută și relativă din dreptul comun, în materie de căsătorie acestea pot fi confirmate tocmai pentru a se menține căsătoria. Astfel, nulitatea absolută a căsătoriei se acoperă, spre exemplu în cazul căsătoriei încheiate de minorul care nu a împlinit vârsta de 16 ani, dacă până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești ambii soți au împlinit vârsta de 18 ani sau dacă soția a născut ori a rămas însărcinată etc.

162 I. Albu, *Nulitatea căsătoriei în practica judiciară*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Seria Jurisprudentia*, Cluj, 1974, p. 149.

Cazurile de nulitate absolută a căsătoriei

Conform art. 293 alin. 1 NCC, este lovită de nulitate absolută căsătoria care se încheie cu încălcarea dispozițiilor privitoare la existența consimțământului la căsătorie și la diferența de sex, precum și căsătoria încheiată cu nesocotirea impedimentului bigamiei, a rudeniei în grad prohibit la căsătorie, a stării de alienație și debilitate mintală.

Totodată, în cazul nerespectării formalităților ce asigură solemnitatea și publicitatea încheierii căsătoriei, intervine aceeași sancțiune. La aceste cazuri de nulitate absolută se adaugă și cazul prevăzut de art. 294 NCC privind impubertatea legală, precum și cel prevăzut de art. 295 NCC referitor la căsătoria fictivă.

II.1. Lipsa materială a consimțământului la căsătorie

Sancțiunea nulității absolute a căsătoriei intervine în cazul în care nu sunt respectate dispozițiile art. 293 alin.1 coroborat cu art. 271 NCC. Se are în vedere încheierea căsătoriei, atât în ipoteza lipsei materiale a consimțământului, cât și ipoteza în care consimțământul nu a fost exprimat personal de viitorii soți ori nu a fost exprimat liber.

Spre exemplu, este sancționată cu nulitate absolută căsătoria care a fost declarată de ofițerul de stare civilă ca fiind încheiată, deși persoana a refuzat să consimtă la căsătorie, ori aceasta s-a celebrat în lipsa unuia dintre soți sau, și mai puțin probabil, în absența ambilor soți¹⁶³.

II.2. Impubertatea matrimonială

Art. 294 NCC prevede sancțiunea nulității absolute pentru căsătoria încheiată de minorul care nu a împlinit vârsta de 16 ani. Această dispoziție se aplică atât în cazul bărbatului cât și în cazul femeii.

Cu toate acestea, nulitatea căsătoriei se acoperă dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, ambii soți au împlinit vârsta de 18 ani sau dacă soția a născut ori a rămas însărcinată. Căsătoria se menține chiar dacă soția a născut un copil mort ori dacă a întrerupt cursul sarcinii, deoarece s-a dovedit că, în pofida vârstei impubere, soții pot avea relații conjugale normale¹⁶⁴.

163 A se vedea E. Florian, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a revăzută, p. 50, „În practică, lipsa materială a consimțământului a fost arare ori reținută. Într-o speță s-a cerut constatarea nulității absolute a căsătoriei, motivându-se că, deși căsătoria s-a încheiat în numele soției pârâte, în realitate în fața ofițerului de stare civilă s-a prezentat sora acesteia, care a „reprezentat” pârâta și a consimțit la căsătorie în locul acesteia, ceea ce, evident, este inadmisibil, în materie de căsătorie reprezentarea nefiind permisă.”

164 D. Lupășcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, p. 184.

Se poate constata că Noul Cod Civil a distins între căsătoria încheiată de minorul care nu a împlinit 16 ani, care este considerată nulă, și căsătoria încheiată de minorul care a împlinit vârsta de 16 ani, dar care a fost realizată fără încuviințările prevăzute de lege, sancțiunea ce intervine fiind nulitatea relativă. Subliniem și faptul că, sancțiunea nulității absolute intervine în cazul căsătoriei minorului care nu a împlinit vârsta de 16 ani, indiferent dacă doar unul dintre soți sau ambii soți sunt impuberi, ori dacă au fost obținute sau nu avizele, încuviințările și autorizarea prevăzute de lege pentru cazul căsătoriei încheiate de minorul de 16 ani.

11.3. Bigamia

Acest caz de nulitate absolută are la bază prevederile art. 293 alin. 1 coroborate cu art. 273 NCC. Prin urmare, încheierea unei noi căsătorii de către persoana care este căsătorită este interzisă, intervenind sancțiunea nulității absolute a căsătoriei subsecvente.

Pentru a se aplica sancțiunea nulității absolute a căsătoriei încheiate fără respectarea principiului monogamiei trebuie să se întrunească existența cumulativă a două condiții:

- Existența unei căsătorii anterioare a cel puțin unuia dintre soți, căsătorie valabilă din punct de vedere juridic în raport cu momentul încheierii celei subsecvente, în sensul că nu era desfăcută ori desființată prin hotărâre irevocabilă și nici nu a încetat prin moartea fizică sau declarată prin hotărâre definitivă a soțului din acea căsătorie.

Desfacerea sau încetarea căsătoriei anterioare după ce s-a încheiat o nouă căsătorie rămâne fără relevanță, fiindcă nulitatea căsătoriei se raportează la starea de fapt existentă în momentul încheierii acesteia și nu există vreo dispoziție asemănătoare celei privind vârsta matrimonială care permite menținerea căsătoriei în cazul dispariției cauzei care, inițial, invalida actul.

- Cea din urmă căsătorie s-a încheiat potrivit legii.¹⁶⁵

Subliniem că momentul în funcție de care se verifică starea de bigamie este acela al încheierii celei de a doua căsătorii¹⁶⁶.

Căsătoria încetează deplin drept la data morții fizic constatate a unuia dintre soți, sau, conform art. 52 alin. 1 NCC, în cazul morții prezumate a celui dispărut, pe data decedului stabilită prin hotărârea definitivă.

Precizăm că, având în vedere dispozițiile art. 52 alin. 3 NCC, data morții stabilită prin hotărârea definitivă poate fi rectificată dacă se dovedește că nu era posibil ca persoana declarată moartă să fi decedat la acea dată, astfel data încetării căsătoriei va fi data stabilită prin hotărârea de rectificare.

De asemenea, în cazul declarării morții prin hotărâre judecătorească, cea de a doua căsătorie este valabilă, dacă a fost încheiată în intervalul de timp de la data fixată prin hotărâre ca fiind cea a morții și data rămânerii definitive a hotărârii declarative de moarte¹⁶⁷.

¹⁶⁵ B.D. Moloman, *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*, p. 200.

¹⁶⁶ I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, ediția a VI-a, p. 178.

¹⁶⁷ D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 185.

O altă situație apare în cazul căsătoriei soțului unei persoane care a fost declarată moartă, însă ulterior hotărârea declarativă de moarte este anulată ca urmare a reapariției persoanei. În acest caz, se va considera ca fiind în continuare valabilă cea de a doua căsătorie dacă soțul celui declarat mort a fost de bună-credință, în sensul că la data încheierii celei de a doua căsătorii el nu a cunoscut faptul că, în realitate, soțul său prezumat mort este în viață.

Prin urmare, dacă soțul celui prezumat mort este de bună credință, se va menține cea de a doua căsătorie, prima căsătorie fiind considerată desfăcută pe data încheierii noii căsătorii, iar dacă soțul este de rea credință, prima căsătorie va fi valabilă ca urmare a anulării hotărârii declarative de moarte, iar cea de a doua căsătorie va fi lovită de nulitate absolută pentru bigamie.

Cât privește încheierea unei noi căsătorii de către o persoană care anterior a mai fost căsătorită, căsătorie care a fost desfăcută, impedimentul ce rezultă din starea de persoană căsătorită va fi înlăturat la data desfacerii căsătoriei, și anume: data rămânării definitive a hotărârii prin care s-a pronunțat divorțul, sau după caz, data eliberării certificatului de divorț de către ofițerul de stare civilă sau de notarul public de la locul încheierii căsătoriei sau de la locul ultimei locuințe comune a soților.

Prin excepție, căsătoria se consideră desfăcută la data decesului soțului reclamant, situație întâlnită în cazul divorțului din culpă, când instanța constată culpa exclusivă a soțului pârât, iar soțul reclamant decedează în timpul procesului, acțiunea fiind continuată de moștenitorii săi¹⁶⁸.

Căsătoria încheiată mai înainte de rămânerea definitivă a hotărârii de declarare a nulității absolute sau de anulare a căsătoriei anterioare nu va fi desființată pentru bigamie întrucât, actul lovit de nulitate este considerat a nu fi fost încheiat niciodată, conform prevederii cu valoare de principiu enunțate în art. 1254 alin. 1 NCC¹⁶⁹.

II.4. Rudenia în grad prohibit la căsătorie

Art. 293 alin. 1 coroborat cu dispozițiile art. 274 NCC sancționează cu nulitatea absolută căsătoria încheiată între rudele în linie dreaptă indiferent de grad, precum și între cele în linie colaterală până la gradul al patrulea inclusiv, fără a se face distincție între rudenia firească și rudenia civilă rezultată din adopție.

168 A se vedea art. 380 și 382 Noul Cod Civil: „Art. 380 (1) În situația prevăzută la art. 379 alin. (1), dacă soțul reclamant decedează în timpul procesului, moștenitorii săi pot continua acțiunea de divorț. (2) Acțiunea continuată de moștenitori este admisă numai dacă instanța constată culpa exclusivă a soțului pârât.” „Art. 382 (1) Căsătoria este desfăcută din ziua când hotărârea prin care s-a pronunțat divorțul a rămas definitivă. (2) Prin excepție, dacă acțiunea de divorț este continuată de moștenitorii soțului reclamant, potrivit art. 380, căsătoria se socotește desfăcută la data decesului. (3) În cazul prevăzut de art. 375, căsătoria este desfăcută pe data eliberării certificatului de divorț.”

169 E. Florian, *op.cit.*, p. 51.

Reamintim că, pentru motive temeinice, instanța de tutelă în a cărei circumscripție își are domiciliul solicitantul poate autoriza căsătoria între rudele în linie colaterală de gradul al patrulea, fără a se distinge între rudenie firească și cea adoptivă, cu condiția să existe un aviz medical special. Atunci când lipsește autorizarea, căsătoria este lovită de nulitate absolută.

Cât privește rudenie adoptivă, impedimentul la căsătorie fondat pe rudenie de sânge a adoptatului și a descendenților săi, există atât față de părinții firești ai adoptatului și rudele acestora, chiar dacă raporturile de rudenie încetează pe data rămânerii definitive a hotărârii de încuviințare a adopției, cât și față de rudele civile.

Impedimentul rudeniei există și în cazul reproducerii umane asistate medical cu terț donator. Acesta se raportează la filiația și rudenie atribuite de lege, întrucât filiația și rudenie legală, biologică a copilului rămân confidențiale neputându-se stabili nicio legătură de filiație între copil și terțul donator. Mai mult, subliniem faptul că nimeni nu poate contesta filiația copilului. Așadar, persoana concepută în urma reproducerii umane asistate medical cu terț donator este, în ochii legii, descendentul firesc al părintelui sau părinților „sociali”, cu toate consecințele filiației asupra rudeniei.¹⁷⁰

II.5. Alienația și debilitatea mintală

Reamintim că, în sensul Codului civil, precum și a legislației civile în vigoare prin „alienație mintală” și „debilitate mintală” se înțelege o boală psihică sau un handicap psihic ce determină incompetența psihică a persoanei de a acționa critic și predictiv privind consecințele social-juridice care pot decurge din exercitarea drepturilor și obligațiilor civile.

Conform art. 276 NCC, alienatul mintal și debilul mintal nu se pot căsători. Căsătoria este oprită din motive biologice și sociale, fiind irelevant dacă persoana ce suferă de o asemenea boală este sau nu pusă sub interdicție judecătorească.

Sancțiunea care intervine este nulitatea absolută, chiar dacă căsătoria a fost încheiată de către alienatul mintal sau debilul mintal într-un eventual moment de luciditate.

II.6. Lipsa diferenței de sex

Cu titlu de nulitate virtuală, această sancțiune intervine în cazul căsătoriei încheiate în țară între persoane de același sex. De asemenea, nici căsătoriile încheiate sau contractate în temeiul legii străine, fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini, nu sunt recunoscute în România.

Sancțiunea nulității absolute se va aplica și în cazul acelor persoane a căror sex nu este suficient precizat, ori care suferă de malformații sub forma nediferențierii sexuale, făcând imposibilă consumarea căsătoriei.

170 E. Florian, *op.cit.*, p. 52.

II.7. Nerespectarea formalităților de solemnitate și publicitate a celebrării căsătoriei

Conform art. 287 alin. 1, în vederea încheierii căsătoriei viitorii soți sunt obligați să se prezinte împreună la sediul primăriei, pentru a-și da consimțământul la căsătorie în mod public, în prezența a doi martori, în fața ofițerului de stare civilă. Încălcarea oricăreia din condițiile menționate vor atrage sancțiunea nulității absolute a căsătoriei.

Va fi lovită de nulitate absolută căsătoria încheiată:

- în lipsa unuia dintre viitorii soți de la sediul primăriei unde se celebrează căsătoria;
- fără ca viitorii soți să își fi exprimat consimțământul la căsătorie în mod public;
- în lipsa celor doi martori la celebrarea căsătoriei, sau în prezența unui singur martor;
- fără ca viitorii soți să își fi exprimat consimțământul la căsătorie în fața ofițerului de stare civilă;
- de o altă persoană decât ofițerul de stare civilă etc.

Sancțiunea nulității absolute intervine și în cazul în care nu sunt respectate dispozițiile cu privire la competența *ratione materiae* a ofițerului de stare civilă. Spre deosebire de cazul în care este încălcată competența teritorială, situație care nu atrage sancțiunea nulității, căsătoria va fi considerată nulă dacă a fost încheiată de un funcționar care nu avea calitatea de ofițer de stare civilă.

Prin excepție, căsătoria va fi valabilă în temeiul art. 102 NCC, potrivit căruia „*actele de stare civilă întocmite de o persoană care a exercitat în mod public atribuțiile de ofițer de stare civilă, cu respectarea tuturor prevederilor legale, sunt valabile, chiar dacă acea persoană nu avea această calitate, afară de cazul în care beneficiarii acestor acte au cunoscut, în momentul întocmirii lor, lipsa acestei calități*”.

Aplicând dispozițiile acestui articol la situația dată, căsătoria care a fost „oficiată” de către o persoană care nu deținea calitatea de ofițer de stare civilă, dar a exercitat atribuții specifice acestei calități în mod public, va fi considerată valabilă.

Per a contrario, dacă soții, la data încheierii căsătoriei au știut că cel care le oficiază căsătoria nu are în realitate calitatea de ofițer de stare civilă, căsătoria va fi lovită de nulitate absolută.

Aceeași sancțiune intervine și în cazul în care sunt încălcate dispozițiile privind publicitatea căsătoriei. Publicitatea este o condiție de formă distinctă de solemnitate și care se materializează, spre exemplu, prin accesul publicului la celebrarea căsătoriei. Astfel, publicitatea căsătoriei este asigurată dacă încheierea căsătoriei, în localitatea de domiciliu sau de reședință a viitorilor soți ori, având aprobarea primarului, într-o altă localitate, la sediul primăriei sau, în mod excepțional și cu autorizarea prealabilă corespunzătoare, în afara acestui sediu, are loc în împrejurări care fac posibilă participarea la ceremonie a oricărei persoane, dar nu interesează dacă, în fapt, asistența a fost puțin numeroasă ori nu a fost deloc, bineînțeles în afara de cei doi martori¹⁷¹.

171 *Ibidem*, p. 54.

Căsătoria încheiată cu încălcarea publicității este așa-numita „căsătorie clandestină”. Aceasta este diferită de căsătoria „secretă” care nu are nimic ilicit și a fost oficiată cu toate cerințele de publicitate și solemnitate, doar că ulterior încheierii este ținută secretă¹⁷².

11.8. Căsătoria fictivă

Căsătoria încheiată în alte scopuri decât acela de a întemeia o familie este lovită de nulitate absolută, conform dispozițiilor art. 295 alin. 1 NCC.

Căsătoria este fictivă dacă sunt îndeplinite următoarele condiții cumulative:

- să fi fost oficiată;
- viitorii soți să-și fi dat consimțământul la căsătorie, formal;
- consimțământul exprimat de unul sau de ambii soți nu reflectă voința reală a părților, nefiind dat cu intenție matrimonială;
- scopul urmărit, de unul sau de ambii soți, a fost de a obține fie unele efecte secundare căsătoriei, cum ar fi folosința locuinței, fie de a eluda anumite dispoziții legale imperative, altele decât cele care reglementează căsătoria¹⁷³.

Așadar, căsătoria fictivă presupune atât o simulație, cât și o fraudare a legii. Căsătoria fictivă apare ca o fraudare a legii întrucât se folosesc mijloace legale pentru a se obține rezultate ilegale, iar manifestarea de voință a viitorilor soți este simulată, fiind exprimată în scopul obținerii unor avantaje, a unor beneficii, care ar putea fi obținute doar pe calea căsătoriei, și nu în scopul întemeierii unei familii.

O variantă a căsătoriei fictive este căsătoria de conveniență, care potrivit art. 2 lit. 1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată¹⁷⁴, este definită ca fiind acea căsătorie încheiată cu singurul scop de a eluda condițiile de intrare și ședere a străinilor și de a obține dreptul de ședere pe teritoriul României.

Articolul 63 alin. 2 din același act normativ stabilește, cu titlu exemplificativ, elementele pe baza cărora se poate constata faptul că o căsătorie este de conveniență:

- coabitarea matrimonială nu există;
- soții nu s-au cunoscut înaintea căsătoriei;
- lipsa unei contribuții efective la îndeplinirea obligațiilor născute din căsătorie;
- soții nu vorbesc o limbă înțeleasă de amândoi;
- există date că anterior unul dintre soți a încheiat o căsătorie de conveniență;
- soții sunt inconsecvenți ori există neconcordanțe în declararea datelor cu caracter personal, a circumstanțelor în care s-au cunoscut ori a altor informații relevante despre aceștia;

172 A se vedea A. Corhan, *Dreptul familiei – teorie și practică*, p. 210;

173 A se vedea E. Florian, *op.cit.*, p. 55; D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 188.

174 Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată în Monitorul Oficial, nr. 421 din 5 iunie 2008.

- încheierea căsătoriei a fost condiționată de plata unei sume de bani între soți, cu excepția sumelor primite cu titlu de dotă.

Constatarea acestor elemente se realizează de către „ofițerul de interviu”¹⁷⁵ și ele pot rezulta din:

- datele obținute în urma interviului;
- înscrisuri;
- declarațiile celor în cauză sau ale unor terțe persoane;
- controale la domiciliul conjugal ori alte verificări suplimentare.

Precizăm că în cazul în care se identifică elementele unei căsătorii de conveniență, consecința care intervine este îndrituirea Oficiului Român pentru Imigrări de a refuza prelungirea dreptului de ședere obținut în baza căsătoriei, constatarea nulității căsătoriei fiind atributul exclusiv al instanței de judecată.

Din punctul de vedere al probațiunii, caracterul fictiv al căsătoriei se poate dovedi prin orice mijloc de probă.

Deși mijloacele de probă pot fi din cele mai variate, probațiunea ridică o serie de dificultăți, întrucât consimțământul exprimat în condiții de solemnitate, în fața ofițerului de stare civilă, generează prezumția unei intenții maritale reale¹⁷⁶.

Prin urmare, trebuie evidențiate aspectele relației soților dinainte de căsătorie, urmărindu-se dacă părțile se cunoșteau, de ce natură era relația dintre ei, dacă aveau preocupări comune etc., precum și alte elemente care pot susține suspiciunea căsătoriei de conveniență sau dimpotrivă o pot demonta. În acest sens se va urmări și comportamentul părților ulterior căsătoriei, observându-se acele elemente care ar putea trăda intenția reală a părților, diferită de cea afișată.

Legiuitorul stabilește trei situații în care nulitatea absolută a căsătoriei fictive se acoperă dacă intervin până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, și anume:

- a intervenit conviețuirea soților;
- soția a născut sau a rămas însărcinată;
- au trecut doi ani de la încheierea căsătoriei.

¹⁷⁵ Potrivit art. 2 lit. n din Ordonanța de urgență nr. 194/2002, republicată, ofițerul de interviu este „lucrătorul din cadrul Oficiului Român pentru Imigrări, cu atribuții în constatarea existenței elementelor căsătoriei de conveniență”.

¹⁷⁶ E. Florian, *op.cit.*, p. 55, cu trimitere la J.J. Lamouland, în *Droit de la famille*, de P. Murrat, în *Droit de la famille*, Editura Dalloz, 2007, pp. 47–48.

Cazurile de nulitate relativă a căsătoriei

Este anulabilă căsătoria la cererea soțului, al cărui consimțământ a fost viciat prin eroare (atâta timp cât aceasta cade asupra identității fizice a viitorului soț), dol sau violență.

Totodată, este anulabilă căsătoria încheiată de persoana lipsită vremelnic de discernământ. Anulabilitatea poate fi invocată și în cazul lipsei încuviințării sau autorizării prealabile necesare căsătoriei încheiate de minorul de 16 ani. O ultimă cauză de nulitate relativă are în vedere existența tutelei.

III.1. Viciile de consimțământ

Este anulabilă căsătoria la cererea soțului al cărui consimțământ a fost viciat prin eroare, dol sau violență.

Eroarea — falsă reprezentare a realității, este relevantă în această materie numai dacă poartă asupra identității fizice a celui alt soț. Orice altă eroare, spre exemplu, eroare asupra unor calități fizice sau psihice, asupra statutului civil al viitorului soț, în privința pregătirii profesionale, nu poate atrage sancțiunea anulării căsătoriei.

Dolul — adică eroarea anume provocată prin manopere dolosive, constituie motiv de nulitate relativă a căsătoriei dacă poartă asupra unor elemente determinante la încheierea căsătoriei. Dolul poate fi săvârșit prin acțiune, caz în care este denumit „dol comisiv” sau prin inacțiune, caz în care se cheamă „dol omisiv” sau „dol comis prin reticență”.

În practica judiciară, a fost considerat dol comisiv inducerea în eroare în privința stării de sănătate, prin folosirea unui certificat prenuptial fals. Un caz de dol omisiv a fost considerat faptul că viitoarea soție a ascuns viitorului ei soț starea de graviditate rezultată din relațiile pe care le-a avut anterior căsătoriei, cu un alt bărbat, sau nu l-a informat pe viitorul soț despre starea de boală incurabilă în care se află și care era incompatibilă cu o viață normală de familie¹⁷⁷.

Se constată astfel că mijloacele frauduloase, manoperele dolosive trebuie să privească aspecte ce țin de persoana și personalitatea viitorului soț, cu previzibilă influență asupra relațiilor conjugale, întrucât scopul urmărit de autorul dolului este încheierea căsătoriei, cum ar fi: starea de sănătate, vârsta, statutul profesional, educația, reputația, antecedentele maritale, confesiunea, inclusiv situația materială. Astfel, nulitatea relativă pentru dol sancționează mai curând conduita delictuală a unuia dintre viitorii soți, decât rezultatul manoperele dolosive folosite, anume alterarea voinței celui alt¹⁷⁸.

177 M. Banciu, *Dreptul familiei*, p. 132.

178 E. Florian, *op.cit.*, 2011, p. 57.

Violența — fizică sau morală, poate fonda acțiunea în anularea căsătoriei dacă față de gravitatea și intensitatea actelor de constrângere exercitate, persoana s-a aflat în neputința de a se opune căsătoriei. Pentru a constitui cauza de anulabilitate, violența se cere a fi serioasă, să existe la momentul exprimării consimțământului și să fie eficace. Actele de violență trebuie să inducă o temere justificată dată de pericolul grav și iminent.

Violența morală se va aprecia în raport cu gravitatea și intensitatea sa, ținându-se cont de starea psihică, vârsta, sănătatea soțului al cărui consimțământ a fost viciat, sau de orice altă împrejurare ce a putut influența starea acestuia la momentul încheierii actului juridic.

Temerea reverențiară reglementată de art. 1219 NCC, respectiv acea temere de a nu mâhni sau jigni o anumită persoană, izvorâtă din respect și din afecțiunea față de părinți ori alți ascendenți sau față de alte rude ori persoane apropiate, neînsoțită de violență, nu constituie viciu de consimțământ.

Conform art. 303 alin. 2 NCC, căsătoria nu poate fi anulată dacă soții au conviețuit timp de șase luni de la data încetării violenței sau de la data descoperirii dolului, ori a erorii.

III.2. Lipsa încuviințărilor sau autorizărilor cerute de lege

După cum s-a menționat anterior, pentru motive temeinice, minorul care a împlinit vârsta de 16 ani se poate căsători în temeiul unui aviz medical, cu încuviințarea părinților sau, după caz a tutorelui, a persoanei sau autorității care a fost abilitată să exercite drepturile părintești și cu autorizarea instanței de tutelă. Lipsa încuviințărilor, precum și autorizării atrage nulitatea relativă a căsătoriei.

Anulabilitatea poate fi invocată numai de cel a cărui încuviințare era necesară. Este vorba, în funcție de particularitățile modului în care se înlăptuiește ocrotirea minorului în cauză, de lipsa încuviințării:

- părinților sau a unuia dintre părinții firești sau adoptatori nedivorțați la data încheierii căsătoriei minorului sau, după caz, a părinților care exercită împreună autoritatea părintească, aceștia fiind divorțați;
- părinților sau a unuia din părinții din afara căsătoriei care conviețuiesc — tutorelui;
- persoanei sau autorității care a fost abilitată să exercite drepturile părintești.

Totodată, lipsa autorizării instanței de tutelă de la domiciliul minorului constituie cauză de nulitate relativă a căsătoriei.

Anulabilitatea căsătoriei se acoperă în cazul în care până la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de desființare a căsătoriei minorului, au fost obținute încuviințările și autorizarea cerută de lege. Alături de această cauză specială de acoperire a nulității relative, căsătoria minorului va fi considerată valabilă dacă ambii soți împlinesc vârsta de 18 ani, dacă soția a rămas însărcinată sau a născut.

Precizăm că minorul de 16 ani care a dobândit capacitate de exercițiu anticipată în condițiile art. 40 NCC nu are nevoie de încuviințările și autorizările prevăzute de lege, deoarece prin emanciparea judecătorească a ieșit de sub autoritatea părinților săi.

III.3. Lipsa discernământului

Conform art. 299 NCC este anulabilă căsătoria încheiată de persoana lipsită vremelnic de discernământ.

Se poate observa că actuala reglementare a modificat dispozițiile privind căsătoria persoanei lipsite de discernământ, în reglementarea anterioară regimul sancționator aplicabil acestui caz fiind diferențiat după impactul avut de lipsa vremelnică a facultăților mintale asupra discernământului soțului aflat în cauză la momentul încheierii căsătoriei.

Astfel, dacă persoana nu avea discernământul faptelor sale la momentul încheierii căsătoriei, căsătoria era lovită de nulitate absolută — art. 19 coroborat cu art. 9 din Codul Familiei, iar în cazul în care lipsa vremelnică a facultăților mintale nu a înlăturat discernământul în momentul exprimării consimțământului, căsătoria era considerată valabilă.

Reamintim că sunt deosebiri între regimul sancționator aplicabil persoanelor alienate mintal sau debile mintal și cea a persoanelor lipsite numai temporar de discernământ. În acest sens, în cazul primelor persoane, interdicția de a se căsători este absolută din motive de ordin biologic și social, în timp ce în cazul celor din urmă acestea se pot căsători cu condiția să nu le lipsească discernământul la momentul încheierii căsătoriei pentru a putea exprima un consimțământ valabil.

Căsătoria nu poate fi anulată dacă soții au conviețuit timp de 6 luni de la data descoperirii lipsei vremelnice a facultăților mintale, cauză specială a acoperirii nulității relative la care se adaugă cauzele generale, și anume dacă soția a născut sau a rămas însărcinată.

III.4. Existența tutelei

Având în vedere dispozițiile art. 300 NCC, căsătoria încheiată între tutore și persoana minoră aflată sub tutela sa, este lovită de nulitate relativă. Actualele prevederi legislative transformă tutela din impediment prohibitiv în impediment dirimant. Dacă, conform Codului familiei, tutela atrăgea sancționarea ofițerului de stare civilă care a celebrat căsătoria cu nesocotirea acestui impediment, Noul Cod Civil sancționează cu nulitate relativă încheierea căsătoriei între tutore și persoana minoră aflată sub tutela sa.

Spre deosebire de celelalte cazuri de nulitate relativă a căsătoriei, în cazul existenței tutelei nu sunt reglementate explicit dispoziții referitoare la posibilitatea de a evita sancțiunea. Considerăm că nu va fi lovită de nulitate relativă căsătoria încheiată între tutore și persoana minoră aflată sub tutela sa, dacă între timp soția a născut ori a rămas însărcinată sau ambii soți au împlinit vârsta de 18 ani. Cu privire la acest ultim aspect, subliniem că tutela încetează odată cu starea de minoritate a celui ocrotit și, prin urmare, cei în cauză se pot căsători.

Regimul juridic al nulității căsătoriei

Prin regimul juridic al nulității căsătoriei se înțeleg acele reguli la care este supusă nulitatea căsătoriei¹⁷⁹. Ca și în dreptul comun, regimul juridic al nulității căsătoriei vizează, în esență, determinarea cercului de persoane care pot să o invoce, intervalul de timp în care poate fi invocată nulitatea, altfel spus, dacă acțiunea este imprescriptibilă sau prescriptibilă, precum și determinarea posibilității de acoperire a nulității.

IV.1. Regimul juridic al nulității absolute a căsătoriei

Acțiunea în constatarea nulității absolute a căsătoriei poate fi intentată de orice persoană, adică de soții sau terții care pot justifica un interes, precum și de procurori. Ținând cont și de prevederile art. 1247 alin. 3 NCC privind nulitatea absolută a actului juridic civil, și instanța este obligată să invoce din oficiu nulitatea absolută.

Menționăm că, procurorul, conform art. 296 NCC, poate introduce acțiunea în constatarea nulității absolute a căsătoriei, după încetarea sau desfacerea acesteia, numai dacă acționează pentru apărarea drepturilor minorilor sau ale persoanelor puse sub interdicție judecătorească.

Prin aplicarea regulii de drept comun enunțată prin art. 1249 alin. 1 NCC, dacă prin lege nu se prevede altfel, nulitatea absolută poate fi invocată oricând, fie pe cale de acțiune, fie pe cale de excepție, rezultă că acțiunea în constatarea nulității absolute a căsătoriei este imprescriptibilă.

Cât privește posibilitatea acoperirii nulității absolute, în principiu, în dreptul comun, aceasta nu poate fi acoperită nici chiar dacă există manifestarea de voință expresă a părților actului juridic lovit de nulitate, sau, după caz, a altor persoane care o pot invoca. Totuși, prin excepție de la normele de drept comun, în materia căsătoriei legiuitorul prevede posibilitatea acoperirii nulității absolute a căsătoriei în două dintre cazurile de nulitate absolută stabilite prin art. 293–295 NCC, și anume lipsa vârstei matrimoniale și fictivitatea căsătoriei.

În cazul impubertății legale, în conformitate cu art. 294 alin. 2 NCC, căsătoria minorului nu este lovită de nulitate absolută dacă până la data declarării nulității prin hotărâre judecătorească definitivă, ambii soți au împlinit vârsta de 18 ani – vârsta legală, sau fie soția a născut fie a rămas însărcinată.

În cel de al doilea caz, potrivit art. 295 alin. 2 NCC, căsătoria fictivă nu atrage nulitatea absolută dacă până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești a intervenit conviețuirea soților, nașterea sau zămislirea unui copil, împlinirea a doi ani de la încheierea căsătoriei.

179 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 191.

- Prin urmare, nulitatea absolută a căsătoriei nu poate fi acoperită în următoarele situații:
- lipsa materială a consimțământului la căsătorie;
 - bigamia;
 - încălcarea impedimentului privind rudenția în grad prohibit la căsătorie;
 - alienați și debilitate mintală;
 - lipsa diferențierii de sex;
 - nerespectarea formalităților de solemnitate și publicitate a celebrării căsătoriei.

IV.2. Regimul juridic al nulității relative a căsătoriei

Acțiunea în anularea căsătoriei are caracter personal și pe cale de consecință poate fi pornită, în principiu doar de titularul dreptului la acțiune, adică de persoana protejată prin norma juridică încălcată. Prin excepție, conform art. 302 NCC, dacă acțiunea a fost pornită de către unul dintre soți, și acesta decedează pe parcursul procesului, ea poate fi continuată de către oricare dintre moștenitorii săi.

Aplicând dispozițiile menționate, nulitatea relativă poate fi invocată, fiind o nulitate de protecție, numai de către soțul al cărui consimțământ la căsătorie a fost viciat prin eroare, dol sau violență¹⁸⁰. Referitor la anularea pentru lipsa încuviințării cerute de lege, nulitatea poate fi invocată numai de către cel a cărui încuviințare este necesară.

Dacă lipsește autorizarea instanței de tutelă, pentru încheierea căsătoriei, acțiunea în anulare va fi exercitată de către procuror, care va fi sesizat de instanța de tutelă conform dispozițiilor art. 297 alin. 2 coroborate cu dispozițiile art. 46 alin. 3 NCC. Anularea căsătoriei pentru lipsa discernământului a unuia dintre soți poate fi invocată numai de cel care a fost lipsit vremelnice de discernământ la momentul încheierii căsătoriei, și în sfârșit, în cazul tutelei, anularea poate fi cerută de soțul care s-a căsătorit în timp ce era sub tutelă.

Totodată, procurorul poate formula acțiunea în anulare a căsătoriei, în condițiile art. 92 alin. 1 NCPC, mai precis dacă unul dintre soți este pus sub interdicție sau este dispărut, precum și dacă prin demersul său urmărește apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor. Instanța de judecată nu poate invoca din oficiu nulitatea relativă a căsătoriei, însă poate pune în discuția părților eventuala cauză de nulitate pe care o sesizează.

Termenul de prescripție al dreptului la acțiune este de 6 luni, fiind stabilit pentru fiecare caz de nulitate relativă a căsătoriei, momentul de la care acesta începe să curgă. Astfel:

- în cazul nulității pentru vicii de consimțământ, ori pentru lipsa discernământului, termenul de 6 luni în care poate fi cerută anularea căsătoriei curge de la data încetării violenței sau, după caz, de la data la care cel interesat a cunoscut dolul, eroarea ori lipsa vremelnică a discernământului;
- în cazul nulității relative a căsătoriei minorului pentru lipsa încuviințării părintești sau, după caz, a tutorelui, precum și pentru lipsa autorizării instanței de tutelă, termenul de 6 luni curge de la data la care, cei a căror încuviințare sau autorizare era necesară, au luat la cunoștință de încheierea căsătoriei;

180 M. Banciu, *op.cit.*, p. 133.

- nulitatea relativă a căsătoriei încheiate între tutore și persoana minoră aflată sub tutela sa poate fi invocată în termen de 6 luni de la data încheierii căsătoriei.

Nulitatea relativă a căsătoriei poate fi confirmată expres prin declarație în acest sens a celui îndreptuit să o invoce, sau tacit, dacă acțiunea în anulare nu este introdusă în termenul legal de prescripție de 6 luni.

Mai mult, legiuitorul stabilește prin art. 303 NCC două categorii de cauze de acoperire a nulității relative a căsătoriei: cauze speciale, care își găsesc aplicabilitatea doar în anumite cazuri de nulitate relativă a căsătoriei, respectiv cauze generale care validează căsătoria indiferent de cazul de nulitate relativă ce poate fi invocată.

Așadar, în cazul lipsei încuviințărilor cerute de lege pentru căsătoria minorului, dacă până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești se obțin încuviințările și autorizările cerute de lege, nulitatea relativă a căsătoriei se acoperă.

În cazul viciilor de consimțământ și a lipsei discernământului, căsătoria nu poate fi anulată dacă soții au conviețuit timp de 6 luni de la data încetării violenței, sau de la data descoperirii dolului, erorii ori a lipsei vremelnice a facultăților mintale.

Cauzele generale de acoperire a nulității relative a căsătoriei au în vedere situația în care ambii soți au împlinit vârsta de 16 ani până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești sau situația în care soția a născut sau a rămas însărcinată, tot până la data la care hotărârea judecătorească rămâne definitivă.

IV.3. Aspecte procedurale în cazul nulității căsătoriei

Nulitatea căsătoriei se constată sau este pronunțată doar prin hotărâre judecătorească.

Din punct de vedere al competenței materiale, instanța competentă să judece în fond cererile de constatare a nulității absolute, respectiv a nulității relative a căsătoriei este judecătoria. Cât privește competența teritorială, va fi competentă judecătoria de la domiciliul pârâtului, iar dacă pârâtul are domiciliul în străinătate sau nu are domiciliul cunoscut va fi competentă judecătoria reședinței sale din țară. Dacă nici reședința pârâtului nu este cunoscută, competența îi va reveni judecătoriei de la domiciliul sau reședința reclamantului.

Sarcina probei îi revine reclamantului care va trebui să facă dovada susținerilor sale, în caz contrar, acțiunea sa fiind respinsă ca nefondată.

Acțiunea privind nulitatea este admisibilă, chiar dacă anterior căsătoria fusese desfăcută prin divorț, deoarece între aceste acțiuni nu există nicio legătură, iar exercitarea celei dintâi nu poate fi condiționată de neexercitarea celeilalte¹⁸¹.

181 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 193, cu trimitere la CSJ, s.civ., dec. nr. 1602/1992, în *Buletinul jurisprudenței. Culegere de decizii pe anul 1995*, Editura Proema, Baia Mare, 1996, pp. 73–75.

Efectele nulității căsătoriei

Atât nulitatea absolută, cât și nulitatea relativă produc aceleași efecte, efecte ce sunt retroactive, considerându-se că drepturile și obligațiile personale și patrimoniale dintre soți nu au existat niciodată. Există doar două excepții de la regula desființării retroactive a căsătoriei și anume: în ceea ce privește copiii rezultați din căsătoria respectivă, și în cazul căsătoriei putative.

Efectele nulității căsătoriei trebuie analizate atât pe planul relațiilor dintre soți, cât și pe planul relațiilor dintre părinți și copii.

V.1. Efectele nulității căsătoriei cu privire la relațiile dintre soți

Sub aspect juridic, soții sunt considerați că nu au fost niciodată căsătoriți între ei¹⁸². Ca urmare, din punct de vedere al relațiilor personale dintre soți, se consideră că ei nu au avut obligații rezultând din calitatea de persoane căsătorite, încheierea unei a doua căsătorii neconstituind infracțiunea de bigamie, soții putându-se căsători oricând fie între ei, dacă motivul de nulitate a dispărut, fie cu alte persoane.

Un alt efect al nulității căsătoriei cu privire la relațiile personale dintre soți are în vedere dobândirea de către aceștia a numelui avut înainte de încheierea căsătoriei. Așadar, soțul care a optat să ia numele celuilalt soț nu îl va putea menține, ca în cazul divorțului, neexistând nicio prevedere legală care ar permite posibilitatea păstrării numelui sau aplicarea prin asemănare a dispozițiilor de la divorț.

Totodată, între soți nu a avut loc suspendarea prescripției extinctive, cu excepția situației în care au fost separați în fapt. Această consecință se fondează pe prevederile art. 2532 NCC, conform căruia „prescripția nu începe să curgă, iar, dacă a început să curgă, ea se suspendă: 1. Între soți, cât timp durează căsătoria și nu sunt separați în fapt; (...)”.

În cazul în care desființarea căsătoriei are loc înainte ca soțul sau soția care s-a căsătorit fără a avea vârsta matrimonială, să împlinească vârsta de 18 ani, acesta sau aceasta își va pierde capacitatea deplină de exercițiu, dobândită prin încheierea căsătoriei și se consideră că nici nu a fost căsătorit și nu a avut această capacitate nici în trecut¹⁸³.

Efectele nulității căsătoriei se manifestă și cu privire la relațiile patrimoniale dintre soți. În esență, se consideră că regimul matrimonial nu a existat, și prin urmare eventualele bunuri comune dobândite de soți vor fi supuse regulilor coproprietății; obligația de întreținere între soți nu a existat; iar, dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor nu operează întrucât calitatea de soț se consideră că nu a existat niciodată.

182 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 194.

183 I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de Dreptul familiei*, ediția a VIII-a, p. 219.

V.2. Efectele nulității căsătoriei cu privire la relațiile dintre părinți și copii

Conform art. 305 NCC, constatarea nulității sau, după caz, anularea căsătoriei nu are niciun efect în privința copiilor, aceștia păstrându-și situația de copii din căsătorie, iar referitor la drepturile și obligațiile dintre părinți și copii, se vor aplica, prin asemănare, dispozițiile privitoare la divorț.

Aceasta este prima situație care reprezintă o derogare de la regula efectelor retroactive ale unității căsătoriei și are două implicații majore.

Prima implicație se referă la filiația copilului rezultat dintr-o căsătorie nulă sau anulată. Acesta nu este pus în situația de a-și stabili filiația la fel ca și copilul din afara căsătoriei, aplicându-i-se prezumpția de paternitate.

Prin urmare, copilul născut sau conceput în timpul căsătoriei desființate a mamei are ca tată pe soțul mamei, recunoscându-i-se rudenția pe linie paternă, cu toate consecințele privind drepturile și obligațiile ce decurg din această calitate.

Tatăl prezumat, deci soțul din căsătoria desființată, ca de altfel și mama copilului, însuși copilul, precum și tatăl biologic al acestuia, vor putea răsturna prezumpția de paternitate în aceleași condiții care sunt impuse în legătură cu paternitatea copilului rezultat dintr-o căsătorie valabil încheiată, adică făcând dovada faptului că este cu neputință ca soțul mamei să fie tatăl copilului¹⁸⁴.

A doua implicație are la bază dispozițiile legale din materia divorțului prevăzute de art. 305 alin. 2 NCC, care se vor aplica prin asemănare și în cazul relațiilor personale și patrimoniale dintre părinți și copiii lor rezultați sau concepuți în timpul unei căsătorii desființate. Instanța de tutelă va trebui să dispună, prin hotărârea de desființare a căsătoriei, cu privire la exercitarea autorității părintești, potrivit distincțiilor din art. 397–399 NCC, stabilirea locuinței copilului sau copiilor — art. 400 NCC, contribuția părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățătură și pregătire profesională a copilului — art. 402 NCC, precum și, cu privire la drepturile părintelui separat de copil — art. 401 NCC

Drepturile succesoriale dintre părinți și copii se vor menține.

V.3. Efectele nulității în cazul căsătoriei putative

V.3.1. Noțiunea și condițiile căsătoriei putative

Noul Cod Civil reglementează căsătoria putativă în art. 304 NCC, stabilind că „soțul de bună credință la încheierea unei căsătorii nule sau anulate păstrează, până la data când hotărârea judecătorească rămâne definitivă, situația unui soț dintr-o căsătorie valabilă. Raporturile patrimoniale dintre foștii soți sunt supuse, prin asemănare, dispozițiilor privitoare la divorț.

184 E. Florian, *op.cit.*, 2011, p. 71.

Pornind de la aceste dispoziții legale, căsătoria putativă poate fi definită ca fiind căsătoria încheiată cu nerespectarea cerințelor și interdicțiilor imperativ instituite de lege, dar la încheierea căreia cel puțin unul dintre soți a fost de bună credință, în sensul că nu a cunoscut respectiva încălcare¹⁸⁵, față de acesta căsătoria producându-și efectele.

Căsătoria putativă este o creație a dreptului canonic — *matrimonium putativum*, care a apărut pe fondul frecventelor cazuri de nulitate a căsătoriei generate de excesivele impedimente la căsătorie impuse de dreptul canonic, legiuitorul încercând să mai atenueze din drasticele efecte ale nulității pentru cei care au încheiat cu bună credință căsătoria¹⁸⁶.

Importanța consacrării legislative a instituției căsătoriei putative rezidă în ocrotirea unui principiu de bază, anume acela al bunei-credințe, în temeiul căruia soții dintr-o căsătorie desființată se bucură de efectele căsătoriei precum cei dintr-o căsătorie desfăcută prin divorț¹⁸⁷.

Astfel, soțul de bună credință la încheierea unei căsătorii lovite de nulitate absolută sau relativă va păstra situația unui soț dintr-o căsătorie valabilă până la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de desființare a căsătoriei, desființarea căsătoriei producând efecte numai pentru viitor și nu și pentru trecut.

Căsătoria putativă presupune întrunirea cumulativă a două condiții:

- existența unei căsătorii nule sau anulabile; subînțelegându-se că respectiva căsătorie avea semnalmente aparente juridice de căsătorie, adică a fost celebrată și înregistrată conform legii¹⁸⁸;
- buna-credință a unuia sau ambilor soți.

Buna-credință este sinteza a două elemente subiective: eroarea și convingerea deplină a soților, sau după caz, numai a unuia dintre ei, că încheie un act valabil din punct de vedere juridic¹⁸⁹.

Buna-credință presupune prin urmare o eroare din partea soților sau a unuia dintre ei, eroare ce poate fi de fapt, de exemplu nu aveau cunoștință de starea de persoană căsătorită a celuilalt sau nu au cunoscut că sunt rude, sau poate fi de drept, spre exemplu soții știau că sunt rude între ei dar nu au cunoscut dispoziția legală care oprește căsătoria între rude. Se poate constata că eroarea de drept are valoare juridică în această materie, reprezentând o excepție de la regula *nemo censetur ignorare legem* (nimeni nu se poate apăra invocând necunoașterea legii).

185 M.N. Costin, C.M. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*, ediția a II-a, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 131.

186 B.D. Moloman, *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*, p. 217.

187 M. Banciu, *op.cit.*, p. 137.

188 E. Florian, *op.cit.*, 2011, p. 67.

189 I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op.cit.*, ediția a VIII-a, pp. 222–223; E. Florian, *op.cit.*, 2011, p. 67; D. Gherasim, *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981, pp. 196–201; I. Deleanu, *Cunoașterea legii și eroarea de drept*, în *Revista Dreptul*, nr. 7/2004, pp. 38–42.

Buna-credință trebuie să existe la momentul încheierii căsătoriei, necerându-se vreo condiție de durată, reaua-credință survenită ulterior neavând nicio influență cu privire la putativitatea căsătoriei.

Buna-credință se prezumă, revenind în sarcina celui care invocă reaua-credință să facă dovada acesteia.

V.3.2. Efectele căsătoriei putative

Căsătoria putativă își produce efectele, atât privind relațiile patrimoniale, cât și cele personale, relații care au decurs din încheierea actului de căsătorie desfășurat.

Fiind o excepție de la regula desființării retroactive a căsătoriei, vor fi conservate efectele *ex tunc* ale căsătoriei, astfel soțul de bună-credință păstrând până la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care se constată nulitatea absolută sau relativă a căsătoriei, situația unui soț dintr-o căsătorie valabilă, ulterior raporturile patrimoniale dintre foștii soți fiind supuse, prin asemănare, dispozițiilor privitoare la divorț, aspect stabilit de prevederile art. 304 alin. 2 NCC

În analiza efectelor căsătoriei putative, este necesar să se facă distincția între situația în care ambii soți sunt de bună-credință la încheierea căsătoriei și situația în care doar unul dintre soți este de bună-credință.

V.3.2.1. Efectele nulității căsătoriei putative cu privire la relațiile dintre soți, când amândoi sunt de bună-credință¹⁹⁰

În acest caz sunt conservate efectele căsătoriei *ex tunc* față de ambii soți, hotărârea judecătorească de desființare a căsătoriei producând efecte numai pentru viitor.

Efecte asupra raporturilor personale între soți

În ceea ce privește raporturile personale dintre soți, între aceștia au existat obligațiile reciproce specifice căsătoriei, precum: obligația de fidelitate, obligația de sprijin moral, obligația de coabitare etc.; a operat suspendarea cursului prescripției extinctive, cu excepția cazului în care soții au fost separați în fapt. Însă, soțul care a luat numele de familie a celui-lalt soț la încheierea căsătoriei, își va recăpăta numele avut anterior întrucât legea nu oferă posibilitatea păstrării numelui avut în timpul căsătoriei ca în materia divorțului.

Efecte cu privire la capacitatea de exercițiu

Dacă declararea nulității căsătoriei are loc înainte ca soțul minor să fi împlinit 18 ani, el își va păstra capacitatea deplină de exercițiu dobândită prin încheierea căsătoriei. Această

190 Al. Bacaci, C. Hageanu, V. Dumitrache, *Dreptul familiei*, pp. 117–118; D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 196; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op.cit.*, ediția a VI-a, pp. 195–196.

soluție este consacrată de art. 39 alin. 2 NCC „În cazul în care căsătoria este anulată, minorul care a fost de bună credință la încheierea căsătoriei păstrează capacitatea deplină de exercițiu.”

Efecte cu privire la raporturile patrimoniale

Aceste efecte sunt reglementate, prin asemănare de regulile de la divorț. În consecință, regimul matrimonial adoptat de soți prin convenție matrimonială a existat și și-a produs efectele până la constatarea nulității sau anulării căsătoriei, iar în lipsa convenției matrimoniale s-a aplicat regimul comunității legale de bunuri; a existat, de asemenea obligația de întreținere între soți și va putea exista obligația de întreținere între foștii soți, în viitor; fiecare soț beneficiază de dreptul de moștenire în cazul în care intervine decesul celui alt soț înainte de rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de desființare a căsătoriei.

V.3.2.2. Efectele nulității căsătoriei putative cu privire la relațiile dintre soți, când numai unul dintre soți a fost de bună-credință

În această situație, până la momentul în care se constată nulitatea absolută sau relativă a căsătoriei, numai soțul de bună-credință este considerat că a avut calitatea de soț. Prin urmare, efectele analizate anterior privind relațiile personale între soți, precum și capacitatea de exercițiu se vor produce numai în ceea ce privește persoana soțului de bună-credință.

Referitor la raporturile patrimoniale dintre soți, în reglementarea anterioară au existat anumite controverse în doctrină privind aplicarea regimului comunității legale de bunuri, însă s-a statuat în jurisprudență că acest regim se aplică ambilor soți, chiar dacă numai unul dintre ei a fost de bună-credință.

Și în prezent, dacă soților le-a fost aplicabil un regim matrimonial de comunitate, de comunitatea de bunuri beneficiază nu numai soțul de bună-credință, ci și soțul de rea-credință, nefiind de conceput să se considere că bunurile dobândite de soțul de bună-credință ar fi bunuri proprii, iar cele dobândite de soțul de rea-credință ar fi bunuri comune, căci, într-o atare ipoteză s-ar crea un regim matrimonial nereglementat de lege¹⁹¹.

Alte efecte patrimoniale au în vedere: obligația de întreținere la care este îndreptățit doar soțul de bună-credință în aceleași condiții care se aplică soțului care a câștigat procesul de divorț, soțul de rea-credință neputând beneficia de întreținere între foștii soți întrucât, pentru el căsătoria se consideră că nu a existat; soțul de bună-credință este singurul care ar putea beneficia de acordarea unor despăgubiri în condițiile art. 388 NCC, care are în vedere acordarea de despăgubiri în cazul în care soțul nevinovat suferă un prejudiciu prin desfacerea căsătoriei, și prin asemănare, prin desființarea căsătoriei, sau de acordarea prestației compensatorii în condițiile art. 390–393 NCC; soțul de bună-credință beneficiază și de

191 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 197; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op.cit.*, ediția a VI-a, pp. 196–197. În sens contrar a se vedea, spre exemplu D. Rizeanu, D. Protopopescu, *Raporturile patrimoniale dintre soți în lumina Codului familiei*, Editura Științifică, București, 1963, p. 137.

dreptul la moștenire al soțului de rea-credință, în situația în care acesta din urma decedează până la data rămânării definitive a hotărârii judecătorești de desființare a căsătoriei.

În sfârșit, în conformitate cu dispozițiile art. 1032 NCC, nulitatea căsătoriei atrage nulitatea relativă a donației făcută soțului de rea-credință.

V.4. Opozabilitatea hotărârii judecătorești de desființare a căsătoriei

Actul instanței modifică starea civilă a foștilor soți și, întrucât starea civilă este indivizibilă, în sensul că unul și același individ nu poate avea stări civile diferite¹⁹², situația juridică nou creată, ca element al ordinii de drept este opozabilă terților, care sunt ținuti să recunoască, să respecte existența acelei situații și să accepte consecințele ce decurg din ea¹⁹³.

În contextul noilor reglementări a convențiilor matrimoniale, după comunicarea din oficiu de către instanță a hotărârii definitive de constatare sau de anulare a căsătoriei către ofițerul de stare civilă pentru a se face mențiune pe actul de căsătorie despre această hotărâre, ofițerul de stare civilă este obligat să comunice o copie de pe actul de căsătorie cu această mențiune la Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale, pentru a se face și în acest registru mențiune privind încetarea regimului matrimonial, cât și notarului public care a autentificat convenția matrimonială, în cazul în care soții au încheiat o astfel de convenție. În consecință, încetarea regimului matrimonial prin efectul nulității căsătoriei poate fi opusă terților de la data la care s-au îndeplinit formalitățile de publicitate.

Hotărârea judecătorească dată în materia nulității căsătoriei este astfel opozabilă *erga omnes*, fiind constitutivă de drepturi. Cu toate acestea, art. 306 alin. 2 NCC prevede că nulitatea căsătoriei nu poate fi opusă unei terțe persoane împotriva unui act încheiat anterior de acesta cu unul dintre soți, exceptând cazul în care au fost îndeplinite formalitățile de publicitate prevăzute de lege privind acțiunea în nulitate ori anulabilitatea, respectiv acțiunea a fost notată în registrele de publicitate — Registrul notarial al regimurilor matrimoniale, Carte Funciară —, sau terțul a cunoscut pe altă cale, înainte de încheierea actului, cauza de nulitate a căsătoriei.

192 E. Florian, *op.cit.*, p. 65, cu trimitere la I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, p. 168.

193 I. Deleanu, *Părțile și terții. Relativitatea și opozabilitatea efectelor juridice*, pp. 16–17.

Dispoziții tranzitorii privind nulitatea căsătoriei

Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare a Noului Cod Civil prevede o serie de dispoziții tranzitorii și în materia nulității căsătoriei.

Potrivit art. 25, validitatea căsătoriei încheiate înainte de data intrării în vigoare a Codului civil se stabilește potrivit dispozițiilor legii în vigoare la data încheierii ei. Cu toate acestea, în cazul în care, după intrarea în vigoare a Codului civil, a intervenit un fapt care, potrivit dispozițiilor acestuia, acoperă nulitatea, căsătoria nu mai poate fi constatată nulă sau nu mai poate fi anulată. În situația în care faptul prin care se acoperă nulitatea presupune curgerea unui termen, căsătoria nu mai poate fi constatată nulă sau nu mai poate fi anulată după trecerea acelui termen de la data intrării în vigoare a Codului civil.¹⁹⁴

Totodată, conform art. 26 din Legea nr. 71/2011, existența tutelei constituie cauză de nulitate relativă a căsătoriei numai în cazul căsătoriilor încheiate după intrarea în vigoare a Codului civil¹⁹⁵, deoarece în reglementarea anterioară, deși era oprită căsătoria între tutore și persoana minoră aflată sub tutela sa, încălcarea impedimentului nu avea urmări asupra valabilității căsătoriei.

194 A se vedea art. 25 din Legea nr. 71/2011: „(1) Validitatea căsătoriei încheiate înainte de data intrării în vigoare a Codului civil se stabilește potrivit dispozițiilor legii în vigoare la data încheierii ei. (2) Cu toate acestea, în cazul în care, după intrarea în vigoare a Codului civil, a intervenit un fapt care, potrivit dispozițiilor acestuia, acoperă nulitatea, căsătoria nu mai poate fi constatată nulă sau nu mai poate fi anulată după intrarea în vigoare a Codului civil. (3) În cazul în care faptul prin care se acoperă nulitatea presupune curgerea unui termen, căsătoria nu mai poate fi constatată nulă sau nu mai poate fi anulată după trecerea acelui termen de la data intrării în vigoare a Codului civil.”

195 A se vedea art. 26 din Legea nr. 71/2011: „Existența tutelei constituie cauză de nulitate relativă a căsătoriei numai în cazul căsătoriilor încheiate după intrarea în vigoare a Codului civil”.

ÎNCETAREA CĂSĂTORIEI

Secțiunea I

Noțiunea și cazurile de încetare a căsătoriei

Încetarea căsătoriei constituie modalitatea de sistare de drept a acestei situații juridice, care intervine în cazurile determinate limitativ de lege, de regulă independent de voința soților¹⁹⁶.

Rezultă din analiza dispozițiilor art. 259 alin. 5 NCC că există două cazuri de încetare a căsătoriei și anume:

- decesul unuia dintre soți;
- declararea judecătorească a morții unuia dintre soți.

Este necesar a se face distincție între încetarea căsătoriei și desfacerea căsătoriei, respectiv desființarea acesteia.

Cazurile de încetare a căsătoriei prin moarte sau prin declararea judecătorească a morții, intervin exclusiv din motive naturale, obiective, neimputabile soților, în timp ce desfacerea căsătoriei intervine pe cale judecătorească sau notarială ori administrativă, în cazul divorțului prin acordul soților.

Mai mult, divorțul din culpă presupune existența unor cauze ce sunt subiective, imputabile ambilor soți sau, după caz, doar soțului care poartă culpa exclusivă în desfacerea căsătoriei.

Spre deosebire de efectele desființării căsătoriei, care se produc atât pentru viitor, cât și pentru trecut, cu excepțiile arătate, încetarea căsătoriei generează efecte doar *ex nunc*.

1.1. Decesul unuia dintre soți

Actul de căsătorie fiind un act *intuitu personae*, în cazul în care survine moartea unuia dintre soți, nu-și va mai produce efectele. Încetarea căsătoriei, după cum s-a menționat anterior, produce efecte doar pentru viitor.

196 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, p. 199.

Astfel, soțul supraviețuitor care a luat numele celuilalt soț în timpul căsătoriei, poate purta acest nume și după încetarea căsătoriei; dacă soțul supraviețuitor nu împlinise vârsta de 18 ani la momentul încetării căsătoriei, își menține capacitatea deplină de exercițiu dobândită prin căsătorie; regimul matrimonial încetează; autoritatea părintească se exercită numai de către părintele rămas în viață; obligația de întreținere între soți încetează; și, în sfârșit, dreptul la moștenire al soțului supraviețuitor se naște la moartea celuilalt soț¹⁹⁷.

1.2. Declararea judecătorească a morții unuia dintre soți¹⁹⁸

Normele ce reglementează declararea judecătorească a morții sunt prevăzute de art. 49–57 NCC.

Cererea de declarare a morții unei persoane dispărute prin hotărâre judecătorească, poate fi formulată de orice persoană interesată, dacă există indicii că acea persoană a încetat din viață și dacă au trecut cel puțin 2 ani de la data primirii ultimelor informații sau indicii din care rezultă că era în viață.

Data ultimelor informații sau indicii despre cel dispărut se poate stabili prin diferite mijloace de probă, precum martori, înscrisuri etc. Însă, în cazul în care aceasta nu se poate

197 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, , pp. 199–200.

198 A se vedea art. 49–55 din Noul Cod Civil: „Art. 49: (1) În cazul în care o persoană este dispărută și există indicii că a încetat din viață, aceasta poate fi declarată moartă prin hotărâre judecătorească, la cererea oricărei persoane interesate, dacă au trecut cel puțin 2 ani de la data primirii ultimelor informații sau indicii din care rezultă că era în viață. (2) Dacă data primirii ultimelor informații sau indicii despre cel dispărut nu se poate stabili cu exactitate, termenul prevăzut în alin. (1) se socotește de la sfârșitul lunii în care s-au primit ultimele informații sau indicii, iar în cazul în care nu se poate stabili nici luna, de la sfârșitul anului calendaristic. Art. 50: (1) Cel dispărut în împrejurări deosebite, cum sunt inundațiile, cutremurul, catastrofa de cale ferată ori aeriană, naufragiul, în cursul unor fapte de război sau într-o altă împrejurare asemănătoare, ce îndreptățește a se presupune decesul, poate fi declarat mort, dacă au trecut cel puțin 6 luni de la data împrejurării în care a avut loc dispariția. (2) Dacă ziua în care a intervenit împrejurarea când a avut loc dispariția nu poate fi stabilită, sunt aplicabile, în mod corespunzător, dispozițiile art. 49 alin. (2). (3) Atunci când este sigur că decesul s-a produs, deși cadavrul nu poate fi găsit sau identificat, moartea poate fi declarată prin hotărâre judecătorească, fără a se aștepta împlinirea vreunui termen de la dispariție. Art. 51: Soluționarea cererii de declarare a morții se face potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă. Art. 52: (1) Cel declarat mort este socotit că a încetat din viață la data pe care hotărârea rămasă definitivă a stabilit-o ca fiind aceea a morții. Dacă hotărârea nu arată și ora morții, se socotește că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a zilei stabilite ca fiind aceea a morții. (2) În lipsa unor indicii îndestulătoare, se va stabili că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a celei din urmă zile a termenului prevăzut de art. 49 sau 50, după caz. (3) Instanța judecătorească poate rectifica data morții stabilită potrivit dispozițiilor alin. (1) și (2), dacă se dovedește că nu era posibil ca persoana declarată moartă să fi decedat la acea dată. În acest caz, data morții este cea stabilită prin hotărârea de rectificare. Art. 53: Cel dispărut este socotit a fi în viață, dacă nu a intervenit o hotărâre declarativă de moarte

stabili cu exactitate, termenul de cel puțin 2 ani se va socoti de la sfârșitul lunii în care s-au primit ultimele știri despre cel dispărut și chiar de la sfârșitul anului calendaristic, dacă nu se poate stabili nici luna.

Art. 50 NCC are în vedere o serie de cazuri speciale privind dispariția persoanei în împrejurări deosebite, cum sunt: inundațiile, cutremurul, catastrofa de cale ferată sau aeriană, naufragiul, fapte de război sau alte împrejurări asemănătoare ce îndreptățește a se presupune decesul.

În aceste cazuri, cel dispărut poate fi declarat mort, dacă au trecut cel puțin 6 luni de la data împrejurării în care a avut loc dispariția. Această dată se stabilește conform dispozițiilor de mai sus. Dovada împrejurării excepționale în care a dispărut persoana se face cu orice mijloc de probă.

Când este sigur că decesul s-a produs, deși cadavrul nu poate fi găsit sau identificat, moartea poate fi declarată prin hotărâre judecătorească, fără a se aștepta împlinirea vreunui termen de la dispariție, conform art. 50 alin. 3 NCC.

Data morții celui dispărut este data stabilită prin hotărârea judecătorească rămasă definitivă, dată care coincide și cu încetarea căsătoriei.

Instanța de judecată, în conformitate cu dispozițiile art. 52 alin. 3 NCC, poate rectifica data morții dacă se dovedește că nu era posibil ca persoana declarată moartă să fi decedat la acea dată și, prin urmare, data morții va fi cea stabilită prin hotărârea de rectificare.

Referitor la efectele încetării căsătoriei ca urmare a declarării judecătorești a morții unuia dintre soți, acestea vor fi aceleași ca în cazul încetării căsătoriei prin deces.

Potrivit dispozițiilor art. 54 alin. 1 NCC, dacă cel declarat mort este în viață, se poate cere, oricând, anularea hotărârii prin care s-a declarat moartea și, prin urmare, se consideră, având în vedere efectele retroactive ale anulării, că nu a avut loc încetarea căsătoriei.

Dacă între timp soțul persoanei declarate moarte s-a recăsătorit și a fost de bună-credință, noua căsătorie rămâne valabilă, iar prima căsătorie se consideră desfăcută pe data încheierii celei de-a doua căsătorii, aspect prevăzut de art. 293 alin. 2 NCC.

rămasă definitivă. Art. 54: (1) Dacă cel declarat mort este în viață, se poate cere, oricând, anularea hotărârii prin care s-a declarat moartea.” (2) Cel care a fost declarat mort poate cere, după anularea hotărârii declarative de moarte, înapoierea bunurilor sale în natură, iar dacă aceasta nu este cu putință, restituirea lor prin echivalent. Cu toate acestea, dobânditorul cu titlu oneros nu este obligat să le înapoieze decât dacă, sub rezerva dispozițiilor în materie de carte funciară, se va face dovada că la data dobândirii știa ori trebuia să știe că persoana declarată moartă este în viață. Art. 55: Orice persoană interesată poate cere oricând anularea hotărârii declarative de moarte, în cazul în care se descoperă certificatul de deces al celui declarat mort.”

Capitolul IX

DESFACEREA CĂSĂTORIEI

Secțiunea I

Considerații generale

„Divorțul înseamnă stingerea cu efect numai pentru viitor a principalelor efecte ale căsătoriei, în baza hotărârii irevocabile a instanței, pronunțată la cererea unuia dintre soți sau în baza consimțământului de divorț al ambilor soți.”¹⁹⁹

Din punct de vedere terminologic, legea întrebuițează sintagma „desfacerea căsătoriei” sau termenul „divorț”, atât în cadrul normelor de drept material, cât și în cadrul normelor de drept procesual.

Luând în considerare modul de utilizare a acestor sintagme, pare a se acredita ideea că desfacerea căsătoriei este o instituție de drept material, iar divorțul este instituția procesuală prin care se realizează desfacerea căsătoriei²⁰⁰.

Divorțul, ca instituție a dreptului familiei, are o istorie plină de senzațional, cunoscând diverse reglementări aflate în strânsă legătură cu schimbările sociale și culturale specifice fiecărei epoci.

Cunoscut încă din perioada Imperiului Roman, când era puternic influențat de specificul statului sclavagist, fiind supus unor proceduri diferite în cadrul căsătoriilor, *cum manu* sau *sine manu*, divorțul a trecut apoi prin perioade foarte restrictive, în unele state europene fiind chiar interzis datorită influenței Bisericii Catolice, susținătoarea dogmei indisolubilității căsătoriei²⁰¹.

Căsătoria, conform dreptului roman, se putea desface ca urmare a unui mod forțat sau pe cale voluntară.

- *în mod forțat*, căsătoria se putea desface atunci când intervenea moartea, pierderea libertății, precum și pierderea cetățeniei unuia dintre soți.

199 A. Ilieș, *Dreptul familiei*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2003, p. 40.

200 I.D. Romoșan, *Dreptul familiei*, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2002, p. 234.

201 D. Lupașcu, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a, amendată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 146.

Soțul care-și pierdea libertatea, devenea sclav; iar cel care-și pierdea cetățenia, peregrin.

În consecință, căsătoria se desfăcea de drept, deoarece între un cetățean și un sclav sau un peregrin nu putea exista o căsătorie valabilă din punct de vedere juridic (*justae nuptiae*).

Tot în mod forțat se desfăcea căsătoria dacă, ulterior cel care s-a căsătorit cu o dezerobită, devenea senator, deoarece legea interzicea senatorilor căsătoria cu asemenea femei.

- *pe cale voluntară*, căsătoria se desfăcea datorită voinței celor două părți.

Modalitățile practice erau diferite după cum căsătoria a fost încheiată în regim *cum manu* (femeia fiind subordonată total șefului de familie al soțului, nu avea patrimoniu propriu, toate bunurile pe care le-a avut sau pe care le-a dobândit aparțineau celui care avea asupra sa manus, din punct de vedere juridic, ea era incapabilă de a dobândi bunuri) sau *sine manu* (soția nu cădea sub autoritatea soțului sau șefului familiei soțului, ea rămânând legată de familia ei de origine, nu putea dobândi bunuri pentru sine sau pentru soț, ele revenind celui care exercita autoritatea paternă).²⁰²

În epoca veche romană, divorțurile erau extrem de rare, practic inexistente, și interve-neau doar în situații extreme, când datorită rigorilor de ordin moral și religios, căsătoria nu mai putea continua. Asemenea motive erau:

- nesupunerea femeii față de puterea maritală a soțului,
- sterilitatea și adulterul soției.

Spre sfârșitul erei republicane, relațiile de familie se îndepărtează tot mai mult de vechile reguli, prin decăderea moravurilor societății romane. Soții încheiau căsătorii uitând de scopurile nobile ale unei asemenea uniuni, determinante fiind plăcerile sau obiectivele pur mercantile.

Potrivit lui Seneca, referitor la divorțurile din epoca sa „Nici o femeie nu putea să se rușineze că-și desface căsătoria, fiindcă femeile cele mai ilustre aveau obiceiul să-și numere anii nu după numele consulilor, ci după cel al bărbaților. Ele divorțau ca să se căsătorească și se căsătoreau ca să divorțeze.”²⁰³

Ca urmare a schimbărilor de mentalitate și moralitate, se constată o creștere vertiginoasă a numărului de divorțuri, fapt ce devenise la un moment dat chiar alarmant, impunându-se necesitatea intervenției autorităților publice.

În epoca imperială, unii împărați au promovat norme în scopul revigorării instituției căsătoriei. Împăratul *Augustus*, pentru a încuraja căsătoriile, respectiv stabilitatea lor, a promulgat legi (lex Iulia și lex Papia Poppaea) și a creat o serie de avantaje celor care aveau copii din căsătorie. Aceste legi au încurajat căsătoriile, dar, din păcate, nu au stăvilit divorțurile.

202 R. Gidro, *Drept roman*, vol. I, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2005, p. 149.

203 I. Albu, *Căsătoria în dreptul roman*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988, p. 101.

În timpul domniei lui *Dioclețian*, s-au luat măsuri de pedepsire a soțului vinovat de divorț, luându-i-se paza asupra copiilor și încredințându-i celuilalt soț.

Împărații creștini au intervenit ceva mai energic, impunând o reglementare ceva mai atentă a divorțului. *Constantin cel Mare* a stabilit că dreptul de repudiu se poate exercita doar în anumite condiții și în cazuri anume determinate.

Împăratul *Iustinian* a emis Novella nr. 117²⁰⁴, conform căreia sunt reglementate 4 forme de divorț:

- *divortium communi consensu* — divorțul prin bună învoială a soților;
- *divortium bona gratia* — divorțul motivat de un fapt justificat, dar care nu poate fi imputat celuilalt soț, ca de pildă, căderea acestuia în prizonierat, impotența sa etc.;
- *divortium ex justa causa* — divorțul determinat din vina unui soț, ca în cazul adulterului;
- *divortium sine justa causa* — orice altă formă de divorț, considerată nejustificată, soțul care se despărțea fiind sancționat, însă căsătoria rămânea desfăcută.²⁰⁵

Deși căsătoria era privită ca o unitate indisolubilă de către cutumele romanilor, totuși divorțul era admis în cazuri grave, de exemplu în caz de părăsire îndelungată a căminului. Spre sfârșitul Evului Mediu, acest caz, odată cu începuturile decăderii moravurilor patriarhale, ca urmare a procesului de acumulare primitivă a capitalului, devine cel mai frecvent.

Așadar, motivele de divorț au fost multiple, legile scrise enunțând unele dintre ele și confundându-le cu motivele de desființare a căsătoriei. Odată cu desfăcerea căsătoriei, bunurile dobândite în timpul acesteia, erau împărțite fie pe cale amiabilă, fie în fața instanțelor de judecată. Recăsătoria, în special a văduvei, deși nu era bine văzută, era totuși tolerată.

Secțiunea a II-a

Sisteme sau concepții privind divorțul.

Considerații generale privind divorțul în lume

În esență sunt trei sisteme privind justificarea divorțului:

- *Divorțul remediu* — conform acestei concepții, divorțul este perceput ca un remediu la o situație care nu mai poate continua pentru cel puțin unul dintre soți. Pronunțarea divorțului nu depinde de culpa vreunui dintre soți. Mai mult, această situație este generată și de o componentă obiectivă care poate consta în boala gravă a unui dintre soți, separația faptică îndelungată etc.

204 R. Gidro, *op.cit.*, p. 151.

205 V. Hanga, *Mari legiuitori ai lumii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 204.

- *Divorțul sancțiune* — în acest caz divorțul intervine de regulă la cererea soțului care nu poartă nicio culpă în desfacerea căsătoriei, cu mențiunea că se poate reține totuși și culpa ambilor soți. În acest caz, divorțul se pronunță ca o sancțiune pentru fapta culpabilă a unuia dintre soți cum ar fi relații extraconjugale, violență domestică, părăsirea domiciliului conjugal etc.
- *Divorțul convenție* — ca expresie a voinței concordante a soților, un *mutuus dissensus* simetric, dar opus lui *mutuus consensus* care a stat la temelia căsătoriei²⁰⁶.

În prezent, majoritatea legislațiilor admit divorțul, existând totuși unele deosebiri în ceea ce privește formele, condițiile și procedura divorțului.

În Italia, spre exemplu, până în anul 1970 căsătoria era considerată ca fiind indisolubilă, ulterior acestui an fiind acceptat divorțul.

Elementele necesare pentru a obține desfacerea căsătoriei sunt: dispariția afecțiunii reciproce și lipsa de coabitare între soți.

De asemenea, divorțul poate avea loc ca urmare a acordului dintre soți, caz în care cererea trebuie să fie formulată de ambii soți, sau pe cale judiciară când cererea este introdusă doar de unul dintre soți.

În Franța, divorțul poate fi obținut doar pe cale judiciară și sunt reglementate trei cazuri în care poate avea loc: prin consimțământ mutual care are două forme, o formă simplă — divorț la cerere comună, respectiv o formă complexă — divorț prin cerere acceptată, prin ruptura vieții în comun și pentru greșală.

Astfel, se poate afirma că există patru forme de divorț. Aceste patru forme s-au păstrat și în urma modificărilor aduse legislației, fiind revizuite doar denumirile, în prezent existând divorțul prin consimțământ mutual, divorț acceptat, divorțul pentru alterarea definitivă a legăturii conjugale și divorțul pentru greșală.

De remarcat este faptul că în majoritatea statelor europene, divorțul prin acordul soților se poate obține doar pe cale judiciară și doar după îndeplinirea unor condiții, spre exemplu în Grecia trebuie să fi trecut un an de la încheierea căsătoriei, în Germania trebuie să fi trecut cel puțin un an de la separația în fapt a soților, în Spania trebuie să fi trecut cel puțin trei luni de la data încheierii căsătoriei, iar în Belgia fiecare dintre soți trebuie să aibă cel puțin 20 de ani, iar de la data încheierii căsătoriei să fi trecut cel puțin doi ani.

Desfacerea căsătoriei pe cale administrativă, noutate introdusă în legislația noastră prin Legea nr. 202/2010, este prevăzută și de legislația rusă. Conform prevederilor din Codul Familiei rus, procedura administrativă se desfășoară la Oficiul Stării Civile și are ca obiect desfacerea căsătoriei prin consimțământul ambilor soți, existând mai multe situații: atunci când ambii soți solicită divorțul și nu există copii minori, când unul dintre soți a fost declarat absent, chiar dacă din căsătorie au rezultat copii minori, când unul dintre soți a fost condamnat pentru o perioadă mai mare de 3 ani, indiferent dacă există sau nu copii minori rezultați din căsătorie²⁰⁷.

206 E. Florian, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a revăzută, p. 99.

207 B.D. Moloman, *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul roman*, p. 109.

Se poate constata că majoritatea statelor reglementează posibilitatea desfacerii căsătoriei, atât în situația în care aceasta este solicitată ca urmare a acordului ambilor soți cât și în situația în care divorțul are loc din culpa exclusivă a unuia dintre ei.

Deși există state a căror legislație reglementează posibilitatea desfacerii căsătoriei și pe alte căi decât cea judiciară, spre exemplu pe cale administrativă, majoritatea optează pentru divorțul pe cale judiciară, fiind deseori întâlnită și obligativitatea procedurii medierii ca încercare de a evita desfacerea căsătoriei. Cu toate acestea, în prezent singurele state care interzic divorțul sunt Filipine și Vatican.

Secțiunea a III-a

Considerații generale privind divorțul în România

Pe teritoriul României, divorțul nu a fost niciodată interzis, dar obținerea acestuia a cunoscut numeroase obstacole legislative.

Desfacerea căsătoriei din culpa unuia sau a ambilor soți a fost întotdeauna posibilă, în condiții mai mult sau mai puțin restrictive, în timp ce divorțul prin acordul soților a cunoscut rezolvări diferite.²⁰⁸

În concordanță cu legislațiile europene occidentale ale sfârșitului de secol XVIII, divorțul era posibil dar, în principiu, soțul era favorizat, femeia fiind condamnată de societate în cazul în care aceasta solicita divorțul.

Factorii care au avut rolul cel mai important asupra modului în care era privită desfacerea căsătoriei au fost: caracterul preponderent rural al societății românești, atașamentul românilor față de tradiții, lipsa unei educații la un nivel superior, precum și rolul central pe care îl avea Biserica, atât în viața privată a individului, cât și la nivelul comunităților.

În lumina acestor factori, „taină cununiei după credința poporului român de jos, e o taină atât de mare și de sfântă că pe cei ce au apucat o dată a se unii prin dânsa nimeni nu poate să-i despărtească fără numai unicul Dumnezeu prin moarte... la poporul de jos, la țărani despărțania provine foarte rar, am putea zice mai deloc... și dacă s-a făcut poporul o privește cu indignare și dispreț.”²⁰⁹

Românii, dând dovadă de o doză consistentă de conservatorism, s-au arătat reticenți față de divorț și de implicațiile acestuia. Aceasta reticență a fost de multe ori evidențiată de condițiile severe ce trebuiau să existe în vederea desfacerii căsătoriei, precum și de durata unui asemenea proces.

208 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Mica reformă a justiției și marea reformă a divorțului*, [http://www.inm-lex.ro/fisiere/pag_99/det_1320/7402.pdf], p. 24.

209 S.F. Marian, *Nunta la români*, Editura Saeculum, București, 2000, p. 524.

Cu timpul însă, motive precum adulterul, abandonarea căminelor, manifestări comportamentale violente și chiar uciderea partenerului, au devenit cauze acceptate și considerate temeinice pentru a solicita desfacerea căsătoriei.

Aceste aspecte s-au reflectat și în lucrările elitelor vremii caracterizate în continuare de o viziune tradiționalistă privind familia, dar și de influențe moderne care promovau respectul reciproc, prietenia și sprijinul ca valori fundamentale care trebuie să stea la baza raporturilor matrimoniale.

Unele dintre citatele cele mai elocvente aparțin lui Petru Maior, respectiv Gheorghe Șincai: „Dumnezeu a supus pe muiere ascultării bărbatului ca pe un vas mai slab; adevărat bărbatul e cap muierei și pentru aceea bărbatul trebuie să o povățuiască, însă muierea nu e slujnică, nu e roabă bărbatului ca să o poată el batjocori cum îi place²¹⁰; bărbatul trebuie să își iubească muierea ca și Hristos, Biserica...”²¹¹

Un pas important în vederea stabilirii unei reglementări cât de cât uniformă și compactă l-a reprezentat curentul de codificare. Astfel, la începutul secolului XIX este introdus Codul Caragea în Țara Românească și codul Calimach în Moldova.

Prin aceste coduri se realizează o primă reglementare precisă a căsătoriei, a logodnei care trebuie să preceadă căsătoria, a motivelor de desfacere a căsătoriei, precum și a modului de încredințare a copiilor. Astfel, Codul Caragea prevedea ca și motive de desfacere a căsătoriei cazurile în care: căsătoria era încheiată împotriva legii, bărbatul era impotent și nu își putea îndeplini îndatorirea de soț timp de trei ani, femeia era bolnavă de o boală incurabilă care făcea imposibil actul sexual, bărbatul sau femeia voiau a se călugări, bărbatul dovedea că femeia n-a fost fecioară la începutul căsătoriei, când bărbatul dovedea adulterul femeii, când femeia dovedea că bărbatul are o concubină în casă sau în altă parte pe care o ține pe cheltuiala sa.²¹²

De asemenea, Codul Caragea reglementa și modul de încredințare a copiilor după divorț: fetele rămâneau întotdeauna la mamă, iar băieții la tată²¹³, cu precizarea că dacă aceștia erau mici vor fi dați mamei, necesitând îngrijire din partea acesteia.

La fel ca și Codul Caragea, Codul Calimach prevedea în mod expres motivele de desfacere a căsătoriei, realizând în plus o clasificare a acestora după criteriul sexului persoanei căsătorite care le putea invoca, precum și după un criteriu patrimonial. Totodată, copiii erau încredințați soțului inocent.

Referitor la divorțul prin consimțământul soților, Codul Caragea admitea această modalitate de desfacere a căsătoriei cu condiția trecerii unui termen de 3 ani în care acest acord

210 A.M. Roman-Negoi, *Divorțul la românii din Transilvania secolului XVIII. Exigențele Bisericii și noua atitudine a statului reformist*, p. 116–117, [http://istorie.uab.ro/publicatii/colectia_bcsc/bcss_8/15_roman-negoi.pdf], accesat la data de 29.04.2011.

211 *Ibidem*, p. 117.

212 R.M. Trif, *Desfacerea căsătoriei prin divorț și partajul bunurilor comune ale soților*, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 44.

213 *Ibidem*, p. 45.

să persiste. În schimb, Codul Calimach prevedea în mod expres că nu se poate divorța fără o cauză determinată.²¹⁴

Noi reglementări au fost aduse ca urmare a intrării în vigoare a Codului civil român, din 1864, realizându-se o unificare a reglementărilor existente în acea vreme. Astfel, Codul civil român, în capitolul privind divorțul, reglementa două posibilități de divorț, și anume:

- divorțul pentru cauze determinate;
- divorțul prin consimțământ mutual.

Referitor la divorțul pentru cauze determinate, cauzele reglementate limitativ erau justificate, în doctrina vremii, de necesitatea de a asigura un caracter excepțional divorțului, pentru a imprima stabilitate în relațiile de familie, o atitudine serioasă în raport cu căsătoria și înlăturarea superficialității.²¹⁵

Cauzele determinate de divorț erau următoarele:

- adulterul (art. 211 C. civ.);
- excесе și injurii (art. 212 C. civ.);
- insultele grave;
- condamnarea la muncă zilnică sau reclusiunea unuia dintre soți (art. 213 C. civ.);
- fapta unui soț de a atenta la viața celuilalt (art. 215 C. civ.).

Adulterul, condamnarea la muncă zilnică sau reclusiunea și atentatul la viața celuilalt soț erau motive peremptorii de divorț, a căror situație dacă se dovedea, divorțul trebuia pronunțat în mod obligatoriu.

Celelalte două motive determinate erau lăsate la aprecierea instanțelor, fiind evident că era nevoie de stabilirea unei anumite gravități a faptelor pentru a se pronunța divorțul. Spre exemplu, jurisprudența admitea existența unei insulte grave în următoarele situații:

- părăsirea voluntară și prelungită a domiciliului conjugal, precum și refuzul femeii de al urma pe bărbat la locuința sa;
- încălcarea repetată și constantă a datoriei conjugale;
- refuzul unui soț de a consuma căsătoria;
- refuzul de a primi în casă pe părinții celuilalt soț;
- faptul de a transmite o boală venerică celuilalt soț;
- simpla tentativă de adulter;
- refuzul de a consimți la celebrarea religioasă a căsătoriei după cea civilă;
- alcoolismul, beția repetată sau notorie.²¹⁶

Referitor la divorțul prin consimțământ mutual, Codul civil de la 1864 marchează o evoluție a concepției divorțului prin acordul soților, acesta nemaifiind privit ca o desfacere a căsătoriei fără motive, ci fiind considerat ca o modalitate de divorț în care nu se fac pu-

214 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 20.

215 I.D. Romoșan, *op.cit.*, p. 240.

216 C. Hamangiu, I. Rosetti Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Editura Națională, București, 1928, p. 239.

blice motivele, care îi determină pe soți să facă acest pas, ori de câte ori interesele lor sau ale copiilor ar cere ca acestea să rămână necunoscute.²¹⁷

Totuși, trebuiau îndeplinite anumite condiții de fond privind vârsta, respectiv durata căsătoriei și necesitatea obținerii unor autorizații.

Astfel, divorțul prin consimțământ mutual nu era posibil dacă bărbatul nu avea cel puțin vârsta de 25 de ani și femeia 21 de ani, iar căsătoria trebuia să fi durat cel puțin doi ani. De asemenea, se cerea autorizarea părinților sau a celorlalți ascendenți în viață. În cazul în care căsătoria era încheiată de mai mult de 20 de ani, divorțul prin consimțământ mutual nu era admis.

Această dispoziție legală era explicată în doctrină pornind de la ideea că în cazul consimțământului mutual funcționează o prezumție peremptorie și evidentă a unui motiv ascuns, care face ca viața comună să fie imposibil de continuat. Însă, în situația mai sus descrisă, căsătoria a durat atât de mult, încât această prezumție nu mai funcționează, ci, dimpotrivă, funcționează prezumția că soții pot continua să trăiască împreună.

Codul familiei a fost adoptat prin Legea nr. 4/4 ianuarie 1953, modificat și completat prin Legea nr. 4/4 aprilie 1956 și republicat în Buletinul Oficial, nr. 13/18 aprilie 1956 i s-au adus modificări prin Decretul nr. 779/1966 și Decretul nr. 174/1974.

În forma inițială a reglementării introdusă de Codul familiei, art. 37 alin. 2 prevedea: „*căsătoria se poate desface în cazuri excepționale prin divorț*”.

Potrivit prevederilor art. 38 alin. 1 „*instituția judecătorească nu poate desface căsătoria prin divorț decât atunci când, datorită unor motive temeinice raporturile dintre soți sunt grav și iremediabil vătămăte, încât continuarea căsătoriei este vădit imposibilă pentru cel care cere desfacerea ei*”.

Potrivit prevederilor art. 38 alin. 2 „*Instanța va aprecia, cu deosebită grijă temeiurile cererii de divorț și imposibilitatea continuării căsătoriei, ținând seama și de durata acesteia, precum și de interesele copiilor minori*.”²¹⁸

Odată cu Legea nr. 59/1993, Codului Familiei i s-au adus importante modificări, reglementarea divorțului cunoscând o mai mare deschidere, legiuitorul român considerând, în sfârșit, că menținerea cu orice preț a unei căsătorii formale, în care raporturile dintre soți nu mai pot fi de natură a întreține o căsnicie armonioasă, nu mai corespunde spiritului epocii²¹⁹. Se renunță astfel la principiul caracterului excepțional al divorțului.

Prin urmare, divorțul, ca mijloc de desfacere a căsătoriei, era reglementat de art. 37 alin. 2, care așa cum a fost modificat prin art. 8 pct. 1 din Legea cu nr. 59/1993, prevedea: „*căsătoria se poate desface prin divorț*”, iar conform art. 38 modificat „*Instanța judecătorească poate desface căsătoria prin divorț atunci când, datorită unor motive temeinice, raporturile dintre soți sunt grav vătămăte și continuarea căsătoriei nu mai este posibilă*.” Mai mult, art.

217 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 20.

218 Decizia de îndrumare a Tribunalului Suprem nr. 10/13 noiembrie 1969, alin. (2), în Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem, 1970, p. 46.

219 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, p. 203.

38 alin. 2 prevedea că „divorțul poate fi pronunțat și numai pe baza acordului ambilor soți, dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

- până la data cererii de divorț a trecut cel puțin un an de la încheierea căsătoriei;
- nu există copii minori rezultați din căsătorie.”

Noi modificări au fost aduse în materia divorțului și de Legea nr. 202/2010 premergătoare Noului Cod Civil. Aceasta a introdus unele schimbări, atât în ceea ce privește condițiile în care se poate pronunța divorțul soților, cât și în ceea ce privește procedura de soluționarea a acestei categorii de cereri. Spre exemplu, pronunțarea divorțului pe cale judiciară ca urmare a acordului dintre soți nu mai era condiționat de durata căsătoriei sau de existența/inexistența copiilor minori rezultați din căsătorie.

Această renunțare a legiutorului este logică deoarece, pe de-o parte, o durată mai lungă a căsătoriei poate produce într-adevăr prezumția că legăturile dintre soți au fost stabile și armonioase, de vreme ce căsătoria a durat mai mult timp; însă în același timp cererea de divorț infirmă această prezumție. O căsătorie care a durat în timp, poate să acumuleze tensiuni nebănuite, care sunt ascunse de soți pentru că oamenii sunt robii conveniențelor. În societățile contemporane violența și agresiunea în familie au crescut mult, grupul familial transformându-se dintr-un „leagăn de securitate” într-un veritabil „leagăn al violenței”, schimbare care a transformat familia într-una dintre cele mai violente instituții sociale.²²⁰

Totodată, s-a introdus posibilitatea desfacerii căsătoriei prin acordul soților pe cale notarială sau pe cale administrativă, păstrându-se totuși pentru aceste proceduri condiția referitoare la lipsa copiilor minori din căsătorie.

Intrarea în vigoare a Noului Cod Civil marchează o nouă etapă pentru desfacerea căsătoriei. Noua reglementare se caracterizează prin permisivitate accentuată, epoca în care divorțul era interzis sau acceptat în condiții restrictive fiind de mult timp uitată, formele de divorț sunt mai numeroase, restricțiile de admisibilitate sunt mult atenuate, iar preferința legiutorului pentru divorțul amiabil este nedisimulată.²²¹

Cu toate acestea, legiutorul român a încercat să păstreze un echilibru tocmai pentru a menține statutul important acordat de societate familiei, aceasta aflându-se la temelia edificiului social. Astfel, noile prevederi deși par foarte permisibile, antrenează și o serie de efecte ce pot avea un impact mare asupra soțiilor fiind în același timp descurajante.

Cu titlu de exemplu, se încadrează în această situație efectele patrimoniale posibile ale divorțului din culpa exclusivă a unuia dintre soți. Mai precis, în cazul în care desfacerea căsătoriei are loc ca urmare a culpei exclusive a unuia dintre soți, acesta poate fi obligat la prestație compensatorie cu scopul de a compensa un dezechilibru semnificativ cauzat condițiilor de trai ale celuilalt soț, precum și la obligația de a plăti despăgubiri pentru prejudiciul încercat de celălalt soț prin desfacerea căsătoriei.

220 I. Stoinescu, *Drept Procesual civil. Supliment*, Tipografia Universității din București, 1974, p. 41.

221 A se vedea E. Florian, *op.cit.*, p. 100.

Motivele, cazurile și formele divorțului

Noul Cod Civil reglementează desfacerea căsătoriei în Capitolul VII din Cartea a II-a, art. 373–404, iar procedura divorțului judiciar urmează regulile speciale cuprinse în Cartea a VI-a – Proceduri speciale, Titlul I – Procedura divorțului, art. 915–935 din Noul Cod de Procedură Civilă.

Potrivit art. 373 NCC, divorțul poate avea loc:

- prin acordul soților, la cererea ambilor soți sau a unuia dintre soți acceptată de celălalt soț;
- atunci când, din cauza unor motive temeinice, raporturile dintre soți sunt grav vătămate și continuarea căsătoriei nu mai este posibilă;
- la cererea unuia dintre soți, după o separare în fapt care a durat cel puțin doi ani;
- la cererea aceluia dintre soți a cărui stare de sănătate face imposibilă continuarea căsătoriei.

Analizând cazurile de divorț, se poate constata că legislația noastră adoptă două sisteme, concepții privind divorțul, și anume: divorțul remediu și divorțul sancțiune.

În categoria divorțului remediu, legiuitorul român a ales să încadreze divorțul la cererea unuia dintre soți, divorțul din motive de sănătate și bineînțeles divorțul prin acordul soților. Soluționarea cererilor privind acest tip de divorț intră atât în competența instanțelor de judecată, cât și în competența ofițerului de stare civilă sau a notarului public, cu precizarea că cererea formulată în fața uneia dintre cele trei autorități va împiedica soluționarea unei cereri similare formulate la o altă autoritate.

În fine, legiuitorul român înțelege să încadreze în categoria divorțului sancțiune, divorțul din culpa soților și divorțul solicitat ca urmare a separației în fapt care a durat cel puțin doi ani. În această situație, autoritatea exclusiv competentă este instanța de judecată.

IV.1. Divorțul pe cale judiciară

Din analiza dispozițiilor referitoare la divorțul pe cale judiciară, rezultă că acesta îmbracă următoarele forme:

- divorțul prin acordul soților, la cererea ambilor soți sau a unuia dintre soți acceptată de celălalt soț;
- divorțul din culpă;
- divorțul pentru separarea în fapt de cel puțin doi ani;
- divorțul din cauza stării sănătății unuia dintre soți.

IV.1.1. Divorțul prin acordul soților pe cale judiciară

Codul civil reglementează două modalități ale divorțului prin acordul soților pe cale judiciară, respectiv:

- divorțul prin acordul soților consensual propriu-zis, adică urmare a cererii ambilor soți;
- divorțul prin acordul soților consensual imperfect, respectiv acel divorț care se obține ca urmare a cererii unuia dintre soți, acceptată de celălalt soț.

IV.1.1.1. Divorțul consensual propriu-zis

Condiții de admisibilitate

Condițiile în ceea ce privește divorțul obținut pe cale judiciară ca urmare a acordului dintre soți, sunt enumerate în art. 374 NCC

Astfel, trebuie:

- Să existe o căsătorie valabil încheiată — ceea ce înseamnă că la momentul încheierii căsătoriei să fi fost îndeplinite toate condițiile de fond și de formă prevăzute de lege ca fiind necesare pentru încheierea valabilă a unei căsătorii. Îndeplinirea acestor condiții înlătură existența motivelor de nulitate a căsătoriei, ceea ce ar duce la desființarea căsătoriei și nu la desfacerea acesteia.
- Existența capacității depline de exercițiu a soților. Potrivit art. 374 alin. 2 NCC: *„Divorțul prin acordul soților nu poate fi admis dacă unul dintre soți este pus sub interdicție.”* Astfel, dacă divorțul a fost pronunțat deși unul dintre soți era pus sub interdicție, orice persoană interesată poate promova o acțiune în constatarea nulității absolute a divorțului prin acordul soților.
- Existența consimțământului liber și neviciat al soților cu privire la divorț. Verificarea îndeplinirii acestei condiții incumbă instanței de judecată. Pentru a fi îndeplinită această condiție, ambii soți trebuie să-și exprime consimțământul în ceea ce privește desfacerea căsătoriei. Acest lucru se poate realiza fie concomitent, atunci când soții depun cererea comună pe care o semnează amândoi, fie succesiv, atunci când cererea este depusă de unul dintre soți — reclamant, iar consimțământul celuilalt soț — pârât, va fi dat ulterior în scris sau oral în fața instanței de judecată.

Potrivit art. 374 alin. 1 NCC: *„Divorțul prin acordul soților poate fi pronunțat indiferent de durata căsătoriei și indiferent dacă există sau nu copii minori rezultați din căsătorie.”* În ceea ce privește copiii minori din căsătorie, trebuie să se înțeleagă că textul de lege se referă atât la copiii născuți din căsătorie sau la copiii rezultați din conviețuirea celor doi soți anterior căsătoriei, cât și la cei adoptați de ambii soți.

Totodată, în acest context se aduce în discuție și utilitatea practică a reglementării divorțului prin acordul soților pe cale judiciară, în contextul în care soții pot solicita desfacerea căsătoriei ca urmare a acordului dintre ei și pe cale notarială, indiferent dacă au sau nu copii minori rezultați din căsătorie.

Subliniem că există situații în care soții nu vor putea să divorțeze pe cale notarială sau prin procedură administrativă, ci doar pe cale judiciară, întrucât aceștia nu se înțeleg în privința unor efecte ale divorțului precum numele soților după căsătorie, partajul bunurilor sau exercitarea autorității părintești după divorț față de copiii născuți din căsătorie sau adoptați.

Norme de procedură

Normele de procedură speciale pentru divorțul prin acordul soților pe cale judiciară se regăsesc în art. 929–932 NCPC.

Cererea de divorț va fi semnată de ambii soți, în cazul divorțului consensual perfect, sau de către un mandatar comun, cu procură specială autentică. Dacă mandatarul este avocat, el va certifica semnătura soților, potrivit legii.

Soții vor menționa dacă au copii minori, precum și numele acestora. Atunci când s-au înțeles, soții vor menționa în cerere și modalitățile în care au convenit să fie soluționate și celelalte cereri accesorii divorțului.

Cererea accesorie divorțului prin acordul soților poate avea ca obiect:

- exercitarea autorității părintești, contribuția părinților la cheltuielile de creștere și educație a copiilor, locuința acestora, dreptul părintelui de a avea legături personale cu copiii;
- numele soților după divorț;
- locuința familiei;
- obligația de întreținere între foștii soți;
- încetarea regimului matrimonial și, după caz, lichidarea comunității de bunuri și partajul acestora.

În cazul divorțului din culpă, la aceste obiecte ale cererii accesorii se mai adaugă și:

- despăgubirea pretinsă pentru prejudiciile materiale sau morale suferite ca urmare a desfacerii căsătoriei;
- prestația compensatorie între foștii soți.²²²

Potrivit art. 931 alin. 2 din NCPC, în cazul în care soții nu se învoiesc asupra cererilor accesorii, instanța va trebui să administreze probele prevăzute de lege pentru soluționarea acestora.

Cererea de desfacerea a căsătoriei prin acordul soților se va depune la instanța competentă.

Potrivit art. 915 NCPC „(1) Cererea de divorț este de competența judecătorei în circumscripția căreia se află cea din urmă locuință comună a soților. Dacă soții nu au avut locuință comună sau dacă niciunul dintre soți nu mai locuiește în circumscripția judecătorei în care se află cea din urmă locuință comună, judecătoria competentă este aceea în circumscripția căreia își are locuința pârâtul, iar când pârâtul nu are locuința în țară, este competentă ju-

²²² A se vedea E. Florian, *op.cit.*, p. 105.

decătoria din circumscripția căreia își are locuința reclamantul. (2) Dacă nici reclamantul și nici pârâtul nu au locuința în țară, părțile pot conveni expres să introducă cererea de divorț la orice judecătorie din România. În lipsa unui asemenea acord, cererea de divorț este de competența Judecătoriei Sectorului 5 al Municipiului București.”

După depunerea cererii, instanța de judecată are obligația de a verifica existența consimțământului liber și neviciat al celor doi soți, stabilind totodată un termen pentru soluționarea cererii în camera de consiliu. Menționăm că prezența celor doi soți este obligatorie.

Se poate constata că în acest caz instanța de judecată va soluționa cererea celor doi soți într-un cadru intim, fapt ce reprezintă o excepție de la principiul publicității ședințelor de judecată, principiu consacrat de art. 17 NCPC.

Modalitatea de soluționare a cererii este reglementată de art. 931 NCPC. Potrivit acestui text de lege, la termenul stabilit pentru soluționarea cererii, instanța de judecată va verifica dacă soții stăruie în desfacerea căsătoriei pe baza acordului lor. În cazul în care soții nu și-au schimbat poziția, se va pronunța divorțul, fără a se face vreo mențiune cu privire la culpa soților. Tot prin această hotărâre se va lua act și de învoiala soților cu privire la cererile accesorii.

Există totuși posibilitatea ca soții să nu fi ajuns la un acord în ceea ce privește cererile accesorii. În această situație, instanța de judecată va pronunța o hotărâre definitivă în ceea ce privește divorțul la cererea părților și va administra probele necesare pentru soluționarea aspectelor accesorii.

Subliniem că, instanța de judecată, așa cum rezultă din art. 919 alin. 2 și 3 NCPC, are obligația să statueze, chiar și din oficiu, cu privire la exercitarea autorității părintești, contribuția părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor, precum și cu privire la numele soților după divorț.

Data desfacerii căsătoriei este data la care hotărârea prin care a fost pronunțat divorțul a rămas definitivă.

IV.1.1.2. Divorțul consensual imperfect

Aceasta formă a divorțului prin acordul soților este una dintre inovațiile noului Cod Civil. Astfel, potrivit art. 932 alin. 1 din NCPC: *„Când cererea de divorț este întemeiată pe culpa soțului pârât, iar acesta recunoaște faptele care au dus la destrămarea vieții conjugale, instanța, dacă reclamantul este de acord, va pronunța divorțul fără a cerceta temeinicia motivelor de divorț și fără a face mențiune despre culpa pentru desfacerea căsătoriei”*.

Pentru a ne afla în situația divorțului consensual imperfect, trebuie să existe o cerere de divorț care să fi fost inițiată de unul dintre soți. Toate demersurile reclamantului sunt în tiparul divorțului contencios, și prin urmare în ceea ce privește cuprinsul cererii de divorț, judecătoria competentă, depunerea cererii nu există nimic deosebit față de exigențele de natură procesuală ale desfacerii căsătoriei din culpă²²³.

223 A se vedea E. Florian, *op.cit.*, p. 113.

Ulterior depunerii cererii trebuie să intervină acceptarea de către pârât a propunerii reclamantului de soluție a căsătoriei. Achiesarea pârâtului poate fi exprimată prin întâmpinare sau obținută prin intermediul interrogatoriului luat acestuia și poate interveni în fața primei instanțe până la terminarea cercetării procesului.

Instanța, luând act de achiesarea pârâtului, se va pronunța print-o hotărâre definitivă, adică nesusceptibilă de apel, fără a face mențiune cu privire la culpa soților în destrămarea relațiilor conjugale.

Menționăm că dacă reclamantul nu este de acord cu pronunțarea divorțului în condițiile de mai sus, cererea de desfacere a căsătoriei se va soluționa conform procedurii aplicate divorțului din culpa soților.

Data desfacerii căsătoriei este data la care hotărârea prin care se pronunță divorțul rămâne definitivă. Întrucât hotărârea prin care se constată acceptarea de către pârât a divorțului cerut de soțul reclamant este definitivă de la pronunțare, practic acesta este momentul final al căsătoriei părților.²²⁴

Așadar, se poate afirma că divorțul consensual imperfect este calea de mijloc dintre divorțul din culpă și divorțul prin acordul soților. Acesta este inițiat conform normelor ce reglementează divorțul din culpă și este finalizat potrivit normelor existente în materia divorțului prin acordul soților.

IV.1.2. Divorțul pentru separarea în fapt

Potrivit art. 373 lit. c din NCC „*Divorțul poate avea loc (...) la cererea unuia dintre soți, după o separare în fapt care a durat cel puțin 2 ani*”.

Condițiile divorțului pentru separarea în fapt sunt următoarele:

- existența unei separări a soților care să fi durat cel puțin 2 ani;
- unul dintre soți să își asume responsabilitatea pentru eșecul căsătoriei, materializată în cererea de divorț adresată instanței²²⁵.

Și în acest caz se disting două modalități ale divorțului pentru separarea în fapt:

- prima modalitatea are în vedere situația în care culpa se stabilește în baza legii în seama soțului reclamant care prin faptul că a formulat cererea de desfacere a căsătoriei și-a asumat responsabilitatea pentru eșecul acesteia; în acest caz, potrivit art. 935 alin. 1 din NCPC, instanța de judecată va verifica existența și durata despărțirii în fapt și va pronunța divorțul din culpa exclusivă a reclamantului;
- prin excepție, dacă soțul pârât se declară de acord cu divorțul, instanța de judecată se va pronunța fără a se mai face mențiune despre culpa soților, urmând normele de procedură existente în materia divorțului prin acordul soților.

²²⁴ *Ibidem*.

²²⁵ D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 217.

IV.1.3. Divorțul din motive de sănătate

Potrivit art. 373 lit. d din NCC, divorțul poate avea loc la cererea aceluia dintre soți a cărui stare de sănătate face imposibilă continuarea căsătoriei, iar potrivit art. 381 NCC, desfacerea căsătoriei se pronunță fără a se face mențiune despre culpa soților.

Acest text de lege trebuie coroborat cu prevederile art. 933 NCPC care stabilește din punct de vedere procedural obligația instanței de judecată de a administra probe privind existența bolii și starea sănătății soțului bolnav, ulterior pe baza probelor administrate putând pronunța desfacerea căsătoriei.

Pentru ca o cerere de desfacere a căsătoriei din motive de sănătate să fie admisă, trebuie îndeplinite următoarele condiții:

- unul dintre soți să aibă o stare de sănătate precară;
- imposibilitatea de continuare a căsătoriei;
- raportul de cauzalitate între starea de sănătate precară, mai precis efectele pe care starea maladivă a unuia dintre soți le are asupra relațiilor conjugale, și imposibilitatea continuării căsătoriei.

După cum am menționat mai sus, atât starea maladivă a unuia dintre soți precum și impactul pe care aceasta o are asupra relațiilor conjugale sunt împrejurări de fapt ce trebuie dovedite în fața instanței de judecată prin mijloacele de probe considerate necesare.

În ceea ce privește natura afecțiunii, în lipsa oricăror prevederi exprese, aceasta poate fi atât de natură psihică, fizică cât și de natură organică. De asemenea, gravitatea maladiei precum și severitatea formelor sale de manifestare au relevanță sub aspectul admisibilității acțiunii, în funcție de aceste criterii instanța putând admite sau respinge cererea de desfacere a căsătoriei în temeiul art. 373 lit. d NCC.

Subliniem faptul că, așa cum reiese din textul de lege care reglementează această modalitate de desfacere a căsătoriei, doar soțul bolnav are dreptul de a solicita divorțul din motive de sănătate.

Această precizare este cu atât mai importantă cu cât în reglementarea anterioară, Codul Familiei nu preciza expres acest lucru. Astfel, în practica judiciară au fost admise acțiuni formulate atât de soțul bolnav, cât și de soțul sănătos.

Prin urmare, doar soțul bolnav poate iniția acțiunea de desfacere a căsătoriei pe acest temei, soțul sănătos putând solicita desfacerea căsătoriei însă pe un alt temei.

Potrivit art. 918 alin. 2 NCPC, dreptul de a cere desfacerea căsătoriei din motive de sănătate poate fi exercitat și de soțul pus sub interdicție judecătorească prin reprezentant legal sau personal, dacă face dovadă că are capacitatea de discernământ neafectată.

Referitor la aspectele procedurale, și în acest caz se aplică normele din materia desfacerii judiciare a căsătoriei, norme ce sunt derogatorii de la dreptul comun.

Dorim doar să menționăm că, în ceea ce privește cererile accesorii, obiective și/sau subiective, instanța va lua act de învoiala soților sau după caz, în lipsa acordului între soți, va administra probe necesare în vederea soluționării lor.

Instanța va statua din oficiu asupra numelui soților după divorț, asupra exercitării autorității părintești și a contribuției părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor.

IV.1.4. Divorțul din culpă

IV.1.4.1. Considerații prealabile

Potrivit dispozițiilor art. 373 lit. b NCC, divorțul poate avea loc atunci când, din cauza unor motive temeinice, raporturile dintre soți sunt grav vătămăte și continuarea căsătoriei nu mai este posibilă. În acest caz, având în vedere art. 379 NCC, divorțul se pronunță dacă instanța stabilește culpa unuia dintre soți în destrămarea căsătoriei.

Cu toate acestea, dacă din probatoriul administrat, rezultă culpa ambilor soți, instanța poate pronunța divorțul din culpa lor comună, chiar dacă numai unul dintre ei a făcut cerere de divorț.

Elementul de noutate adus de Noul Cod Civil constă în faptul că dacă se va dovedi, pe parcursul procesului, că reclamantului îi aparține în totalitate culpa, iar pârâtul a formulat cerere reconvențională, instanța va putea pronunța desfacerea căsătoriei din vina exclusivă a reclamantului, soluție ce anterior nu era acceptată.

Prin urmare, atunci când instanța este sesizată cu o cerere de desfacere a căsătoriei bazată pe culpă, se pot contura următoarele situații:

- reclamantul în divorț face dovada vinovăției pârâtului, caz în care căsătoria se desface din vina exclusivă a pârâtului;
- din probatoriul administrat se constată vinovăția ambilor soți, caz în care căsătoria se desface din vina lor comună, chiar dacă numai reclamantul a făcut cerere de divorț;
- unul dintre soți a formulat cererea de desfacere a căsătoriei, celălalt soț a formulat cerere reconvențională, iar din probele administrate rezultă vinovăția exclusivă a soțului reclamant, care a dus la deteriorarea relațiilor conjugale, caz în care căsătoria se desface din culpa soțului reclamant;
- unul dintre soți a formulat cererea de desfacere a căsătoriei, celălalt soț nu a formulat cererea reconvențională, iar din dovezile administrate rezultă că numai reclamantul este culpabil de destrămarea căsătoriei, caz în care cererea reclamantului va fi respinsă ca neîntemeiată, cu excepția cazului în care sunt îndeplinite condițiile art. 935 NCPC privind pronunțarea divorțului pentru separarea în fapt îndelungată, soțul reclamant asumându-și responsabilitatea pentru eșecul căsătoriei.

După cum am precizat, dacă Codul familiei respingea posibilitatea divorțului pronunțat din vina exclusivă a reclamantului pe motiv că nimeni nu poate invoca propria culpă în vederea obținerii unui avantaj, conform principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*, actuala reglementare se distanțează de soluția clasică, bineînțeles cu condiția îndeplinirii unor condiții.

Astfel, din însuși textul de lege prevăzut de art. 379 NCC care stabilește că divorțul se poate pronunța atunci când se constată culpa unuia dintre soți, fără să se distingă după cum e vorba de reclamant sau de pârât, rezultă că solicitarea divorțului poate fi admisă de instanță și atunci când se constată culpa exclusivă a reclamantului.

Mai mult, în această situație vor fi aplicabile dispozițiile art. 388 NCC potrivit căruia soțul inocent va putea solicita de la soțul vinovat despăgubiri pentru prejudiciile cauzate prin divorț.

Cu toate acestea, potrivit art. 934 alin. 3 NCPC „dacă pârâtul nu a făcut cerere reconvențională iar din dovezile administrate rezultă că numai reclamantul este culpabil de destrămarea căsătoriei, cererea acestuia va fi respinsă ca neîntemeiată, cu excepția cazului în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 935 NCPC privind pronunțarea divorțului pentru separare în fapt îndelungată din culpa exclusivă a reclamantului.”

În cazul în care pe parcursul procesului survine decesul soțului reclamant, moștenitorii săi pot continua acțiunea de divorț, dar numai în situația în care instanța constată culpa exclusivă a soțului pârât.

Dispozițiile actuale ale Noului Cod Civil mențin sistemul de a nu enumera motivele de divorț. Rezultă că divorțul din culpa soților este admis dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele trei condiții:

- motivele de divorț să existe și să fie temeinice;
- raporturile dintre soți personale și/sau patrimoniale să fie grav vătămate;
- continuarea căsătoriei să nu mai fie posibilă.

Temeinicia motivelor de divorț se apreciază, de la caz la caz, de către instanța de judecată. Instanța este îndreptățită și datorare să depună străduințele necesare pentru a cunoaște realitatea motivelor de divorț, fără a se limita la ceea ce se invocă în acțiune, care uneori sunt doar aspecte aparente și ireale. În acest scop, instanța poate să dispună efectuarea probelor pe care le-ar socoti necesare pentru lămurirea situației.²²⁶

În practica judiciară, sunt apreciate ca fiind motive temeinice anumite situații survenite între soți, care constau de fapt în motive de natură subiectivă care evocă conduita culpabilă a unuia sau a ambilor soți în deteriorarea relațiilor de familie. Aceste motive pot fi luate în considerare cu titlu consultativ, dar nu ca izvor de drept.²²⁷

Printre motivele de divorț considerate ca fiind temeinice se numără:

- infidelitatea unuia dintre soți sub forma adulterului. Este suficient să se facă proba încălcării obligației de fidelitate care presupune sentimente de dragoste specifice dintre bărbat și femeie, cu caracter exclusivist;²²⁸
- atitudinea necorespunzătoare a unuia dintre soți care se exprimă în acte de violență și alte asemenea manifestări, ori care are drept consecință neînțelegeri grave între soți care fac imposibilă continuarea căsătoriei;
- existența unor nepotriviri de ordin fiziologic care afectează raporturile conjugale;
- existența unei boli grave, incurabile de care suferă unul dintre soți și necunoscută de celălalt sau cunoscută ulterior încheierii căsătoriei, dacă se stabilește că manifestările ulterioare ale bolii sunt din ce în ce mai dese și de natură să justifice refuzul soțului reclamant de a mai coabita cu soțul pârât, continuarea căsătoriei devenind imposibilă.

226 I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de Dreptul familiei*, ediția a VI-a, p. 220.

227 M. Banciu, *Dreptul familiei*, p. 147.

228 Tudor R. Popescu, *Dreptul familiei. Tratat*, vol. I., Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965, p. 252.

Dimpotrivă, boala curabilă și care nu a fost ascunsă celuilalt soț, nu poate constitui un motiv de divorț, deoarece soții își datorează reciproc sprijin moral, ori tocmai în asemenea împrejurări, s-ar impune sprijinirea celuilalt soț.

De asemenea, faptul că unul dintre soți suferă de o boală gravă (spre exemplu: epilepsie), nu este de natură să conducă prin el însuși la desfacerea căsătoriei dacă nu se face dovada că din cauza manifestărilor determinate de boală conviețuirea este imposibilă;

- rele purtări de ordin moral, concretizate în fapte evidente de destrămarea a vieții de familie;
- consumul excesiv de băuturi alcoolice;²²⁹
- gelozia unuia dintre soți. Gelozia, prin ea însăși, dacă s-ar manifesta în formă pasivă, n-ar pune probleme de divorț, însă ea se asociază cu alți factori, de regulă cu consumul de alcool și cu violența conjugală, astfel că, împreună, constituie peste 70% din motivele de divorț din România.²³⁰ Unele reacții de gelozie pot apărea ca normale, dar există și o formă patologică a acestora, concretizată în așa-zisul „delir de gelozie” sau „delir pasional”.

Conform Tribunalului Suprem, Decizia Civilă nr. 2119/1 decembrie 1971, s-a decis că, în cazul în care între soți nu au existat neînțelegeri, instanța are obligația de a stabili motivul real pentru care unul dintre soți a plecat cu serviciul într-o altă localitate decât cea în care se află domiciliul lor conjugal și în ce măsură din acest motiv, căsătoria a devenit imposibilă pentru soțul reclamant.²³¹

Împrejurarea că soțul pârât nu a contribuit la întreținerea gospodăriei, nu poate constitui prin ea însăși motiv temeinic de divorț, deoarece aceasta poate fi rezolvată pe alte căi legale, decât aceea a desfacerii căsătoriei.²³² De asemenea, imposibilitatea femeii de a procrea din cauza unei sterilități primare, nu constituie motiv de divorț.²³³

Așadar, legiuitorul a ales să acorde în continuare instanței de judecată libertate în ceea ce privește aprecierea temeiniciei motivelor invocate de către soț. Doar ținând cont de toate circumstanțele care sunt specifice unei anumite situații date, se va putea decide dacă motivele invocate de soț sunt cu adevărat reale, serioase, ducând la destrămarea iremediabilă a relațiilor conjugale.

229 O. Spineanu-Matei, R. Moglan, L. Ivanovici, M.I. Barna-Prisăcaru, I. Matei, M. Eftimie, *Carte de cereri și acțiuni: modele, comentarii, explicații*, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 381.

230 S. Răsușeanu, *Sociologie violenței (intra)familiale. Victime și agresori în familie*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 87.

231 Trib. Suprem, dec.civ. nr. 2119/1 decembrie 1971, în *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem*, 1973–1974.

232 Curtea de Apel Cluj, *Culegere de practică juridică pe anul 2003*, Editura Lumina Lex, București, 2005, p. 82.

233 *Ibidem*, p. 109.

IV.1.4.2. Procedura divorțului din culpă

Divorțul este reglementat în Cartea a VI-a „Proceduri speciale”, Titlul I „Procedura divorțului” art. 915–935. Fiind o procedură specială, desfacerea căsătoriei este reglementată de norme care derogă sub unele aspecte de la normele generale de procedură civilă.

Aceste norme se aplică atât în cazul divorțului prin acordul soților, cât și în cazul divorțului ca urmare a unei separații în fapt de doi ani, sau a stării de sănătate a unuia dintre soți, precum și în cazul divorțului din culpă, cu mențiunea că în acest ultim caz întâlnim și unele norme cu caracter contencios.

În cele ce urmează, ne propunem să analizăm normele de procedură aplicabile divorțului din culpă.

Instanța competentă să soluționeze cererea de divorț

Din punct de vedere al competenței materiale — *ratione materiae*, pentru judecata în primă instanță competența aparține instanței de tutelă, și anume judecătoria. Astfel este consacrată plenitudinea de competență a judecătorilor.

Din punct de vedere al competenței teritoriale, art. 915 NCPC stabilește următoarele reguli imperative:

- Acțiunea de divorț este de competența instanței judecătorești în circumscripția căreia se află cea din urmă locuință comună a soților.

S-a decis că aceasta este instanța competentă și în cazul în care soții, plecați definitiv din România au amândoi domiciliul (reședința) în străinătate. Nu interesează dacă soții au avut făcută mutația în evidența poliției din localitatea respectivă, ci numai dacă au locuit efectiv într-o anumită localitate.²³⁴

Schimbarea domiciliului soților ulterior introducerii acțiunii de divorț, nu prezintă importanță sub aspectul competenței instanței de divorț.²³⁵

- Dacă soții nu au avut locuință comună sau dacă nici unul dintre soți nu mai locuiește în circumscripția judecătorei în care se află cea din urmă locuință comună, judecătoria competentă este aceea în a cărei circumscripție se află domiciliul pârâtului.
- În cazul în care pârâtul nu are locuință în țară, va fi competentă de a judeca divorțul judecătoria în a cărei rază teritorială își are domiciliul reclamantul.²³⁶
- Dacă nici reclamantul și nici pârâtul nu au locuință în țară, părțile pot conveni să introducă cererea de divorț la orice judecătorie din România. În lipsa acordului expres dintre părți, cererea de divorț va fi de competența Judecătoriei Sectorului 5 a municipiului București.

Instanța judecătorească investită cu soluționarea cererii de divorț, care este cererea principală, este competentă și în soluționarea cererilor accesorii și a cererii incidentale.

234 Trib. Suprem, dec.civ. nr. 905/4 iunie 1963, C.D. 1963, p. 253.

235 Trib. Suprem, dec.civ. nr. 552/12 martie 1980, C.D. 1980, p. 54.

236 Trib. Suprem, dec.civ. nr. 238/28 februarie 1961, *apud* T.R. Popescu, *op.cit.*, p. 259.

Titularul acțiunii de divorț

Acțiunea de divorț are un caracter strict personal²³⁷ și de aceea nu poate fi introdusă decât de către soți. Astfel, în cazul soțului interzis, acțiunea de divorț nu poate fi exercitată nici de către reprezentantul său legal, nici de către tutore. Totuși, potrivit art. 918 alin. 2 din NCPC, s-a introdus posibilitatea ca soțul care este sub interdicție judecătorească să ceară divorțul prin reprezentant legal sau personal în cazul în care face dovada că are capacitatea de discernământ neafectată.

Calitatea procesuală la divorț

După cum rezultă și din cele menționate mai sus, calitate procesuală pot avea în principiu doar soții, astfel soțul reclamant are calitate procesuală activă, iar soțul pârât, calitate procesuală pasivă.

Cu titlu de excepție, potrivit art. 380 NCC, în cazul unui divorț din culpă, dacă în timpul procesului are loc decesul reclamantului, moștenitorii săi pot continua acțiunea, cu condiția ca instanța de judecată să constate culpa exclusivă a soțului pârât.

Acest text de lege reprezintă o noutate introdusă de Noul Cod Civil. Anterior, Codul Familiei stabilea că în cazul unei cereri de divorț întemeiate pe culpa soțului pârât, dacă intervine decesul soțului reclamant, căsătoria încetează de drept. Se ajungea astfel la o situație incorectă și imorală în care soțul vinovat de destrămarea căsniciei ajungea să-l moștenească pe soțul reclamant din cauza decesului accidental al acestuia din urmă în timpul procesului de divorț²³⁸.

Prin urmare, atunci când intervine decesul soțului reclamant în timpul unui proces de divorț care are la bază o cerere de divorț întemeiată pe culpa soțului pârât, pot fi introduși în cauză moștenitorii reclamantului. Prin moștenitori se înțeleg atât moștenitorii legali din clasele I-IV, cât și moștenitorii testamentari, legatarii universali sau cu titlu universal precum și comuna, orașul sau municipiul pe a cărui rază teritorială se aflau bunurile la data deschiderii moștenirii²³⁹.

În situația descrisă mai sus se pot contura trei soluții, și anume:

- soțul reclamant nu are moștenitori sau aceștia nu doresc să intervină în proces, fapt care duce la încetarea de drept a căsătoriei ca urmare a decesului unuia dintre soți. Soțul pârât va avea dreptul să-l moștenească pe soțul reclamant în calitate de soț supraviețuitor, fiind chemat la moștenire singur sau alături de ceilalți moștenitori;
- moștenitorii aleg să continue acțiunea introdusă de defunct, însă instanța de judecată din probele administrate în cauză nu reține culpa pârâtului. Astfel, se va decide încetarea căsătoriei prin deces și nu desfacerea acesteia, soțul pârât având drept la moștenirea soțului reclamant decedat;

237 I. Leș, *Proceduri civile speciale*, Editura AII Beck, București, 2000, p. 120.

238 Fl. A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole*, p. 411.

239 *Ibidem*.

- moștenitorii continuă acțiunea, instanța de judecată constată culpa pârâtului și va pronunța desfacerea căsătoriei din culpa acestuia și nu încetarea ei prin deces. Acest lucru va duce la pierderea vocației succesoriale de către pârât.

Atunci când survine decesul soțului pârât, acțiunea nu va putea fi continuată împotriva moștenitorilor acestuia și, prin urmare, căsătoria va înceta de drept.

Cu privire la alți participanți la procesul de divorț, precizăm că în cazul unui astfel de proces vor putea interveni și alte persoane cu privire la anumite capete accesorii de cerere din proprie inițiativă sau ca urmare a cererii uneia dintre părți.

De asemenea, procurorul, deși nu poate porni acțiunea, va putea să depună concluzii în orice proces de divorț atunci când apreciază că acest lucru este necesar pentru apărarea ordinii de drept, a drepturilor și intereselor cetățenilor. Totodată, în baza art. 9 alin. 1 NCPC, procurorul are obligația de a acționa în vederea apărării drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților.

Cererea de divorț

Cererea de divorț este acțiunea prin care soțul reclamant solicită instanței de judecată desfacerea căsătoriei.

Potrivit art. 916 NCPC, cererea de divorț va cuprinde, pe lângă mențiunile pe care trebuie să le cuprindă orice cerere de chemare în judecată conform prevederilor art. 194 și următoarele din Noul Cod de Procedură Civilă²⁴⁰, numele copiilor minori ai celor doi soți,

²⁴⁰ A se vedea art. 194–197 NCPC. Orice cererea de chemare în judecată va cuprinde, potrivit prevederilor art. 194 NCPC: (a) numele și prenumele, domiciliul sau reședința părților ori, pentru persoane juridice, denumirea și sediul lor. De asemenea, cererea va cuprinde și codul numeric personal sau, după caz, codul unic de înregistrare ori codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar ale reclamantului, precum și ale pârâtului, dacă părțile posedă ori li s-au atribuit aceste elemente de identificare potrivit legii, în măsura în care acestea sunt cunoscute de reclamant. Dispozițiile art. 148 alin. (1) teza a II-a sunt aplicabile. Dacă reclamantul locuiește în străinătate, va arăta și domiciliul ales în România unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul; (b) numele, prenumele și calitatea celui care reprezintă partea în proces, iar în cazul reprezentării prin avocat, numele, prenumele acestuia și sediul profesional. Dispozițiile art. 148 alin. (1) teza a II-a sunt aplicabile în mod corespunzător. Dovada calității de reprezentant, în forma prevăzută la art. 151, se va alătura cererii; (c) obiectul cererii și valoarea lui, după prețuirea reclamantului, atunci când acesta este evaluabil în bani, precum și modul de calcul prin care s-a ajuns la determinarea acestei valori, cu indicarea înscrisurilor corespunzătoare(...); (d) arătarea motivelor de fapt și de drept pe care se întemeiază cererea; (e) arătarea dovezilor pe care se sprijină fiecare capăt de cerere. Când dovada se face prin înscrisuri, se vor aplica, în mod corespunzător, dispozițiile art. 150. Când reclamantul dorește să își dovedească cererea sau vreunul dintre capetele acesteia prin interogatoriul pârâtului, va cere înfățișarea în persoană a acestuia, dacă pârâtul este o persoană fizică. În cazurile în care legea prevede că pârâtul va răspunde în scris la interogatoriu, acesta va fi atașat cererii de chemare în judecată. Când se va cere dovada cu martori, se

născuți din căsătorie sau care se bucură de aceeași situație legală ca și copiii concepuți în timpul căsătoriei, precum și numele copiilor adoptați de aceștia.

Dacă nu sunt copii minori, se va face o mențiune în acest sens.

De asemenea, în ceea ce privește motivele de fapt se va menționa:

- dacă soții au avut domiciliul comun, iar, în caz afirmativ, dacă vreunul dintre ei mai locuiește acolo;
- data încheierii căsătoriei și dacă din această căsătorie s-au născut copii care sunt minori;
- motivele care au vătămat grav raporturile dintre soți, astfel încât continuarea căsătoriei nu mai este posibilă;
- dacă ambii soți sau numai unul dintre ei și-a schimbat numele de familie prin căsătorie, caz în care se va arăta dacă a intervenit învoiala soților cu privire la numele pe care îl vor purta după divorț;
- care sunt relațiile dintre părinți și copiii lor minori;
- câștigurile din muncă realizate cu caracter de continuitate de fiecare parte;
- contractul de închiriere în baza căruia soții dețin locuința-domiciliu conjugal și criteriile de prioritate la atribuire, întrunite în persoana reclamantului;
- faptul că reclamantul îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru a beneficia de pensie de întreținere de la celălalt soț, dacă s-a formulat un astfel de capăt de cerere accesoriu;
- bunurile comune dobândite de soți în timpul căsătoriei și contribuția fiecăruia la achiziționarea acestuia, dacă s-a optat pentru partajarea bunurilor comune pe cale judiciară;
- reclamantul nu realizează venituri sau acestea sunt sub venitul minim pe economia națională, în vederea stabilirii taxei judiciare de timbru potrivit O.U.G. nr. 80/2013²⁴¹.

La cererea de divorț se vor anexa copii de pe certificatul de căsătorie și de pe certificatele de naștere ale copiilor minori. În decizia de îndrumare (nr. 10/13 noiembrie 1969, pct. 3 lit. a.), Instanța Supremă arată că nu se va da curs cererii de divorț până ce nu au fost depuse certificatele de stare civilă sau copii legalizate.

De asemenea, potrivit art. 916 alin. 4 NCC *„La cerere se poate alătura, după caz, înțelegerea soților rezultată din mediere cu privire la desfacerea căsătoriei și, după caz, la rezolvarea aspectelor accesorii divorțului.”*

Cererea de divorț are un capăt principal, cel referitor la divorț, precum și capete accesorii. Astfel, instanța de judecată, la cerere, se va pronunța și cu privire la:

- exercitarea autorității părintești, contribuția părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor, locuința copilului și dreptul părintelui de a avea legături personale cu acesta;
- numele soților după divorț;

vor arăta numele, prenumele și adresa martorilor, dispozițiile art. 148 alin. (1) teza a II-a fiind aplicabile în mod corespunzător; f) semnătura.

241 O.U.G. nr. 80/2013 publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 392 din data de 29 iunie 2013.

- locuința familiei;
- despăgubirea pretinsă pentru prejudiciile materiale sau morale suferite ca urmare a desfacerii căsătoriei;
- obligația de întreținere sau prestația compensatorie între foștii soți;
- încetarea regimului matrimonial și, după caz, lichidarea comunității de bunuri și partajul acestora.

De precizat este faptul că instanța de judecată se va pronunța asupra exercitării autorității părintești, contribuției părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor, numelui pe care îl vor purta soții după divorț, chiar dacă nu au fost formulate de către părți astfel de cereri.

Întâmpinarea și cererea reconvențională

Potrivit art. 916 alin. 1 NCPC, soțul pârât poate să facă și el cerere de divorț, cel mai târziu până la primul termen de judecată la care a fost citat în mod legal, în ședință publică, pentru faptele petrecute înainte de această dată. Pentru faptele petrecute după această dată, pârâtul va putea face cerere până la începerea dezbaterii asupra fondului, în cererea reclamantului.

Din dispozițiile articolului de mai sus, reiese că, dacă pârâtul vrea să facă și el cerere de divorț, nu are libertatea de a alege între acțiunea directă și cererea reconvențională, ci el este obligat să o facă pe aceasta din urmă, în cadrul aceleiași instanțe și a dosarului reclamantului, în termenele arătate.²⁴²

Acest fapt este expres prevăzut de art. 917 alin. 2 NCPC care stabilește că cererea soțului pârât se va depune la aceeași instanță unde a fost depusă cererea soțului reclamant, acestea judecându-se împreună, neputându-se aplica dispozițiile privitoare la disjungere.

Nerespectarea termenului privind introducerea cererii reconvenționale atrage sancțiunea decăderii, soțul pârât nemaiputând cere divorțul pentru motivele proprii avute până atunci.²⁴³

În cazul în care motivele de divorț s-au ivit după începerea dezbaterilor la prima instanță și în timp ce judecata primei cereri se află în apel, cererea pârâtului va fi făcută direct la instanța investită cu judecarea apelului.

Cererea reconvențională nu este în principiu obligatorie, deoarece instanța judecătorească poate pronunța desfacerea căsătoriei prin divorț, chiar dacă soțul pârât nu a făcut cerere reconvențională, dar numai în condițiile art. 933 NCPC²⁴⁴.

În ceea ce privește întâmpinarea, aceasta nu este obligatorie.

242 Curtea Supremă de Justiție, dec.civ. nr. 223/1994, în Dreptul nr. 12/1994, pp. 60–61.

243 Trib. Iași, dec.civ. nr. 285/5 februarie 1958, în Revista Legalitatea populară, nr. 6/1985, p. 98.

244 A se vedea art. 934 NCPC: „(1) Instanța va pronunța divorțul din culpa soțului pârât atunci când, din cauza unor motive temeinice, imputabile acestuia, raporturile dintre soți sunt grav vătămate și continuarea căsătoriei nu mai este posibilă. (2) Instanța poate să pronunțe divorțul din culpa ambilor soți, chiar atunci când numai unul dintre ei a făcut cerere, dacă din dovezile

Înfățișarea personală a părților. Prezența obligatorie a reclamantului

Potrivit prevederilor art. 921 NCPC, în fața instanțelor de fond, părțile sunt obligate să se înfățișeze personal, neputând fi reprezentate, ci doar asistate de avocat.

De la regula obligativității înfățișării personale a soților, ei neputând fi reprezentanți în fața instanței de fond, există următoarele excepții:

- când unul dintre soți execută o pedeapsă privativă de libertate;
- când unul dintre soți este împiedicat de o boală gravă;
- când unul dintre soți este pus sub interdicție judecătorească;
- când unul dintre soți are reședința în străinătate;
- când unul dintre soți se află într-o altă asemenea situație, care îl împiedică să se prezinte personal.

În aceste cazuri, cel în cauză se va putea înfățișa prin avocat, mandatar sau, după caz prin tutore ori curator.

Justificarea acestei reglementări constă în aceea că, în procesele de divorț se discută aspecte legate de relațiile personale ale soților, de viața conjugală a acestora, în fața instanței de fond, iar atunci când se administrează probele pe parcursul întregului proces de judecată, prezența soților este deosebit de utilă.

Totodată, această reglementare este corelată și cu obligația instanței de a încerca la fiecare înfățișare împăcarea soților, obligație ce incumbă instanței în temeiul art. 921 alin. 2 NCC.

De asemenea, instanța de judecată are obligația de a verifica din oficiu îndeplinirea procedurii de citare. În cazul în care procedura de citare cu soțul pârât a fost îndeplinită prin afișare, iar acesta nu s-a prezentat la primul termen de judecată, instanța va proceda potrivit prevederilor art. 923 NCC în sensul că va cere dovezi sau va dispune cercetări pentru a verifica dacă pârâtul își are locuința la locul indicat în cerere și, dacă va constata că nu locuiește acolo, va dispune citarea lui la locuința sa efectivă, precum și, dacă este cazul, la locul său de muncă.

Atât reclamatul, cât și pârâtul trebuie să se prezinte personal în fața instanței de judecată, așa cum am menționat și mai sus, însă absența pârâtului, chiar și nejustificată nu duce la pecetluirea sorții procesului ci, atâta timp cât procedura de citare este legal îndeplinită, cererea de divorț va fi judecată.

Nu la fel stau lucrurile în cazul reclamantului. Pentru termenul de judecată în primă instanță, deci numai în fața judecătorei, se cere prezența personală, obligatorie a reclamantului. Această regulă se deduce din dispozițiile art. 921 NCC, potrivit căruia „dacă la terme-

administrate reiese că amândoi sunt vinovați de destrămarea căsătoriei. (3) Dacă pârâtul nu a formulat cerere reconvențională, iar din dovezile administrate rezultă că numai reclamantul este culpabil de destrămarea căsătoriei, cererea acestuia va fi respinsă ca neîntemeiată, cu excepția cazului în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 935 privind pronunțarea divorțului din culpa exclusivă a reclamantului.”

nul de judecată, în prima instanță, reclamantul lipsește nejustificat și se înfațișează numai pârâtul, cererea va fi respinsă ca nesusținută”, prezumându-se desistarea acestuia.²⁴⁵ Dacă reclamantul lipsește, chiar în mod justificat, el nu poate fi reprezentat prin mandatar. Sub egida vechii reglementări, s-a decis că în recurs, reclamantul poate face dovada că o cauză justificată l-a împiedicat să se prezinte la termenul de judecată.²⁴⁶

În situația în care lipsesc ambele părți și procedura de citare a fost legal îndeplinită, judecata se va suspenda în temeiul art. 411 alin. 1 pct. 2 NCPC.

Dacă pentru reclamant termenele de judecată sunt date în cunoștință, pârâtul trebuie să fie citat. Acesta nu este obligat să se prezinte la proces. Dacă înțelege să se prezinte, el trebuie să se prezinte personal, neputând fi reprezentat, decât în cazurile prevăzute de art. 921 alin. 1 NCPC.

Dacă lipsește soțul pârât, acțiunea se judecă potrivit regulilor de drept comun. În cazul în care pârâtul a făcut cerere reconvențională, el este obligat să se prezinte la termenul de judecată, în prima instanță, sub sancțiunea respingerii cererii reconvenționale ca nesusținută. Lipsa nejustificată a reclamantului nu împiedică soluționarea cererii reconvenționale a pârâtului prezent în instanță.

În calea de atac a apelului, este de asemenea necesară prezența reclamantului întrucât, dacă la judecată se va prezenta doar pârâtul, cererea de apel a reclamantului va fi respinsă ca nesusținută.

Situația este diferită în cazul lipsei pârâtului, apelul acestuia fiind judecat chiar dacă se va înfațișa numai reclamantul.

Ședința de judecată

Dispozițiile legale procedurale prevăd că cererea de divorț se judecă în ședință publică, respectându-se astfel principiul publicității ședinței de judecată. Instanța însă va putea să dispună judecarea în camera de consiliu, dacă prin aceasta s-ar asigura o mai bună judecare sau administrare a probelor.

Oricare din părți poate solicita motivat acest lucru, având în vedere că art. 6 pct. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului este mai larg, referindu-se printre altele și la protecția vieții private a părților la proces. În toate cazurile însă, hotărârea se pronunță în ședință publică.

Probele în procesul de divorț

Ca în orice alt proces civil, probațiunea vizează împrejurări de fapt, în speță acele motive temeinice care au afectat grav relațiile matrimoniale, continuarea căsătoriei fiind imposibilă, fapt pentru care sunt admisibile oricare din mijloacele de probă reglementate de normele procedurale de drept comun.

245 I. Mihăiță, *Culegere de practică judiciară*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 148.

246 I. Albu, *Dreptul familiei*, p. 247.

O singură mențiune este necesară a se face privind proba cu martori. Ținând seama că în procesele de divorț se discută chestiuni de familie, care, în general, sunt cunoscute de persoanele mai apropiate, legea prevede posibilitatea audierii ca martori a rudelor și afinelor până la gradul III inclusiv, în afară de descendenți (art. 316 NCPC).

Justificarea acestei reglementari este dată de faptul că acestea fiind persoanele cele mai apropiate de soți, sunt în măsura să cunoască cel mai bine adevăratele raporturi dintre ei. Excluderea descendenților, atât cei din căsătorie cât și cei din afara căsătoriei, precum și cei din adopție, se face pentru rațiuni ușor de înțeles.

O altă noutate în materia probelor ce pot fi administrate în procesul de divorț are în vedere interrogatoriul luat pârâtului. Dacă art. 612 alin. 6 din vechiul cod de procedură civilă prevedea că interrogatoriul nu poate fi folosit pentru dovedirea motivelor de divorț, noul cod de procedură civilă nu mai menține această restricție. Astfel, proba prin interrogatoriul pârâtului poate fi deosebit de utilă întrucât oferă contextul procesual în care pârâtul poate face mărturisirea faptelor ce îi sunt imputate de soțul reclamant și în acest fel, dacă reclamantul este de acord, divorțul din culpă se convertește în divorț amiabil scutit de orice altă probațiune, vizând existența și temeinicia motivelor de divorț²⁴⁷.

Sarcina probei aparține potrivit art. 249 NCPC aceuia care face o susținere în cursul procesului, respectiv reclamantului, care va trebui să dovedească cele invocate, iar pârâtul dacă face și el o cerere, trebuie, la rândul lui să dovedească cele susținute.

Instanța judecătorească are un rol activ în procesul de divorț, mai pronunțat, trebuie să ordone chiar din oficiu toate probele care sunt necesare pentru ca soluția dată asupra divorțului să fie temeinică și legală.²⁴⁸ Ea trebuie să dea dovadă de perspicacitate și de discernământ în evaluarea acestor probe, dată fiind tendința de părtinire ce se manifestă deseori în practică.

O altă particularitate privind probele în materia divorțului constă în ascultarea copiilor minori și a autorității tutelare. Astfel, pentru soluționarea cererii accesorii privind exercitarea autorității părintești este obligatorie efectuarea unui raport de anchetă psiho-socială, precum și ascultarea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani. Ascultarea copilului minor în vârstă de până la 10 ani este facultativă. În orice caz, afirmațiile copilului ascultat vor trebui coroborate și analizate cu celelalte probe administrate în cauză. Acest lucru se datorează vârstei fragede și gradului de maturitate a copilului, care duc la nașterea suspiciunii că acesta nu ar fi în măsură să își evalueze corect interesul²⁴⁹.

În procesele de divorț în care există copii minori, prezența procurorului este deosebit de utilă, acesta având obligația de a apăra drepturile și interesele legitime ale minorilor, precum și a persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților.

247 E. Florian, *op.cit.*, p. 122.

248 Trib. Suprem, dec. de îndrumare nr. 10/13 noiembrie 1969, în *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem 1969*, p. 67.

249 C.A. Cluj, Secția civilă, de muncă și asigurări sociale, pentru minori și familie, decizia 969/2005, Curtea de apel Cluj. Buletinul Jurisprudenței 2005, Editura Sfera, Cluj-Napoca, 2006, pp. 321–322.

Măsuri provizorii în timpul procesului de divorț

Ținând seama că procesul de divorț durează un anumit timp, care, în general, este mai lung când există copii minori, timp în care situația de drept nu mai corespunde cu situația de fapt, legea permite luarea unor măsuri vremelnice în cursul judecării procesului de divorț.

În conformitate cu art. 920 NCPC, instanța poate lua, pe tot timpul procesului, prin ordonanță președințială, măsuri provizorii cu privire la stabilirea locuinței copiilor minori, la obligația de întreținere, la încasarea alocației de stat pentru copii și la folosirea locuinței familiei.

Instanța de judecată este obligată să-și exercite rolul activ pentru a ocroti interesele copiilor minori tot timpul cât durează procesul de divorț. S-a arătat că atunci când niciunul dintre soți nu cere luarea măsurilor provizorii corespunzătoare cu privire la încredințarea minorilor, instanța le va pune din oficiu în discuția părților.²⁵⁰

În acest sens, în practica judiciară guvernată de normele de procedură prevăzute de vechiul cod de procedură civilă, s-a admis că instanța de judecată poate dispune, prin ordonanță președințială, evacuarea vremelnică din locuința comună a soțului care, prin acte de violență pune în pericol sănătatea sau chiar viața celuilalt soț. De asemenea, s-a decis că dacă soția este bolnavă, se poate acorda pensia de întreținere și fără citarea părților.²⁵¹

Măsurile pe care instanța le poate ordona pe timpul procesului de divorț, prezintă următoarele caractere:

- *sunt urgente*, în cazul măsurilor provizorii luate pe perioada divorțului, existența caracterului de urgență fiind prezumată de lege;
- *sunt vremelnice*, obligând pe reclamant să indice în cererea sa perioada de timp cât va dura măsura, având ca limită maximă de timp soluționarea în fond a litigiului dintre soți. De asemenea, ele sunt provizorii în sensul că pot fi oricând modificate sau revocate pe aceeași cale prin care au fost dispuse, ori de câte ori împrejurările impun aceasta.
- *din caracterul vremelnic* rezultă o ultimă condiție, și anume, neprejudicarea fondului.

Hotărârea de divorț

Hotărârea instanței de judecată în cazul cererilor de divorț cuprinde unele elemente distincte față de hotărârile judecătorești din alte materii.

Ca în orice altă situație când instanța de judecată este investită cu soluționarea unui litigiu, și în cazul soluționării unei cereri de divorț, instanța competentă se va pronunța mai întâi asupra admisibilității cererii formulate. Astfel, instanța va putea fie respinge cererea de desfacere a căsătoriei, caz în care căsătoria se va menține cu toate efectele ce caracterizează starea de căsătorie, iar instanța nu se va mai pronunța asupra niciunui capăt de cerere accesorie, fie va admite cererea, urmând ca instanța să se pronunțe și cu privire la capetele accesorii.

250 G. Boroi, D. Rădulescu, *Codul de procedura civilă, comentat și adnotat*, Ed ALL, București, 1995, p. 652.

251 Curtea de apel Cluj-Napoca, *Culegerea de practică juridică pe anul 2004*, Editura Luminalex, București, 2005, p. 356.

În cazul admiterii cererii de desfacere a căsătoriei, instanța de judecată după administrarea probelor, se va pronunța cu privire la culpa soțului sau, după caz, a soților în desfacerea căsătoriei.

Prin urmare, soluțiile ce pot fi pronunțate de către instanța de judecată sunt următoarele: desfacerea căsătoriei din culpa exclusivă a pârâtului (atunci când se decide că pârâtul este singurul vinovat de vătămarea gravă a raporturilor dintre soți); din culpa ambilor soți, atunci când se constată vina amândurora — soluții prevăzute de art. 934 alin. 1 și 2 din NCPC; din culpa exclusivă a reclamantului, numai în condițiile în care cererea reconvențională a pârâtului este admisă, iar cererea principală este respinsă, totodată din probatoriu rezultând numai vina reclamantului.

Dorim să amintim că în cazul prevăzut de art. 935 NCPC — Divorțul pentru separarea în fapt îndelungată, instanța va putea să pronunțe divorțul din culpa exclusivă a soțului reclamant, însă cu condiția ca acesta să își fi fondat cererea pe faptul separației îndelungate. Mai mult, în cazul în care soțul pârât se declară de acord cu divorțul, se vor aplica dispozițiile art. 932 NCPC potrivit cărora instanța va pronunța divorțul fără a face vreo mențiune cu privire la culpa în desfacerea căsătoriei.

Un alt aspect important cu privire la hotărârea judecătorească în materie de divorț are în vedere capetele de cerere accesorii. Instanța de judecată va trebui să se pronunțe și asupra capetelor de cerere accesorii.

Astfel, în cazul în care, din căsătoria ce se desface, au rezultat copii sau dacă soții au copii adoptați și aceștia sunt minori, hotărârea de divorț mai trebuie să cuprindă, chiar în lipsa unei cereri exprese a soților, dispozițiile instanței cu privire la exercitarea autorității părintești, precum și cu privire la contribuția fiecărui părinte la cheltuielile de creștere și educare a copiilor.

Prin hotărârea finală dată în procesul de divorț se desființează măsurile provizorii luate de instanță anterior.²⁵²

Fără a dezvolta în această secțiune aspectele legate de exercitarea autorității părintești, urmând să tratăm acest subiect într-o secțiune distinctă, dorim doar să precizăm următoarele: ca regulă, după divorț, autoritatea părintească aparține în comun ambilor părinți și numai în cazuri excepționale pentru motive temeinice și în consens cu interesul superior al copilului, autoritatea părintească va fi exercitată doar de unul dintre părinți, celălalt părinte păstrându-și unele dintre drepturi precum să vegheze asupra modului de creștere și de educare a copilului etc.

De asemenea, se urmărește încurajarea unei înțelegeri amiabile între părinți cu privire la exercitarea autorității părintești și, doar în cazul în care părinții nu ajung la o astfel de înțelegere, instanța se va pronunța având în vedere interesul superior al copilului, precum și opinia exprimată de copilul ascultat în mod obligatoriu dacă a împlinit vârsta de 10 ani, dar și de opiniile părinților și, nu în ultimul rând, de concluziile raportului de anchetă psiho-socială efectuat în cauză.

252 Trib. suprem, dec.civ. nr. 1717/1 noiembrie 1978, în *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem 1978*, p. 197.

În cadrul procesului de divorț se soluționează, de regulă, și unele cereri accesorii ale soților sau ridicate din oficiu, de instanța judecătorească. De aceea, hotărârea de divorț mai poate cuprinde și alte mențiuni, cum ar fi: numele pe care soții îl vor purta după divorț; pensia de întreținere între soți; împărțirea bunurilor comune etc.

Căile de atac

Hotărârea instanței de fond poate fi atacată cu apel în termenul general de 30 de zile de la comunicarea hotărârii. Totodată, mai pot fi exercitate și căile extraordinare de atac, respectiv contestația în anulare și revizuirea, cu mențiunea că, în cazul în care unul dintre soți s-a recăsătorit, hotărârea definitivă prin care s-a desfăcut căsătoria nu este supusă contestației în anulare și revizuirii în ce privește divorțul.

Hotărârea pronunțată în materie de divorț nu poate fi atacată cu recurs.

Data desfacerii căsătoriei

Potrivit prevederilor art. 382 alin. 1 NCC, data desfacerii căsătoriei este data la care hotărârea de divorț a rămas definitivă, iar potrivit art. 634 NCPC sunt hotărâri definitive:

- hotărârile care nu sunt supuse apelului și nici recursului;
- hotărârile date în primă instanță, fără drept de apel, neatacate cu recurs;
- hotărârile date în primă instanță, care nu au fost atacate cu apel;
- hotărârile date în apel fără drept de recurs, precum și cele neatacate cu recurs;
- hotărârile date în recurs, chiar dacă prin acestea s-a soluționat fondul pricinii;
- orice alte hotărâri care, potrivit legii, nu mai pot fi atacate cu recurs.

Cu toate acestea, dacă acțiunea de divorț este continuată de moștenitorii soțului reclamant și este admisă întrucât s-a constatat culpa exclusivă a soțului pârât, data desfacerii căsătoriei este data decesului soțului reclamant.

Totodată, în cazul divorțului pe cale administrativă sau notarială, data desfacerii căsătoriei corespunde datei eliberării certificatului de divorț de către ofițerul de stare civilă sau, după caz, de către notarul public.

Formalități de publicitate a hotărârii de divorț

Hotărârea de divorț are efect constitutiv de drepturi, producând efecte absolute față de toată lumea. Totodată, legea prevede obligativitatea îndeplinirii unor formalități de publicitate și anume, potrivit art. 928 alin. 4, odată cu rămânerea definitivă a hotărârii de divorț, instanța are obligația de a o trimite, din oficiu, serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor unde a fost încheiată căsătoria pentru a se face mențiunea pe marginea actului de căsătorie²⁵³, înscrierea divorțului pe marginea actului de căsătorie, prin mențiune

253 I. Leș, M. Enache, *Considerații asupra autorității de lucru judecat în cauzele de divorț*, în Revista Dreptul, nr. 2/1991, p. 28.

despre hotărârea de divorț, având efect doar de publicitate față de terți sub aspect patrimonial, dar și Registrului național al regimurilor matrimoniale și, în cazul în care unul dintre soți a fost întreprinzător, și registrului comerțului.

Decesul unuia dintre soți

Dacă în cursul procesului de divorț, unul dintre soți a decedat, în conformitate cu dispozițiile art. 926 alin. 1 NCPC, instanța va închide dosarul, căsătoria încetând prin deces.

Tot astfel, căsătoria încetează prin deces dacă, înainte de rămânerea definitivă a hotărârii de divorț, unul dintre soți a decedat. În această situație se poate presupune că, dacă ar fi trecut prin toate căile de judecată, hotărârea ar mai fi putut fi modificată.²⁵⁴

Articolul 926 alin. 2 din NCPC prevede totuși o excepție de la regula mai sus menționată. Astfel, atunci când cererea de divorț se întemeiază pe culpa pârâtului și reclamantul decedează în cursul procesului, lăsând moștenitori, aceștia vor putea continua acțiunea, pe care instanța o va admite numai dacă va constata culpa exclusivă a soțului pârât.

Renunțarea la divorț și împăcarea soților

În virtutea dreptului său de dispoziție procesuală, potrivit prevederilor art. 924 NCPC, reclamantul poate renunța la cerere în tot cursul judecății, chiar dacă pârâtul se împotrivesc. Renunțarea reclamantului nu are nicio influență asupra cererii de divorț formulate de pârât.

Când pârâtul se opune, renunțarea se face numai înaintea instanței de fond. Dacă părțile se împacă, acțiunea de divorț se stinge, indiferent în ce faze s-ar afla procesul, chiar dacă împăcarea soților intervine în instanța de apel și chiar dacă acțiunea nu este timbrată conform legii.

Instanța va lua act de împăcare și va dispune, prin hotărâre definitivă, închiderea dosarului precum și restituirea taxelor de timbru, dacă au fost achitate.

Alin. 2 al art. 925 NCPC permite însă reclamantului să pornească o cerere nouă de divorț, dar pentru fapte petrecute după împăcare și, în acest caz, el se va putea folosi și de faptele vechi, pentru sprijinirea acțiunii.

Între renunțarea la acțiune și împăcarea părților există, după cum se vede, diferențe de regim juridic.

IV.2. Divorțul prin acordul soților, pe cale administrativă sau prin procedură notarială

Unele dintre cele mai inovative elemente introduse prin Legea nr. 202/2010 privind Mica Reformă în justiție și ulterior reglementate și prin Noul Cod Civil se referă la cele două noi căi de desfacere a căsătoriei, respectiv: pe calea administrativă și prin procedura notarială.

254 Trib. Suprem, dec.civ. nr. 393/5 martie 1986, *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem 1978*, p. 356.

Desfacerea căsătoriei pe cale administrativă, respectiv prin procedură notarială, este reglementată de art. 375–378 NCC și de art. 164–178 din Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă, în cazul divorțului prin acordul soților pe cale administrativă, respectiv de art. 267–278 din Regulamentul din 24 iulie 2013 de aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995²⁵⁵, aprobat prin Ordinul 2333/C/2013 a Ministerului Justiției, la data de 01 august 2013 (denumit în continuare „Regulamentul de aplicare a legii notarilor”).

Condiții speciale de admisibilitate

Divorțul prin acordul soților pe cale administrativă și prin procedură notarială constituie modalități alternative de soluționare a cererii de divorț prin acordul soților. Acestea sunt condiționate de îndeplinirea unor condiții generale aplicabile tuturor cazurilor de divorț și de un număr de condiții speciale.

Astfel, este necesară îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții:

- să existe o căsătorie valabil încheiată;
- soții să aibă capacitate deplină de exercițiu;
- să existe consimțământul liber și nevițat al soților cu privire la divorț;
- soții să cadă de acord asupra numelui pe care îl vor purta după divorț.

Alături de aceste condiții, în cazul divorțului prin acordul soților pe cale administrativă, soții trebuie să mai îndeplinească o condiție, și anume să nu existe copii minori, născuți din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați. În acest sens, art. 164 din Metodologie prevede că „*Ofițerul de stare civilă constată desfacerea căsătoriei, prin divorț pe cale administrativă, dacă soții sunt de acord cu divorțul și nu au copii minori, născuți din căsătorie sau adoptați*”.

Așadar, divorțul prin acordul soților, în cazul în care există copii, poate fi constatat doar de către notarul public și nu și de ofițerul de stare civilă.

Potrivit dispozițiilor art. 263 alin. 5 NCC, termenul „copil” desemnează persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nici nu a dobândit capacitate deplină de exercițiu în condițiile legii.

Cerința de admisibilitate a divorțului consensual administrativ este ca soții să nu aibă drepturi și îndatoriri părintești comune, adică să nu aibă copii comuni, chiar dacă cuplul a locuit împreună cu copilul firesc sau adoptiv al unuia dintre soți²⁵⁶.

De asemenea, precizăm că această condiție se referă la copiii soților, născuți înainte sau în timpul căsătoriei. Prin urmare, nu se va putea solicita desfacerea căsătoriei pe cale administrativă dacă soții au un copil născut înainte de căsătorie a cărui filiație a fost stabilită legal față de ambii părinți, înainte sau după căsătoria acestora²⁵⁷.

255 Regulamentul din 24 iulie 2013 de aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, publicat în Monitorul Oficial, cu nr. 479 din 1 august 2013.

256 E. Florian, *op.cit.*, p. 109.

257 *Ibidem*.

În cazul în care soții au copii și aceștia vor să divorțeze amiabil, se vor putea adresa notarului public competent, acesta din urmă putând constata divorțul doar dacă soții s-au înțeles cu privire la relațiile dintre ei și copii, condiție reglementată de art. 375 alin. 2 NCC²⁵⁸.

Așadar, soții trebuie să cadă de acord asupra tuturor aspectelor referitoare la numele de familie pe care să îl poarte după divorț, exercitarea autorității părintești de către ambii părinți, stabilirea locuinței copiilor după divorț, modalitatea de păstrare a legăturilor personale între părintele separat și fiecare dintre copii, precum și stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățatură precum și pregătire profesională a copiilor.

În situația în care din raportul anchetei sociale reiese că acordul soților nu este în interesul superior al copilului în ceea ce privește exercitarea în comun a autorității părintești sau privind stabilirea locuinței copiilor, notarul public va respinge cererea de divorț, îndrumându-i pe soți să se adreseze instanței de tutelă pentru desfacerea căsătoriei. Prin analogie, deși legea nu prevede în mod expres, considerăm că ascultarea minorului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie.

În ceea ce privește condiția referitoare la numele pe care îl vor purta soții după divorț, așa cum am menționat și mai sus, ofițerul de stare civilă sau după caz, notarul public vor putea să constate desfacerea amiabilă a căsătoriei doar dacă soții se înțeleg sub acest aspect, în sensul că fie își păstrează numele comun din căsătorie, fie își reiau numele avut înaintea căsătoriei.

În cazul în care soții nu cad de acord asupra numelui, ofițerul de stare civilă sau notarul public va emite o decizie de respingere a cererii de divorț și va îndruma părțile să se adreseze instanței de judecată.

Competența ofițerului de stare civilă sau a notarului public

Potrivit art. 375 alin. 1 NCC, competența pentru a constata desfacerea amiabilă a căsătoriei pe cale administrativă sau notarială aparține ofițerului de stare civilă ori notarului public de la locul căsătoriei sau al ultimei locuințe comune a soților.

258 A se vedea art. 375 alin. 2 NCC „Art. 375: (1) Dacă soții sunt de acord cu divorțul și nu au copii minori, născuți din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați, ofițerul de stare civilă ori notarul public de la locul căsătoriei sau al ultimei locuințe comune a soților poate constata desfacerea căsătoriei prin acordul soților, eliberându-le un certificat de divorț, potrivit legii. (2) Divorțul prin acordul soților poate fi constatat de notarul public și în cazul în care există copii minori născuți din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați, dacă soții convin asupra tuturor aspectelor referitoare la numele de familie pe care să îl poarte după divorț, exercitarea autorității părintești de către ambii părinți, stabilirea locuinței copiilor după divorț, modalitatea de păstrare a legăturilor personale dintre părintele separat și fiecare dintre copii, precum și stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor. Dacă din raportul de anchetă socială rezultă că acordul soților privind exercitarea în comun a autorității părintești

Așadar, este vorba de o competență teritorială alternativă, soții având posibilitatea de a alege între ofițerul de stare civilă sau notarul public de la locul încheierii căsătoriei sau de la locul ultimului lor domiciliu.

În ceea ce privește „locul căsătoriei”, se înțelege conform art. 279 din NCC și art. 24 din Legea nr. 119/1996, localitatea în care se află sediul ofițerului de stare civilă în a cărei rază administrativ-teritorială și-a avut domiciliul sau reședința unul dintre viitorii soți.

Prin excepție, cu aprobarea primarului, căsătoria se poate încheia de un alt ofițer de stare civilă, cu obligația înștiințării primăriei de domiciliu sau de reședință a viitorilor soți, în vederea publicării.

În completarea celor menționate, art. 267 alin. 1 din Regulamentul de aplicare a legii notarilor, stabilește că *„Procedura divorțului prin acordul soților este de competența notarului public cu sediul biroului în circumscripția judecătoreiei sau a Tribunalului București, în a cărei rază teritorială s-a încheiat căsătoria sau se află ultima locuință comună a soților”*, iar prin art. 268, ultima locuință comună a soților este definită ca fiind *„ultima locuință în care au conviețuit soții”*, precizându-se în teza a II-a a articolului menționat că: *„dovada ultimei locuințe comune se face, după caz, cu actele de identitate ale soților, din care rezultă domiciliul comun sau reședința comună a acestora, ori, dacă nu se poate face dovada în acest fel, prin declarație autentică pe propria răspundere a fiecăruia dintre soți, din care să rezulte care a fost ultima locuință comună a acestora. Declarația se va consemna în cererea de divorț și în încheierea de admitere a cererii de divorț.”*

Totodată, prin alin. 2 și 4 ale art. 267 din Regulamentul de aplicare a legii notarilor, sunt instituite în sarcina notarului public obligațiile de verificare a competenței teritoriale la primirea cererii de desfacerea a căsătoriei și de îndrumare a soților care doresc desfacerea căsătoriei către notarul public competent, în cazul în care se constată necompetența teritorială a biroului notarial sesizat inițial.

În cele din urmă, prin alin. 5 al art. 267 este reglementată și regula de soluționare a conflictului de competență ivit în cazul în care sunt competente mai multe birouri notariale. În această situație, cererea de desfacere a căsătoriei va fi de competența biroului notarial care a înregistrat primul cererea la Registrul național de evidență a certificatelor de divorț (R.N.E.C.D.).

Depunerea cererii de divorț la ofițerul de stare civilă sau la notarul public competent

Potrivit art. 376 alin. 1 teza I, cererea de divorț se va depune la ofițerul de stare civilă sau la notarul public competent, de către soți împreună.

Această dispoziție generală este completată, în materia divorțului prin acordul soților pe cale administrativă, de prevederile art. 166 alin. 1 din Metodologie potrivit căruia *„Cererea*

sau cel privind stabilirea locuinței copiilor nu este în interesul copilului, sunt aplicabile prevederile art. 376 alin. (5). (3) Dispozițiile art. 374 alin. (2) sunt aplicabile în mod corespunzător.”

de divorț pe cale administrativă se face în scris, se depune și se semnează personal de către ambii soți, în fața ofițerului de stare civilă delegat de la primăria care are în păstrare actul de căsătorie sau pe raza căreia se află ultima locuință comună a soților, potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 62.”.

În materie de desfacere a căsătoriei prin acordul soților prin procedură notarială, art. 269 din Regulamentul de aplicare a legii notarilor prevede că „*Soții se vor prezenta personal în fața notarului public pentru depunerea cererii de divorț, precum și ulterior, în cadrul procedurii, pentru stăruința în cererea de divorț și exprimarea consimțământului liber și neviciat cu privire la desfacerea căsătoriei. Prin excepție, cererea de divorț se poate depune la notarul public și prin mandatar cu procură autentică, aceasta cuprinzând toate mențiunile necesare, potrivit: legii, la depunerea cererii.*” Mai mult, art. 270 alin. 1 stabilește că „*Cererea de divorț se face în scris și se semnează personal de către soți sau prin mandatar, în fața notarului public la care se depune cererea*”.

Se poate observa că, textul de lege anterior menționat precum și art. 376 alin. 2 NCC prevede o excepție de la regula generală a depunerii personale de către soți a cererii de divorț. Astfel, în cazul desfacerii căsătoriei prin procedură notarială, cererea se poate depune la notarul public competent și de către mandatarul cu procură autentică.

Considerăm că cererea trebuie să cuprindă elementele specifice cererii de divorț, mai precis o atare cerere pe lângă solicitarea în sensul desfacerii căsătoriei, mai trebuie să cuprindă declarația soților că nu au copii minori născuți din căsătorie sau adoptați și mențiunea că s-au învoit asupra numelui pe care îl vor purta după divorț²⁵⁹.

Bineînțeles că, în cazul cererii adresate notarului public, soții vor declara că nu au copii minori sau, după caz, că au copii minori născuți din căsătorie sau adoptați.

Înregistrarea cererilor de divorț se realizează atât pe cale administrativă, cât și în cazul procedurii notariale în anumite registre speciale. Pe plan administrativ există registrul de intrare — ieșire al cererilor de divorț, iar evidența certificatelor de divorț eliberate este cuprinsă într-un alt registru special creat; pe plan notarial s-au introdus două noi registre obligatorii: registrul de divorțuri — în care se vor înregistra cererile de divorț și opisul registrului de divorțuri — în care se înscriu, în ordine alfabetică, numele și prenumele soților, numărul de înregistrare al dosarului de divorț și numărul certificatului de divorț.

Conținutul cererii de divorț

În cazul cererii de divorț pe cale administrativă, fiecare dintre soți va trebui să declare pe proprie răspundere, potrivit prevederilor art. 166 alin. 2 și 3 din Metodologie, că:

- este de acord cu desfacerea căsătoriei;
- nu are copii minori cu celălalt soț, născuți din căsătorie sau adoptați împreună cu acesta;
- nu este pus sub interdicție;
- nu a mai solicitat altor autorități desfacerea căsătoriei.

259 I. Leș, *Implicațiile noului Cod de procedură civilă și ale Legii nr. 202/2010 asupra procedurilor notariale*, în *Revista Dreptul*, nr. 5/2011, p. 18.

De asemenea, soții mai trebuie să declare pe proprie răspundere:

- adresa ultimei locuințe comune;
- numele pe care fiecare sau, după caz, numai unul dintre aceștia urmează să îl poarte după desfacerea căsătoriei.

La depunerea cererii de divorț, ofițerul de stare civilă delegat solicită soților următoarele documente:

- certificatele de naștere și căsătorie ale soților, în original și copie;
- documentele cu care se face dovada identității, în original și copie.

Cererea de divorț însoțită de documentele mai sus menționate se constituie într-un dosar de divorț.

Referitor la cererea de divorț adresată notarului public, pe lângă cele menționate în cazul desfacerii căsătoriei pe cale administrativă, aceasta va cuprinde, în conformitate cu dispozițiile art. 270 din Regulamentul de aplicare a legii notarilor:

- declarația soților că au ori nu copii minori născuți din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați;
- acordul de principiu al ambilor părinți cu privire la copiii minori;
- învoiala acestora asupra numelui de familie pe care îl va purta fiecare dintre soți după divorț.

Cererea de divorț va fi însoțită de fotocopii de pe certificatele de naștere ale soților, precum și de pe actele de identitate ale acestora și, după caz, ale copiilor minori. Odată cu depunerea cererii de divorț, soții vor prezenta notarului public originalul certificatului de căsătorie emis de autoritățile române, de pe care se va face copie legalizată, care va fi anexată la cererea de divorț.

Și în cazul procedurii notariale se va constitui un dosar de divorț care se păstrează în arhiva biroului notarial și va cuprinde cel puțin următoarele documente: cererea de divorț și documentația anexată acesteia, încheierea de admitere a cererii de divorț, certificatul de divorț și dovada comunicării acestuia la registrul stării civile, precum și, după caz, încheierea de respingere a cererii de divorț.

După înregistrarea cererii de divorț, ofițerul de stare civilă sau, după caz, notarul public acordă soților un termen de 30 de zile.

Acest termen este unul prohibitiv și imperativ, notarul public sau ofițerul de stare civilă neputând să constate divorțul înăuntrul lui, iar pentru soți este un termen de reflecție.

Considerăm că modul de calcul al acestui termen este cel reglementat de art. 181 alin. 1 NCPC și anume pe zile libere, ceea ce înseamnă că în cuprinsul lui nu intră ziua depunerii cererii și nici ziua în care acesta se sfârșește.

Soluționarea cererii de divorț de către ofițerul de stare civilă sau de către notarul public competent

Potrivit prevederilor art. 376 alin. 3 și 4 NCC, la expirarea termenului de 30 de zile de la înregistrarea cererii de desfacere a căsătoriei prin acord, soții trebuie să se prezinte personal

în fața notarului public, sau după caz în fața ofițerului de stare civilă, care, la rândul lui, va trebui să verifice dacă soții stăruie în dorința lor de a divorța și dacă în acest sens consimtământul lor este liber și neviciat.

Odată cu verificarea acestor aspecte și, bineînțeles, după verificarea prealabilă a îndeplinirii condițiilor menționate mai sus, ofițerul de stare civilă sau notarul public va lua act de voința soților și va elibera certificatul de divorț fără a face vreo mențiune despre culpa soților.

Totodată, la data desfacerii căsătoriei, ofițerul de stare civilă delegat anulează cartea de identitate a fostului soț care își schimbă numele de familie prin divorț, prin tăierea colțului în care se află înscrisă perioada de valabilitate.

Pe lângă soluția de admitere a cererii de divorț urmată de eliberarea certificatului de divorț, ofițerul de stare civilă, respectiv notarul public, mai pot da următoarele soluții:

- ofițerul de stare civilă poate admite cererea de divorț, caz prevăzut mai sus, sau poate respinge cererea de divorț, respectiv să claseze cererea de divorț;
- notarul public poate admite sau poate respinge cererea de divorț.

În ceea ce privește soluțiile ce pot fi date de ofițerul de stare civilă, admiterea cererii de divorț are loc atunci când toate condițiile prevăzute de lege sunt îndeplinite. Certificatul de divorț va fi înmănat soților în termen de maxim 5 zile lucrătoare de la data la care a fost constatată desfacerea căsătoriei, data eliberării certificatului de divorț constituind și data la care căsătoria se consideră a fi desfăcută.

Ofițerul de stare civilă va clasa cererea de divorț, în situațiile prevăzute la art. 172 din Metodologie, și anume:

- dacă soții nu se prezintă împreună, după termenul de 30 de zile;
- dacă ambii soți sau numai unul dintre aceștia înțeleg/înțelege să renunțe la divorț;
- dacă, înainte de finalizarea procedurii de divorț, unul dintre soți este pus sub interdicție;
- dacă, înainte de finalizarea procedurii de divorț, intervine nașterea unui copil;
- dacă, înainte de finalizarea procedurii de divorț, unul dintre soți a decedat, căsătoria încetând prin deces.

În cele din urmă, ofițerul de stare civilă va respinge cererea de divorț dacă constată că nu sunt îndeplinite condițiile impuse de lege pentru desfacerea amiabilă a căsătoriei pe cale administrativă, spre exemplu soții au copii minori rezultați din căsătorie.

De asemenea, se impune respingerea cererii de divorț și în cazul în care soții nu se înțeleg asupra numelui de familie pe care fiecare dintre ei îl va purta după divorț.

În toate cazurile, ofițerul de stare civilă va întocmi un referat prin care va propune respingerea cererii de divorț și emiterea unei dispoziții de respingere de către primar.

Cât privește soluțiile ce pot fi date de notarul public, acesta va admite cererea de divorț dacă condițiile legale prevăzute de art. 375 NCC și art. 273 din Regulamentul de aplicare a legii notarilor, sunt îndeplinite și dacă soții stăruie în divorț și își exprimă consimtământul liber și neviciat în acest sens.

Trebuie precizat că art. 272 din Regulamentul de aplicare a legii notarilor prevede că „În vederea admiterii cererii de divorț în cazul în care există copii minori, notarul public sesizează

ză autoritatea competentă, atașând cererii proiectul acordului soților cu privire la exercitarea autorității părintești, locuința copiilor, modalitatea de păstrare a legăturilor personale și stabilirea contribuției fiecăruia dintre părinți la creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a copiilor după divorț. La dosarul cauzei se depune raportul de anchetă socială, în vederea soluționării procedurii de divorț pe cale notarială.”

Dacă toate condițiile prevăzute de lege pentru desfacerea căsătoriei prin acord sunt îndeplinite, notarul public va autentifica acordul părinților cu privire la copiii minori, și, ulterior, potrivit dispozițiilor art. 273 din Regulamentul de aplicare a legii notarilor, va întocmi o încheiere de admitere a cererii de divorț prin acordul părților. În baza acestei încheieri se va elibera și certificatul de divorț.

În cazul în care nu sunt îndeplinite condițiile legale, notarul public va emite o încheiere de respingere a cererii de divorț.

În conformitate cu dispozițiile art. 277 din Regulamentul de aplicare a legii notarilor, notarul public va respinge cererea de divorț dacă constată că:

- nu are competența să soluționeze cererea de divorț;
- unul dintre soți este pus sub interdicție;
- unul dintre soți nu își poate exprima consimțământul liber și neviciat;
- la depunerea cererii de divorț nu sunt prezenți ambii soți personal sau prin mandatar;
- unul dintre soți sau mandatarul refuză să semneze cererea personal, în fața notarului public;
- soții refuză să dea declarațiile prevăzute de prezentul regulament;
- soții nu se înțeleg cu privire la numele de familie care urmează a fi purtat după divorț de către fiecare dintre ei;
- soții nu prezintă, la depunerea cererii de divorț, actul de căsătorie în original;
- unul dintre soți se prezintă în fața notarului public la termenul de 30 de zile acordat și declară că nu mai stăruie în cererea de divorț;
- unul dintre soți nu mai stăruie în cererea de divorț, întrucât nu s-a prezentat în fața notarului public la termenul stabilit pentru a declara că stăruie în cererea de divorț;
- cererea a rămas fără obiect, întrucât căsătoria dintre soți a fost desfăcută de către o altă autoritate competentă;
- soții se împacă;
- soții își retrag cererea de divorț;
- soții nu se înțeleg cu privire la obligațiile pe care le au în legătură cu copiii minori sau cu privire la numele ce urmează să îl poarte după divorț;
- înainte de finalizarea procedurii de divorț unul dintre soți a decedat, căsătoria încetând în acest mod.

Trebuie menționat că potrivit art. 378 alin. 2 din NCC împotriva refuzului ofițerului de stare civilă sau a notarului public nu există cale de atac. În acest context, soții se pot adresa instanței de judecată cu o cerere de desfacere a căsătoriei prin acordul soților sau pe un alt temei legal.

Mai mult, legea prin art. 378 alin. 3 NCC prevede posibilitatea părților de a se adresa instanței de judecată, pe cale separată de cererea de divorț, în situația în care refuzul ofițerului

de stare civilă sau a notarului public, după caz, de a constata și de a emite certificatul de divorț a fost abuziv, fapt ce a dus și la crearea unui prejudiciu pentru soți. Textul consacră dreptul părților la o acțiune în despăgubiri²⁶⁰, pe temeiul răspunderii civile delictuală²⁶¹.

Cât privește caracterul abuziv al refuzului, suntem de părere că face trimitere la acele situații în care fie cererea de divorț a fost respinsă cu toate că erau îndeplinite condițiile legal prevăzute, fie, deși cererea de divorț a fost admisă, s-a refuzat eliberarea certificatului de divorț²⁶².

Deși această situație nu va fi probabil des întâlnită în practică, există totuși posibilitatea ca ea să apară, spre exemplu: prejudiciul cauzat prin refuzul constatării divorțului în aceste condiții, în cazul în care unul dintre soți dorește să încheie o nouă căsătorie, cu o altă persoană, la o dată foarte apropiată, scop în care a făcut cheltuieli importante²⁶³.

Formalități de publicitate

Articolul nr. 377 NCC reglementează formalitățile de publicitate ce trebuie îndeplinite după desfacerea amiabilă a căsătoriei pe cale administrativă sau prin procedură notarială.

Astfel, dacă cererea de divorț a fost depusă de către soți la primăria unde s-a încheiat căsătoria, după ce este eliberat certificatul de divorț, ofițerul de stare civilă va face mențiunea cuvenită în actul de căsătorie.

În situația în care, soții s-au adresat pentru desfacerea căsătoriei primăriei în a cărei rază teritorială au avut ultima locuință comună, ofițerul de stare civilă după ce emite certificatul de divorț va trimite/înainta, de îndată, o copie certificată de pe acesta la primăria locului unde s-a încheiat căsătoria pentru a se face mențiunea în actul de căsătorie.

Aceasta este procedura aplicabilă și în cazul constatării divorțului de către notarul public competent. Potrivit art. 276 alin. 2 și 3 din Regulamentul de aplicare a legii notarilor: *„După eliberarea certificatului de divorț, notarul public comunică, de îndată, o copie certificată de pe acesta la primăria locului în care s-a încheiat căsătoria sau unde s-a transcris certificatul de căsătorie eliberat într-un alt stat, spre a se face mențiune despre divorț în actul de căsătorie. Odată cu eliberarea certificatului de divorț, notarul public restituie soților certificatul de căsătorie, pe care va înscrie mențiunea: „Desfăcut căsătoria prin certificatul de divorț nr. /.....”, urmată de semnătura și sigiliul notarului public instrumentator.”*

260 Nu este vorba de o cale de atac împotriva refuzului ofițerului de stare civilă sau a notarului public, ci de o veritabilă acțiune în despăgubiri — I. Leș., *op.cit.*, p. 27.

261 E. Florian, *op.cit.*, p. 111.

262 *Ibidem*.

263 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Mica reformă a justiției și marea reformă a divorțului*, p. 26.

Efectele desfacerii căsătoriei

Desfacerea căsătoriei generează o serie de efecte, atât în planul relațiilor dintre soți, cât și în planul relațiilor dintre soți și copiii acestora. De asemenea, aceste efecte se manifestă la nivel personal-nepatrimonial, dar și la nivel patrimonial, și sunt reglementate de art. 382–404 NCC.

Un prim aspect ce trebuie luat în considerare este momentul de la care divorțul își produce efectele între soți, acesta fiind diferit în funcție de calea procedurală aleasă de soți pentru desfacerea căsătoriei.

Având în vedere prevederile art. 382 alin. 1–3 NCC, căsătoria va fi considerată desfăcută în cazul divorțului pronunțat pe cale judiciară din ziua când hotărârea instanței prin care s-a pronunțat divorțul a rămas definitivă.

Același efect îl are și încetarea căsătoriei ca urmare a decesului soțului, anularea sau nulitatea căsătoriei ori declararea morții unuia dintre soți pe cale judecătorească.

Prin excepție, dacă acțiunea de divorț este continuată de moștenitorii soțului reclamant, căsătoria se socotește desfăcută la data decesului soțului reclamant, în condițiile art. 382 alin. 2 NCC; în situația divorțului pe cale notarială sau administrativă, căsătoria este desfăcută pe data eliberării certificatului de divorț.

Trebuie precizat că desfacerea căsătoriei nu afectează capacitatea civilă deplină de exercițiu dobândită de soțul minor prin căsătorie, chiar dacă acesta nu împlinește vârsta majoratului la data desfacerii căsătoriei. Prin urmare, acesta își va păstra capacitatea civilă deplină de exercițiu.

Totodată, cetățenia dobândită ca urmare a căsătoriei nu va suferi nicio modificare.

De reținut este și faptul că divorțul produce efecte numai pentru viitor.

V.1. Efectele desfacerii căsătoriei

cu privire la raporturile nepatrimoniale dintre soți

Un prim aspect reglementat de lege rezultă din prevederile art. 384 NCC potrivit căruia divorțul este considerat pronunțat împotriva soțului din a cărui culpă exclusivă s-a desfăcut căsătoria. Drept urmare, acesta va pierde drepturile pe care legea sau convențiile încheiate anterior cu terții i le atribuie.

Soluția nu este aceeași cu cea menționată mai sus în cazul în care desfacerea căsătoriei este pronunțată ca urmare a culpei comune a soților sau ca urmare a acordului lor, cazuri în care drepturile dobândite se păstrează.

Noul Cod Civil nu reglementează pe larg efectele desfacerii căsătoriei în planul relațiilor personale dintre soți, limitându-se doar la reglementarea soluțiilor ce pot fi date în ceea ce privește numele de familie după căsătorie.

Însă, având în vedere efectele ce se produc la nivelul relațiilor personal-nepatrimoniale dintre soți odată cu încheierea căsătoriei și faptul că desfacerea căsătoriei produce efecte simetric opuse încheierii căsătoriei, deducem, ca urmare a pierderii calității de soț în urma divorțului, pentru viitor încetează:

- obligația reciprocă de coabitare;
- obligația de fidelitate;
- obligația de sprijin moral;
- obligația conjugală a soților.

Foștii soți nu sunt datori să se sprijine moral, pentru acordarea unui astfel de sprijin fiind nevoie de existența prieteniei, a afecțiunii, sentimente care reprezintă baza căsătoriei. În momentul în care o astfel de relație nu mai există nici din punct de vedere legal, nici din punct de vedere moral sau sentimental, foștii soți nu pot fi obligați la astfel de îndatoriri.

În ceea ce privește obligația de fidelitate, ea nu mai există și nu se mai poate săvârși, sub acest aspect, adulterul.

Numele soților după divorț

Referitor la numele foștilor soți, dacă la încheierea căsătoriei, fiecare soț și-a păstrat numele său, atunci la divorț nu mai există nicio problemă, sub acest aspect.

Dacă însă, soții au adoptat un nume comun, regula, potrivit art. 383 alin. 3 NCC este că, la desfacerea căsătoriei, fiecare dintre soți va purta numele avut înainte de căsătorie, dacă nu a intervenit o învoială sau dacă instanța nu a dat încuviințarea.

Legea prevede posibilitatea menținerii numelui purtat în timpul căsătoriei și după desfacerea acesteia prin divorț.

Soții se pot învoi ca acela dintre ei, care a purtat în timpul căsătoriei numele de familie al celuilalt soț, să păstreze acest nume și după desfacerea căsătoriei, cu condiția ca instanța să ia act de învoială chiar prin hotărârea de divorț, iar nu ulterior. În calea de atac nu se poate reveni, fără un motiv bine justificat asupra acordului ca soțul să rămână cu numele dobândit prin căsătorie.²⁶⁴

Înțelegerea soților cu privire la nume nu poate depăși aceste limite. Astfel, s-a decis că este nulă înțelegerea că, după desfacerea căsătoriei, soțul care a purtat în timpul căsătoriei numele de familie al celuilalt soț să poarte atât acest nume, cât și numele lui dinaintea căsătoriei.²⁶⁵

În lipsa unei învoieli, instanța de judecată poate, pentru motive temeinice, să încuviințeze dreptul unuia dintre soți să poarte în continuare numele celuilalt soț. Această prevedere legală, așa cum a fost ea aplicată și în practică, este înțeleasă ca un mijloc de evitare a cauzării

264 V.M. Ciobanu, *Tratat de teorie și practică de procedură civilă*, vol. 2, Editura Națională, București, 1998, p. 210.

265 Curtea de apel Cluj-Napoca, *Culegerea de practică juridică pe anul 2003*, Editura Luminalex, București, 2005.

unui prejudiciu moral soțului solicitant, care s-a distins prin activități meritorii pe plan social, științific, cultural etc.²⁶⁶

Prin noțiunea de *motive temeinice* urmează a se înțelege orice interes legitim care ar fi vătămat prin schimbarea numelui purtat de soț în timpul căsătoriei și care poate să fie nu numai moral, ci și material.

Dacă pe numele purtat în timpul căsătoriei soția profesoară are certificatul de absolvire a examenului de definitivat, a examenului de grad și contractul pentru construirea unui apartament cu sprijinul statului și tot cu acest nume este consacrată în activitatea științifică, fiind invitată la un congres de specialitate în străinătate, se justifică menținerea numelui după căsătorie.²⁶⁷

Durata lungă a căsătoriei (25 ani) și faptul că soția are 2 copii cu același nume, dintre care unul student, constituie motive temeinice pentru încuviințarea soției de a purta numele dobândit prin căsătorie și după divorț.

Dacă nu se face dovada unui prejudiciu moral în caz de revenire prin divorț la numele purtat înainte de căsătorie, instanța nu poate încuviința purtarea numelui luat prin căsătorie de către soțul respectiv.

Instanța supremă a decis că nesoluționarea cererii legitime a reclamantei, privind păstrarea numelui, formulată în fața instanței de fond și respingerea cererii de a lua act de convenția soților în același sens de către instanța de recurs, reprezintă o aplicare greșită, formală și în contradicție cu scopul procesual al principiului invocat.

Tot astfel, s-a decis că, în cazul în care soții au convenit asupra păstrării numelui, instanța nu poate dispune ca reclamanta să-și reia numele purtat anterior căsătoriei, decât cu încălcarea convenției părților.²⁶⁸

Aducerea într-o nouă căsătorie a numelui purtat după divorț de către soțul divorțat, ca nume comun, nu este posibilă.

V.2. Efectele divorțului cu privire la raporturile patrimoniale dintre soți

Divorțul produce o serie de efecte și în plan patrimonial, efecte ce sunt reglementate de art. 385–395 NCC.

Raporturile patrimoniale care au rezultat din căsătorie încetează odată cu desfacerea căsătoriei, cu excepția acelor efecte care se pot naște între foștii soți la data desfacerii căsătoriei, în temeiul legii sau pe cale convențională.

Ca efect al divorțului încetează: obligația reciprocă de sprijin moral, obligația soților de a contribui la susținerea cheltuielilor casnicei, statutul protejat al locuinței familiei, vocația succesorală reciprocă, precum și obligația legală de întreținere între soți, luând însă naștere o nouă obligație de întreținere între foștii soți, în condițiile prevăzute de lege.

²⁶⁶ M. Banciu, *op.cit.*, p. 165.

²⁶⁷ I. Mihăiță, *Culegere de practică judiciară civilă pe 1990*, Editura Șansa, București 1991, p. 127.

²⁶⁸ Curtea Supremă de Justiție, nr. 471/2 martie 1993, în *Revista Dreptul*, nr. 12/1993, p. 88.

De asemenea, desfacerea căsătoriei poate implica și alte efecte reparatorii de natură patrimonială între foștii soți, spre exemplu dreptul la despăgubiri sau prestația compensatorie.

Însă poate cel mai important efect al desfacerii căsătoriei este încetarea regimului matrimonial. Acesta încetează între soți la data introducerii cererii de divorț.

Cu toate acestea, soții sau oricare dintre ei, în cazul divorțului prin acord, pot cere instanței de divorț să constate că regimul matrimonial a încetat la data separației în fapt, acest lucru fiind posibil atât în cazul desfacerii căsătoriei prin acordul soților pe cale judiciară, cât și pe cale administrativă sau notarială.

Odată cu încetarea regimului matrimonial incident căsătoriei are loc și lichidarea acestuia prin act autentic notarial, în cazul în care există învoiala soților sau prin hotărâre judecătorească, în situația în care soții nu reușesc să ajungă la nicio înțelegere.

Încetarea regimului matrimonial operează deplin drept, în timp ce momentul lichidării este decis ca urmare a alegerii soților.

Regimul matrimonial ales de către soți la încheierea căsătoriei are o importanță majoră întrucât la încetarea regimului matrimonial se vor produce efecte diferite în funcție de alegerea soților, respectiv regimul separației de bunuri sau unul de comunitate.

În ceea ce privește încetarea regimului separației de bunuri, foștii soți nu vor avea de întâmpinat mari dificultăți întrucât ceea ce caracterizează acest regim este faptul că fiecare soț are proprietatea exclusivă asupra bunurilor dobândite anterior încheierii căsătoriei, cât și asupra acelor dobândite în nume propriu după această dată. Astfel, soții vor achiziționa în continuare doar bunuri proprii și le vor gestiona separat în perioada dintre încetarea regimului matrimonial și lichidarea acestuia. Mai mult, în cazul în care există o serie de datorii între foștii soți, va exista un drept de retenție a soțului creditor asupra bunurilor soțului debitor.

Situația devine mai complicată în cazul unui regim matrimonial de comunitate. În acest caz, foștii soți rămân coproprietari devălmași asupra bunurilor comune până la stabilirea cotei-părți cuvenite fiecăruia din masa de bunuri comune, ulterior, urmând a avea loc partajul bunurilor comune, care de multe ori, în practică, din cauza neînțelegerilor dintre foștii soți, se dovedește a fi o procedură destul de anevoioasă.

Totodată, menționăm că prin noua reglementare s-a oferit posibilitatea soților de a solicita instanței anularea actelor de înstrăinare sau de grevare, precum și a actelor din care se nasc obligații în sarcina comunității, încheiate de unul dintre soți după data introducerii cererii de divorț, dacă au fost făcute în fraudă celuilalt soț.

De o importanță majoră sunt noile dispoziții introduse de Noul Cod Civil cu privire la efectele divorțului asupra raporturilor patrimoniale dintre soți, care reglementează cererea accesorie privitoare la acordarea de despăgubiri pentru prejudicii materiale și morale, ca urmare a desfacerii căsătoriei, precum și a cererii pentru obligarea la plata unei prestații compensatorii între foștii soți, fără a fi exclusă reglementarea obligației de întreținere între foștii soți, existentă și în Codul Familiei.

În acest context, crește importanța și rolul culpei în desfacerea căsătoriei care se apreciază în raport cu îndeplinirea obligațiilor impuse soților.

Prin urmare, conform art. 388 NCC soțul nevinovat, care suferă un prejudiciu moral sau material prin desfacerea căsătoriei, poate cere soțului vinovat să-l despăgubească. Despăgubirile pot fi cerute distinct de dreptul la prestația compensatorie.

De asemenea, soțul nevinovat are dreptul de a cere și de a obține și o sumă de bani reprezentând prestații compensatorii (acestea nu se vor cumula cu pensia de întreținere) menite să compenseze un dezechilibru semnificativ pe care divorțul l-ar determina în condițiile de viață ale celui care le solicită.

Prestația compensatorie

Prestația compensatorie, instituție juridică nou introdusă în legislația noastră, poate fi acordată, în cazul în care divorțul se pronunță din culpa exclusivă a soțului pârât, soțului reclamant care a suferit prin desfacerea căsătoriei o modificare a modului de viață, care să determine scăderea nivelului de trai sub un nivel decent, chiar dacă nu se află în incapacitate de muncă²⁶⁹.

Soțul care solicită prestația compensatorie nu mai poate solicita de la fostul soț și pensie de întreținere.

Condițiile de acordare a prestațiilor compensatorii conform art. 390 NCC sunt:

- să existe un dezechilibru semnificativ pe care divorțul l-ar determina în condițiile de viață ale celui care solicită prestația compensatorie, acesta trebuind să dovedească cele invocate;
- divorțul să fi fost pronunțat din culpa exclusivă a soțului pârât;
- căsătoria să fi durat cel puțin 20 de ani;
- ca și condiție suplimentară, art. 391 NCC prevede că prestația compensatorie nu se poate solicita decât odată cu desfacerea căsătoriei.

Potrivit Noului Cod Civil, prestația compensatorie poate fi stabilită în bani, sub forma unei sume globale sau a unei rente viagere, ori în natură, sub forma uzufructului asupra unor bunuri mobile sau imobile care aparțin debitorului²⁷⁰.

Renta poate fi stabilită într-o cotă procentuală din venitul debitorului sau într-o sumă de bani determinată. Renta și uzufructul se pot constitui pe toată durata vieții celui care solicită prestația compensatorie sau pentru o perioadă mai scurtă ce se va stabili prin hotărârea de divorț.

Dacă prestația compensatorie constă într-o sumă de bani, aceasta se va indexa, trimestrial, în funcție de rata inflației.

Legiuitorul român a stabilit și criteriile care trebuie avute în vedere de către instanță la stabilirea prestației compensatorii. Acestea sunt:

- resursele soțului care solicită prestația compensatorie;
- mijloacele celui alt soț din momentul divorțului;
- efectele pe care le are sau le va avea lichidarea regimului matrimonial.

269 A.V. Voicu, *Reglementarea „vieții familiare” în Noul Cod Civil*, p. 98.

270 Ș. Pop, A. Savin, L. Niță, M. Vrabie, G. Ilie, *Codul Civil 2011 pe înțelesul tuturor*, p. 167.

De asemenea, se va ține cont și de orice alte împrejurări previzibile, de natură să modifice resursele și mijloacele ambilor soți, precum:

- vârsta și starea de sănătate a soților;
- contribuția la creșterea copiilor minori pe care a avut-o și urmează să o aibă fiecare soț;
- pregătirea profesională a fiecăruia dintre soți;
- posibilitatea de a desfășura o activitate producătoare de venituri etc.

Prestația compensatorie va înceta potrivit art. 395 NCC:

- prin decesul unuia dintre soți;
- prin recăsătorirea soțului creditor;
- sau în cazul în care soțul creditor obține resurse de natură să îi asigure condiții de viață asemănătoare celor din timpul căsătoriei.

Obligația legală de întreținere între foștii soți

Ca urmare a divorțului, se poate naște și o obligație legală de întreținere între foștii soți. Această obligație nu a suferit modificări importante, fiind reglementată asemănător, atât în Codul Familiei, cât și în Noul Cod Civil.

Pentru a exista această obligație, se cere a fi îndeplinită următoarea condiție: soțul care are drept la întreținere să se afle în nevoie, din pricina unei incapacități de muncă, ivită înainte de căsătorie, ori în timpul căsătoriei, sau în timp de un an de la desfacerea căsătoriei, însă numai dacă incapacitatea este cauzată de o împrejurare în legătură cu căsătoria²⁷¹.

Conform art. 389 NCC, suma stabilită ca întreținere poate reprezenta până la o pătrime din venitul net al celui obligat la plata ei, în raport cu mijloacele sale și cu starea de sănătate a creditorului. Mai mult, când divorțul este pronunțat din culpa exclusivă a unuia dintre soți, acesta va beneficia de întreținere doar timp de un an de la desfacerea căsătoriei.

V.3. Efectele divorțului cu privire

la raporturile dintre părinți și copiii lor minori

Desfacerea căsătoriei prin divorț are consecințe deosebit de importante privind relațiile dintre părinți și copii. Este vorba despre copiii rezultați din căsătoria părinților sau a celor care beneficiază de un regim juridic asimilat (este cazul minorului adoptat de ambii soți, a copilului firesc al unuia dintre soți, adoptat de celălalt).²⁷²

Efectele divorțului se răsfrâng atât asupra relațiilor personale, cât și a celor patrimoniale dintre părinți și copii.

La desfacerea căsătoriei încetează numai legătura conjugală între soți, nu și legătura de rudenie între ei, în calitate de părinți, pe de o parte, și copiii rezultați din căsătoria lor, pe de altă parte, care este permanentă, ca și legătura de sânge din care ea izvorăște.

271 M. Banciu, *op.cit.*, p. 306.

272 E. Florian, *Dreptul familiei*, 2006, p. 201.

Divorțul are o influență negativă asupra copiilor minori care, odată cu destrămarea familiei încetează, ca o consecință firească, să se mai bucure de o ambianță familială armonioasă atât de necesară dezvoltării lor psihico-fizice.

Normele legale din Noul Cod Civil stabilesc reguli menite să atenueze pe cât posibil implicațiile negative pe care le comportă divorțul asupra vieții copiilor minori.

Un element de noutate este reprezentat de introducerea și reglementarea exercitării autorității părintești de către ambii părinți. Instanța de judecată, luând în considerare interesul superior al copiilor, concluziile raportului de anchetă psiho-socială, precum și, dacă este cazul, de învoiala părinților pe care îi ascultă, decide asupra raporturilor dintre părinții divorțați și copiii lor minori. Regula este că autoritatea părintească revine în comun ambilor părinți, ceea ce presupune că întreg ansamblul de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului, va aparține în mod egal ambilor părinți.

Cu titlu de excepție, dacă există motive întemeiate, având în vedere interesul superior al copilului, instanța poate hotărî ca autoritatea părintească să fie exercitată de către unul dintre părinți. Celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția sau căsătoria acestuia.

Totodată, în mod cu totul și cu totul excepțional, dacă interesul superior al copilului o reclamă, instanța poate decide plasamentul copilului la rude ori alte persoane, cu consimțământul acestora, sau în cadrul unei instituții de ocrotire. Instanța va decide în acest ultim caz și dacă drepturile privind bunurile copilului vor fi exercitate de către părinți în comun sau de către unul dintre ei.

În ceea ce privește locuința copilului după divorț, noul Cod Civil stabilește că părinții se pot înțelege asupra locuinței copilului după divorț, iar dacă părinții nu se înțeleg și decid contrar interesului superior al copilului, instanța de tutelă va stabili, odată cu pronunțarea divorțului, ca locuința copilului minor să fie la părintele cu care locuiește în mod statornic. Dacă până la divorț copilul a locuit cu ambii părinți, instanța îi stabilește locuința la unul dintre ei, ținând seama de interesul său superior.²⁷³

Noul Cod Civil consacră expres și dreptul părintelui, sau după caz, părinților separați de copilul lor minor de a avea legături personale cu acesta. Dacă părinții nu ajung la o înțelegere, instanța de tutelă va decide asupra modalităților de exercitare a acestui drept.

Art. 402 NCC prevede dispoziții pe baza cărora se va stabili contribuția fiecărui părinte la cheltuielile de creștere, educare, învățătură și pregătire profesională a copilului sau copiilor.

Părinții se pot înțelege cu privire la acest aspect, notarul în cazul divorțului pe cale notarială, sau instanța de tutelă, prin hotărârea de divorț, luând act de această înțelegere.

În caz de neînțelegere, instanța de tutelă va stabili contribuția fiecărui părinte la cheltuielile de creștere, educare, învățătură și pregătire profesională a copilului.

273 Ș. Pop, A. Savin, L. Niță, M. Vrabie, G. Ilie, *op.cit.*, p. 169.

Capitolul X

FILIAȚIA

Secțiunea I

Noțiune

Filiația reprezintă raportul de descendență biologică dintre un copil și fiecare dintre părinții săi.²⁷⁴ Filiația este o legătură biologică care rezultă prin concepție, precum și din nașterea ulterioară.

În sens larg, noțiunea evocă legătura juridică ce există ca urmare a descendenței biologice între o persoană și ascendenții săi, iar dacă o privim într-*un sens restrâns*, noțiunea desemnează raportul de descendență a unei persoane cu fiecare din părinții săi, legătură directă și imediată dintre un copil și părinții săi.

Este necesar să facem distincția dintre filiația firească și filiația civilă.

Putem vorbi despre o filiație civilă în cazul adopției, când legătura de filiație nu este datorată legăturii de sânge dintre copil și părinții săi biologici. Practic, odată cu stabilirea filiației civile, se generează relația de rudenie dintre copil și părinții adoptivi.

Art. 470, alin. 1 din NCC prevede faptul că: „*prin adopție se stabilește filiația dintre adoptat și cel care adoptă, precum și legături de rudenie între adoptat și rudele adaptatului*”.

Filiația și rudenia firească încetează odată cu adopția. O persoană nu poate avea decât fie legături de rudenie firească, fie legături de rudenie civilă.

274 D. Lupașcu, C. Crăciunescu, *Noile reglementări în materia filiației*, în Revista Pandectele Române, nr. 6/2011, pp. 54–73.

Secțiunea a II-a

Clasificarea filiației

Filiația poate fi clasificată în funcție de mai multe criterii:

În funcție de părintele față de care se stabilește, filiația poate fi:

- filiație față de mamă, care se numește maternitate;
- filiație față de tată, care se numește paternitate.

În funcție de relația dintre părinți, filiația poate fi:

- filiație legitimă, din căsătorie, dacă persoana s-a născut sau a fost concepută în timpul căsătoriei părinților ei;
- filiație nelegitimă, din afara căsătoriei, când părinții nu sunt căsătoriți între ei la data concepției sau la data nașterii copilului, în situația în care unul sau ambii părinți sunt necunoscuți sau în situația în care deși copilul s-a născut cu statutul de copil din căsătorie, filiația sa paternă a fost înlăturată prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă.

În funcție de izvorul său, filiația poate fi:

- naturală, are la bază procreerea naturală;
- artificială, prin procreere asistată medical;
- adoptivă, în cazul adopției.

Secțiunea a III-a

Stabilirea filiației

Stabilirea filiației presupune probarea faptului juridic sau a actului juridic din care rezultă raportul de descendență dintre copil și fiecare dintre părinții săi.

Filiația se poate stabili în funcție de maternitate sau paternitate. Astfel, modurile de stabilire a filiației sunt următoarele:

- filiația față de mamă (maternitatea), rezultă din faptul nașterii, ea se poate stabili prin recunoaștere sau prin hotărâre judecătorească, în conformitate cu dispozițiile art. 408 alin. 1 NCC. Starea civilă a mamei la data nașterii copilului nu are nicio relevanță în stabilirea filiației materne.
- filiația față de tată:
 - din căsătorie, se stabilește prin efectul prezumției de paternitate (se presupune că soțul mamei este tatăl copilului) — art. 408, alin. 2 NCC;
 - din afara căsătoriei, se stabilește prin recunoaștere voluntară sau prin hotărâre judecătorească — art. 408 alin. 3 din NCC.

Dovada filiației

Conform art. 409 NCC, dovada filiației se face prin actul de naștere întocmit în registrul de stare civilă, precum și cu certificatul de naștere eliberat în baza acestuia, indiferent de modul în care a fost stabilită filiația.

Art. 409 alin. 2 NCC prevede următoarele: *„În cazul copilului din căsătorie, dovada se face prin actul de naștere și prin actul de căsătorie al părinților, trecute în registrele de stare civilă, precum și prin certificatele de stare civilă corespunzătoare.”* Așadar, în cazul copilului din căsătorie, este nevoie să se facă dovada căsătoriei respective, prin actul de căsătorie sau prin certificatul de căsătorie.

Nicio persoană nu poate reclama o altă filiație față de mamă decât aceea ce rezultă din actul său de naștere și posesia de stat (starea de fapt care indică legăturile de filiație și rudenie dintre copil și familia din care se pretinde că face parte), conformă cu acesta. Dovada filiației față de mamă se realizează prin certificatul constatator al nașterii, care este un act medical.

Nimeni nu poate să conteste filiația față de mamă a persoanei care are o posesie de stat conformă cu certificatul său de naștere. Însă, dacă s-a stabilit prin hotărâre judecătorească faptul că a avut loc o substituie (înlocuire) de copil, sau că a fost înregistrată ca mamă a unui copil o altă femeie decât cea care l-a născut, se poate face dovada realei filiații cu orice mijloc de probă.

Subliniem faptul că Noul Cod Civil, în articolul 410 alin. 1, introduce o reglementare distinctă cu privire la noțiunea de posesie de stat, analizată într-o secțiune anterioară.

Reamintim că posesia de stat este starea de fapt care indică legăturile de filiație și rudenie dintre copil și familia din care se pretinde că face parte. Ea constă, în principal, în oricare dintre următoarele împrejurări:

- o persoană se comportă față de un copil ca fiind al său, îngrijindu-se de creșterea și educarea sa, iar copilul se comportă față de această persoană ca fiind părintele său;
- copilul este recunoscut de către familie, în societate și, când este cazul, de către autoritățile publice, ca fiind al persoanei despre care se pretinde că este părintele său;
- copilul poartă numele persoanei despre care se pretinde că este părintele său.

Posesia de stat trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să fie continuă, adică să nu înregistreze întreruperi — continuitatea exclude intermitența, un comportament pasager sau faptele izolate;
- să fie pașnică, adică lipsită de violență fizică sau morală provocată de către o persoană.
- să fie publică, adică să nu fie exercitată pe ascuns, să fie în văzul tuturor în așa fel încât să poată fi cunoscută;
- să fie neechivocă, posesia de stat nu poate rezulta dintr-un comportament ambiguu.

Posesia de stat poate fi dovedită prin orice mijloc de probă întrucât este un fapt juridic.

Acțiuni în justiție referitoare la filiație

Există posibilitatea intentării unor acțiuni în justiție, fie că este vorba de filiație față de mamă, fie că este vorba de filiație față de tată. Astfel, acțiunile în justiție privitoare la filiație se pot clasifica după următoarele criterii:

În funcție de obiectul lor avem:

- acțiuni în reclamație de stat, sunt acele acțiuni prin care se dorește recunoașterea unei filiații, alta decât cea existentă la momentul introducerii acțiunii. Astfel de acțiuni pot fi: acțiunea în stabilirea filiației față de mamă, acțiunea în stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei etc.;
- acțiuni în contestație de stat, sunt acele acțiuni prin care se dorește înlăturarea unei filiații și înlocuirea ei cu o alta, care se pretinde a fi cea reală. Astfel de acțiuni pot fi: tăgada paternității copilului din căsătorie, acțiunea în contestarea filiației din căsătorie etc.;
- acțiuni în modificare de stat, sunt acele acțiuni prin care se dorește schimbarea filiației pentru viitor, iar filiația existentă nu este contestată.

În funcție de persoanele îndreptățite să le exercite avem:

- acțiuni ce pot fi exercitate de orice persoană interesată;
- acțiuni ce pot fi exercitate de un cerc restrâns de persoane precum titularul care reclamă filiația respectivă, reprezentantul său legal sau procurorul;
- acțiuni ce pot fi exercitate numai de către titulari.

În funcție de termenul în care pot fi exercitate, acțiunile pot fi:

- acțiuni imprescriptibile precum acțiunea în contestarea recunoașterii de maternitate sau acțiunea în contestarea recunoașterii de paternitate;
- acțiuni prescriptibile precum acțiunea de stabilire a paternității.

Acțiunea în contestația filiației, conform art. 421 NCC poate fi introdusă, printr-o acțiune în instanță, de „(1) orice persoană interesată să conteste filiația stabilită printr-un act de naștere ce nu este conform cu posesia de stat. (2) În acest caz, filiația se dovedește prin certificatul medical constatator al nașterii, prin expertiza medico-legală de stabilire a filiației sau, în lipsa certificatului ori în cazul imposibilității efectuării expertizei, prin orice mijloc de probă, inclusiv prin posesia de stat. (3) Cu toate acestea, dovada filiației nu se face prin martori decât în cazul prevăzut la art. 411 alin. 3 sau atunci când există înscrisuri care fac demnă de crezare acțiunea formulată.”

Alin. 3 al art. 411 NCC are în vedere situația substituirii de copil ori a înregistrării ca mamă a unui copil a unei alte femei decât cea care l-a născut.

În fața instanței judecătorești, dovada filiației se poate face prin orice mijloc de probă, în condițiile legii.

- Acțiunile în justiție referitoare la filiație au următoarele caractere juridice²⁷⁵:
- indisponibilitatea, în sensul că nu pot forma obiectul renunțării sau al tranzacției;
 - personalitatea, în sensul că nu pot fi exercitate de creditorii chirografari, în numele debitorului și nu pot fi transmise către moștenitori, decât în mod excepțional;
 - imprescriptibilitatea care se instituie ca regulă.

Secțiunea a VI-a

Filiația față de mamă

VI.1. Considerații prealabile

Raportul de filiație față de mamă rezultă din faptul material al nașterii copilului și se dovedește prin actul de naștere întocmit în registrul de stare civilă, precum și cu certificatul de naștere eliberat pe baza acestuia.

Nicio persoană nu poate reclama o altă maternitate decât cea rezultând din actul de naștere întocmit în registrul de stare civilă și posesia de stat conform acestuia și, de asemenea, nicio persoană nu poate contesta maternitatea astfel stabilită, cu excepția substituirii de copii sau a înregistrării ca mamă a altei femei decât cea care a dat naștere copilului.²⁷⁶

Când nașterea nu a fost înregistrată în registrul stării civile sau copilul a fost trecut ca născut din părinți necunoscuți, maternitatea se poate stabili și prin recunoașterea mamei.

Stabilirea maternității mai poate fi realizată și prin hotărâre judecătorească atunci când dovada filiației față de mamă nu poate fi făcută prin certificat constatator al nașterii, precum și atunci când se contestă realitatea celor cuprinse în certificat.

Reamintim că întocmirea actului de naștere se va realiza de către ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale în a cărei rază s-a produs nașterea, pe baza declarației verbale de către cei obligați, precum sunt părinții sau în cazul în care, din diferite motive aceștia nu pot, pe baza declarației medicului, a persoanelor care au fost de față la naștere, a personalului din unitatea în care a avut loc nașterea, a rudelor sau a vecinilor care au luat la cunoștință despre nașterea copilului.

De asemenea, alături de declarație se va prezenta și actul de identitate al mamei și al declarantului, a certificatului medical constatator al nașterii și, după caz, a certificatului de căsătorie al părinților.

În situația în care nașterea are loc în tren, pe o navă sau aeronavă sau într-un alt mijloc de transport în timpul unei călătorii pe teritoriul României, actul de naștere se întocmește de către S.P.C.L.E.P. de la locul de coborâre sau de către ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale pe raza căreia a avut loc coborârea.

275 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, p. 265.

276 A.V. Voicu, *Reglementarea „vieții familiare” în Noul Cod Civil*, p. 102.

În situația în care nașterea are loc pe o navă sau aeronavă, în timpul unei călătorii în afara teritoriului României, nașterea se va înregistra de către comandantul navei în jurnalul de bord, sau de către comandantul aeronavei în carnetul de drum. Pe baza acestor consemnări, persoanei îndreptățite i se va elibera o dovadă, iar în momentul sosirii în țară, un extras de pe jurnalul de bord sau de pe carnetul de drum se înaintează serviciului de evidență al persoanelor al sectorului 1 București, care va întocmi actul de naștere. Pe baza actului de naștere se eliberează certificatul de naștere.

Înregistrarea nașterii se va face în termen de 30 zile de la data nașterii pentru copilul născut viu. Pentru copilul născut mort, termenul este de 3 zile de la naștere. Înregistrarea nașterii pentru copilul născut viu, dar care a decedat în termen de 30 zile de la naștere, se va face în termen de 24 de ore de la data decesului.

În cazul în care părinții au nume de familie diferite, este necesară declarația scrisă a acestora cu privire la numele pe care îl va purta copilul. Când copilul este declarat de o altă persoană decât mama sau tatăl, certificatul se eliberează ulterior unuia dintre părinți.

După ce are loc o verificare a conținutului declarației, delegatul de stare civilă, întocmește actul de naștere, în Registrul de Naștere a Stării Civile, eliberând, totodată un certificat constatator al nașterii.

Certificatul constatator al nașterii face dovada atât a faptului nașterii, cât și a identității copilului. În situația în care filiația stabilită printr-un act de naștere nu este conformă cu posesia de stat, atunci certificatul de naștere dovedește raportul de filiație față de mamă numai atâta timp cât maternitatea nu este contestată.

Filiația față de mamă, așa cum rezultă din certificatul de naștere, consolidată de posesia de stat conformă actului de naștere, este, conform art. 411 alin. 1 și 2 NCC, inatacabilă, întrucât este inadmisibilă atât acțiunea beneficiarului maternității în reclamația unei filiații materne diferite, cât și acțiunea oricărei persoane în contestarea maternității.

Filiația față de mamă rezultă din actul de naștere întocmit în registrul de stare civilă, precum și din certificatul de naștere eliberat în baza acestuia. În situația în care prin hotărâre judecătorească se stabilește faptul că a avut loc o substituție de copil sau că a fost înregistrată ca mamă a copilului o altă femeie decât cea care l-a născut, dovada maternității se poate face cu orice mijloc de probă, în conformitate cu dispozițiile art. 411 alin. 3 NCC.

Contestarea maternității rezultată din actul de stare civilă este admisibilă în două situații: când posesia de stat nu corespunde stării civile rezultată din certificatul de naștere și când persoana deține numai certificatul constatator al nașterii, nu și folosința stării civile.

Există posibilitatea ca o persoană să nu aibă nici certificat de naștere și nici posesia de stat. În acest caz, nu se va deschide o acțiune în contestarea filiației întrucât nu are ce se dezminți de vreme ce, în privința sa, nu operează vreo prezumție de maternitate, dar, în schimb, se poate adresa instanței cu o cerere de stabilire a filiației față de mamă.

Dreptul la acțiune în contestarea filiației față de mamă este recunoscut oricărei persoane interesate, precum copilului, oricărui părinte, persoana care se pretinde mama copilului, persoana care se consideră tatăl copilului, moștenitorii oricăreia din aceste persoane. Această acțiune este imprescriptibilă extinctiv.

Potrivit art. 436 NCC, părinții și copilul vor fi citați în toate cazurile, chiar dacă nu au calitatea de reclamant sau de pârât. Hotărârea instanței este opozabilă tuturor, atâta timp cât nu s-a stabilit contrariul printr-o nouă hotărâre.

VI.2. Stabilirea filiației față de mamă prin recunoaștere

Conform art. 415 alin. 1 NCC recunoașterea copilului se face *„dacă nașterea nu a fost înregistrată în registrul de stare civilă sau copilul a fost trecut în registrul de stare civilă ca născut din părinți necunoscuți”*.

Alin. 3 al aceluiași articol, prevede că *„după moartea copilului, acesta poate fi recunoscut numai dacă a lăsat descendenți firești”*.

Legea nu face nicio distincție în privința motivelor pentru care nașterea nu a fost înregistrată în registrul de stare civilă, astfel încât vor fi luate în considerare toate cazurile.

Recunoașterea de maternitate este un act juridic cu caracter personal, mama fiind singura persoană îndreptățită să facă o asemenea mărturisire și este un act juridic unilateral prin care o femeie mărturisește legătura de filiație dintre ea și un copil despre care pretinde că este al său.

În numele mamei, recunoașterea poate fi făcută de către o persoană mandatar, având procură specială și autentică.

Stabilirea maternității pe cale de recunoaștere poate interveni numai în acele situații în care nu a fost consemnată filiația față de mamă în actul de naștere a copilului, situație care se poate întâlni conform art. 415 alin. 1 NCC în două cazuri: când nașterea nu a fost înregistrată în registrul de stare civilă, fiind irelevantă cauza neînregistrării, sau când copilul a fost trecut în registrul de stare civilă ca fiind născut din părinți necunoscuți.

În cazul copilului înregistrat din părinți necunoscuți, pot fi întâmpinate următoarele situații²⁷⁷:

- după ce a fost efectuată înregistrarea nașterii copilului, mama reține certificatul de naștere și abandonează copilul, iar acesta, fiind găsit, va fi înregistrat din nou ca provenit din părinți necunoscuți. Dacă ulterior se va prezenta certificatul de naștere, actul întocmit ca urmare a găsirii copilului va fi anulat;
- după înregistrarea nașterii, copilul a fost adoptat;
- dacă copilul găsit a fost recunoscut de către o femeie, o a doua recunoaștere din partea mamei sale este posibilă numai după ce prima recunoaștere a fost contestată;
- dacă copilul a fost adoptat de propria mamă, acesta poate fi recunoscut, deoarece adopția este incompatibilă cu rudenția de sânge;
- este admisibilă și recunoașterea maternității copilului a cărui paternitate a fost stabilită mai întâi, deoarece filiația poate fi stabilită, în egală măsură, față de oricare dintre părinți.

Prin recunoaștere de maternitate înțelegem declarația făcută de bunăvoie de către o femeie, prin care recunoaște că este mama unui anumit copil, recunoaștere care conform art.

277 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 270.

416 alin. 1 din NCC „poate fi făcută prin declarație la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor, prin înscris autentic sau prin testament”.

Recunoașterea prin declarație la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor se poate face la orice serviciu odată cu înregistrarea nașterii copilului sau la o dată ulterioară, în scris sau verbal.

Recunoașterea prin înscris autentic presupune ca înscrisul să fie autentificat de către o autoritate publică precum este notarul public sau orice altă persoană investită de către stat cu autoritate publică, în forma și condițiile prevăzute de lege.

Noul Cod Civil prevede obligativitatea ca, în cazul în care se optează pentru o astfel de recunoaștere, o copie după acest înscris să fie trimisă din oficiu serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor competent, pentru a se face mențiunea corespunzătoare în registrele de stare civilă.

Recunoașterea prin testament poate îmbrăca orice formă a testamentului, precum: testamentul ordinar (care include testamentul olograf și autentic), testamentele privilegiate, testamentul sumelor și valorilor depozitate.

Mama poate să recunoască un copil ce nu a fost recunoscut anterior, iar această recunoaștere își va produce efectele chiar dacă testamentul este revocat, întrucât mărturisirea de filiație nu se poate revoca.

Precizăm că testamentul este un act juridic esențialmente revocabil, iar mărturisirea de filiație în general, chiar dacă a fost făcută prin testament, este irevocabilă, astfel, validitatea testamentului nu condiționează validitatea recunoașterii de filiație dacă sunt îndeplinite cerințele speciale ale mărturisirii de filiație.

Recunoașterea este un act juridic unilateral și își produce efectele independent de acceptarea recunoașterii de către copil.

În momentul manifestării de voință a mamei, care, dorește să își recunoască copilul, este nevoie ca aceasta să aibă discernământ. Minora necăsătorită, lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, îl poate recunoaște pe copilul său, personal și singură, fără a fi necesară vreo încuviințare, dacă are discernământ la momentul recunoașterii.

Recunoașterea este un act juridic pur și simplu, astfel încât existența raportului de filiație nu poate fi afectat de un termen sau condiție suspensivă.

Recunoașterea de maternitate fiind un act juridic cu caracter declarativ, el conduce la stabilirea legăturii de filiație cu efect retroactiv de la data nașterii copilului sau în ceea ce privește drepturile acestuia de la data concepției lui.

Recunoașterea este un act juridic solemn, valabilitatea sa fiind condiționată de forma care îmbracă manifestarea de voință. Conform art. 416 din NCC, recunoașterea poate îmbrăca fie forma unei declarații la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor, fie înscrisul autentic, fie testamentul.

Recunoașterea produce efecte *erga omnes*.

Filiația față de mamă se poate stabili prin recunoaștere, atât pentru copilul minor, cât și pentru copilul major. De asemenea, poate fi recunoscut copilul conceput, nu doar cel născut. Poate fi recunoscut copilul decedat, dar numai dacă a lăsat descendenți firești.

Concluzionând, recunoașterea filiației față de mamă are următoarele caractere juridice²⁷⁸:

- este irevocabilă, femeia care a făcut mărturisirea nu mai poate reveni asupra ei, chiar dacă a făcut-o prin testament;
- este un act personal al mamei. În lipsa acesteia, recunoașterea poate fi făcută de către mandatarul având procură specială și autentică. Mama este singura persoană îndreptățită să facă o astfel de mărturisire, astfel că, la decesul acesteia, moștenitorii nu vor avea dreptul de a recunoaște un copil;
- este opozabilă *erga omnes*;
- este un act declarativ de filiație care duce la stabilirea relației de filiație retroactiv până la data nașterii sau dacă luăm în considerare drepturile copilului, până la momentul conceperii acestuia;
- este un act juridic unilateral, efectele sale se produc indiferent de acceptarea recunoașterii de către beneficiarul acesteia. De asemenea, recunoașterea nu este condiționată de acordul celuilalt părinte;
- este facultativă;
- este un act juridic pur și simplu, care nu poate fi afectat de modalități;
- este un act juridic solemn, se face doar în formele prevăzute de lege.

Recunoașterea copilului trebuie să se facă cu respectarea condițiilor de fond și de formă prevăzute de lege.

Încălcarea condițiilor impuse de lege pentru recunoașterea copilului atrage sancțiunea nulității, care poate fi absolută sau relativă, în condițiile prevăzute de art. 418–419 NCC.

Nulitatea absolută intervine atunci când a fost încălcată o dispoziție legală, instituită pentru ocrotirea unui interes general, iar nulitatea relativă intervine atunci când sunt încălcate dispozițiile legale instituite pentru ocrotirea unui interes particular.

Nulitatea recunoașterii de maternitate

Conform art. 418 din NCC, nulitatea absolută a recunoașterii intervine dacă:

- a fost recunoscut un copil a cărui filiație, stabilită potrivit legii, nu a fost înlăturată. Cu toate acestea, dacă filiația anterioară a fost înlăturată prin hotărâre judecătorească, recunoașterea este valabilă;
- a fost făcută după decesul copilului, iar acesta nu a lăsat descendenți firești; descendentul adoptiv al copilului precedat recunoscut nu înlătură sancțiunea nulității absolute;
- a fost făcută în alte forme decât cele prevăzute de lege, adică recunoașterea nu a fost făcută prin declarație la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor, prin înscris autentic sau prin testament.

În lipsa unor indicații exprese asupra momentului invocării nulității absolute, se aplică prevederile articolului 1249 din NCC, potrivit căruia „dacă prin lege nu se prevede altfel, nulitatea absolută poate fi invocată oricând, fie pe cale de acțiune, fie pe cale de excepție”.

278 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 268.

Hotărârea de admitere a acțiunii are efect declarativ și este opozabilă *erga omnes*.

Recunoașterea este lovită de **nulitate relativă** dacă apar vicii de consimțământ precum: eroare, dol sau violență.

Acțiunea în constatarea nulității relative a recunoașterii de maternitate este de 3 ani, termen general aplicabil potrivit art. 2517 NCC, iar, în conformitate cu dispozițiile art. 419 alin. 2 NCC, prescripția dreptului la acțiune începe să curgă de la data încetării violenței ori, după caz, a descoperirii erorii sau dolului.

De asemenea, lipsa discernământului atrage după sine nulitatea relativă a recunoașterii. Pentru lipsa discernământului, termenul de prescripție curge din ziua când cel îndreptățit sau reprezentantul său legal a cunoscut cauza anulării.

Ca efect al nulității absolute sau relative, copilul nu va avea stabilită maternitatea.

Contestarea recunoașterii de filiație

Contestația filiației urmărește înlăturarea unei filiații, pretins nereală, și înlocuirea ei cu o alta, pretins reală.

Potrivit art. 420 alin. 1 NCC, recunoașterea care nu corespunde adevărului poate fi contestată oricând și de orice persoană interesată, cu sublinierea că, în conformitate cu dispozițiile alin. 2 al articolului menționat, dacă recunoașterea este contestată de celălalt părinte, de copilul recunoscut sau de descendenții acestuia, dovada filiației este în sarcina autorului recunoașterii sau a moștenitorilor săi.

Persoanele interesate să conteste recunoașterea pot fi: însuși copilul recunoscut, persoana care a mărturisit recunoașterea, o femeie care ar pretinde că în realitate ea este mama copilului și nu autoarea mărturisirii, moștenitorii mamei sau după caz al tatălui copilului.

De asemenea, această acțiune poate fi introdusă și de către procuror în temeiul art. 92, alin. 1 NCPC conform căruia: *procurorul poate porni acțiunea civilă ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege*.

În cadrul procesului, se va aduce la cunoștința instanței de judecată, prin orice mijloc de probă, faptul că recunoașterea nu corespunde filiației reale a copilului.

După cum am menționat mai sus, în cazul în care recunoașterea este contestată de celălalt părinte, de copilul recunoscut sau de către descendenții acestuia, dovada filiației va cădea în sarcina autorului recunoașterii sau a moștenitorilor săi.

Acțiunea se pornește împotriva autorului recunoașterii sau, după decesul acestuia, împotriva moștenitorilor, sau se pornește împotriva copilului recunoscut, minor sau major, sau împotriva moștenitorilor acestuia.

Dreptul la acțiune este imprescriptibil, dat fiind faptul că își propune să stabilească adevărul cu privire la filiația copilului.

Hotărârea de admitere a acțiunii în contestarea recunoașterii de maternitate înlătură raportul de filiație stabilit prin respectiva recunoaștere cu efect retroactiv, considerându-se că femeia în cauză nu a avut niciodată calitatea de mamă a copilului pe care l-a recunoscut. În situația în care instanța hotărăște să respingă cererea, legătura de filiație maternă rămâne neatinsă.

VI.3. Stabilirea filiației față de mamă prin hotărâre judecătorească

Stabilirea maternității se poate realiza și pe cale judecătorească atunci când dovada filiației față de mamă nu se poate face prin certificatul constatator al nașterii ori în cazul în care se contestă realitatea celor cuprinse în certificatul constatator al nașterii.

Acțiunea în justiție pentru stabilirea filiației față de mamă este o acțiune în reclamație de stare civilă și are ca obiect determinarea legăturii de filiație dintre copil și mama sa.

Acțiunea este introdusă de regulă atunci când nașterea nu a fost înregistrată în registrul de stare civilă întrucât nu s-a făcut declarația de naștere, copilul a fost înregistrat ca fiind născut din părinți necunoscuți sau când s-a omis menționarea părintelui copilului. În aceste situații se va contesta realitatea celor cuprinse în actul de naștere.

Raportul de maternitate existent anterior introducerii acțiunii directe pentru stabilirea altei maternități decât cea care rezultă, trebuie contestat în mod obligatoriu, alt-fel acțiunea este inadmisibilă.

De asemenea, acțiunea în stabilirea maternității se poate introduce și în următoarele situații: când dovada filiației față de mamă nu se poate face prin certificatul constatator al nașterii, când se contestă realitatea celor cuprinse în certificatul constatator al nașterii.

Acțiunea directă pentru stabilirea altei maternități decât cea rezultată din actul de naștere, fără ca în prealabil maternitatea existentă să fie contestată, este inadmisibilă. Acest fapt nu necesită intentarea a două acțiuni separate, în cadrul aceleiași acțiuni se poate contesta atât realitatea celor cuprinse în actul de naștere, cât și o altă stare civilă.

În cadrul procesului, dovada filiației pretins reale se va face prin certificatul medical constatator al nașterii, prin expertiza medico-legală de stabilire a filiației, sau în lipsa acestora prin orice alt mijloc de probă.

În privința probei testimoniale, aceasta este admisibilă doar în următoarele situații: când a avut loc o substituie de copil, când a fost înregistrată ca mamă a copilului o altă femeie decât cea care l-a născut sau când există înscrisuri care fac demnă de crezare acțiunea formulată.

Dreptul la acțiune aparține copilului și se pornește în numele acestuia, de către reprezentantul său legal.

Dreptul la acțiune se transmite moștenitorilor copilului care sunt îndrituiți să continue acțiunea începută, în situația în care copilul decedează în cursul judecății. Totodată, moștenitorii copilului vor putea intenta acțiunea în stabilirea maternității, dacă copilul nu a reușit să o introducă înainte de deces.

Acțiunea se exercită împotriva pretinsei mame sau, în cazul în care aceasta este decedată, împotriva moștenitorilor acesteia.

Potrivit dispozițiilor art. 423 NCC, dreptul la acțiune al copilului nu se prescrie în timpul vieții acestuia, spre deosebire de cazul moștenitorilor acestuia, care nu pot iniția acțiunea decât în termen de 1 an de la data decesului copilului.

În funcție de capacitatea de exercițiu a copilului, persoanele îndreptățite să introducă acțiunea sunt: în cazul copilului cu capacitate deplină de exercițiu, doar el poate introduce

acțiunea; în cazul copilului cu capacitate de exercițiu restrânsă, acțiunea se poate introduce și exercita de către copil, fără a avea încuviințarea ocrotitorului legal; în cazul copilului lipsit de capacitatea de exercițiu, acțiunea poate fi pornită și exercitată de către reprezentantul legal, care nu are nevoie de autorizarea instanței de tutelă. Moștenitorii copilului pot porni sau pot continua acțiunea.

Conform art. 422 NCC, în cadrul acțiunii în stabilirea maternității pot fi administrate orice mijloace de probă.

Efectele hotărârii instanței de tutelă, rămasă definitivă, sunt identice cu cele produse de recunoașterea voluntară a maternității: raportul de filiație copil-mamă se consideră stabilit încă din momentul nașterii copilului sau, din punct de vedere a drepturilor copilului, încă din momentul conceperii acestuia. Statutul civil al copilului rezultat în urma hotărârii judecătorești este opozabil tuturor, adică atât rudelor mamei, precum și terților.

Maternitatea rezultată pe baza hotărârii judecătorești de stabilire a filiației rămasă definitivă, poate fi contestată de persoanele interesate, afară de cele care au participat în calitate de parte la judecată având ca obiect stabilirea maternității. Dreptul la acțiune nu este supus prescripției extinctive.

Secțiunea a VII-a

Filiația față de tată

VII.1. Considerații prealabile

Filiația față de tată sau paternitatea constă în legătura juridică dintre un copil și tatăl său. Filiația paternă rezultă din faptul procreației copilului, spre deosebire de filiația maternă care rezultă din faptul nașterii copilului, fapt ușor de probat.

Paternitatea poate fi din căsătorie sau din afara căsătoriei.

Copilul din căsătorie este acel copil care a fost născut în timpul căsătoriei, chiar dacă la momentul conceperii, părinții nu erau căsătoriți. De asemenea, copilul conceput în timpul căsătoriei și născut după desfacerea, încetarea, declararea nulității sau anularea căsătoriei, dacă nașterea a avut loc înainte de recăsătorirea mamei sale, este tot un copil din căsătorie.

Copilul conceput și născut fie înainte de încheierea căsătoriei, fie după desfacerea, încetarea, declararea nulității sau anularea căsătoriei este un copil din afara căsătoriei.

Stabilirea filiației față de tată se realizează diferit, în funcție de statutul copilului, de copil din căsătorie sau din afara căsătoriei.

Paternitatea din căsătorie se determină prin aplicarea prezumției de paternitate, iar paternitatea din afara căsătoriei se stabilește prin recunoaștere sau prin hotărâre judecătorească.

În ambele situații se aplică prezumția timpului legal al concepției copilului pe care îl putem defini ca fiind intervalul de timp cuprins între a trei sută și a o sută optzecea zi dinain-

tea nașterii copilului. Prezumția de paternitate se bazează pe faptul conceperii sau al nașterii copilului în timpul căsătoriei mamei, fără a fi nevoie să se întrunească ambele condiții.

Prin mijloace de probă științifice se poate face dovada concepțiunii copilului într-o anumită perioadă din acest interval de timp sau chiar în afara acestui interval. Astfel, Noul Cod Civil consacră expres caracterul relativ al acestei prezumții.

Acest interval de timp se calculează zi cu zi și nu pe ore, având durată de 121 de zile, calculându-se de la data nașterii copilului, înapoi până la 180 de zile, iar de la a 180-a zi până la a 300-a zi se întinde perioada concepției copilului²⁷⁹. În situația în care cel puțin o zi din această perioadă de 121 de zile se situează în timpul căsătoriei, înseamnă că acel copil este conceput în timpul căsătoriei, aplicându-se prezumția de paternitate.

VII.2. Filiația față de tatăl din căsătorie²⁸⁰

În Noul Cod Civil, ca și în vechea reglementare, prezumția de paternitate rămâne mijlocul de stabilire a paternității copilului din căsătorie. Însă, un element de noutate se referă la redefinirea prezumției de paternitate, care, în noua reglementare dată de art. 414 NCC, prevede în mod expres faptul că nu numai un copil născut în timpul căsătoriei are ca tată pe soțul mamei, așa cum era stabilit în reglementarea anterioară, ci și un copil conceput în timpul căsătoriei se bucură de aceeași prezumție.

De asemenea, tot în scopul protejării egale a copilului conceput în timpul căsătoriei, Noul Cod Civil prevede, la art. 426, că paternitatea se prezumă dacă se dovedește că pretinșul tată a conviețuit cu mama copilului în perioada timpului legal al concepțiunii.²⁸¹

Regula care se aplică de plin drept este că acțiunea prezumției nu poate fi prevenită, ci doar înlăturată pe cale judiciară. Odată ce se dobândește statutul de copil născut sau conceput în timpul căsătoriei, acest statut nu poate fi modificat printr-un act de recunoaștere voluntară a filiației paterne săvârșită de un alt bărbat, atâta timp cât prezumția de paternitate nu a fost înlăturată printr-o hotărâre definitivă de admitere a acțiunii în tăgada paternității.

De asemenea, acțiunea în stabilirea paternității copilului devine admisibilă doar după ce copilul a devenit din afara căsătoriei ca urmare a tăgăduirii cu succes a paternității. Astfel, prezumția de paternitate poate fi răsturnată exclusiv în cadrul acțiunii în tăgada paternității, acțiune prin care reclamantului îi revine sarcina să probeze faptul că este cu neputință ca soțul mamei să fie tatăl copilului.

Pentru aplicarea prezumției de paternitate este necesară întrunirea următoarelor condiții: nașterea să fi avut loc înainte de împlinirea a 300 de zile de la încetarea, desfacerea, constatarea nulității sau anulării căsătoriei, iar mama copilului să nu se fi recăsătorit.

Atunci când nu are acoperire în realitatea biologică, paternitatea prezumată poate fi înlăturată, dar exclusiv pe cale judiciară, printr-o acțiune în tăgada paternității. Dacă o astfel

279 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 277.

280 E. Florian, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a revăzută, pp. 180–208.

281 Ș. Pop, A. Savin, L. Niță, M. Vrabie, G. Ilie, *Codul Civil 2011 pe înțelesul tuturor.*, p. 178.

de acțiune va fi admisă, copilul va fi considerat din afara căsătoriei, supunându-se regulilor de stabilirea a paternității din afara căsătoriei.

Copiii beneficiari ai paternității prezumate sunt copilul conceput și născut în timpul aceleiași căsătorii a mamei, precum și copilul conceput în perioada celibatarului mamei și născut ulterior căsătoriei acesteia²⁸².

În cazul unui divorț, dacă nașterea s-a produs ulterior pronunțării hotărârii de divorț, dar înainte de rămânerea definitivă a acesteia, copilul va fi considerat ca fiind născut în timpul căsătoriei, întrucât căsătoria este considerată desfăcută pe data rămânării definitive a hotărârii de divorț.

În cazul în care copilul este conceput înainte ca mama să se căsătorească, dar se naște în timpul căsătoriei, se va aplica principiul prezumției de paternitate, considerându-se faptul că această căsătorie a survenit și datorită stării de graviditate a mamei, stare prezumată a fi cunoscută de viitorul soț al mamei.

Acest act din partea viitorului soț este o recunoaștere tacită de paternitate, iar efectele sale sunt considerabil mai ferme, comparativ cu recunoașterea expresă a paternității copilului din afara căsătoriei, întrucât filiația prezumată a copilului din căsătorie nu poate fi contestată de orice persoană interesată, ci doar tăgăduită de anumite persoane, în condițiile impuse de acțiunea în tăgada paternității.

Odată dobândit, în conformitate cu dispozițiile art. 435 NCC, statutul de copil născut în timpul căsătoriei nu mai poate fi modificat printr-un act de recunoaștere voluntară a filiației paterne care poate fi săvârșit de către un alt bărbat, atâta timp cât legătura de filiație legal stabilită nu a fost contestată în justiție.

Copiii rezultați dintr-o conviețuire faptică nu se bucură de prezumția de paternitate, chiar dacă relația de concubinaj a părinților este de lungă durată sau dacă părinții s-ar căsători ulterior nașterii copilului.

Conflictul de paternitate apare în momentul în care unui copil i se atribuie două paternități, datorită faptului că este conceput în timpul primei căsătorii și născut în timpul celei de a doua căsătorii a mamei. Această situație apare în următoarele cazuri:

- femeia se recăsătorește și, la mai puțin de 300 de zile de la încetarea, desfacerea, declararea nulității sau anularea primei căsătorii, se naște copilul;
- soțul este declarat mort prin hotărâre judecătorească definitivă, soția se recăsătorește, iar la mai puțin de 300 zile de la încheierea celei de a doua căsătorii, naște un copil, iar soțul declarat mort re apare și anulează hotărârea declarativă de moarte;
- soția se află în două căsătorii, încălcând monogamia și naște un copil.

Acțiunea în tăgada paternității

Prezumția instituită de art. 414 NCC indică faptul că un copil născut sau conceput în timpul căsătoriei îl are ca tată pe soțul mamei, paternitatea putând fi tăgăduită dacă este cu neputință ca soțul mamei să fie tatăl copilului.

282 E. Florian, *op.cit.*, p. 182.

Ca element de noutate, Noul Cod Civil vine cu o abordare mult mai largă a categoriilor de subiecți ce pot formula acest tip de acțiune în fața instanțelor de judecată.

Astfel, acțiunea în tăgada paternității conform art. 429 NCC, poate fi pornită de soțul mamei, de mama copilului, de tatăl biologic sau de copil. Ea poate fi pornită sau, după caz, continuată și de moștenitorii acestora, în condițiile legii.

Acțiunea în tăgada de paternitate se formulează cu respectarea strictă a termenelor prevăzute de lege, pe care le vom preciza în cele ce urmează.

Dreptul la acțiune al soțului mamei

Conform art. 429 alin. 2 din NCC, acțiunea pornită de soțul mamei sau de moștenitorii acestuia se îndreaptă împotriva copilului. În cazul în care copilul este decedat, acțiunea se pornește împotriva mamei sale și, dacă este cazul, a altor moștenitori ai săi.

În numele titularului aflat sub interdicție, dreptul la acțiune poate fi exercitat de tutorele său sau de către un curator numit de instanță.

Dreptul la acțiune al soțului mamei, potrivit art. 430 alin. 1 NCC, este supus prescripției extinctive în termen de 3 ani, care curge fie de la data la care soțul a cunoscut că este prezumat tată al copilului, fie de la o dată ulterioară, când a aflat că prezumata sa paternitate nu corespunde realității.

Dacă îndoielile soțului mamei cu privire la paternitate au existat anterior sau concomitent cu nașterea copilului, termenul de prescripție va curge de la data nașterii.

În conformitate cu dispozițiile art. 430 alin. 3 NCC, termenul de prescripție nu curge împotriva soțului pus sub interdicție judecătorească, acțiunea putând fi introdusă de soț în termen de 3 ani de la data ridicării interdicției.

În lipsa soțului aflat sub interdicție, acțiunea poate fi pornită de către tutore, sau în lipsa acestuia de către un curator numit de instanța judecătorească.

În cazul în care acțiunea nu este introdusă de către tutore sau de către curator, este de la sine înțeles faptul că soțul poate introduce acțiunea în termen de 3 ani de la data ridicării interdicției. Tutorele nu are nici o constrângere temporală din acest punct de vedere, întrucât prescripția nu curge împotriva celui pus sub interdicție.

Alin. 3 al art. 430 NCC reglementează și situația în care intervine decesul mamei. În acest caz, dacă soțul decedează înainte de împlinirea termenului de prescripție de 3 ani, fără a porni acțiunea în tăgada paternității, aceasta poate fi pornită de către moștenitori în termen de 1 an de la data decesului. Dacă moartea soțului a intervenit în timpul procesului, moștenitorii acestuia vor putea continua acțiunea pornită conform art. 429 alin. 1 din NCC.

Dreptul la acțiune al mamei copilului

Mama copilului, în calitate de reclamantă, la fel și moștenitorii acesteia, poate introduce acțiunea împotriva soțului sau a fostului soț. Dacă acesta este decedat, acțiunea se pornește împotriva moștenitorilor lui potrivit art. 429 alin. 4 NCC.

Acțiunea introdusă de mama copilului este supusă prescripției de 3 ani socotită de la data nașterii copilului, așa cum prevede art. 431 NCC.

În situația în care mama este pusă sub interdicție judecătorească, termenul de prescripție nu va curge, ea poate introduce o acțiune în termen de 3 ani de la data ridicării interdicției.

În numele mamei, acțiunea poate fi introdusă de către tutore sau de un curator numit de instanța de judecată. În situația în care mama decedează înainte de împlinirea termenului de prescripție de 3 ani, fără a porni acțiunea în tăgada paternității, aceasta poate fi pornită de către moștenitori în termen de 1 an de la data decesului. Moștenitorii mamei pot de asemenea continua acțiunea pornită de mamă în cazul în care aceasta decedează în cursul procesului.

Mama copilului are dreptul de a introduce o acțiune în tăgada paternității în numele copilului, în cazul în care aceasta este reprezentantul legal al copilului pe timpul minorității acestuia. Având în vedere faptul că dreptul la acțiune al copilului este imprescriptibil în timpul vieții sale, mama, în calitate sa de reprezentant al minorului, poate porni acțiunea, chiar dacă dreptul său la acțiune supus prescripției de 3 ani s-a împlinit.

De asemenea, în situația în care copilul decedează înainte de a intenta acțiunea în tăgada paternității, mama poate introduce acțiunea în numele copilului în termen de un an de la data decesului, chiar dacă termenul de acțiune al mamei s-a prescris.

Acest fapt nu exclude posibilitatea mamei de a introduce acțiunea în tăgada paternității în numele său, timp de 3 ani de zile de la data nașterii copilului, dacă în urma nașterii, copilul a decedat.

Dreptul la acțiune al copilului

Copilul beneficiar al prezumției de paternitate sau moștenitorii săi pot chema în judecată, în calitate de pârât, pe cel prezumat a fi tatăl său, adică pe soțul sau fostul soț al mamei, sau pe moștenitorii acestuia conform art. 429 NCC. Dreptul copilului de a porni acțiunea în tăgada paternității este imprescriptibil în timpul vieții sale.

Acțiunea în tăgada paternității se pornește de către copil, în timpul minorității sale, prin reprezentantul său legal. Dacă copilul a decedat înainte de a introduce acțiunea, moștenitorii săi pot să introducă o acțiune în termen de 1 an de la data decesului potrivit art. 433, alin. 3 coroborat cu art. 423 alin. 5 NCC. De asemenea, în situația în care copilul decedează în timpul procesului, moștenitorii săi au dreptul de a continua acțiunea pornită.

Au calitate de reprezentant legal al copilului, în primul rând, părinții copilului, inclusiv tatăl prezumat, până când paternitatea sa prezumată nu este înlăturată printr-o hotărâre judecătorească definitivă. De asemenea, în numele copilului poate acționa, în calitate de reprezentant legal, tutorele acestuia. În cazul copilului pus sub interdicție judecătorească, acțiunea poate fi pornită de către tutore sau de către un curator numit de instanța judecătorească.

Dreptul la acțiune al tatălui biologic

Tatăl biologic poate introduce acțiunea în tăgada paternității împotriva soțului mamei și a copilului său. Dacă aceștia sunt decedați, acțiunea se pornește împotriva moștenitorilor lor.

Potrivit art. 432 alin. 1 din NCC, acțiunea în tăgada paternității introdusă de către cel care se pretinde tată biologic poate fi admisă numai dacă acesta face dovada paternității sale față de copil.

Pretinsul tată biologic poate introduce acțiunea în tăgada paternității pe toată durata vieții lui, fiind imprescriptibilă, astfel beneficiind de un regim preferențial al dreptului la acțiune, spre deosebire de soțul mamei sau fostul soț care poate introduce acțiunea în termen de 3 ani de la data la care a cunoscut că este prezumat ca fiind tatăl copilului.

Acțiunea în tăgada paternității poate fi pornită de către tutore, sau în lipsa acestuia de către un curator numit de instanța de judecată, în cazul în care tatăl biologic este pus sub interdicție judecătorească. Dacă acesta a decedat fără a porni acțiunea, aceasta poate fi formulată de moștenitorii săi în termen de cel mult un an de la data decesului, fapt prevăzut de art. 432 NCC. Dacă moartea a survenit în timpul procesului, moștenitorii acestuia pot continua judecata.

Acțiunea în tăgada paternității introdusă de pretinsul tată biologic poate fi admisă de instanța de tutelă numai dacă reclamantul face dovada paternității sale față de copil.

Paternitatea prezumată a soțului mamei sau, după caz, a fostului soț, nu poate fi înlăturată la inițiativa sau în numele tatălui biologic, decât în cazul în care concomitent cu pierderea paternității prezumate a copilului, are loc și stabilirea paternității sale din afara căsătoriei²⁸³.

Soluționarea cererilor având ca obiect tăgada paternității este de competența instanței de tutelă. Acțiunea se introduce la instanța de la domiciliul pârâtului. Părinții copilului cât și copilul vor fi citați în toate cauzele de filiație, chiar dacă nu au calitatea de reclamat sau de pârât.

În cazul acțiunii în tăgada paternității este admisibil orice mijloc de probă pentru a se demonstra paternitatea copilului. Un mijloc de probă folosit frecvent este expertiza medico-legală care poate fi de mai multe feluri: expertiza serologică, expertiza antropologică, expertiza dermatoglică, expertiza genetică, expertiza capacității de procreare, expertiza de determinare a datei probabile a concepției.

Din momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de admitere a acțiunii, copilul devine din afara căsătoriei, fără a avea paternitatea stabilită.

Contestarea filiației față de tatăl din căsătorie

Conform art. 434 NCC „*orice persoană interesată poate cere, oricând, instanței să constate că nu sunt întrunite condițiile pentru ca prezumția de paternitate să se aplice unui copil înregistrat în actele de stare civilă ca fiind născut din căsătorie*”.

283 E. Florian, *op.cit.*, p. 193.

Acțiunea în contestarea filiației față de tatăl din căsătorie are ca obiect înlăturarea prezumției de paternitate din căsătorie aplicată unui copil care nu are calitatea de copil din căsătorie.

Mai exact, este cazul copilului ai cărui părinți nu au fost niciodată căsătoriți împreună, copilului care nu a fost conceput și nu s-a născut în timpul căsătoriei mamei, copilului care a fost născut după 300 de zile de la încetarea, desfacerea, constatarea nulității sau anularea căsătoriei părinților săi, dar care a fost înregistrat în actele de stare civilă ca fiind un copil din căsătorie. Presumția de paternitate a fost aplicată fie din eroare, fie prin fraudă. Indiferent de modalitatea în care a fost aplicată, copilul nu poate rămâne cu acest statut.

Dreptul la acțiune este recunoscut oricărei persoane care justifică un interes și este imprescriptibil extinctiv.

Acțiunea se îndreaptă împotriva copilului, sau, după caz, împotriva moștenitorilor copilului, iar calitatea de pârât o va avea bărbatul care apare ca fiind tatăl copilului, sau în cazul în care acesta este decedat, moștenitorii săi.

În cazul în care cererea de contestare a paternității este admisă, copilul va deveni copil din afara căsătoriei în mod retroactiv.

VII.3. Filiația față de tatăl din afara căsătoriei²⁸⁴

Este un copil din afara căsătoriei, acel copil născut de către o femeie necăsătorită, atât în momentul nașterii, cât și al concepției copilului, precum și copilul născut sau conceput în timpul căsătoriei mamei, dar a cărui paternitate a fost tăgăduită irevocabil.

Față de tatăl din afara căsătoriei, legătura de filiație se stabilește, fie pe cale de recunoaștere conform art. 415 alin. 2 NCC, fie pe cale judecătorească conform art. 424 NCC.

Odată stabilită paternitatea, efectele juridice care se produc sunt aceleași cu ale copilului a cărui paternitate este din căsătorie.

Stabilirea paternității din afara căsătoriei prin recunoaștere

Recunoașterea constă într-o declarație făcută de bunăvoie de către un bărbat, în una din formele prevăzute de lege, prin care acesta mărturisește că este tatăl unui copil.

Recunoașterea este un act juridic unilateral, un act de stare civilă, întrucât este supus înregistrării în registrul de stare civilă.

Recunoașterea este admisibilă doar în privința copilului din afara căsătoriei, întrucât copilul conceput și născut în perioada mariajului părinților beneficiază de prezumția de paternitate.

Recunoașterea de paternitate privește, în general, copilul care la data recunoașterii nu are o paternitate stabilită potrivit legii, fie prin prezumția de paternitate, fie printr-o recunoaștere anterioară, fie prin hotărâre judecătorească.

Recunoașterea de paternitate urmărește aceleași dispoziții legale precum recunoașterea de maternitate, singura deosebire de semnalat fiind în legătură cu beneficiarii recunoaște-

284 E. Florian, *op.cit.*, pp. 208–232.

rii: maternitatea nu poate privi decât copilul a cărui naștere nu a fost înregistrată sau copilul înregistrat ca fiind născut din părinți necunoscuți, în vreme ce recunoașterea de paternitate poate viza copilul conceput și născut în afara căsătoriei.²⁸⁵

Recunoașterea poate interveni atât în timpul vieții copilului, cât și după moartea acestuia, în acest din urmă caz, numai dacă are descendenți firești.

Bărbatul care face recunoașterea trebuie să aibă discernământ la momentul respectiv, astfel că minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă va putea face recunoașterea de paternitate fără vreo încuviințare.

Recunoașterea de paternitate, fiind un act solemn, poate îmbrăca următoarele forme prevăzute de lege conform art. 416 din NCC: recunoașterea prin declarație la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor, recunoaștere prin înscris autentic și recunoaștere prin testament. Aceste forme ale recunoașterii sunt valabile și în cazul recunoașterii materne.

Recunoașterea prin declarație serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor se poate face la orice serviciu, în scris sau verbal, odată cu înregistrarea copilului sau la o dată ulterioară.

Recunoașterea prin înscris autentic presupune ca înscrisul să fie autentificat de către o autoritate publică precum este notarul public sau de către orice altă persoană investită de către stat cu autoritate publică, în forma și condițiile prevăzute de lege.

Noul Cod Civil prevede obligativitatea ca în cazul în care se optează pentru o astfel de recunoaștere, o copie după acest înscris să fie trimisă din oficiu serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor, de regulă la serviciul la care a fost întocmit actul de naștere al copilului, pentru a se face mențiunea corespunzătoare în registrele de stare civilă.

Recunoașterea prin testament poate îmbrăca orice formă a testamentului, precum: testamentul ordinar (care include testamentul olograf și autentic), testamentele privilegiate, testamentul sumelor și valorilor depozitate. Mărturisirea cuprinsă într-un testament poate fi valorificată pe calea acțiunii în constatarea recunoașterii de paternitate, inițiate de autorul recunoașterii.

Reamintim că, testamentul este un act juridic esențialmente revocabil, iar mărturisirea de filiație în general, chiar dacă a fost făcută prin testament, este irevocabilă, astfel, validitatea testamentului nu condiționează validitatea recunoașterii de filiație dacă sunt îndeplinite cerințele speciale ale mărturisirii de filiație.

Paternitatea astfel stabilită va fi înscrisă în actul de naștere al copilului prin mențiune, la cerere sau din oficiu.

Caracterele juridice ale recunoașterii de paternitate

Recunoașterea de paternitate este un act juridic cu caracter personal, întrucât dreptul de a recunoaște filiația aparține în mod exclusiv bărbatului care pretinde că este tatăl copilului și nu se transmite moștenitorilor.

285 A.V. Voicu, *op.cit.*, p. 107.

Recunoașterea se poate face însă și prin intermediul unui mandatar împuternicit de autorul recunoașterii, fiind nevoie în acest caz de procură specială și autentică.

Potrivit art. 417 NCC, minorul necăsătorit îl poate recunoaște singur pe copilul său, dacă la momentul recunoașterii are discernământ. Reprezentantul legal al tatălui incapabil nu poate face o mărturisire de filiație.

Recunoașterea de paternitate este un act juridic unilateral, efectele sale se produc indiferent dacă se acceptă sau nu de către beneficiarul recunoașterii. Recunoașterea trebuie să exprime voința internă, reală a autorului recunoașterii, făcută cu intenția de a produce efecte juridice. De asemenea, acestea este un act juridic pur și simplu, care nu poate fi afectat de modalități, adică trebuie să fie neviciată²⁸⁶.

Totodată, recunoașterea de paternitate are un caracter declarativ întrucât autorul își manifestă voința prin recunoașterea legăturii de filiație față de copil. Își produce efectele retroactiv din momentul nașterii sau, dacă privim drepturile copilului, încă de la conceperea acestuia.

Recunoașterea de paternitate are un caracter juridic irevocabil și este un act juridic solemn. Subliniem faptul că nu se mai poate reveni asupra acestuia, chiar dacă a fost făcut prin testament. Există însă posibilitatea ca filiația să fie contestată de către orice persoană interesată care consideră că nu corespunde adevărului.

Filiația față de tată prin recunoaștere este un act personal al tatălui, fiind opozabil *erga omnes*, ceea ce înseamnă că nu este opozabilă doar autorului și moștenitorilor săi, ci tuturor. De asemenea, voința de a recunoaște un copil trebuie să fie liberă, ceea ce determină caracterul facultativ al recunoașterii.

Filiația față de tată se poate stabili prin recunoaștere dacă se respectă următoarele reguli:

- poate fi recunoscut numai copilul din afara căsătoriei, fiind inclus în această categorie și copilul din căsătorie căruia i s-a tăgăduit paternitatea. Copilul din afara căsătoriei este acel copil care a fost conceput și născut în afara căsătoriei;
- poate fi recunoscut atât copilul născut, cât și cel doar conceput;
- poate fi recunoscut copilul decedat, dacă a lăsat descendenți firești;
- poate fi recunoscut atât copilul minor, cât și cel major;
- poate fi recunoscut și copilul care a fost deja recunoscut, în cazul în care autorul recunoașterii nu are cunoștință de prima recunoaștere. O astfel de recunoaștere este valabilă doar după înlăturarea recunoașterii anterioare. Ofițerul de stare civilă este îndreptățit să refuze o astfel de recunoaștere, atâta timp cât prima recunoaștere nu este înlăturată pe cale de contestație.

În urma recunoașterii de către tată a filiației sale față de copil, acesta din urmă va avea stabilită filiația paternă. Copilul va rămâne copil din afara căsătoriei, dar cu paternitatea stabilită retroactiv de la data nașterii sau, dacă privim drepturile copilului, de la data concepției sale.

Dacă recunoașterea are loc în momentul declarării nașterii, datele privind tatăl copilului se vor înscrie în rubricile corespunzătoare din cuprinsul actului de naștere ce se întocmește.

286 E. Florian, *op.cit.*, p. 213.

Dacă recunoașterea are loc la o altă dată ulterioară declarării nașterii, recunoașterea se înscrie prin mențiune pe marginea actului de naștere al copilului respectiv.

Contestarea recunoașterii de filiație

Contestarea recunoașterii de paternitate semnifică negarea acesteia pe calea unei acțiuni în justiție, care are drept obiect înlăturarea paternității stabilite pe baza recunoașterii care nu corespunde realității.

Potrivit dispozițiilor legale prevăzute de art. 420 alin. 1 NCC, contestarea recunoașterii de paternitate se poate face oricând și de către orice persoană dacă nu corespunde adevărului. Dreptul la acțiune este recunoscut oricărei persoane interesate.

Acțiunea se pornește împotriva autorului recunoașterii sau, în cazul în care acesta este decedat, împotriva moștenitorilor. Acțiunea poate fi pornită și împotriva copilului recunoscut, minor sau major ori a moștenitorilor lui. Acțiunea în contestația recunoașterii de paternitate este imprescriptibilă.

În fața instanței, proba filiației poate fi făcută prin orice mijloc de probă. Ca regulă generală, sarcina probei aparține aceluia care introduce acțiunea, adică reclamantului, însă, conform art. 420 alin. 2 din NCC, dacă recunoașterea este contestată de celălalt părinte, de copilul recunoscut sau de descendenții acestuia, dovada filiației este în sarcina autorului recunoașterii sau a moștenitorilor săi.

Admiterea acțiunii prin hotărâre judecătorească definitivă înlătură paternitatea stabilită prin acea recunoaștere în mod retroactiv.

Nulitatea recunoașterii filiației față de tată

Articolul 418 din NCC specifică cazurile în care recunoașterea de paternitate este lovită de nulitatea absolută și anume:

- a fost recunoscut un copil a cărui filiație, stabilită potrivit legii, nu a fost înlăturată.
- Cu toate acestea, dacă filiația anterioară a fost înlăturată prin hotărâre judecătorească, recunoașterea este valabilă;
- a fost făcută după decesul copilului, iar acesta nu a lăsat descendenți firești;
- a fost făcută în alte forme decât cele prevăzute de lege.

În lipsa unor indicații exprese asupra momentului invocării nulității absolute, se aplică prevederile articolului 1249 din NCC: „*dacă prin lege nu se prevede altfel, nulitatea absolută poate fi invocată oricând, fie pe cale de acțiune, fie pe cale de excepție*”.

Hotărârea de admitere a acțiunii are efect declarativ și este opozabilă *erga omnes*.

În ceea ce privește cazurile de nulitate relativă, potrivit art. 419 NCC, recunoașterea de paternitate este lovită de nulitate relativă dacă apar vicii de consimțământ, precum: eroare, dol sau violență.

Dreptul la acțiune se prescrie în termenul general de 3 ani care începe să curgă de la data încetării violenței ori, după caz, a descoperirii erorii sau dolului.

De asemenea, lipsa discernământului atrage după sine nulitatea relativă a recunoașterii. Pentru lipsa discernământului, termenul de prescripție curge din ziua când cel îndreptățit sau reprezentantul său legal a cunoscut cauza anulării.

Acțiunea pentru contestarea nulității recunoașterii de paternitate poate fi exercitată de orice persoană interesată, spre deosebire de acțiunea în anularea recunoașterii de paternitate, care poate fi intentată doar de către autorul recunoașterii. Acțiunea se introduce, după caz, împotriva autorului recunoașterii sau a copilului recunoscut. Sunt admisibile orice mijloace de probă prevăzute de lege.

Stabilirea paternității din afara căsătoriei prin hotărâre judecătorească

Legătura juridică față de tată poate fi stabilită, în subsidiar, prin hotărâre judecătorească atunci când tatăl din afara căsătoriei nu îl recunoaște pe copil, conform art. 424 NCC.

Subliniem încă o dată că nu se va putea stabili nicio nouă filiație față de copil, atâta timp cât o filiație anterioară, dacă este cazul, nu a fost înlăturată prin hotărâre judecătorească.

Acțiunea în stabilirea paternității din afara căsătoriei este o acțiune în reclamație de stare civilă.

Considerăm important menționarea faptului că, orice copil adoptat nu pierde dreptul de a-și stabili filiația firească. El intră în familia părintelui sau părinților adoptivi precum un copil firesc, dar în cazul încetării adopției, părinții firești ai copilului vor redobândi drepturile și îndatoririle părintești, afară de situația în care instanța de judecată va institui tutela sau o altă măsură de protecție a copilului.

Acțiunea în stabilirea paternității din afara căsătoriei aparține copilului și se pornește în numele lui de către mamă, chiar dacă aceasta este minoră sau de către reprezentantul lui legal. De asemenea, acțiunea poate fi pornită sau, după caz, continuată și de moștenitori, în cazul decesului copilului.

Așadar, titularul dreptului de acțiune este copilul, chiar dacă este minor sau major. Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani poate promova singur acțiunea, fără a avea nevoie de vreo încuviințare prealabilă, fiind vorba de un drept personal nepatrimonial.

Acțiunea în stabilirea paternității se îndreaptă asupra pretinsului tată sau, dacă acesta a decedat, împotriva moștenitorilor acestuia.

Potrivit art. 427 alin. 1 NCC, dreptul la acțiune este imprescriptibil în timpul vieții copilului, iar moștenitorii copilului vor putea porni acțiunea în termen de un an de la data decesului acestuia. În cazul în care copilul decedează după introducerea acțiunii, moștenitorii acestuia pot continua acțiunea în condițiile legii.

Odată introdusă acțiunea nu se poate renunța la drept și nici la judecata ei întrucât renunțarea este împotriva intereselor copilului, al cărui statut civil se cere a fi stabilit²⁸⁷.

Pentru stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei este nevoie să se dovedească următoarele: nașterea copilului, legăturile intime dintre pretinsul tată și mama copilului în

287 D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 294.

perioada timpului legal al concepției și faptul că, în urma acestor relații intime, a rezultat copilul. Aceste împrejurări se pot dovedi cu orice mijloace de probă admise de lege.

Un element important de noutate introdus de Noul Cod Civil are în vedere prezumția filiației față de pretinsul tată, reglementată în art. 426.

Astfel, dacă se dovedește faptul conviețuirii pretinsului tată cu mama în perioada legală de concepție a copilului, paternitatea se prezumă. Conviețuirea mamei cu pretinsul tată presupune traiul în comun, în aceeași locuință sau existența unor legături statornice, cu caracter continuu. Nu este necesară dovedirea relațiilor intime și a rezultatului acestora, ci pretinsul tată trebuie să dovedească că este exclus ca el să fi conceput copilul. În dovedirea conviețuirii în intervalul de timp legal al concepției copilului, sunt admisibile orice mijloace de probă.

Dacă faptul conviețuirii nu este invocat sau nu a putut fi dovedit, prezumția de paternitate nu își găsește aplicare, fapt care nu înlătură însă posibilitatea ca pretinsul tată să își poată stabili filiația față de copil pe baza altor probe, inclusiv a celor științifice.

Prezumția de filiație prevăzută în art. 426 alin. 1 NCC nu trebuie confundată cu prezumția de paternitate a copilului din căsătorie instituită de art. 414 alin. 1 NCC.

Prezumția de paternitate a copilului din afara căsătoriei este un mijloc de probă a filiației, bazat pe dovada conviețuirii mamei cu pretinsul tată, iar prezumția de paternitate a copilului din căsătorie este singurul mod de stabilire a filiației ce operează de plin drept și nu poate fi înlăturată decât prin hotărâre judecătorească definitivă.

În cazul admiterii de către instanță a cererii, copilul va dobândi calitatea de copil din afara căsătoriei, dar cu filiația față de tată legal stabilită.

Hotărârea rămasă definitivă se va comunica serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor de la locul înregistrării nașterii, pentru a se face modificarea actului de stare civilă al copilului.

Secțiunea a VIII-a

Reglementările Noului Cod Civil în materia filiației

Pentru toate categoriile de acțiuni referitoare la filiație, Noul Cod civil stabilește o serie de dispoziții procedurale aplicabile în mod general, cuprinse în art. 435–440:

- părinții vor fi citați în toate cauzele referitoare la filiație, chiar și când nu au calitatea de reclamant sau pârât;
- copilul va fi citat în toate cauzele referitoare la filiație, chiar și când nu are calitatea de reclamant sau pârât;
- în acțiunile privitoare la filiație nu se poate renunța la drept;
- în acțiunile privitoare la filiație nu se poate renunța la judecată atunci când acțiunea este introdusă în numele unui copil sau al unei persoane puse sub interdicție judecătorească, ori este formulată de copilul minor singur, potrivit legii;

- prin hotărârea pronunțată, în caz de admitere a acțiunii, instanța va dispune obligatoriu cu privire la:
 - numele copilului;
 - exercitarea autorității părintești;
 - obligația de întreținere a părinților față de copil.

După caz, instanța poate stabili și modul în care copilul păstrează legături personale cu acela care l-a crescut.

- în cazul în care acțiunea privitoare la filiație vizează o moștenire vacantă, acțiunea poate fi introdusă împotriva comunei, orașului sau municipiului de la locul deschiderii succesiunii; citarea în proces a renunțătorilor, dacă ei există, este obligatorie;
- în cazul infracțiunilor a căror calificare presupune existența unui raport de filiație care nu este legal stabilit, hotărârea penală nu poate fi pronunțată înainte de rămânerea definitivă a hotărârii civile privitoare la raportul de filiație.

SITUAȚIA LEGALĂ A COPILULUI

Secțiunea I

Noțiune. Reglementare. Principii

Prin situația legală a copilului se înțelege ansamblul de efecte juridice ale filiației, conștând în: ocrotirea părintească, numele, domiciliul și locuința copilului, dreptul său la întreținere, la pensia de urmaș, vocația succesorală față de părinți și față de celelalte rude ale sale etc.²⁸⁸

Aspecte ce țin de situația legală a copilului sunt reglementate prin art. 448–450 NCC. Mai precis, art. 448 enunță unul dintre principiile fundamentale care guvernează situația legală a copilului, respectiv principiul asimilării copilului din căsătorie cu cel din afara căsătoriei, art. 449 reglementează numele copilului din căsătorie, iar art. 450, numele copilului din afara căsătoriei.

Deși, așa cum am menționat mai sus, situația legală a copilului vizează și alte aspecte în afară de cele reglementate în secțiunea a 3-a din Cartea a II-a – Despre familie, Titlul III – Rudenia, Capitolul II – Filiație, acestea sunt reglementate distinct în alte secțiuni ale Noului Cod Civil și chiar de alte ramuri de drept.

Principiile ce guvernează situația legală a copilului sunt următoarele:

- principiul asimilării depline a situației copilului din afara căsătoriei cu situația copilului din căsătorie;
- principiul egalității părinților în exercitarea ocrotirii părintești, cunoscut și ca principiul coparentalității;
- principiul exercitării autorității părintești numai în interesul superior al copilului;
- principiul codeciziei în tot ceea ce privește copilul;
- principiul independenței patrimoniale dintre părinți și copii.

Având în vedere că aceste principii sunt și principiile fundamentale care guvernează exercitarea autorității părintești, le vom dezvolta într-o secțiune dedicată aspectelor ce țin de autoritatea părintească, drepturile și îndatoririle părintești.

²⁸⁸ A se vedea M. Banciu, A.A. Banciu, *Dreptul familiei conform noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 166; I. Albu, *Dreptul...*, pp. 260–263.

Egalitatea în drepturi a copiilor

Acest principiu al egalității de tratament juridic este enunțat de art. 448 NCC. Potrivit acestui text de lege „*copilul din afara căsătoriei a cărui filiație a fost stabilită potrivit legii are, față de fiecare părinte și rudele acestuia, aceeași situație ca și aceea a unui copil din căsătorie*”.

La baza acestui principiu stă un alt principiu general și anume cel al egalității în drepturi a tuturor copiilor, nefăcându-se distincție între copiii din căsătorie, din afara căsătoriei, sau copiii adoptați, între copiii născuți prin concepțiune naturală sau medical asistată. Altfel spus, toți copiii beneficiază de aceleași drepturi și îndatoriri în relația cu fiecare dintre părinți, precum și cu rudele acestora.

Secțiunea a II-a

Numele copilului

II.1. Numele copilului din căsătorie

Numele pe care îl va lua copilul din căsătorie este reglementat de art. 449 NCC. Acest text de lege distinge între două situații.

Prima situație are în vedere stabilirea numelui copilului când părinții copilului au nume comun. În această situație, copilul va purta în mod obligatoriu acest nume.

Cea de a doua situație poate ridica unele probleme deoarece părinții nu au nume de familie comun. Prin urmare, copilul va purta numele unuia dintre părinții săi sau numele ambilor părinți reunite.

Reamintim că Noul Cod Civil oferă posibilitatea soților de a-și păstra numele lor de dinaintea căsătoriei, să ia numele oricărui dintre ei sau numele lor reunite, sau un soț poate să își păstreze numele dinaintea căsătoriei, iar celălalt să poarte numele lor reunite.

Alegerea numelui în cea de a doua situație se face ca urmare a acordului părinților și se declară, odată cu nașterea copilului, la serviciul de stare civilă.

În cazul în care părinții nu cad de acord cu privire la numele ce îl va purta copilul lor, atunci acest aspect va fi stabilit de instanța de tutelă care va comunica hotărârea rămasă definitivă la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor unde a fost înregistrată nașterea. Evident, instanța de tutelă va putea decide între opțiunea de a stabili numele copilului ca fiind numele unuia ori altuia dintre părinți, sau cea a reunirii numelui părinților.

Subliniem faptul că situații precum: schimbarea numelui părinților, tăgăduirea sau contestarea paternității, adopția copilului, desfacerea sau desființarea adopției, duc la schimbarea numelui copilului.

Totodată, dorim să subliniem faptul că în mod clar art. 449 se referă doar la numele copilului și nu și la prenumele acestuia, deși în temeiul art. 1 din Ordonanța Guvernului nr. 41/2003, numele cuprinde, atât numele de familie, cât și prenumele.

În ceea ce privește stabilirea prenumelui copilului din căsătorie, sunt aplicabile regulile enunțate de art. 84 NCC precum și dispozițiile Legii nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă.

Potrivit art. 84 alin. 2 NCC, prenumele se stabilește la data înregistrării nașterii, pe baza declarației de naștere. Potrivit art. 16 din Legea nr. 119/1996, obligația de a face declarația de naștere este stabilită în sarcina părinților copilului. Doar în situația în care părinții din diferite motive nu pot face această declarație, obligația incumbă medicului, persoanelor care au fost de față la naștere, asistentului social sau, după caz, persoanei cu atribuții de asistență socială din unitatea sanitară în care a avut loc nașterea sau oricărei persoane care a luat la cunoștință despre nașterea copilului. Totuși, considerăm că și în situația aceasta, persoanele care vor face declarația de naștere vor avea în vedere prenumele stabilit de către părinți.

Părinții vor putea alege orice prenume pentru copilul lor. Totuși, art. 15 alin. 2 din Legea nr. 119/1996 stabilește că ofițerul de stare civilă este obligat să refuze motivat înregistrarea prenumelor formate din cuvinte indecente, ridicole sau alte asemenea, de natură a afecta ordinea publică și bunele moravuri sau interesele copilului, după caz. Refuzul ofițerului de stare civilă va fi comunicat și în scris declarantului.

II.2. Numele copilului din afara căsătoriei

Având în vedere dispozițiile art. 450 NCC, stabilirea numelui copilului din afara căsătoriei se face distinct în funcție de următoarele situații:

- Dacă filiația a fost stabilită mai întâi numai față de unul dintre părinți, copilul va dobândi numele de familie al acelui părinte; de regulă, numele copilului va fi în acest caz numele mamei, întrucât maternitatea rezultă din faptul nașterii.
- Dacă filiația a fost stabilită ulterior și față de celălalt părinte, copilul va putea păstra numele părintelui față de care i-a fost stabilită mai întâi filiația, va putea lua numele de familie al părintelui față de care și-a stabilit filiația ulterior sau numele reunite ale părinților.

Se poate observa că această situație este guvernată de principiul egalității în drepturi între copilul din afara căsătoriei și copilul din căsătorie, întrucât stabilirea numelui urmează aceleași reguli. Ca și în cazul stabilirii numelui copilului din căsătorie, înțelegerea părinților cu privire la numele copilului din afara căsătoriei va fi declarată la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor la care a fost înregistrată cererea. În caz de neînțelegere între părinți, competență a decide numele copilului va fi instanța de tutelă.

- Dacă filiația a fost stabilită concomitent față de ambii părinți – prin faptul nașterii față de mamă și prin recunoaștere sub forma declarației la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor făcută odată cu înregistrarea nașterii copilului față de tată – se vor aplica dispozițiile art. 449 alin. 2 și 3 NCC, dispoziții aplicabile în cazul stabilirii numelui copilului din căsătorie.

Există situații în care copilul va dobândi numele de familie al mamei sale, spre exemplu: situația în care este admisă acțiunea în tăgăduirea paternității, iar copilul din căsătorie

devine din afara căsătorie, sau situația în care este admisă acțiunea în contestare de paternitate când copilul aparent din căsătorie devine din afara căsătoriei.

Totodată, trebuie precizat că, în conformitate cu dispozițiile art. 438 alin. 1 NCC, în toate cauzele referitoare la filiație, prin hotărârea de admitere a acțiunii instanța este obligată să se pronunțe și cu privire la stabilirea numelui copilului, exercitarea autorității părintești și obligația părinților de a-și întreține copilul, chiar dacă părțile nu au solicitat expres acest lucru.

II.3. Numele copilului născut din părinți necunoscuți

În conformitate cu dispozițiile art. 84 alin. 3 NCC și ale art. 19, art. 20 și art. 21 din Legea nr. 119/1996, numele de familie și prenumele copilului găsit, născut din părinți necunoscuți, precum și cele ale copilului care este părăsit de către mamă în spital, iar identitatea acestuia nu a fost stabilită în termen de 30 de zile, se stabilesc prin dispoziția primarului comunei, orașului, municipiului sau al sectorului municipiului București în a cărui rază teritorială a fost găsit copilul ori, după caz, s-a constatat părăsirea lui, în condițiile legii speciale.

Secțiunea a III-a

Domiciliul copilului

Alte două aspecte ce țin de situația legală a copilului și au o importanță majoră sunt: domiciliul copilului și cetățenia copilului.

Domiciliul legal al copilului, adică acel domiciliu stabilit de lege pentru anumite categorii de persoane, în speță pentru copilul ce nu a dobândit capacitatea deplină de exercițiu în condițiile prevăzute de lege, este reglementat de art. 92 NCC.

Menționăm că trăsăturile domiciliului legal sunt următoarele:

- este stabilit de lege;
- are semnificația unei măsuri de ocrotire a anumitor categorii de persoane fizice – copilul minor, interzisul judecătoresc, persoana dispărută asupra bunurilor căreia s-a înstituit curatela, dar numai în acele cazuri în care curatorul este în drept să o reprezinte, persoanele chemate să culeagă o moștenire, dacă a fost numit un custode sau un curator pentru administrarea bunurilor succesoriale etc.;
- și în cele din urmă, domiciliul legal coincide cu domiciliul de drept comun al persoanei care exercită ocrotirea.

În conformitate cu dispozițiile art. 92 NCC alin. 1, regula în cazul domiciliului copilului minor, care nu a dobândit capacitate deplină de exercițiu, în condițiile prevăzute de lege, este că acesta va avea domiciliul la părinții săi sau la acela dintre părinți la care locuiește în mod statornic.

Alin. 2 al art. 92 NCC reglementează acea situație în care părinții au domiciliu separat și nu ajung la o înțelegere cu privire la domiciliul copilului minor. Competența a soluționa această problemă va fi instanța de tutelă care, după ascultarea părinților precum și a minorului, dacă acesta a împlinit vârsta de zece ani, și ținând cont de principiul interesului superior al copilului, va decide la care dintre părinți va fi stabilit domiciliul minorului.

Cât privește domiciliul copilului până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, acesta va fi cel al părintelui la care minorul locuiește în mod statornic.

Există unele situații speciale în care domiciliul copilului poate fi stabilit la bunici, la alte rude ori persoane de încredere, cu consimțământul acestora, sau chiar la o instituție de ocrotire. Aceste situații apar deseori în cazul desfacerii căsătoriei părinților copiilor, când instanța competentă, fiind obligată să se pronunțe și cu privire la domiciliul copilului, decide că este în interesul acestuia să aibă domiciliul la una dintre persoanele enumerate mai sus.

În cele din urmă, prin alin. 4 al art. 92 NCC este reglementat domiciliul copilului care este ocrotit de un singur părinte sau de tutore.

În primul caz, atunci când instanța competentă va decide că este în interesul copilului ca autoritatea părintească să fie exercitată de un singur părinte, domiciliul minorului va fi la acel părinte.

În cel de al doilea caz, domiciliul copilului va fi la tutore. Potrivit art. 110 NCC, cazurile în care se instituie tutela minorului sunt următoarele: *atunci când ambii părinți sunt, după caz, decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau li s-a aplicat pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție judecătorească, dispăruți sau declarați judecătorește morți, precum și în cazul în care, la încetarea adopției, instanța hotărăște că este în interesul minorului instituirea unei tutele.*

Pe lângă situațiile excepționale enumerate anterior, art. 93 NCC are în vedere și cazul special în care copilul lipsit temporar sau definitiv de ocrotirea părinților săi este supus unor măsuri de protecție specială. Domiciliul copilului va fi stabilit în acest caz la instituția, familia sau la persoanele cărora minorul le-a fost dat în plasament.

Secțiunea a IV-a

Cetățenia copilului

Acest aspect al situației legale a copilului este reglementată de Legea nr. 21/1991 a cetățeniei române (denumită în continuare Legea nr. 21/1991)²⁸⁹.

Potrivit art. 4 din Legea nr. 21/1991, cetățenia română se poate dobândi prin naștere, adopție și acordare la cerere.

²⁸⁹ Lege nr. 21/1991 a cetățeniei române, republicată în Monitorul Oficial, nr. 576 din 13 august 2010.

Art. 5 din Legea nr. 21/1991 reglementează situația dobândirii cetățeniei române prin naștere. Astfel, acei copii care sunt născuți pe teritoriul României, din părinți cetățeni români, sunt cetățeni români.

Totodată, vor fi tot cetățeni români și acei copii care s-au născut pe teritoriul României, chiar dacă numai unul din părinți este cetățean român, acei copii care s-au născut în străinătate și ambii părinți sau numai unul dintre ei are cetățenie română, precum și copiii găsiți pe teritoriul statului roman. În acest ultim caz, copilul găsit pe teritoriul României este considerat cetățean român, până la proba contrarie, dacă niciunul dintre părinți nu este cunoscut.

În ceea ce privește dobândirea cetățeniei române de către copil prin adopție, amintim că art. 6 din Legea nr. 21/1991 stipulează că cetățenia română se dobândește de către copilul cetățean străin sau fără cetățenie prin adopție, dacă adoptatorii sunt cetățeni români.

În cazul în care numai unul dintre adoptatori este cetățean român, cetățenia adoptatului minor va fi hotărâtă, de comun acord, de către adoptatori.

În situația în care adoptatorii nu cad de acord, instanța judecătorească competentă să încuviințeze adopția va decide asupra cetățeniei minorului, ținând seama de interesele acestuia. În cazul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani este necesar consimțământul acestuia.

În cele din urmă, dacă adopția se face de către o singură persoană, iar aceasta este cetățean român, minorul dobândește cetățenia adoptatorului.

Art. 7 din Legea nr. 21/1991 prevede consecința juridică ce intervine în cazul declarării nulității sau anulării adopției. Prin urmare, copilul care nu a împlinit vârsta de 18 ani este considerat că nu a fost niciodată cetățean român, dacă domiciliază în străinătate sau dacă părăsește țara pentru a domicilia în străinătate. Pierderea cetățeniei române intervine și în cazul desfacerii adopției copilului care nu a împlinit vârsta de 18 ani.

Ultimul mod de dobândire a cetățeniei române, respectiv prin cerere, este reglementat de art. 9 din Legea nr. 21/1991. Potrivit acestui text de lege, copilul născut din părinți cetățeni străini sau fără cetățenie și care nu a împlinit vârsta de 18 ani și care domiciliază, la data cererii, pe teritoriul României, dobândește cetățenia română odată cu părinții săi.

Dacă doar unul dintre părinții copilului dobândește cetățenia română, atunci aceștia vor hotărî, de comun acord, cu privire la cetățenia copilului. În caz de neînțelegere, instanța competentă va stabili cetățenia copilului ținând cont de interesele acestuia. Este necesar consimțământul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani.

Referitor la data dobândirii cetățeniei române de către copil, acesta o va dobândi la aceeași dată cu părintele său.

AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ

Secțiunea I

Noțiune. Reglementare

Autoritatea părintească este principala formă de ocrotire a minorului, iar în conformitate cu dispozițiile art. 483 alin. 1 NCC, aceasta reprezintă ansamblul de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în mod egal ambilor părinți. Ansamblul de drepturi și îndatoriri ale părinților există în egală măsură indiferent dacă copilul este din căsătorie, din afara căsătoriei sau este adoptat.

Mai mult, alin. 2 al art. 483 NCC stipulează faptul că părinții trebuie să exercite autoritatea părintească numai în interesul superior al copilului, cu respectul datorat persoanei acestuia, implicându-l pe copil la toate deciziile care îl privesc, bineînțeles ținându-se cont de vârsta și de gradul său de maturitate.

Alin. 3 al art. 483 NCC stabilește că ambii părinți vor răspunde pentru creșterea copiilor lor minori. În acest context, trebuie subliniat faptul că instanța de tutelă, procurorul precum și direcția generală pentru protecția drepturilor copilului au competența de a verifica, de a controla modul în care este exercitată autoritatea părintească.

Sanțiunea care intervine în cazul în care exercitarea autorității părintești nu se face în interesul superior al copilului este decăderea din drepturile părintești.

Autoritatea părintească este reglementată în Titlul IV – Autoritatea părintească din Cartea a II-a – Despre familie, de art. 483–512 NCC după cum urmează: dispoziții generale — art. 483–486, drepturile și îndatoririle părintești — 487–502, exercitarea autorității părintești — 503–507, decăderea din drepturile părintești — 508–512.

În această secțiune, trebuie menționate și cele două reguli care într-o formă sau alta, caracterizează autoritatea părintească, îndatorirea copilului de a-și respecta părinții, respectiv modul de soluționare a neînțelegerilor dintre părinți.

Cu titlu de noutate, Noul Cod Civil stabilește prin art. 485 NCC îndatorirea copilului de a-și respecta părinții. Textul de lege face referire la copil „indiferent de vârsta sa”, fapt ce ne face să credem că legiuitorul a avut în vedere înțelesul *lato sensu* a termenului copil, adică descendent de gradul unu, indiferent de vârsta și de capacitatea lui de exercițiu²⁹⁰.

290 T. Bodoașcă, A. Drăghici, I. Puie, *Dreptul familiei*, p. 502.

Caracterul juridic al acestei îndatoriri stabilite în seama copilului rezultă din efectele juridice. Cu titlu de exemplu, încălcarea, cu o anumită gravitate, a acestei îndatoriri, în cazul obligației de întreținere, poate îndreptăți refuzul părinților de a acorda întreținere sau poate duce la încetarea acordării acesteia²⁹¹.

În cele din urmă, art. 486 NCC stabilește că instanța de tutelă va fi competentă să soluționeze neînțelegerile existente între părinți cu privire la exercițiul drepturilor sau la îndeplinirea îndatoririlor părintești. În vederea soluționării acestor neînțelegeri, instanța de tutelă îi va asculta atât pe părinți cât și pe minorul care a împlinit vârsta de 10 ani, și va ține cont de concluziile raportului referitor la ancheta psiho-socială.

Secțiunea a II-a

Condițiile exercitării autorității părintești și durata

Exercitarea autorității părintești presupune îndeplinirea cumulativă a două condiții, respectiv părintele să aibă capacitate deplină de exercițiu și să-și poată manifesta voința, iar cel asupra căruia este exercitată autoritatea părintească să fie un copil, adică o persoană care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nici nu a dobândit capacitate deplină de exercițiu.

Potrivit art. 484 NCC, autoritatea părintească se va exercita până la data la care copilul va dobândi capacitate deplină de exercițiu.

Revenind la cele două condiții enunțate, se impun unele precizări. Astfel, prin derogare de la regula capacității depline de exercițiu a părintelui, părintele minor care a împlinit vârsta de 14 ani va putea exercita toate drepturile și îndatoririle părintești față de persoana copilului său, însă nu va putea exercita acele drepturi și îndatoriri privitoare la bunurile copilului, acestea aparținând tutorelui sau unei alte persoane.

Așa cum am precizat, autoritatea părintească se va stinge la data la care minorul va împlini 18 ani. Cu toate acestea, autoritatea părintească se va stinge și în cazul în care minorul de 16 ani, în baza unor motive temeinice, dobândește capacitate de exercițiu anticipată sau în cazul minorului care se căsătorește, acesta dobândind capacitate deplină de exercițiu.

Desfacerea căsătoriei minorului, constatarea nulității sau anularea acesteia nu va duce la reactivarea autorității părintești întrucât minorul nu își va pierde capacitatea deplină de exercițiu dobândită.

Prin excepție, în cazul nulității căsătoriei, dacă se va dovedi că minorul a fost de rea-credință la data încheierii căsătoriei, autoritatea părintească se va reactiva deoarece minorul va pierde capacitatea deplină de exercițiu dobândită cu ocazia căsătoriei până la data împlinirii vârstei de 18 ani sau până la încheierea unei noi căsătorii.

291 Fl.A. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole*, p. 53.

Principiile generale ale autorității părintești

Principiile care guvernează autoritatea părintească sunt prevăzute în Codul Civil și în Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului (denumită în continuare Legea nr. 272/2004).

Principiile consacrate de Noul Cod Civil sunt următoarele:

- principiul asimilării depline a condiției juridice a copilului din afara căsătoriei cu aceea a copilului din căsătorie, și a condiției juridice a copilului adoptat cu aceea a copilului firesc;
- principiul egalității părinților în privința drepturilor și îndatoririlor față de copil sau, altfel spus, principiul coparentalității;
- principiul exercitării autorității părintești numai în interesul superior al copilului;
- principiul respectării persoanei copilului;
- principiul codeciziei în tot ceea ce privește copilul;
- principiul independenței patrimoniale dintre părinți și copii.

În ceea ce privește principiile consacrate de Legea nr. 272/2004, acestea privesc respectarea și garantarea drepturilor copilului, în general, nu numai în raport de părinții săi, și sunt următoarele²⁹²:

- principiul respectării și promovării cu prioritate a interesului superior al copilului;
- principiul egalității șanselor și nediscriminării;
- principiul responsabilizării părinților cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești;
- principiul primordialității responsabilității părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor copilului;
- principiul descentralizării serviciilor de protecție a copilului, intervenția multisectorială și parteneriatul dintre instituțiile publice și organismele private autorizate;
- principiul asigurării unei îngrijiri individualizate și personalizate pentru fiecare copil;
- principiul respectării demnității copilului;
- principiul ascultării opiniei copilului și luării în considerare a acesteia, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate;
- principiul asigurării stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educarea copilului, ținând cont de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, în cazul luării unei măsuri de protecție;
- principiul celerității în luarea oricărei decizii cu privire la copil;
- principiul asigurării protecției copilului împotriva abuzului și exploatării;
- principiul interpretării fiecărei norme juridice referitoare la drepturile copilului în coralație cu ansamblul reglementărilor din această materie.

292 A se vedea D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, p. 368–369.

Revenind la principiile consacrate de Noul Cod Civil, se impun unele precizări. Referitor la principiul asimilării depline a condiției juridice a copilului din afara căsătoriei cu aceea a copilului din căsătorie și a condiției juridice a copilului adoptat cu aceea a copilului firesc, principiu enunțat de art. 260 NCC și reafirmat de art. 448, respectiv de art. 471 NCC, trebuie reținut faptul că toți copiii sunt egali, iar părinții au aceleași drepturi și îndatoriri față de copilul lor.

Un alt principiu de o importanță majoră este principiul coparentalității. Conform acestui principiu, autoritatea părintească aparține în mod egal ambilor părinți. Prin urmare, autoritatea părintească se va exercita împreună și în mod egal de către părinți, iar răspunderea privind modul de exercitare a ocrotirii părintești aparține amândurora.

Fundamentul acestui principiu se regăsește în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, fiind promovată ideea că este în interesul superior al copilului ca autoritatea părintească să fie exercitată de ambii părinți. Mai mult, acest principiu se regăsește și în Legea nr. 272/2004, art. 9 stipulând că orice copil are dreptul de a crește alături de părinții săi.

Există totuși unele excepții de la acest principiu. Astfel, autoritatea părintească va aparține unui singur părinte atunci când celălalt părinte este decedat, declarat mort prin hotărâre judecătorească, pus sub interdicție, decăzut din exercițiul drepturilor părintești sau aflat în neputința de a-și exprima voința.

Totodată, autoritatea părintească poate fi atribuită unui singur părinte și în cazul desfacerii căsătoriei, atunci când instanța prin hotărâre judecătorească decide astfel, în cazul stabilirii filiației sau chiar în cazul în care părinții cad de acord cu privire la împărțirea autorității părintești, iar această învoială este încuviințată de instanța de tutelă.

Următorul principiu este un principiu fundamental care guvernează autoritatea părintească. Mai mult, principiul interesului superior al copilului are un câmp de aplicare extins, întrucât nu vizează numai relațiile dintre părinți și copii, ci și orice reglementări în domeniul respectării și promovării drepturilor copilului, orice act juridic emis ori, după caz, încheiat în acest domeniu, drepturile și obligațiile ce revin altor reprezentanți legali ai copilului, precum și oricăror persoane cărora acesta le-a fost plasat în mod legal, demersurile și deciziile referitoare la copii, întreprinse de autoritățile publice și de organisme private autorizate, precum și cauzele soluționate de instanțele judecătorești²⁹³.

Legiuitorul nu stabilește concret care este conținutul noțiunii „interesul superior al minorului”, însă se poate afirma că acest interes superior al copilului are în vedere toate drepturile copilului.

Totodată, respectarea acestui principiu implică exercitarea autorității părintești într-un mod adecvat, astfel încât părinții să-și crească copilul într-un mod armonios, având grijă de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia.

Nu în ultimul rând, în conformitate cu prevederile Convenției ONU privind drepturile copilului, părinții trebuie să creeze acel mediu familial, acea „atmosferă de fericire, dragoste

293 A se vedea D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 368.

și înțelegere”, care să ducă la „dezvoltarea plenară și armonioasă a personalității copilului”, pregătindu-l „să trăiască independent în societate”.

În strânsă corelație cu principiul interesului superior al copilului, este și principiul co-deciziei în tot ceea ce privește copilul cu o componentă importantă ce vizează comunicarea și implicarea copilului. Acest principiu rezultă din regula exercitării autorității părintești de către ambii părinți.

Mai mult, părinții, pe lângă datoria lor de a decide împreună în tot ceea ce privește copilul, au și datoria de a se consulta cu acesta. În acest sens, Legea nr. 242/2004 prin art. 6 stabilește că respectarea și garantarea drepturilor copilului implică „*ascultarea opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate*”.

În concluzie, părinții au îndatorirea de a se consulta și a-și asculta copilul în toate chestiunile ce îl privesc, bineînțeles, prezentându-i faptele pe înțelesul acestuia și ținând cont de părerea sa prin prisma vârstei, a gradului de dezvoltare, a educației etc.

În cele din urmă, principiul independenței patrimoniale dintre părinți și copii, prevăzut de dispozițiile art. 500–501 NCC, stabilește că părintele nu are niciun drept asupra bunurilor copilului și nici copilul asupra bunurilor părintelui, în afară de dreptul la moștenire și la întreținere. În ceea ce privește bunurile copilului minor, părinții au numai dreptul și îndatorirea de a le administra, precum și de a-l reprezenta pe minor în actele juridice civile, ori, după caz, de a le încuviința.

Secțiunea a IV-a

Drepturile și îndatoririle părintești

Autoritatea părintească cuprinde drepturile și îndatoririle pe care le au părinții față de copilul lor. Exercitarea autorității părintești privește atât persoana copilului, cât și bunurile acestuia.

Distincția dintre latura personală ce vizează ocrotirea persoanei copilului și latura patrimonială ce vizează administrarea bunurilor și reprezentarea minorului sub 14 ani în actele juridice, respectiv încuviințarea actelor juridice ale minorului ce are capacitate de exercițiu restrânsă, prezintă relevanță în special în cazul excepțional al delegării exercițiului autorității părintești către o altă persoană.

Astfel, potrivit art. 399 NCC, prin excepția de la regula generală potrivit căruia autoritatea părintească se exercită de către ambii părinți, instanța de tutelă poate hotărî plasamentul copilului la o rudă sau la altă familie ori persoană, ori la o instituție de ocrotire. În acest caz, persoana fizică sau juridică, după caz, la care este decis plasamentul copilului, va exercita doar drepturile și îndatoririle care revin părinților cu privire la persoana copilului.

Cât privește drepturile și îndatoririle privitoare la bunurile copilului, instanța de tutelă va decide dacă acestea se vor exercita de părinți în comun sau de către unul dintre ei.

O altă situație în care drepturile și îndatoririle părintești sunt exercitate în funcție de distincția dintre cele două segmente are în vedere prevederile art. 490 NCC. Potrivit acestui text de lege, părintele copilului minor, care a împlinit 14 ani, exercită numai drepturile și îndatoririle părintești privitoare la copilul său, drepturile și îndatoririle privitoare la bunurile copilului fiind exercitate de tutore sau de către o altă persoană. Această situație este temporară, menținându-se până la momentul dobândirii capacității depline de exercițiu de către părintele copilului.

IV.1. Drepturile și îndatoririle părintești referitoare la persoana copilului

Drepturile și îndatoririle părintești sunt redate de art. 487 NCC potrivit căruia „*părinții au dreptul și îndatorirea de a crește copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, însușirilor și nevoilor copilului; ei sunt datori să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia.*”

Corelând acest text de lege cu alte prevederi legale, părinții au următoarele drepturi și îndatoriri cu privire la persoana minorului²⁹⁴:

- dreptul de a-și crește personal copilul;
- dreptul și îndatorirea de a îngriji de sănătatea și dezvoltarea fizică, psihică și intelectuală a copiilor lor minori;
- dreptul și îndatorirea de a-și educa copiii potrivit propriilor lor convingeri;
- dreptul și îndatorirea de a îngriji de învățătura și pregătirea profesională a copiilor potrivit însușirilor și nevoilor acestora;
- dreptul și îndatorirea părinților de a da copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia;
- dreptul și îndatorirea de a cere oricând instanței de tutelă înapoierea copilului de la orice persoană care îl ține fără drept;
- dreptul și îndatorirea de supraveghere a copilului minor;
- dreptul de a consimți la adopția copilului sau de a cere nulitatea adopției;
- dreptul de a cere modificarea măsurilor luate cu privire la drepturile și obligațiile personale și patrimoniale între părinții a căror căsătorie a fost desfăcută ori desființată și copiii lor minori;
- dreptul de a încuviința căsătoria copilului de 16 ani;
- dreptul și îndatorirea de a acorda întreținere copilului;
- dreptul și îndatorirea de a stabili locuința copilului;
- dreptul și îndatorirea de a aplica copilului anumite măsuri disciplinare, cu respectarea demnității lui;

294 A se vedea M. Banciu, A.A. Banciu, *op.cit.*, p. 195.

- dreptul părinților de a alege prenumele copilului și, când este cazul, numele de familie, în condițiile legii.

Pentru a avea o imagine cât mai clară asupra drepturilor și îndatoririlor părintești față de persoana copilului, vom analiza în cele ce urmează acele drepturi și îndatoriri pe care le considerăm ca fiind de o importanță majoră în exercitarea autorității părintești.

IV.1.1. Dreptul și îndatorirea părinților de a crește copilul

Acest drept al părinților este în strânsă corelație cu dreptul copilului de a fi crescut, îngrijit și educat de către părinții săi, drept ce este prevăzut atât în Noul Cod Civil, cât și în Legea nr. 272/2004.

Având în vedere dispozițiile art. 487 NCC²⁹⁵, părinții trebuie să-și crească copiii ținând cont de o serie de aspecte, precum: sănătatea copilului și dezvoltarea sa fizică, psihică și intelectuală, educația, învățătura și pregătirea profesională. Părinții trebuie să vină mereu în ajutorul copilului, sfătuindu-l și orientându-l.

În plus, în conformitate cu prevederile art. 488 alin. 2 NCC, părinții sunt obligați:

- să coopereze cu copilul și să îi respecte viața intimă, privată și demnitatea;
- să prezinte și să permită informarea și lămurirea copilului despre actele și faptele care l-ar putea afecta și să ia în considerare opinia acestuia;
- să ia toate măsurile necesare pentru protejarea și realizarea drepturilor copilului;
- să coopereze cu persoanele fizice și persoanele juridice cu atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului.

Se observă că dreptul și îndatorirea părinților de a-și crește copilul are o sferă largă de întindere pornind de la obligația părinților de a se îngriji de sănătatea copilului, ducându-l pe acesta la controale medicale periodice, aspect reglementat și de art. 46 alin. 4 din Legea nr. 272/2004 care prevede că *„părinții sunt obligați să apeleze la serviciile de asistență medicală astfel încât copilul să se bucure de cea mai bună stare de sănătate pe care o poate atinge și să fie prevenite situațiile care pun în pericol viața, creșterea și dezvoltarea sa”*.

Referitor la acest ultim aspect, trebuie menționat că părinții au dreptul de a alege felul învățăturii care urmează să fie dată copiilor lor și au îndatorirea de a face toate demersurile necesare pentru ca aceștia să beneficieze de educația aleasă, spre exemplu părinții au îndatorirea de a-și înscrie copiii la școală și de a se asigura că aceștia frecventează în mod curent cursurile școlare.

295 A se vedea art. 487 NCC: *„Părinții au dreptul și îndatorirea de a crește copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, însușirilor și nevoilor copilului; ci sunt datori să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia.”*

În același sens, potrivit art. 491 NCC, părinții își îndrumă copilul, potrivit propriilor convingeri, în alegerea unei religii. Acest drept este totuși limitat, întrucât părinții nu pot să-și oblige copilul să adere la o anumită religie sau la un anumit cult religios. De asemenea, părinții trebuie să țină cont de opinia, vârsta și de gradul de maturitate ale copilului atunci când aleg să îl îndrume spre o anumită religie. Dispozițiile art. 491 NCC sunt în conformitate cu dispozițiile art. 29 alin. 1 din Constituție care consacră libertatea credințelor religioase.

Mai mult, art. 30 din Legea nr. 272/2004²⁹⁶ stabilește că, deși părinții au dreptul să-l îndrume pe copil în alegerea unei religii, acest drept este limitat, întrucât și copilul are dreptul la libertate de gândire, de conștiință și de religie. Totodată, copilul care a împlinit vârsta de 14 ani are dreptul de a-și alege singur confesiunea.

Trebuie precizat că drepturile părinților de a alege învățătura copiilor lor nu sunt absolute. Astfel, art. 498 NCC prevede posibilitatea copilului care a împlinit vârsta de 14 ani de a cere părinților să își schimbe felul învățaturii sau al pregătirii profesionale ori locuința necesară desăvârșirii învățaturii ori pregătirii sale profesionale.

Mai mult, în cazul unui refuz din partea părinților, minorul are dreptul de a se adresa instanței de tutelă care va decide pe baza raportului întocmit de direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la domiciliul copilului sau în a cărei rază administrativ-teritorială a fost găsit copilul²⁹⁷. Ascultarea minorului este obligatorie.

Totodată, considerăm că autoritatea părinților asupra copilului nu trebuie să fie nelimitată. Într-adevăr, părinții sunt cei mai apti să-și crească copiii în condiții care să le asigure o dezvoltare fizică, mentală, spirituală, morală și socială armonioasă, însă, atunci când modul de creștere adoptat de către părinți contravine interesului superior al copilului, trebuie intervenit. În acest sens, în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 272/2004, este prevăzută posibilitatea scoaterii minorului din mediul familial al părinților, atunci când acesta s-ar

296 A se vedea art. 30 din Legea nr. 272/2004: „(1) Copilul are dreptul la libertate de gândire, de conștiință și de religie. (2) Părinții îndrumă copilul, potrivit propriilor convingeri, în alegerea unei religii, în condițiile legii, ținând seama de opinia, vârsta și de gradul de maturitate a acestuia, fără a-l putea obliga să adere la o anumită religie sau la un anumit cult religios. (3) Religia copilului care a împlinit 14 ani nu poate fi schimbată fără consimțământul acestuia; copilul care a împlinit vârsta de 16 ani are dreptul să își aleagă singur religia. (4) Atunci când copilul beneficiază de protecție specială, persoanelor în îngrijirea cărora se află le sunt interzise orice acțiuni menite să influențeze convingerile religioase ale copilului.”

297 A se vedea art. 139 din Legea nr. 272/2004: „În toate cauzele care privesc aplicarea prezentei legi, direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la domiciliul copilului sau în a cărei rază administrativ-teritorială a fost găsit copilul întocmește și prezintă instanței raportul referitor la copil, care va cuprinde date privind: (a) personalitatea, starea fizică și mentală a copilului; (b) antecedentele sociomedicale și educaționale ale copilului; (c) condițiile în care copilul a fost crescut și în care a trăit; (d) propuneri privind persoana, familia sau serviciul de tip rezidențial în care ar putea fi plasat copilul; (e) orice alte date referitoare la creșterea și educarea copilului, care pot servi soluționării cauzei.”

dovedi dăunător pentru sănătatea ori dezvoltarea fizică, morală și intelectuală a sa, fiind instituit plasamentul în regim de urgență.

În acest context, dorim să subliniem faptul că legiuitorul a ținut să reglementeze în mod expres limitele măsurilor disciplinare ce pot fi luate de părinți.

Prin urmare, potrivit art. 489 NCC, părinților le este interzis luarea unor măsuri disciplinare, precum și aplicarea unor pedepse fizice, de natură a afecta dezvoltarea fizică, psihică sau starea emoțională a copilului. Măsurile disciplinare luate de către părinți trebuie să respecte demnitatea copilului.

Spre exemplu, este acceptată dojenirea copilului sau limitarea de a desfășura diverse activități recreative, însă sunt interzise violențele fizice și verbale. Aplicarea unor măsuri disciplinare ce nu respectă limitele prevăzute de lege pot atrage sancțiuni de ordin penal.

Spre exemplu, art. 197 din Noul Cod Penal care reglementează infracțiunea de rele tratamente aplicate minorului, sancționează cu închisoarea de la 3 la 7 ani și interzicerea unor drepturi, fapta de a pune în primejdie gravă, prin măsuri sau tratamente de orice fel, dezvoltarea fizică, intelectuală sau morală a minorului, de către părinți sau de către orice persoană căreia minorul i-a fost încredințat spre creștere și educare.

Dreptul și îndatorirea părinților de a crește copilul este în strânsă corelație cu dreptul acestora de a stabili locuința minorului. Potrivit art. 496 alin. 1 NCC, copilul locuiește la părinții săi. În cazul în care aceștia nu locuiesc împreună, ei vor decide de comun acord unde va fi locuința copilului. Doar în caz de neînțelegere între părinți, va interveni instanța de tutelă care, în baza raportului de anchetă psiho-socială și ascultându-i pe părinți și pe copilul minor, dacă a împlinit vârsta de 10 ani, va decide locuința copilului.

Potrivit art. 496 alin. 4 NCC, locuința copilului nu va putea fi schimbată fără acordul părinților, decât în cazurile expres prevăzute de lege, iar în temeiul art. 497 NCC, în cazul în care este afectat exercițiul autorității sau al unor drepturi părintești, schimbarea locuinței copilului, împreună cu părintele la care locuiește, nu poate avea loc decât cu acordul prealabil al celuilalt părinte. Și în această ultimă situație, în caz de neînțelegere va decide instanța de tutelă.

Tot în acest context, sunt de reținut prevederile art. 496 alin. 5 NCC care prevede dreptul părintelui la care nu locuiește copilul în mod statornic de a avea legături personale cu minorul, la locuința acestuia.

În temeiul acestui text de lege, părintele poate solicita întâlniri cu minorul, poate vizita copilul la locuința acestuia sau poate solicita găzduirea acestuia pe perioadă determinată, poate purta corespondență cu copilul sau poate folosi orice altă formă de comunicare etc.

Exercitarea acestui drept este posibilă doar în măsura în care, prin asemenea legături, nu sunt puse în primejdie creșterea, educarea, învățătura sau pregătirea profesională a copilului.

Un ultim aspect la care dorim să facem referire are în vedere dreptul părinților de a cere pe cale judecătorească înapoierea copilului de la orice persoană care îl ține pe nedrept. Acest drept este reglementat de art. 495 NCC.

Instanța de tutelă, în soluționarea cererii, va administra probele necesare și va asculta minorul dacă a împlinit vârsta de 10 ani. Cererea formulată de părinți va fi respinsă dacă instanța va considera că înapoierea copilului este vădit contrară interesului superior al acestuia.

IV.1.2. Dreptul și îndatorirea părinților de a supraveghea copilul

Potrivit art. 493 NCC, părinții au dreptul și îndatorirea de supraveghere a copilului minor. Supravegherea copilului presupune ferirea acestuia de evenimente, împrejurări, antraje nedorite, dar și îndrumare, informare, atenționare și educare²⁹⁸.

În îndeplinirea acestei îndatoriri, părinții trebuie să respecte viața intimă, privată a copilului, precum și demnitatea sa.

Mai mult, art. 494 NCC referitor la relațiile sociale ale copilului prevede că părinții pot împiedica corespondența și legăturile personale ale copilului în vârstă de până la 14 ani, numai în baza unor motive temeinice, rezultând totodată că părinții nu pot lua aceste măsuri în cazul copiilor care au împlinit 14 ani. Eventualele neînțelegeri dintre părinți și copii vor fi soluționate de instanța de tutelă, cu ascultarea copilului.

Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a acestei îndatoriri poate atrage răspunderea părinților pentru fapta prejudiciabilă a copilului minor, întrucât se consideră că modul defectuos în care părinții și-au îndeplinit îndatoririle părintești constituie un element determinat al comportamentului necorespunzător al minorului în anumite situații.

Potrivit art. 1372 alin. 3 NCC, articol care reglementează răspunderea pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicție, răspunderea părinților poate fi înlăturată doar dacă aceștia probează că fapta copilului constituie urmarea unei alte cauze, decât modul în care și-au îndeplinit îndatoririle, decurgând din exercițiul autorității părintești.

Totodată, neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a îndatoririi de supraveghere a minorului poate lua forma neglijenței grave în îndeplinirea obligațiilor părintești, ceea ce, în conformitate cu dispozițiile art. 508 NCC²⁹⁹, poate duce la decăderea din exercițiul drepturilor părintești.

IV.1.3. Dreptul și îndatorirea părinților de a da întreținere copilului

Obligația de întreținere a părinților față de copiii lor minori este consacrată prin dispozițiile art. 499 NCC.

Spre deosebire de obligația de întreținere datorată în cazul altor persoane, obligația de întreținere a părinților față de copiii lor minori are un caracter mai complex, cuprinzând,

298 F.I.A. Baias, E. Chelaru, R. Constatinovic, I. Macovei, *op.cit.*, p. 538.

299 A se vedea art. 508 NCC: „(1) Instanța de tutelă, la cererea autorităților administrației publice cu atribuții în domeniul protecției copilului, poate pronunța decăderea din exercițiul drepturilor părintești dacă părintele pune în pericol viața, sănătatea sau dezvoltarea copilului prin relele tratamente aplicate acestuia, prin consumul de alcool sau stupefiante, prin purtarea abuzivă, prin neglijența gravă în îndeplinirea obligațiilor părintești ori prin atingerea gravă a interesului superior al copilului. (2) Cererea se judecă de urgență, cu citarea părinților și pe baza raportului de anchetă psihosocială. Participarea procurorului este obligatorie.”

pe lângă cheltuielile necesare traiului zilnic: hrană, îmbrăcăminte etc. și cheltuielile necesare pentru creșterea, educarea și pregătirea profesională a minorului. Chiar și în situația în care minorul are venituri proprii, părinții sunt ținuți, tot solidar, să acorde întreținere minorului, dacă venitul propriu al acestuia nu este îndestulător.

Obligația părinților de a acorda întreținere copilului lor minor rezultă și din dispozițiile Legii nr. 272/2004.

Potrivit art. 47 alin. 2 din Legea nr. 272/2004, părinții au obligația de a asigura, în măsura posibilităților, cele mai bune condiții de viață, locuință și, în general, întreg suportul material necesar pentru creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a copilului.

Totodată, în conformitate cu art. 48 din Legea nr. 272/2004, ei au obligația de a solicita, atunci când este cazul, sprijinul autorităților publice în realizarea drepturilor de asistență socială și de asigurări sociale a copilului

De asemenea, art. 499 alin. 3 NCC prevede obligația părinților de a-și întreține copilul major dacă se află în continuarea studiilor, până la terminarea acestora, fără însă a se depăși vârsta de 26 de ani.

IV.2. Drepturile și îndatoririle părinților cu privire la bunurile copilului

Drepturile și îndatoririle părinților cu privire la bunurile copilului sunt reglementate de art. 501 NCC. Potrivit acestui text de lege, părinții au dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului lor minor, precum și de a-l reprezenta în actele juridice civile ori de a-i încuviința aceste acte, după caz.

Alin. 2 al art. 501 NCC stabilește că minorul își exercită drepturile și își execută obligațiile singur după împlinirea vârstei de 14 ani, fiindu-i însă necesară încuviințarea părinților și, după caz, a instanței de tutelă.

Înainte de a analiza în ce constă mai exact aceste drepturi și îndatoriri, atragem atenția asupra principiului independenței patrimoniale în raporturile dintre părinte și copil, principiu consacrat de art. 500 NCC.

Potrivit acestui principiu, părintele nu are niciun drept asupra bunurilor copilului, așa cum nici copilul nu are niciun drept asupra bunurilor părintelui. Singurele excepții prevăzute de lege de la această regulă se referă la dreptul la moștenire și la întreținere.

Una dintre consecințele acestui principiu se referă la regimul juridic la care este supus părintele în ceea ce privește administrarea bunurilor copilului său minor.

Astfel, părintele este supus acelorași dispoziții ca și tutorele. Singura excepție are în vedere faptul că părintele nu trebuie să întocmească inventarul bunurilor minorului, ca în cazul aplicabil tutorelui, dacă copilul nu are alte bunuri decât cele de uz personal. *Per a contrario*, părintele nu este scutit de această obligație dacă minorul are și alte bunuri, fie ele mobile sau imobile, corporale sau necorporale.

IV.2.1. Dreptul și îndatorirea părinților de a administra bunurile copilului

Acesta este primul instrument prin care se manifestă drepturile și îndatoririle părintești referitoare la bunurile copilului, fiind totodată și principala îndatorire în această materie.

Încă de la început trebuie avut în vedere că noțiunea de „administrare” a bunurilor copilului este utilizată într-un sens mai larg, cuprinzând atât actele de administrare propriu-zise, cât și acte de conservare și, în anumite condiții, acte de dispoziție.

Totodată, având în vedere că părintele este supus aceluiași regim juridic ca tutore în ceea ce privește administrarea bunurilor copilului și că dreptul de administrare al tutorelui, potrivit art. 142 NCC, este reglementat de dispozițiile titlului V din cartea a III-a referitoare la administrarea bunurilor altuia, vor fi aplicabile aceste prevederi legale și în cazul dreptului și îndatoririi părinților de a administra bunurile copilului.

De asemenea, având în vedere dispozițiile art. 142 NCC, obligația părinților de a administra bunurile copilului are în vedere toate bunurile acestuia.

Prin excepție, dacă testatorul sau donatorul nu a dispus altfel, bunurile dobândite de minor cu titlu gratuit vor fi administrate de curatorul ori de cel desemnat prin actul de dispoziție sau, după caz, numit de instanța de tutelă.

În îndeplinirea îndatoririi de a administra bunurile copilului, părinții trebuie să acționeze în interesul copilului, cu diligența unui bun proprietar în administrarea bunurilor sale, cu onestitate și loialitate în vederea realizării optime a intereselor beneficiarului sau a scopului urmărit, așa cum prevăd art. 803–804 NCC³⁰⁰.

Revenind la categoria de acte ce pot fi îndeplinite de părinți în exercitarea dreptului și îndeplinirea îndatoririi lor de a administra bunurile copilului, următoarele precizări se impun a fi făcute:

- părinții pot încheia în numele minorului de până la 14 ani **acte de conservare**, categorie ce include toate acele acte care sunt necesare pentru dobândirea unui drept sau pentru evitarea stingerii lui și care comportă cheltuieli reduse, raportate la valoarea dreptului astfel conservat³⁰¹, spre exemplu: întreruperea unei prescripții, înscrierea unei ipoteци sau a unui privilegiu etc.;
- totodată, pot fi încheiate **acte de administrare propriu-zise**, adică acele acte destinate să permită folosirea unui bun sau întrebuințarea veniturilor pe care le produce bunul

300 A se vedea art. 803–804 NCC: „Art. 803 (1) Administratorul trebuie să acționeze cu diligența pe care un bun proprietar o depune în administrarea bunurilor sale. (2) Administratorul trebuie, totodată, să acționeze cu onestitate și loialitate în vederea realizării optime a intereselor beneficiarului sau a scopului urmărit. Art. 804 (1) Administratorul nu își poate exercita atribuțiile în interesul său propriu sau al unei terțe persoane. (2) Administratorul este obligat să evite apariția unui conflict între interesul său propriu și obligațiile sale de administrator. (3) În măsura în care administratorul însuși este și beneficiar, acesta este ținut să își exercite atribuțiile în interesul comun al tuturor beneficiarilor, prin acordarea unui tratament egal interesului său și celui al celorlalți beneficiari.”

301 D. Lupășcu, C.M. Crăciunescu, *op.cit.*, p. 373.

- sau a sumelor la care are dreptul minorul³⁰². Spre exemplu, sunt acte de administrare: închirierea unui bun, culegerea fructelor unui bun, asigurarea unui bun etc.;
- având în vedere și dispozițiile art. 795–796 NCC aplicabile în materia administrării simple, părintele va trebui să efectueze toate actele necesare pentru conservarea bunurilor, precum și actele utile pentru ca acestea să poată fi folosite conform destinației lor obișnuite; să culegă fructele bunurilor și să exercite drepturile aferente administrării acestora; să continue modul de folosire sau de exploatare a bunurilor frugifere fără a schimba destinația acestora, cu excepția în care este autorizată de către instanța de tutelă; să investească sumele de bani aflate în administrare în conformitate cu dispozițiile referitoare la plasamentele considerate prudente;
 - în temeiul art. 810 NCC, părinții pot sta în justiție pentru orice cerere sau acțiune referitoare la administrarea bunurilor și pot interveni în orice cerere sau acțiune având drept obiect bunurile administrate, iar în temeiul art. 796 alin. 2 pot să exercite drepturile aferente valorilor mobiliare pe care le au în administrare, precum și dreptul de vot, de conversie și de răscumpărare.

O ultimă categorie de acte ce pot fi încheiate de părinți sunt **actele de dispoziție**, definite ca fiind acele acte care cuprind un element de înstrăinare sau care sunt asimilate acestora, având în vedere prevederile legii și consecințele lor.

Regimul juridic al actelor de dispoziție asupra bunurilor copilului pe care părintele este îndreptățit să le facă și chiar uneori este obligat să le încheie este stabilit de art. 144 NCC din materia tutelei, cu mențiunea că, spre deosebire de cazul tutorelui, părinții au nevoie doar de autorizarea prealabilă a instanței de tutelă pentru a încheia unele acte de dispoziție, nu și de avizul consiliului de familie, acesta instituindu-se numai în cazul tutelei minorului.

În conformitate cu prevederile art. 144 NCC, actele de dispoziție ce pot fi încheiate de părinți se împart în două subcategorii.

O prima categorie cuprinde actele de dispoziție pentru încheierea cărora este necesară autorizarea prealabilă a instanței de tutelă, cum sunt actele de înstrăinare, împărțeală, ipotecare ori de grevare cu alte sarcini reale ale bunurilor minorului, renunțarea la drepturile patrimoniale ale copilului sau orice alte acte care depășesc dreptul de administrare.

În cazul acestor acte, potrivit art. 145 NCC, autorizarea instanței de tutelă se va da pentru fiecare act în parte, stabilindu-se când este cazul, condițiile de încheiere a acestuia și numai cu condiția ca actul să răspundă unei nevoi sau să prezinte un folos neîndoielnic pentru minor. În caz de vânzare, în autorizarea acordată de instanță se va arăta dacă vânzarea se va face prin acordul părților, prin licitație publică sau în alt mod. Instanța de tutelă va putea acorda autorizarea până în momentul încheierii actului. Actele încheiate fără autorizarea prealabilă a instanței sunt anulabile.

Cea de a doua categorie cuprinde actele pe care părinți le pot încheia fără a fi nevoie de autorizarea prealabilă a instanței de tutelă, și anume acte de înstrăinare a bunurilor supuse pieririi, degradării, alterării sau deprecierei, precum și a celor devenite nefolositoare pentru minor.

302 *Ibidem*, p. 374.

Alături de cele două subcategorii menționate, legea prevede în mod expres și unele categorii de acte ce nu pot fi încheiate de către părinți. Astfel, urmând regulile aplicabile în materia tutelii, părintele nu poate, în numele minorului, să facă donații și nici să garanteze obligația altuia.

De la această regulă, legea prevede o singură excepție și anume cea a darurilor obișnuite, avându-se în vedere totuși starea materială a minorului.

În cele din urmă, sub sancțiunea nulității relative, este interzisă încheierea de acte între minor, pe de-o parte, și părintele, soțul, o rudă în linie dreaptă, ori frații și surorile acestuia, pe de altă parte.

IV.2.2. Dreptul și îndatorirea părinților de a-l reprezenta pe copil în actele juridice civile sau, după caz, de a-i încuviința aceste acte

Dreptul și îndatorirea părinților de a-și reprezenta copilul în actele juridice civile există până la împlinirea vârstei de 14 ani de către copil, moment în care minorul dobândește capacitate de exercițiu restrânsă și are ca fundament necesitatea protejării intereselor minorului față de terți și inclusiv față de propria sa persoană, luând în considerare vârsta fragedă la care se află minorul, lipsa sa de experiență și de maturitate.

Reprezentarea minorului în actele juridice civile este legală, fiind reglementată de norme juridice expres prevăzute, și generală, întrucât nu există o delimitare în ceea ce privește actele juridice în care părinții pot reprezenta minorul.

Cu toate acestea, așa cum am arătat mai sus, în unele cazuri părinților le este interzisă încheierea unor anumite categorii de acte, iar pentru altă categorie de acte le este necesară autorizarea prealabilă a instanței de tutelă.

Art. 43 alin. 3 NCC prevede acele acte care pot fi încheiate de către minor, chiar dacă acesta este lipsit de capacitate de exercițiu. Prin urmare, minorul va putea încheia singur actele anume prevăzute de lege, actele de conservare precum și actele de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la momentul încheierii lor.

Sancțiunea aplicabilă în cazul în care nu sunt respectate dispozițiile legale menționate este aceeași ca în cazul actelor încheiate de părinți, fără autorizarea prealabilă a instanței de tutelă, și anume nulitatea relativă, sancțiune aplicabilă chiar fără dovedirea unui prejudiciu.

După împlinirea vârstei de 14 ani și până la 18 ani, când minorul va dobândi capacitate de exercițiu deplină, sau, după caz, până la vârsta de 16 ani, în cazul minorului care a dobândit capacitate de exercițiu anticipată, în condițiile legii sau în cazul în care acesta se căsătorește, minorul, având capacitate de exercițiu restrânsă, va putea încheia singur acte juridice, însă cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui.

În cazurile anume indicate de lege, pe lângă încuviințarea prealabilă a părinților este necesară și autorizarea prealabilă a instanței de tutelă.

Copilul va putea încheia fără încuviințarea părinților acte de conservare, de administrație care nu îl prejudiciază și acte de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii lor.

La fel ca și în cazul reprezentării copilului în actele juridice de către părinți, sunt interzise donațiile făcute de minor sau garantarea de către acesta a obligației altuia.

În cele din urmă, având în vedere prevederile art. 42 NCC, copilul poate încheia cu încuviințarea părinților și cu respectarea dispozițiilor legii speciale, acte juridice privind munca, îndeletnicirile artistice sau sportive ori referitoare la profesia sa. În această situație, minorul își exercită singur drepturile și își execută obligațiile izvorâte din aceste acte, putând dispune singur de veniturile dobândite.

Nerespectarea normelor juridice existente în materia încuviințării actelor încheiate de copilul minor privind necesitatea încuviințării prealabile date de către părinți, dublată după caz de autorizarea instanței de tutelă, atrage sancțiunea nulității relative.

*Regimul juridic al nulității actului civil încheiat
cu nesocotirea cerințelor privitoare la reprezentarea copilului, sau după caz,
încuviințarea, respectiv autorizarea actelor juridice încheiate de acesta*

Actele încheiate de către părinți, fără a fi respectate dispozițiile legale existente în materia reprezentării copilului în actele juridice, sunt anulabile.

Aceeași sancțiune este aplicabilă și în cazul în care minorul a încheiat acte fără a obține încuviințarea prealabilă a părinților sau autorizarea instanței de tutelă, atunci când aceasta este necesară, sau acesta a încălcat normele legale care prevedeau interzicerea încheierii unor categorii de acte de către minor, spre exemplu donațiile.

În conformitate cu prevederile art. 46 alin. 2 și 3 NCC, acțiunea în anulare poate fi exercitată de reprezentantul legal al copilului, de minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, precum și de ocrotitorul legal. Atunci când actul s-a încheiat fără autorizarea instanței de tutelă, necesară potrivit legii, acesta va sesiza procurorul în vederea exercitării acțiunii.

Dreptul la acțiune se prescrie în termenul general de 3 ani, termen ce se socotește de la data când minorul, reprezentantul său legal, ori cel chemat de lege să îi încuviințeze sau să îi autorizeze actele a cunoscut cauza de anulabilitate, dar nu mai târziu de împlinirea a 18 luni de la data încheierii actului.

Secțiunea a V-a

Exercitarea autorității părintești

V.1. Exercitarea în comun și în mod egal a autorității părintești

Potrivit art. 503 alin. 1 NCC, părinții exercită împreună și în mod egal autoritatea părintească. Altfel spus, părinții au și exercită aceleași drepturi și îndeplinesc tot aceleași îndatoriri, atât cu privire la persoana copilului, cât și cu privire la bunurile acestuia.

Această regulă instituită de art. 503 alin. 1 NCC nu constituie o noutate în domeniul nostru legislativ fiind prevăzută și în vechea reglementare prin art. 97 alin. 1 din Codul Familiei.

Cu toate acestea, spre deosebire de vechea reglementare care restrângea aria de aplicare a exercitării autorității părintești în comun și în mod egal doar la cazul părinților căsătoriți între ei, Noul Cod Civil stabilește un alt deziderat, și anume se dorește ca autoritatea părintească să fie exercitată de către părinți împreună și în mod egal, indiferent dacă părinții sunt căsătoriți sau divorțați, dacă conviețuiesc sau nu.

Prin urmare, în cazul desfacerii căsătoriei părinților, autoritatea părintească va reveni, ca în timpul căsătoriei, ambilor părinți.

Totodată, dacă niciunul dintre soți nu solicită ca autoritatea părintească să revină în exclusivitate unuia dintre ei, nu este necesară administrarea de probe și nici motivarea hotărârii de a menține exercitarea comună și egală a autorității părintești³⁰³.

Prin excepție, dacă există motive temeinice și luând în considerare interesul superior al copilului, instanța de tutelă poate hotărî ca autoritatea părintească să fie exercitată de un singur părinte. Celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția acestuia.

De asemenea, el are dreptul de a avea legături personale cu minorul, la locuința acestuia, exercițiul acestui drept putând fi limitat potrivit art. 262 alin. 2 NCC doar prin hotărârea instanței de tutelă, pentru motive temeinice și numai în interesul superior al copilului.

Chiar dacă autoritatea părintească nu este exercitată în mod egal, ambii părinți au obligația de întreținere față de minor.

În cele din urmă, în mod excepțional, instanța de tutelă poate hotărî plasamentul copilului la o rudă sau la o altă familie ori persoană, cu consimțământul acestora sau într-o instituție de ocrotire. Acestea vor exercita drepturile și îndatoririle părintești privitoare la persoana copilului, în timp ce, drepturile și îndatoririle privind bunurile copilului vor fi exercitate de către părinți în comun sau doar de către unul dintre ei, în funcție de hotărârea instanței de tutelă.

Trebuie subliniat faptul că instanța de tutelă va putea oricând modifica măsurile luate cu privire la copil, acestea având un caracter vremelnic, dacă au intervenit schimbări în împrejurările care au justificat luarea lor.

Dreptul de a formula o astfel de cerere aparține oricăruia dintre părinți sau unui alt membru de familie, copilului, instituției de ocrotire, instituției publice specializate pentru protecția copilului sau procurorului.

Regulile sus menționate se vor aplica și în caz de constatare a nulității sau de anulare a căsătoriei. În acest sens, art. 305 alin. 2 NCC stipulează că în ceea ce privește drepturile și obligațiile dintre părinți și copii, se vor aplica, prin asemănare, dispozițiile privitoare la divorț.

În cele din urmă, în situația copilului din afara căsătoriei a cărui filiație a fost stabilită concomitent sau, după caz, succesiv față de ambii părinți, autoritatea părintească se va exercita în comun și în mod egal de către părinți, dacă aceștia conviețuiesc.

303 A se vedea FL.A. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, *op.cit.*, pp. 550–551.

Potrivit art. 505 alin. 2 NCC, în situația în care părinții copilului din afara căsătoriei nu conviețuiesc, se vor aplica dispozițiile privitoare la divorț, implicit se dorește în principal exercitarea autorității părintești de către ambii părinți, în mod egal.

O situație aparte apare în cazul părintelui minor care a împlinit vârsta de 14 ani. Acesta exercită doar drepturile și îndatoririle părintești privitoare la persoana copilului, cele privind bunurile copilului fiind stabilite în seama tutorelui sau, după caz, altei persoane. Autoritatea părintească se va întregi odată cu dobândirea de către părinte a capacității depline de exercițiu.

Art. 506 NCC reglementează posibilitatea părinților, fie ei căsătoriți sau nu, de a se înțelege cu privire la exercitarea autorității părintești, inclusiv în sensul exercitării unilaterale a acesteia, sau cu privire la luarea unei măsuri de protecție a copilului.

Bineînțeles, părinții trebuie să primească încuviințarea instanței de tutelă, iar înțelegerea trebuie să fie în interesul superior al copilului. Instanța de tutelă va hotărî cu ascultarea obligatorie a minorului care a împlinit vârsta de 10 ani.

Minorul care nu a împlinit această vârstă va putea fi ascultat, însă se va ține seama de opinia sa în funcție de vârsta și de gradul său de maturitate.

Revenind la regula instituită de art. 503 alin. 1 NCC privind exercitarea în comun și în mod egal a autorității părintești, una dintre consecințele acestei reguli se referă la prezumția acordului dintre părinți în cazul actelor curente.

Potrivit art. 503 alin. 2 NCC față de terții de bună-credință, oricare dintre părinți, care îndeplinește singur un act curent pentru exercitarea drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor părintești este prezumat că are consimțământul celuilalt părinte.

Condițiile funcționării acestei prezumții sunt următoarele³⁰⁴:

- să fie întreprins un act care privește pe copil, de către unul dintre părinți;
- actul să fie unul curent, uzual pentru viața și activitatea copilului;
- acest act să se facă în realizarea unui drept sau a unei obligații părintești cu privire la bunurile sau la persoana minorului.

Așa cum rezultă din reglementarea legală, pentru a putea fi invocată această prezumție, terțul trebuie să fie de bună-credință, adică la data încheierii actului cu părintele să nu fi știut de lipsa consimțământului celuilalt părinte cu privire la acel act. Buna-credință se prezumă până la proba contrară.

Totodată, prezumția nu funcționează în cazul actelor ce exced sfera actelor curente, prin acte curente înțelegându-se acele acte care sunt obișnuite și, de regulă, cotidiene. Spre exemplu, nu sunt aplicabile dispozițiile art. 503 NCC în cazul unui contract de vânzare-cumpărare a unui autoturism.

Potrivit art. 50 din Legea nr. 71/2011, dispozițiile art. 503 alin. 2 NCC privind prezumția de mandat tacit reciproc între părinți sunt aplicabile în cazul actelor curente încheiate de unul dintre părinți, după intrarea în vigoare a Codului Civil.

În cele din urmă, având în vedere prevederile art. 486 NCC, atunci când apar neînțelegeri între părinți cu privire la exercițiul drepturilor sau la îndeplinirea îndatoririlor părin-

304 *Ibidem*, p. 550.

tești, instanța de tutelă, după ascultarea părinților și luând în considerare concluziile raportului referitor la ancheta psihosocială, hotărăște potrivit interesului superior al copilului.

V.2. Exercițarea autorității părintești de către un singur părinte

Prin excepție de la regula exercitării în comun și în mod egal a autorității părintești de către părinți, art. 507 NCC enumeră acele situații în care autoritatea părintească este exercitată de un singur părinte, respectiv:

- în cazul morții unuia dintre părinți sau a declarării judecătorești a morții acestuia;
- în cazul punerii sub interdicție judecătorească a unuia dintre părinți;
- în situația în care unul dintre părinți este decăzut din exercițiul drepturilor părintești;
- unul dintre părinți este în imposibilitatea, din orice motiv – dispariție, boală gravă, contrarierate de interese între minor și unul dintre părinții săi, executarea unei pedepse privative de libertate, abandonarea definitivă a familiei de către unul dintre părinți etc., de a-și exprima voința.

Potrivit art. 110 NCC, atunci când ambii părinți se află în una dintre situațiile enumerate mai sus, se va institui tutela minorului.

Alături de cazurile enumerate anterior, autoritatea părintească va fi exercitată de un singur părinte dacă s-a decis în acest mod printr-o hotărâre judecătorească pronunțată în materia divorțului sau stabilirii filiației sau dacă părinții, prin acordul lor și cu încuviințarea instanței de tutelă, au decis ca autoritatea părintească să aparțină doar unuia dintre ei.

Potrivit art. 36 alin. 7 din Legea nr. 272/2004, se consideră motive întemeiate pentru ca instanța să decidă ca autoritatea părintească să se exercite de către un singur părinte:

- alcoolismul;
- boala psihică;
- dependența de droguri a celuilalt părinte;
- violența față de copil sau față de celălalt părinte;
- condamnările pentru infracțiuni de trafic de persoane, trafic de droguri, infracțiuni cu privire la viața sexuală, infracțiuni de violență;
- precum și orice alt motiv legat de riscurile pentru copil, care ar deriva din exercitarea de către acel părinte a autorității părintești.

În cele din urmă, ținem să precizăm că, în cazul încetării cauzelor care au dus la exercitarea autorității părintești doar de un singur părinte, autoritatea părintească se va reîntregi, în sensul în care aceasta va putea fi exercitată de părinți împreună și în mod egal. Pronunțarea unei hotărâri de instanța competentă este necesară doar în cazul redării exercițiului drepturilor părintești.

Decăderea din exercițiul drepturilor părintești

VI.1. Noțiune. Reglementare

În conformitate cu dispozițiile art. 508 NCC, decăderea din exercițiul drepturilor părintești este sancțiunea aplicată părintelui care pune în pericol viața, sănătatea sau dezvoltarea copilului prin rele tratamente aplicate acestuia, prin consumul de droguri sau stupefiante, prin purtare abuzivă, prin neglijență gravă în îndeplinirea obligațiilor părintești ori prin atingerea gravă a interesului superior al copilului.

Decăderea din exercițiul drepturilor părintești are atât funcția de a sancționa părintele care are un comportament necorespunzător față de copilul său, cât și funcția de protejare a copilului a cărui dezvoltare fizică, psihică, sănătatea și în unele situații extreme, chiar viața, îi sunt puse în pericol ca urmare a comportamentului părintelui său.

Totodată, trebuie precizat că această sancțiunea este aplicabilă numai părinților firești sau, după caz, adoptivi, neputând fi luată în cazul tutorelui sau persoanei la care s-a dispus plasamentul.

Noul Cod Civil reglementează decăderea din exercițiul drepturilor părintești în art. 508–512. Această reglementare se completează cu prevederile art. 41–42 din Legea nr. 272/2004, cu modificările și completările ulterioare.

VI.2. Condițiile decăderii din exercițiul drepturilor părintești

Sancțiunea decăderii din exercițiul drepturilor părintești se aplică dacă sunt îndeplinite următoarele condiții³⁰⁵:

- părintele săvârșește fapte de o anumită gravitate și de o anumită natură; aceste fapte pot fi săvârșite atât prin comisiune, spre exemplu rele tratamente, purtare abuzivă, cât și prin omisiune, spre exemplu neglijență gravă, abandon;
- aceste fapte sunt săvârșite de părinte împotriva copilului său și pun în pericol viața, sănătatea sau dezvoltarea fizică sau psihică a copilului;
- faptele sunt îndreptate împotriva persoanei copilului; faptele săvârșite de părinte cu privire la bunurile copilului, spre exemplu administrarea dezastruoasă a bunurilor, nu atrag sancțiunea decăderii din exercițiul drepturilor părintești.

În ceea ce privește faptele ce pot fi înfăptuite de părinte, se impun unele precizări. Astfel, sensul noțiunilor de „abuz asupra copilului” și de „neglijare” este redat de prevederile Legii nr. 272/2004.

305 A se vedea F.I.A. Baiaș, E. Chelaru, R. Constatinovic, I. Macovei, *op.cit.*, pp. 553–554.

Potrivit art. 94 alin. 1 din Legea nr. 272/2004 „*prin abuz asupra copilului se înțelege orice acțiune voluntară a unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de acesta, prin care sunt periclitate viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului, și se clasifică drept abuz fizic, emoțional, psihologic, sexual și economic.*”, iar potrivit art. 94 alin. 2 „*prin neglijarea copilului se înțelege omisiunea, voluntară sau involuntară, a unei persoane care are responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educării copilului de a lua orice măsură pe care o presupune îndeplinirea acestei responsabilități, care pune în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului și poate îmbrăca mai multe forme: alimentară, vestimentară, neglijarea igienei, neglijarea medicală, neglijarea educațională, neglijarea emoțională sau părăsirea copilului/abandonul de familie, care reprezintă cea mai gravă formă de neglijare.*”

Mai mult, comportamentul caracterizat drept neglijență gravă nu presupune numai agresiuni, violențe sau condamnare pentru abandon de familie, ci și lipsirea minorului de mijloacele de întreținere care pot pune în pericol sănătatea și dezvoltarea fizică a acestuia³⁰⁶.

VI.3. Procedura prealabilă a decăderii din drepturile părințești

Având în vedere drepturile copilului precum și interesul său superior, Legea nr. 272/2004 prevede că orice separare a copilului de părinții săi, precum și orice limitare a exercițiului drepturilor părințești trebuie să fie precedate de acordarea sistematică a serviciilor și prestațiilor prevăzute de lege, cu accent deosebit pe informarea corespunzătoare a părinților, consilierea acestora, terapie sau mediere, acordate în baza unui plan de servicii.

Potrivit art. 40 din Legea nr. 272/2004, planul de servicii se întocmește și se pune în aplicare de către serviciul public de asistență socială, organizat la nivelul municipiilor și orașelor, precum și de persoanele cu atribuții de asistență socială din aparatul propriu al consiliilor locale comunale din unitatea administrativ-teritorială unde se află copilul, în urma evaluării situației copilului și a familiei acestuia.

Prin urmare, acest plan de servicii are ca obiectiv prevenirea separării copilului de părinții săi. În acest scop serviciul public de asistență socială ori, după caz, direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la nivelul fiecărui sector al municipiului București sprijină accesul copilului și al familiei sale la serviciile și prestațiile destinate menținerii copilului în familie.

În conformitate cu dispozițiile art. 40 alin. 5 din Legea nr. 272/2004, în cazul în care, după acordarea serviciilor prevăzute de acest plan, se constată că menținerea copilului alături de părinții săi nu este posibilă, planul de servicii va avea ca finalitate transmiterea către

306 C.A. București, secția a III-a civilă și pentru cauze cu minori și familie, decizia nr. 534/2005, Culegere de practică judiciară în materie civilă Curtea de Apel București, 2005, Editura Universul Juridic, 2006, p. 218.

direcția generală de asistență socială și protecția copilului a cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială a copilului.

Totodată, potrivit art. 41 din Legea nr. 272/2004, atunci când există motive temeinice de a suspecta că viața și securitatea copilului sunt primejduite în familie, reprezentanții serviciului public de asistență socială ori, după caz, ai direcției generale de asistență socială și protecția copilului de la nivelul sectoarelor municipiului București au dreptul să viziteze copiii la locuința lor și să se informeze despre felul în care aceștia sunt îngrijiți, despre sănătatea și dezvoltarea lor fizică, educarea, învățătura și pregătirea lor profesională, acordând, la nevoie, îndrumările necesare.

În cazul în care, ca urmare a vizitelor efectuate, se constată că dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului este primejduită, serviciul public de asistență socială este obligat să sesizeze de îndată direcția generală de asistență socială și protecția copilului în vederea luării măsurilor prevăzute de lege.

În cele din urmă, potrivit art. 41 alin. 3 din Legea nr. 272/2004, direcția generală de asistență socială și protecția copilului este obligată să sesizeze instanța judecătorească în situația în care consideră că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru decăderea, totală sau parțială, a părinților ori a unuia dintre ei din exercițiul drepturilor părintești.

De reținut este faptul că, potrivit art. 42 din Legea nr. 272/2004, direcția generală de asistență socială și protecția copilului va lua toate măsurile necesare pentru ca părinții decăzuți din drepturile părintești, precum și cei cărora le-a fost limitat exercițiul anumitor drepturi, să beneficieze de asistență specializată pentru creșterea capacității acestora de a se ocupa de copii, în vederea redobândirii exercițiului drepturilor părintești.

În cazul în care părinții vor solicita redarea exercițiului drepturilor părintești, aceștia vor beneficia de asistență juridică gratuită, în condițiile legii.

VI.4. Aspecte procesuale privind decăderea din drepturile părintești

Autoritatea competentă să se pronunțe în materia decăderii din drepturile părintești este instanța de tutelă.

Au calitate procesuală activă de a formula cererea de decădere din exercițiul drepturilor părintești orice autoritate a administrației publice — centrale sau locale — care are date despre acte sau fapte grave săvârșite de părinte asupra unui minor: direcțiile generale de protecție a copilului, primarul, poliția, unitatea medicală, unitatea școlară etc.

De asemenea, în temeiul art. 92 NCP, cererea de decădere din exercițiul drepturilor părintești poate fi formulată și de procuror.

În conformitate cu art. 508 NCC, cererea se judecă de urgență, cu citarea părților și pe baza raportului de anchetă psihosocială. Participarea procurorului este obligatorie.

În ceea ce privește probațiunea, pot fi administrate orice dovezi admise de lege, cu mențiunea că întocmirea raportului de anchetă psiho-socială este obligatorie.

Referitor la raportul de anchetă psiho-socială, în conformitate cu dispozițiile art. 139 din Legea nr. 272/2004, acesta va fi întocmit de direcția generală de asistență socială și

protecția copilului de la domiciliul copilului sau în a cărei rază administrativ-teritorială a fost găsit copilul.

Raportul va fi prezentat instanței de judecată și va trebui să conțină date despre:

- personalitatea, starea fizică și mentală a copilului;
- antecedentele sociomedicale și educaționale ale copilului;
- condițiile în care copilul a fost crescut și în care a trăit;
- propuneri privind persoana, familia sau serviciul de tip rezidențial în care ar putea fi plasat copilul;
- orice alte date referitoare la creșterea și educarea copilului, care pot servi soluționării cauzei.

În cele din urmă, ascultarea copilului care a împlinit vârsta de zece ani este obligatorie. Totodată, având în vedere prevederile art. 264 NCC, care reglementează dreptul copilului de a fi ascultat cu privire la orice problemă care îl privește, instanța de tutelă va putea proceda la ascultarea lui, chiar dacă acesta nu a împlinit vârsta de zece ani.

VI.5. Efectele decăderii

din exercițiul drepturilor părintești

Art. 509 alin. 1 NCC prevede că decăderea din exercițiul drepturilor părintești este totală și se întinde asupra tuturor copiilor născuți la data pronunțării hotărârii. Prin urmare, părintele este decăzut, atât din drepturile părintești privitoare la persoana copilului, cât și din cele referitoare la bunurile acestuia.

Totodată, efectele decăderii se produc față de toți copiii născuți ai părintelui decăzut, indiferent dacă aceștia sunt din căsătorie sau din afara căsătoriei ori sunt copii firești sau adoptați.

Prin excepție de la regula sus menționată, art. 509 alin. 2 NCC prevede posibilitatea instanței de judecată de a decide doar decăderea parțială a părintelui, atât sub aspectul conținutului, cât și sub aspectul copiilor la care se raportează drepturile, dar numai dacă, procedând în acest fel, nu sunt puse în primejdie creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a copiilor.

În cazul în care instanța de tutelă va dispune decăderea parțială, în dispozitivul hotărârii se vor enumera drepturile părintești din care se dispune decăderea, precum și se vor individualiza copiii față de care părintele este decăzut, întrucât față de ceilalți copii, părintele își păstrează plenitudinea drepturilor.

Indiferent dacă este vorba de sancțiunea decăderii totale din drepturile părintești sau a decăderii parțiale, părintele, în conformitate cu dispozițiile art. 464 alin. 2 NCC, păstrează dreptul de a consimți la adopția copilului, însă, potrivit art. 272 alin. 4 NCC, nu se cere încuviințarea sa în cazul căsătoriei copilului minor.

Trebuie reținut faptul că decăderea din drepturile părintești nu presupune și scutirea părintelui de îndatoririle pe care le are față de copilul său. Mai mult, art. 510 NCC prevede în mod expres că părintele are în continuare obligația de a da întreținere copilului.

Un alt efect al decăderii din exercițiul drepturilor părintești se referă la exercitarea ocrotirii minorului. Dacă sancțiunea decăderii este luată față de un singur părinte, atunci autoritatea părintească va fi exercitată în totalitate de celălalt părinte, acesta din urmă preluând toate drepturile și îndatoririle părintești, atât față de persoana copilului, cât și față de bunurile acestuia.

În situația în care instanța de tutelă hotărăște aplicarea sancțiunii decăderii față de ambii părinți, potrivit art. 511 NCC se va institui tutela.

De asemenea, tutela va fi instituită și în situația în care doar unul dintre părinți este decăzut din drepturile părintești, însă nici celălalt părinte nu poate îndeplini drepturile și îndatoririle părintești, întrucât se află în una dintre situațiile prevăzute de art. 507 NCC, respectiv este decedat, declarat mort prin hotărâre judecătorească, pus sub interdicție sau, din orice alt motiv, se află în neputință de a-și exprima voința.

Potrivit art. 60 lit. a din Legea nr. 272/2004, în cazul în care tutela nu se poate institui, se instituie o altă măsură de protecție specială.

Decăderea din exercițiul drepturilor părintești are efecte și în alte materii. Astfel, potrivit art. 113 lit. b NCC, cel decăzut din drepturile părintești nu poate fi tutore.

De asemenea, conform art. 7 alin. 2 din Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției³⁰⁷, persoana ori familia al cărei copil beneficiază de o măsură de protecție specială sau care este decăzută din drepturile părintești nu poate adopta.

În cele din urmă, în cazul obligației de întreținere datorată de copilul devenit major părintelui său, luând în considerare dispozițiile art. 526 NCC, copilul ar putea refuza acordarea întreținerii, întrucât părintele său s-a făcut vinovat de fapte grave împotriva sa, fapte care au atras decăderea din exercițiul drepturilor părintești, sancțiunea care a încetat nu ca urmare a redării drepturilor părintești, ci ca urmare a ajungerii lui la majorat³⁰⁸.

VI.6. Redarea exercițiului drepturilor părintești

Potrivit art. 512 NCC, instanța va reda exercițiul drepturilor părintești părintelui decăzut dacă au încetat împrejurările care au dus la decădere, spre exemplu părintele a urmat cure de dezintoxicare care au condus la stoparea consumului de alcool sau stupefiante, părintele a contribuit la întreținerea copilului, punând capăt neglijării³⁰⁹.

Totodată, instanța, pentru a reda exercițiul drepturilor părintești, trebuie să se asigure că părintele nu mai pune în pericol viața, sănătatea și dezvoltarea copilului, acest aspect fiind de o importanță majoră mai ales în acele cazuri în care sancțiunea decăderii a fost consecința relexelor tratamente aplicate minorului de către părinte sau a purtării abuzive.

În acest context, subliniem faptul că instanța va putea dispune administrarea oricărei probe pentru a se convinge asupra încetării împrejurărilor ce au dus la decăderea părintelui

³⁰⁷ A se vedea art. 7 alin. 2 din Legea nr. 273/2004 privind procedura adopției, republicată în Monitorul Oficial, nr. 259 din 19 aprilie 2012.

³⁰⁸ A se vedea în acest sens F.I.A. Baiaș, E. Chelaru, R. Constatinovic, I. Macovei, *op.cit.*, p. 556.

³⁰⁹ *Ibidem*, p. 557.

din drepturile părintești, inclusiv poate dispune întocmirea unei expertize medico-legale, efectuarea unei evaluări psihologice și chiar psihiatrice a părintelui decăzut etc.

Sub aspect procedural, sunt aplicabile regulile incidente în cazul luării măsurii decăderii din drepturile părintești, cu excepția faptului că participarea procurorului nu mai este obligatorie.

BIBLIOGRAFIE

Cursuri, tratate, volume colective

1. Albu I., *Căsătoria în dreptul roman*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988.
2. Albu I., *Dreptul familiei*, E.D.P., București, 1975.
3. Alexandresco D., *Explicațiune teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, Tipografia Națională, Iași, 1898.
4. Baccaci Al., Dumitrache V., Hageanu C., *Dreptul familiei*, ediția a IV-a, Editura All Beck, București, 2005.
5. Baias Fl. A., Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I., *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole*, Editura C.H.Beck, București, 2012.
6. Banciu M., *Dreptul familiei*, Editura Canonica, Cluj-Napoca, 2008.
7. Banciu A., *Raporturile patrimoniale dintre soți potrivit noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, București, 2011.
8. Banciu M., Banciu A. A., *Dreptul familiei conform noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, București, 2012.
9. Beleiu Gh., *Drept civil român – Introducere în dreptul civil*, Editura Universul Juridic, București, 2007.
10. Bodoașcă T., *Dreptul familiei*, Editura All Beck, București, 2005.
11. Bodoașcă T., Drăghici A., Puie I., *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, 2012.
12. Boroi G., *Drept civil – Partea generală. Persoanele*, Editura Hamangiu, București, 2010.
13. Boroi G., Rădulescu D., *Codul de procedura civilă, comentat și adnotat*, Ed ALL, București, 1995.
14. Chelaru I., *Căsătoria și divorțul. Aspecte juridice, civile, religioase și de drept comparat*, Editura A 92 Acteon.
15. Chiriță R., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, Editura C.H. Beck, București, 2007.
16. Ciobanu V. M., *Tratat de teorie și practică de procedură civilă*, vol. 2, Editura Națională, București, 1998.
17. Corhan A., *Dreptul familiei – teorie și practică*, Editura Lumina Lex, București, 2001.
18. Costin M. N., Costin C. M., *Dicționar de drept civil de la A la Z*, ediția a II-a, Editura Hamangiu, București, 2007.
19. Crăciunescu C. M., *Regimuri matrimoniale*, Editura All Beck, București, 2000.

20. Deleanu I., *Părțile și terții. Relativitatea și opozabilitatea efectelor juridice*, Editura Rosetti, București, 2002.
21. Deleanu I., *Tratat de procedură civilă*, vol. I, Editura Wolters Kluwer, București, 2010.
22. Drimba O., *Istoria culturii și civilizației*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
23. Filipescu I. P., *Tratat de Dreptul familiei*, Editura All, București, 1996.
24. Filipescu I. P., *Tratat de Dreptul familiei*, Editura All, București, 1998.
25. Filipescu I. P., Filipescu A. I., *Tratat de Dreptul familiei*, ediția a VI-a, Editura All Beck, București, 2001.
26. Filipescu I. P., Filipescu A. I., *Tratat de Dreptul familiei*, ediția a VIII-a revăzută și completată, Editura Universul Juridic, București, 2006.
27. Filipescu I. P., Filipescu A. I., *Tratat de drept internațional privat*, ediția revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2005.
28. Filipescu I. P., Filipescu A. I., *Tratat de drept internațional privat*, ediția revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2007.
29. Floca I. N., Joantă S., *Administrația bisericească parohială și legislație*, ediția a II-a, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2002.
30. Florian E., *Dreptul familiei*, Editura C.H. Beck, București, 2006.
31. Florian E., *Dreptul familiei*, ediția a IV-a revăzută, Editura CH Beck, București, 2011.
32. Frențiu G. C., B. D. Moloman, *Elemente de dreptul familiei și de procedură civilă*, Editura Hamangiu, București, 2008.
33. Gherasim D., *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981.
34. Hidro R., *Drept roman*, vol. I, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2005.
35. Hamangiu C., Rosetti-Bălănescu I., Băicoianu Al., *Tratat de drept civil român*, vol. 1, Editura All, București, 1996.
36. Hanga V., *Mari legiuitori ai lumii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
37. Ilieș A., *Dreptul familiei*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2003.
38. Ionașcu A., Mureșan M., Costin M. N., Ursa V., *Familia și rolul ei în societatea socialistă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975.
39. Leș I., *Proceduri civile speciale*, Editura All Beck, București, 2000.
40. Lupașcu D., *Dreptul familiei*, ediția a IV-a, amendată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2009.
41. Lupașcu D., Crăciunescu C. M., *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, 2011.
42. Marian S. F., *Nunta la români*, Editura Saeculum, 2000.
43. Moloman B. D., *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*, Editura Universul Juridic, București, 2009.
44. Mureșan M., Boar A., Diaconescu Ș., *Drept civil. Persoanele*, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 2000.
45. Poenaru E., *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*, Editura All Beck, București, 2002.
46. Pop Ș., Savin A., Niță L., Vrabie M., Ilie G., *Codul Civil 2011 pe înțelesul tuturor*, Editura Adevărul Holding, București, 2011.

47. Popescu T. R., *Dreptul familiei. Tratat*, vol. I., Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965.
48. Pricopi A., Pricopi C., *Dreptul familiei. Căsătoria*, Editura Lumina Lex, București, 2004.
49. Rășușeanu S., *Sociologie violenței (intra)familiale. Victime și agresori în familie*, Editura Lumina Lex, București, 2001.
50. Reghini I., Diaconescu Ș., *Introducere în drept civil*, vol. I, Editura Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2004.
51. Rizeanu D., Protopopescu D., *Raporturile patrimoniale dintre soți în lumina Codului familiei*, Editura Științifică, București, 1963.
52. Romoșan I. D., *Dreptul familiei*, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2002.
53. Spineanu-Matei O., Moglan R., Ivanovici L., Barna-Prisăcaru M.I., Matei I., Eftimie M., *Carte de cereri și acțiuni: modele, comentarii, explicații*, Editura C.H. Beck, București, 2008.
54. Stătescu C., Birsan C., *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura All Beck, București, 2002.
55. Trif R.M., *Desfacerea căsătoriei prin divorț și partajul bunurilor comune ale soților*, Editura Hamangiu, București, 2007.
56. Ungureanu O., Munteanu C., *Drept civil. Persoanele în reglementarea noului Cod Civil*, ediția a 2-a revăzută și revizuită, Editura Hamangiu, 2013.
57. Urs I.R., Todici C., *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică*, Editura Universitară, București, 2007.
58. Vasilescu P., *Regimuri matrimoniale. Partea generală*, Editura Rosetti, București, 2003.

Articole, linkuri

1. Albu I., *Nulitatea căsătoriei în practica judiciară*, în Studia Universitatis Babeș Bolyai. Seria Jurisprudenția, Cluj, 1974.
2. Avram M., *Numele soților în dreptul român și în lumina Convenției europene pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale*, în „Curierul judiciar”, nr. 10/2002.
3. Baias Fl. A., Avram M., Nicolescu C., *Modificările aduse Codului familiei prin Legea nr. 288/2007*, în Dreptul nr. 3/1998.
4. Crăciunescu C. M., *Aspecte noi privind abordarea căsătoriei în perspectiva Noului Cod Civil*, [<http://www.juridice.ro/95493/aspecte-noi-privind-abordarea-casatoriei-in-perspectiva-noului-cod-civil.html>]
5. Deleanu I., *Aparența în drept*, în Pandectele Române nr. 2/2002, Partea a VI-a.
6. Deleanu I., *Cunoșterea legii și eroarea de drept*, în Dreptul, nr. 7/2004.
7. Dumitrescu I.C., *Un aspect privind reglementarea alegerii numelui de familie de către soți*, Dreptul, nr. 10/2004.
8. Florian E., *Considerații asupra logodnei în Noul Cod Civil român*, în Curierul judiciar, nr.11/2009.
9. Leș I., Enache M., *Considerații asupra autorității de lucru judecat în cauzele de divorț*, în Dreptul nr. 2/1991.
10. Leș I., *Implicațiile noului Cod de procedură civilă și ale Legii nr. 202/2010 asupra procedurilor notariale*, în Dreptul nr. 5/2011.

11. Lupascu D., Crăciunescu C. M., *Reglementarea clauzei de preciput în noul Cod civil român*, [<http://www.juridice.ro/100156/reglementarea-clauzei-de-preciput-in-noul-cod-civil-roman.html>].
12. Lupașcu D., Crăciunescu C. M., *Mica reformă a justiției și marea reformă a divorțului*, [http://www.inm-lex.ro/fisiere/pag_99/det_1320/7402.pdf].
13. Lupașcu D., Crăciunescu C., *Noile reglementări în materia filiației*, Pandectele Române nr. 6/2011.
14. Roman-Negoi A. M., *Divorțul la românii din Transilvania secolului XVIII. Exigențele Bisericii și noua atitudine a statului reformist*, [http://istorie.uab.ro/publicatii/colectia_bcsc/bcss_8/15_roman-negoi.pdf].
15. Stănoiu A., Voinea M., *Sociologia familiei*, TUB, 1983.

Acte normative

1. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994, publicată în Monitorul Oficial, nr. 135 din 31 mai 1994.
2. Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, republicată în Monitorul Oficial, nr. 314 din 13 iunie 2001.
3. Decizia Curții Constituționale nr. 534/2018, publicată în Monitorul Oficial, nr. 842 din 3 octombrie 2018.
4. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată prin Rezoluția nr. 217 A (III) din data de 10 decembrie 1948 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, semnată de România la data de 14 decembrie 1955, când, prin Rezoluția nr. 955 (X) a Adunării generale a Organizației Națiunilor Unite, a fost admisă în rândurile statelor membre.
5. Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene, pronunțată la data de 5 iunie 2018 în Cauza C-673/16, Relu Adrian Coman și alții / Inspectoratul General pentru Imigrări și alții.
6. Legea nr. 287/2009 privind Noul Cod Civil republicat în Monitorul Oficial, nr. 505 din 15.07.2011.
7. Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicat în Monitorul Oficial, nr. 545 din 03 august 2012.
8. Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul Civil, publicată în Monitorul Oficial, nr. 409 din 10 iunie 2011.
9. Legea nr. 286/2009 privind Codul Penal, publicată în Monitorul Oficial, nr. 510 din 24.07.2009.
10. Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, republicată în Monitorul Oficial, nr. 339 din 18.05.2012.
11. Legea nr. 114/1996 – Legea locuinței, publicată în Monitorul Oficial, nr. 393 din 31 decembrie 1997.
12. Legea fondului funciar nr. 18/1991, republicată în Monitorul Oficial, nr. 1 din 05 ianuarie 1998.

13. Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în Monitorul Oficial, nr. 159 din 05 martie 2014.
14. Legea nr. 61/1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice, republicată în Monitorul Oficial, nr. 96 din 07 februarie 2014.
15. Legea nr. 192/2006 privind medierea, publicată în M. Of nr. 441 din 22 mai 2006, cu modificările și completările ulterioare.
16. Lege nr. 21/1991 a cetățeniei române, republicată în Monitorul Oficial, nr. 576 din 13 august 2010.
17. Legea nr. 273/2004 privind procedura adopției, republicată în Monitorul Oficial, nr. 259 din 19 aprilie 2012.
18. Legea nr. 47/2020 pentru modificarea alineatului (2) al articolului 24 din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, publicată în Monitorul Oficial, nr. 287 din 6 aprilie 2020.
19. Legea nr. 208/2020 privind modificarea și completarea unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial, nr. 869 din 23 septembrie 2020.
20. Metodologia cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 64/ 2011, publicată în Monitorul Oficial, nr. 151 din 2.03.2011.
21. Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, republicată în Monitorul Oficial, nr. 719 din 12 octombrie 2011.
22. Ordonanța Guvernului nr. 41/2003 privind dobândirea și schimbarea pe cale administrativă a numelor persoanelor fizice, publicată în Monitorul Oficial, nr. 68 din 02 februarie 2003.
23. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată în Monitorul Oficial, nr. 421 din 5 iunie 2008.
24. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 392 din data de 29 iunie 2013.
25. Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale, ratificat prin Decretul 212/1974, publicat la data de 20 noiembrie 1974 în Buletinul Oficial, nr. 146 din 20 noiembrie 1974.
26. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, ratificat prin Decretul 212/1974, publicat la data de 20 noiembrie 1974 în Buletinul Oficial, nr. 146 din 20 noiembrie 1974.
27. Regulamentul din 24 iulie 2013 de aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, publicat în Monitorul Oficial, cu nr. 479 din 1 august 2013.

Practica judiciară

1. C.E.D.O., Hotărâre din 11 iulie 2002, în C. N. Popescu, Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, 1999 - 2002, Editura All Beck, București, 2003Ș
2. CSJ, s.civ., dec. nr. 1602/1992, în Buletinul jurisprudenței. Culegere de decizii pe anul 1995, Editura Proema, Baia Mare, 1996.
3. C. S. J., dec. nr. 471/2 martie 1993, în Revista Dreptul nr. 12/1993.
4. C.S. J. Supremă de Justiție, dec. civ. nr. 223/1994, în Dreptul nr. 12/1994.

5. C.A. Cluj, Culegere de practică juridică pe anul 2003, Editura Lumina Lex, București, 2005.
6. C.A. Cluj, Secția civilă, de muncă și asigurări sociale, pentru minori și familie, decizia 969/2005, Curtea de apel Cluj. Buletinul Jurisprudenței 2005, Editura Sfera, Cluj-Napoca, 2006.
7. C.A. Cluj, Culegerea de practică juridică pe anul 2004, Editura Luminalex, București, 2005.
8. C.A. Cluj, Culegerea de practică juridică pe anul 2003, Editura Luminalex, București.
9. C.A. București, secția a III-a civilă și pentru cauze cu minori și familie, decizia nr. 534/2005, Culegere de practică judiciară în materie civilă Curtea de Apel București, 2005, Editura Universul Juridic, 2006.
10. Decizia de îndrumare a Trib. Suprem nr. 10/13 noiembrie 1969, alin. (2), în Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem, 1970.
11. Frențiu G.C., *Dreptul familiei – Practică judiciară conform noului Cod Civil. Jurisprudență CEDO*, Editura Hamangiu, 2013.
12. Mihăiță I., *Culegere de practică judiciară*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
13. Mihăiță I., *Culegere de practică judiciară civilă pe 1990*, Editura Șansa, București 1991
14. Trib. Suprem., col. civ., dec. nr. 1110/1965, în J.N. nr. 1/1996.
15. Trib. Suprem, secția civilă, decizia nr. 443/1978, C.D. 1978.
16. Trib. Suprem, dec. civ. nr. 2119/1 decembrie 1971 în Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem, 1973–1974.
17. Trib. Suprem, dec. civ. nr. 905/4 iunie 1963, C.D. 1963.
18. Trib. Suprem, dec. civ. nr. 552/12 martie 1980, C.D. 1980.
19. Trib. Suprem, dec. civ. nr. 238/28 februarie 1961.
20. Trib. Suprem, dec. de îndrumare nr. 10/13 noiembrie 1969 în Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem 1969.
21. Trib. suprem, dec. civ. nr. 1717/1 noiembrie 1978, în Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem 1978.
22. Trib. Suprem, dec. civ. nr. 393/5 martie 1986, Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem 1978.
23. Trib. Iași, dec. civ. nr. 285/5 februarie 1958, în Revista Legalitatea populară nr. 6/1985.

